

CRONICA VRANCEI

Muzeul Vrancei

Cronica Vrancei II

Coordonator : Horia Dumitrescu

**Editura DMPress
Focșani • 2001**

<i>Consilier editorial</i>	Horia Dumitrescu
<i>Culegere text</i>	Nina Hapău
<i>Corectura</i>	Maria Dumitrescu Maria Nica
<i>Tehnoredactare</i>	Dan Popescu

Editura DMPress

B-dul Brăilei nr.11, Focșani, cod 5300

Tel / Fax: 037.234.647; 095.80.68.80

Cuprins

Argument	5
ing. Aurora - Emilia Apostu	
Vechi aşezări omeneşti în zona Adjud	7
prof. Nicolae Giurcă	
Devălmăşia în Dumitreşti	11
prof. Aurel Nicodei	
Cercetarea arheologică medievală şi bisericile de zid din Vrancea	25
preot Nicu Ivan	
Mănăstirea lui Ştefu din Focşani	35
prof. Nicolae Spânţulescu	
Cronică de familie - Familia Plaino	51
drd. Horia Dumitrescu, prof. Maria Dumitrescu	
Grigore Alexandrescu şi Focşanii	58
drd. Horia Dumitrescu, prof. Maria Dumitrescu	
Focşanii şi „Unirea cea mică“	69
prof. Mariana Dascălu	
Aplicarea Legii rurale din 14 august 1864 în fostul judeţ Putna	78
prof. Mihai Adafini	
Moş Ion Roată în conştiinţa urmaşilor	100
prof. Petru Obodariu, prof. Gabriela Obodariu	
Gimnaziul „Unirea“ între 1866-1884	107
prof. Nicolae Spânţulescu, drd. Horia Dumitrescu	
Spitalul din Dumbrăveni	122
prof. Lelia Pavel	
Arhitectura urbană focşăneană din secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea	130

prof. Nicolae Giurcă	
Bisericile din Dumitrești	155
prof. Nicolae Spânțulescu, prof. Ionel Burlacu, drd. Horia Dumitrescu	
Monumentul lui Suworov de la Dumbrăveni	169
lt. col. dr. Vasile Popa, lt. col. drd. Cezar Mățâ	
O soluție controversată: Armistițiul de la Focșani	176
drd. Horia Dumitrescu, prof. Maria Dumitrescu	
Misiunea Națională Italiană la Focșani. 24 septembrie 1921	208
prof. Maria Mihăilescu	
George Ulise Negropontes	213
prof. Lelia Pavel, prof. Ionuț Iliescu	
Anghel Saligny (1854 - 1925)	217
prof. Cornel Țucă	
Un document din Arhivele Militare Române referitor la judecarea lui Corneliu Zelea Codreanu la Focșani	222
prof. Dumitru Huțanu	
Generalul Ion Rașcu. Însemnări ocazionale	233
prof. Petru Obodariu	
Alegerile din 1937 în județul Putna	240
prof. Ionuț Iliescu	
Contribuții privind luptele pentru apărarea Munților Vrancei	250
prof. Mihai Adafini	
Manfred von Killinger la Soveja	279
prof. Cornel Țucă, prof. Iulian Boțoghină	
Documente inedite privind restaurarea operei comemorative de război din Vrancea	284
ing. Aurora - Emilia Apostu	
Ion Nestor (1905 - 1974).....	322
acad. Valeriu D. Cotea	
Vasile Țiroiu - Omul de excepție (1896 - 1976)	331
prof. Nicolae Spânțulescu	
Școlile din Dumbrăveni	337

Argument

Apariția unei publicații științifice cu un conținut diversificat a devenit o necesitate reclamată tot mai insistent de realitate.

O necesitate impusă de multitudinea și valoarea intrinsecă și semantică a patrimoniului cultural vrâncesc.

O necesitate impusă de numărul din ce în ce mai mare de intelectuali vrânceni implicați în cercetarea și evidențierea acestuia.

O necesitate resimțită acut de procesul instructiv - educativ din școlile vrâncene.

O necesitate pentru regăsirea în conștiința oamenilor locului a raportului trecut - prezent - viitor, ca temelie a permanenței și progresului civilizației românești.

Acestor necesități încercă să le răspundă noua publicație a instituției noastre, „Cronica Vrancei”

În concepția noastră, publicația se dorește a fi o frescă sugestivă a trecutului și prezentului cultural - istoric al județului. În paginile sale se vor regăsi evenimente, oameni de seamă din toate domeniile, informații legate de istoria instituțiilor administrative, juridice, de învățământ, de cultură, de monumentele de cult și laice.

O edităm și cu speranța ca, în timp, „Cronica Vrancei” să devină o adevărată reflectare a potențialului uman vrâncean, implicat în viața cultural - științifică a acestui spațiu geografic românesc.

VECHI AȘEZĂRI OMENEȘTI ÎN ZONA ADJUD

Aurora Emilia Apostu

Ca o binecuvântare, pentru reîntregirea istoriei acestor meleaguri, ca o binemeritată cinste pentru readucerea aminte a trecutului acestor ținuturi, arheologia – domeniu vechi și cu tradiție, definită de Vasile Pârvan ca fiind „*știința pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă*”, „*cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine, cultul entuziast al geniului omenesc*” - aduce primele dovezi incontestabile de viață și trai, de cult și obicei cultural, de mod și stil de viață, în definitivarea apoi, a unei civilizații, a unei credințe a unui popor – a unei epoci – a unei limbi, a unor oameni ai zilelor noastre.

Aceste dovezi, scrise și nescrise, ce există și sunt de necontestat, aduse la lumină în urma unor cercetări îndelungate, de oameni pasionați de trecut, de specialiști și iubitori ai istoriei străvechi și vechi, dar și de oamenii locului, de adevărații purtători ai tradiției, de continuatorii istoriei - oamenii simpli, ocupă o parte din muzeul de specialitate, al acestui târg-oraș Adjud (astăzi municipiu), muzeu inaugurat în anul 1999, ca muzeu mixt. Se păstrează un număr destul de mare de dovezi: obiecte vechi și foarte vechi, tezaure monetare, obiecte de ceramică, cult, din os și piatră, din bronz și fier, din aur sau argint, cât și documente scrise.

Astfel, primele semnalări în această zonă, au fost date la iveală, în anul 1930, în localitatea **Domnești - Sat, punctul „Cetățuie”**, situat la mică distanță de albia Siretului, de către Emil Coliu, care descoperă

un vas pictat de formă antropomorfă, aparținând **culturii Cucuteni, faza A (neolitic)**, fiind una din noile descoperiri, la acea vreme, în domeniul ceramicii pictate din Moldova de Jos, descoperire publicată în „Milcovia” anului 1933; în anul 1972 descoperirile din zonă confirmă acest fapt.

Activitatea în domeniul cercetării arheologice s-a reluat în jurul anului 1956 și s-a intensificat în perioada ulterioară, ducând la noi descoperiri importante, pentru mai toate zonele Moldovei de sud-est.

Este semnalat **Pufestiul**, prin cercetările efectuate de specialiști ai Institutului Arheologic din Iași, conduși de Marlena Florescu. Descoperirile făcute aici, aduc date noi asupra fazelor târzii ale **culturii Monteoru (epoca bronzului)**, aspecte publicate în volumele de specialitate.

Imediat după acestea, se cunosc descoperirile efectuate în localitățile **Lespezi, Homocea**, de către Ioan Mitrea, în așezarea prefeudală descoperită aici, în anul 1975, cât și cele din „**Dealul Bisericii**”, din **Lespezi**, apoi, cele de la **Adjudu-Vechi**, efectuate de Alexandru Artimon (1960-1961), de regretatul Anton Paragină (1979) și împreună, în anii următori.

Cercetările au fost efectuate în mai multe puncte, ducând la descoperirea unor obiecte aparținând **epocii bronzului**, a **culturii carpile (sec.II-III e.n.)**, cât și secolelor **VIII-IX** și **X-XI**, contribuind astfel la cunoașterea istoriei Adjudului – prefeudal, feudal și a celui medieval.

De la **Adjudu-Vechi**, provin un număr de aproximativ 50 de obiecte, din toate aceste perioade, predominând, după cum urmează:

din estul așezării: vase ceramice miniaturale și fragmente ceramice decorate, aparținând **epocii bronzului (cultura Monteoru)**, cu mai multe faze de locuire, apoi apar descoperirile efectuate în vatra satului Adjudu-Vechi, cât și cele mai multe rezultate în urma cercetărilor de suprafață: fragmente și piese de tipul amforelor, aparținând carpile, iar marea majoritate a acestora, - cele de tipul cuțitelor, cuielor, piroanelor,

pintenilor din fier, a oalelor, cănilor, vaselor-cupă ceramice, cataramе și mărgеle, creuzete și obiecte de cult, monede din argint, toate aparținând **secolelor XVI-XVIII**, descoperite în punctul „**La Sondă**” Cele mai multe dintre ele se află în Secția vizitabilă de arheologie și depozitul de istorie veche și medie ale Muzeului Vrancei din Focșani și sunt publicate într-un amplu volum de referință pentru cunoașterea trecutului de către acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița și Eugenia Zaharia.

Cu descoperirile de la **Adjуд-Vechi** și pe baza celor mai multe dintre acestea s-a putut completa imaginea istorică a acestei zone, s-au adăugat noi date și s-a confirmat o perioadă sau o cultură, desfășurată pe întreg teritoriul Moldovei până în sudul acesteia, conducând implicit la completarea imaginii istorice a teritoriului de la confluența Trotușului cu Siretul, zona Adjудului.

În punctul „**La Cetate**”, din satul **Anghelești**, comuna **Ruginești** s-a pus în evidență **neoliticul**, de unde provin 2 piese întregi (un ciocan din piatră și o unealtă din silex), cât și multe fragmente ceramice neolitice.

În localitatea **Domnești-Sat**, comuna **Pufești**, a mai fost cercetat punctul „**La Brazi**”, identificându-se obiecte din cea de-a doua **epocă a fierului (La Tène)** cât și **carpice (secolele II - III e.n.)**, pe baza ceramicii găsite și a obiectelor din fier și bronz.

Din **cultura Sântana de Mureș (sec. IV e.n.)**, după perioada marilor influențe romane și bizantine, dar și de influență bizantină, s-a descoperit la **Lespezi-Homocea**, în urma cercetărilor sistematice și arheologice de suprafață, de către Ioan Mitrea, un număr de vase ceramice, obiecte din os și monede din argint. Din **secolele VI-VII e.n. (cultura Ipotești-Cândești)**, există un număr important și semnificativ de piese, publicate în volumele de specialitate.

De la **Ruginești**, provin cuțite de plug din fier, un fragment de râșniță, un cazan din aramă, restaurate, aparținând **perioadei medii**, dar și unele fragmente ceramice **carpice**, aflate în prezent la Focșani, iar de

la **Sișcani**, fragmente ceramice și topoare din piatră, de pe malul Siretului, aparținând de asemenea **monteorenilor și carpilor**.

Piese întregi, bine restaurate și conservate provin și de la **Văleni**, comuna **Ruginești**, - de tipul potirelor din bronz și alamă, din **secolele XVI-XVIII**, iar de la **Viișoara-Păunești** provine un fragment dintr-o măsură de cult din **epoca bronzului**.

Toate aceste cercetări de teren, de suprafață (periegheze), completate de rezultatele unor sondaje și săpături arheologice sistematice și organizate în zonă, au dovedit existența unor urme clare de viață, foarte vechi și vechi de mii de ani înainte de Hristos, apoi, din perioadele **dacice și romane, carpice și feudale**, care într-o mai mică sau mai mare măsură, au putut contribui la refacerea istoriei și continuă să prezinte dovezile unor așezări mai vechi **secolelor XIV-XV**, de când s-au conturat târgurile din Moldova, situate pe drumul Siretului și au ajutat la identificarea vetrei vechi a orașului Adjud.

Pentru zona Adjudului (**Burcioaia, Sișcani, Adjudu-Vechi**), cercetările s-au efectuat între anii 1960-1961 și 1977-1979, în mai multe puncte din oraș: „**Movile**”, „**strada Islazului**”, în grădina unui locuitor etc., astfel încât, numărul mare de obiecte descoperite, - în zona de est a localității, pe malul Siretului, în locuințele – bordei cercetate, - de **secol XIV**, în groapa de **secol XV**, în cele 10 morminte aparținând cimitirului – necropolă al vechiului târg al Adjudului, au putut dovedi analogiile cu alte necropole medievale, de pe teritoriul Moldovei, ce confirmă rezultatele mult așteptate pentru cunoașterea istoriei vechilor orașe moldovene (Suceava, Baia, Neamț etc.).

Smulse pământului și salvate de apăsarea grea a uitării, deși venite din negura timpului, aceste mărturii răspund, pe de o parte, obsedantei sete de cunoaștere, pe de alta, unei datorii pe care fiecare generație o simte: aceea de a transmite viitorului ideea responsabilității față de trecut, de rescriere a lui în deplină concordanță cu optica și gradul ei de cunoaștere și înțelegere

DEVĂLMĂȘIA ÎN DUMITREȘTI

Nicolae Giurcă

Populația rară, pământul din belșug, necesități de trai destul de modeste, lipsa de cerere pentru produsele gospodăriei țărănești, sunt factori care concură la practicarea proprietății de grup asupra pământului. Moșnenii trăiau modest, își produceau în casă aproape tot ce aveau nevoie. O prăjină – două de cânepă sau in, dădea(u) materia primă pentru pânzeturi, câteva oi dădeau lână pentru stofă și țoale. Femeile prelucrau acestea, războaiele de țesut aflându-se la cinste în inventarul gospodăresc. Nu cumpăra nimeni fructe și interesul pentru plantări de livezi nu era motivat. Câteva mere, puse la baza clăii de fân, ceva poame și prune opărite asigurau consumul pe vremea iernii. Pentru atâta lucru nu era nevoie de livezi. Culegeau pomi răzleți ieșiți din flora spontană, în cel mai fericit caz altoiți acolo unde ieșiseră cu altoi de meri domnești sau crețești. Poate ceva mai mult interes prezentau câțiva pruni în vederea fabricării unui cazan - două de rachiu, nici acesta căutat și cumpărat de nimeni. De altfel preferința moșnenilor era pentru vin, Dumitreștiul fiind o adevărată mică podgorie.

Nu avea rost să fie împărțită moșia pentru necesități atât de modeste și ca atare moștenitorii „descălicătorilor” au păstrat proprietatea de grup, proprietatea obștească, denumită devălmășie.

Pășunea, fâneata, pădurea au fost din vechime și au rămas în devălmășie până pe vremea bunicilor noștri. În vetrele de sat, locurile de casă, grădinile, poate livezile puține și viile, vor fi fost stăpânite individual,

munca investită pe acestea impunând ca cel ce a semănat să și culeagă. Logic așa va fi fost, dar dovezi scrise nu avem.

O parte din izlazarile de azi sunt vechile pășuni folosite în devălmășie de înaintași.

Pe măsură ce se fac simțite relațiile economice de piață, ale orânduirii capitaliste, ce se dezvoltaseră cu precădere la orașe, începe să se simtă interesul pentru a vinde produse ale gospodăriei țărănești devenite marfă. Credem că în primul rând țuca de prune a început să fie căutată, de unde interesul pentru plantare de livezi¹

Începe să se vândă și să se cumpere pământ, deocamdată între moșneni. Faptic însă, proprietatea în devălmășie era o proprietate de grup, deci nu se puteau vinde și cumpăra parcele din ea. Proprietatea se moșteneau de către descendenții unui moș comun de unde și denumirea de „moșneni”. Se cunoștea trunchiul comun din care proveneau moștenitorii². Astfel, o moșie se putea împărți între familiile ce formau devălmășia după numărul de moși. Apare astfel noțiunea de „moș”, desemnând a câta parte din moșie se cuvine descendenților dintr-un moș comun.

Într-un act de danie în 1760³ se folosesc termenii de „*un moș*” sau „*o jumătate de moș*” desemnând partea de moșie ce se cuvenea unei familii din cele ce alcătuiau „devălmășia”

Termenul de „moș” indicând o cîtime din moșia ce alcătuia devălmășia - moșia - îl întâlnim încă de la jumătatea secolului al XVIII-lea, iar acum nu începuseră vânzările și cumpărările de teren între moșneni.

Vor mai trece aproximativ o sută de ani până când interesul față de pământ va crește și va începe să se cumpere și să se vândă pământ între moșneni.

---

¹ Tatăl meu spunea că bunicul Panaete Giurcă, născut în 1858, a fost printre primii care negustorea țuca personală sau strânsă din sat, pe care o ducea cu carele la Brăila.

² G. Tăculescu indică 5 moși mari

³ „O așezare” ....., p.151

E o lungă perioadă de tranziție între proprietatea obștească, de grup, devălmășia, și proprietatea individuală – care se înfiripează treptat, devenind dominantă abia la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Un act din 1849⁴ consemna că Trandafir Lungu-Giurcă – a cumpărat de la Toader Scarlat Bucureșteanu 7 stânjeni de pământ din moșia Proculeasca din Bicești de Sus. E un început, e un proces în curs de desfășurare? Nu putem preciza, am crede că era mai degrabă un proces ce începuse nu de mult, cazurile de vânzări și cumpărări între moșneni fiind acum destul de rare.

Se petrece însă un fapt care grăbește destrămarea proprietății devălmașe după 1850. Înfiriparea Dumitreștiului ca mic centru comercial atrage străini, negustori în primul rând, care se stabilesc aici ca hangii, cârciumari, brutari etc. Oameni ageri, își dau seama de importanța pe care o are pământul și se căsătoresc cu fete de moșneni devenind astfel devălmași, egali în drepturi cu vechii moșneni. Astfel, un Matei Manole, negustor ardelean, ce venea cu coropca la bălciuri se căsătorește cu fiica preotului Manolache Roșca, moșnean la origine, ia în stăpânire averea destul de însemnată a fetei preotului moșnean, își trage deoparte sfoara de moșie din zestrea soției – poate fusese scoasă din devălmășie chiar de preot înainte – și pune bazele unei familii Manolescu (din Manole – escu) stăpânind el și urmașii săi o bună parte din țama Blidarilor.

Aceeași situație și cu o rudă a acestuia – poate chiar la îndemnul lui – Neculai Tatu Brutaru – fondatorul familiei Tătuleștilor – care vine și se căsătorește cu fața lui Trandafir-sin-Vasile Lungu – Giurcă – luând ca zestre: hanul de pe vale, teren mult în vatra satului „*plus teren din moșia Biceasca sau Proculeasca*”

Manoleștii și Tătuleștii devin cei mai bogați oameni de la centrul comunei, sunt și negustori pricepuți, câștigă bani și încep să cumpere de la foștii moșneni părțile ce moșteniseră. Devălmășia se destrămase, dar nu dispăruse cu totul. Rămăseseră izlaurile, parte din pășuni și pădurea.

---

⁴ actul original se află în posesia autorului

În listele împrăștiatelor de la 1865, după Legea agrară la rubrica „*proprietari*” sunt consumate ambele forme de proprietate: „*moșneni devălmași*”, dar și „*moșneni individuali*”

În 1888, un strămoș, negustor bogat, revenit moșnean prin căsătorie, dă în judecată 32 de moșneni acuzându-i că au împrejmuit „*40 de pogoane de pământu izlazu din trupa moșiei Dumitrești de Josu*”⁵ Judecătoria hotărăște: „*moșnenii din comuna Dumitrești a desființa împrejmuirea. ... și a lăsa liberă pășunea de toți moșnenii devălmășie așa după cum au fost din vechime*”

Totuși izlazu Dumitreștilor de Jos, care nu putea fi decât pe dealul Dosului sau în țarna Blidarilor s-a parcelat – când nu știm – oricum, înainte de Primul Război Mondial.

O altă lovitură primește devălmășia din înseși Legea împrăștiării din 1865, când clăcașii de la Dumitrești primesc pământ pe loturi individuale, în primul rând din exproprierea moșiilor bisericesti, dar și din cele ale moșnenilor devălmași. Numărul proprietarilor individuali crește, iar cel al devălmașilor scade până la dispariția definitivă înainte de 1906.

Dezvoltarea economiei de piață în țară face să apară negustori care cumpără și produse ale gospodăriei țărănești, în primul rând țuică, dar și lână, brânză, vite pentru sacrificat în abatoare, populația în continuă creștere a orașelor cerând ce se producea aici.

Începe să se producă pentru piață, se înmulțesc în primul rând livezile de pruni, se cresc mai multe animale pentru lapte, brânză, piei. Proprietatea în devălmășie era acum depășită, ea constituia chiar o frână în dezvoltarea producției de marfă pentru piață. Proprietatea individuală dirijată de interes economic, cerea ca acel ce seamănă să-și culeagă, cine muncea și meșterea e călăuzit de legea beneficiului, cei mai întreprinzători câștigând mai mult.

---

⁵ Carte de judecată, a Judecătoriei de Ocol Marginea din 26 septembrie 1880 aflată în arhiva autorului

Două inventare ale bunurilor a două gospodării țărănești sunt elocvente pentru a arăta alunecarea gospodăriei țărănești spre producția destinată pieței.

Inventarul făcut la moartea lui Trandafir sin Vasile Lungu în 1863, consemna: 4 boi, 2 vaci, un mânzat, o iapă, 4 capre și 10 oi, deci destule animale, dar numai pentru nevoile gospodăriei, brânza și mieii, lâna încă nu se cereau la piață. Acelaș inventar consemna mai departe: 2 buți cu vin, 1 cadă, 1 cazan de aramă cu toate ale lui, deci nici vin, nici țuică mai mult decât se consuma în gospodărie.

Cu numai 36 de ani mai târziu, un alt inventar întocmit de moștenitori la moartea lui Ignat Dinu Buzatu, negustor proprietar de două mori, han, cârciumă și desigur destul pământ consemnează 7 vite mari, 6 cai, 34 de porci, deci mai multe vite, iar numărul porcilor spune singur că erau crescuți pentru a fi vânduți, e însă impresionant numărul de : căzi – 22, 37 burie („boloboace a câte 45-70 vedre), 2 buți a 600 vedre + 384 vedre țuică veche + 180 vedre vin vechi.

Erau acum în inventar: 2 pluguri de fier, 4 căruțe pentru boi + 2 căruțe ungurești, 2 cazane de rachi (unul de 200 litri, altul de 140) etc.

E clar, pentru 22 de căzi trebuia livadă nu glumă, numărul de care și pluguri arată că o parte de pământ devenise arabil. Proprietatea în devălmășie era depășită și apusă pentru totdeauna, noile relații economice n-o permiteau.

Proprietatea individuală cu legea de fier - cointeresarea materială - a condus la mărirea producției de animale, fructe, alimente destinate vânzării, dar a avut și reversul ei: îmbogățirea unora și sărăcirea altora, sărăcire ce a continuat să se accentueze pe măsură ce numărul populației creștea și loturile individuale se fărâmițau, micșorându-se de la o generație la alta, conducând la plecarea spre oraș în căutare de muncă, migrație începută după Primul Război Mondial, continuată între cele două războaie și ajunsă la depopularea satelor de tineret după cel de-Al Doilea Război Mondial, în special după colectivizarea forțată a agriculturii făcută după 1960.

Vom încerca în cele ce urmează să arătăm cum au dispărut în timp unele din vechile familii de moșneni, cum se explică faptul că între dumitreștenii de astăzi, puțini își cunosc – sau recunosc – înaintașii.

Numele Dumitrești, evident, nu poate deriva decât de la un Dumitru sau un Dumitrescu. Nu poate fi acceptată varianta tradițională că numele ar veni de la un Dumitru Borcan, venit din altă parte și întemeind așezarea de aici. Admițând că s-a stins numele de Borcan sau s-a derivat de la prenumele Dumitru-Dumitrești ar trebui să admitem că numele nu datează decât de la începutul secolului al XIX-lea, când apar menționați în acte prima dată Dumitru Borcan și frații săi.

Numele de Dumitrești este însă mult anterior acestei date, derivarea numelui venind de la un alt Dumitru sau Dumitrescu ce a trăit mult înainte. În adevăr, în **Viața lui Ion Bucureșteanu din 1762 mai 18**, depune mărturie „*un unchieș Stan Dumitrescu de ani '90'*”⁶. Acest „*unchieș Dumitrescu*” se născuse deci în jur de 1670 când numele familiei pe care îl poartă era probabil mai răspândit.

Familia purtând acest nume a dispărut între timp, lucru firesc dacă gândim că s-ar fi putut să nu aibă descendenți în linie bărbătească ceea ce e firesc și frecvent, dar la fel de firesc e să luăm în considerație faptul că schimbarea de nume era un lucru frecvent în trecut în satele comunei noastre.

Un exemplu: cel mai populat sat de la centrul comunei, Giurcari, nume provenind de la strămoșii mei care erau desigur majoritari – numeric în acest sat, nu mai are nici un locuitor să poarte acest nume. Urmașii se vor întreba, al cui nume îl poartă satul, deoarece nu mai e nici un Giurcă în sat și nici măcar în comună. Nu mai sunt de Giurcă în Giurcari, după cum nu mai sunt de multă vreme Dumitrescu la Dumitrești⁷.

---

⁶ G. Tăulescu, op.cit., p.130

⁷ Numele de Dumitrescu, purtat de bătrânul învățător Ion Dumitrescu și de fiul său George, nu are nimic comun cu Dumitreștii, aceștia fiind veniți la 1890 de la Pleșești

Socotim necesar să urmărim cum s-a făcut schimbarea de nume și ce urmări a avut ea în denumirea satelor și locurilor.

Vom lua în discuție doar câteva cazuri pentru care avem documente doveditoare mai grăitoare provenind de la cele mai vechi ce nu sunt cunoscute.

O numeroasă familie de moșneni cu numele Bucureșteanu e întâlnită în acte și documente provenind cu puțin înainte de 1800 înapoi. Înainte de aceasta familia se numea Neniu, așa cum rezultă dintr-o **Viață din 1762**.

Unul dintre moșnenii familiei Neniu reprezintă într-un proces ținut la Divanul din București în 1793 interesele obștei.

Rămâne mai mult timp la București, intră într-o vreme chiar slugă la un boier care-i înlesnește intrarea la Divan și când se întoarce, după probabil, un an, acasă devine Neniu „bucureșteanu”, porecla având totdeauna o mai puternică circulație decât numele, descendenții se vor numi Bucureșteanu, nume des întâlnit și acum.

O mai veche spiță – arbore genealogic – consemnează că din Fătul ot Bordești, cel care în 1656 cumpărase alături de alți moșneni o parte din moșie erau pe la 1800 descendenți moșneni purtând numele de Stăniliești, Roșcari sau Roșculești, Mihalcea și Mihălcica deci trei familii cu descendenți numeroși.

O mai pronunțată diversificare de nume întâlnim în cazul unei alte ramuri de moșneni care, deși provin dintr-un trunchi comun, capătă pe parcurs nume diferite, în special prin derivarea numelui urmașilor după numele de botez, deci după prenume și nu după numele de familie. Numele era cel pe care îl declara tatăl la nașterea copiilor sau cel pe care i-l atribuia satul, după numele înaintașului.

E cazul cu numele moșnenilor Giurcă probabil cel mai vechi, dacă dă numele satului, dar care e întâlnit și ca: Lungu, Țăru, Trandafir.

Astfel, într-un zăpis din 28 martie 1815, moșnenii Lungești în număr de 8 semnează cu nume diferite, numai 3 cu numele Lungu, 3 cu numele Calotă și 2 cu Crețu.

Cei care continuă să poarte numele Lungu după 1800 vor semna și se vor numi și Giurcă și Lungu: bunicul meu Panaete în 1859 se numește Giurcă, iar fratele său geamăn Arghir se va numi Lungu.

Din cei 8 frați ai tatălui meu, 6 vor purta numele Giurcă, iar doi pe cel de Țâru.

În sfârșit, din această stirpe Giurcă-Țâru, Lungu se desprinde și numeroasa familie a Trandafireștilor bine reprezentată și acum în Giurcari. Acte de familie atestă că un „*Trandafir sin Vasile Lungu*” ce-i zice și Giurcă⁸ moare în 1863 lăsând moștenitori pe Gheorghe, Iordache, Costache și Dumitra. În anul următor 1864 (zapis cu litere chirilice datat 1864, ianuarie 23) se întocmește o foaie de zestre pentru Dumitra care se căsătorește cu Neculai Tatu Brutaru, despre care am mai vorbit.

În încheierea documentului după frumoasa formulă: „*De la noi mai puțin, de la Dumnezeu mai mult*” semnează frații cu numele de familie „Trandafir”, deci nici un nume cu Lungu sau Giurcă, așa cum se numise tatăl.

Este evident că o diversificare de nume de acest fel poate duce la dispariția numelui inițial, rămânând să te întrebi de unde apar nume la Dumitrești, Giurcari, Motnău⁹

Sate ca Roșcari, Găloiești, Balălăi, nu necesită nici o discuție referitor la felul cum și-au luat numele, deoarece trăiesc în aceste sate încă numeroși urmași ai celor care au dat numele satului.

O mențiune aparte ar necesita cred, numele satului Găloiești, sat nou, înființat în urma împrăștiării din 1865. Între cei „*cinci moși mari*” la care se referă moșnenii în audierile de la Divan pentru dovedirea vechii stăpâniri a pământului apar și „*noi moșnenii Gălești*”

Unii dintre urmașii acestor Gălești, își vor schimba numele devenind Bălălăi, dând numele satului cu acest nume, iar alții vor migra ca clăcași pe moșia lui Iancu Niculescu, la 2 km mai jos pe apa Râmnicului,

⁸ zapis scris cu litere chirilice aflat în arhiva de familie a autorului

⁹ pentru Motnău există un moșnean cu acest nume

formând un sat de clăcași în lungul izvorului morii¹⁰ Derivarea din Galea în Găloiu poate naște semne de întrebare, după cum discutabilă poate fi și chestiunea decăderii foștilor moșneni în situația de clăcași. Documente în acest sens nu există, dar, oricum, ipoteza e plauzibilă.

Un bătrân, Dumitru Leopea, mort cu vreo 20 de ani în urmă, zicea că Găloieștii, vine de la Galea, venit cândva demult din Polonia și pripășit alături de clăcașii moșiei Bicești de Jos în Podul Gârneții. Unul din Găleștii – Găloieștii aceștia care era infirm de un picior și mergea „leop-leop” ar fi strămoșul Leoparilor de azi, din care făcea parte și el și alți Leopari care sunt acum numeroși în Bicești de Jos. Ipoteză discutabilă pe care n-o putem proba decât cu mărturia de care am pomenit, tradiție orală cum sunt și atâtea altele, din care unele se dovedesc a fi adevărate, iar altele nu. Oricum se poate lua în considerație, alături de cealaltă ipoteză nedovedită nici ea, privitoare la descendența strămoșului moșnean Galea.

Câteva referiri la familii al căror nume nu-l mai întâlnim după cel de-Al Doilea Război Mondial:

Roșculeștii, vechi moșneni:

Ultimele trei generații pornesc de la un Costache Roșculescu, moșnean care avea casa în dealul Blănarului, unde începe să coboare drumul spre Poenița.

Avea acolo o cârciumă și o moară. Doi dintre copiii lui Costache, Neculai și Iorgu pleacă de tineri la București, iar Ionică, fiul cel mare rămâne la Dumitrești având o prăvălie și o brutărie în centrul comunei. Ultimul descendent al Roșculeștilor Ionel, fiul lui Ionică, cade pe front în cel de-Al Doilea Război Mondial și stirpea se stinge¹¹

---

¹⁰ aproximativ între actuala Casă a Copilului și capătul dinspre spital al podului de fier de peste apa Râmnicului.

¹¹ pe un act scris cu litere chirilice din 1864 semnează ca martor un A.A. Roșculescu (litere latine, scris caligrafic, frumos; aceeași semnătură pe un act din 1875)

Manoleștii

Familia Manoleștilor apare sub acest nume din jur de 1800, tatăl Matei Manole, întemeietorul familiei originar de prin părțile Sibiului trece munții în jur de 1700 ca cioban la turma mai mare a unchilor săi.

Părăsește ciobănia și se face negustor ambulant – coropcar – în bâlciul de Sf. Ilie vine cu coropca la Dumitrești, cunoaște pe Tănase, fiul preotului Manolache Roșca – ctitorul bisericii din Giurcari la 1850 – o cere în căsătorie pe Nastasia fiica preotului ; din Manole își schimbă numele în Manolescu și are cu Nastasia cinci copii: Iordache, Nicolae, Catinca, Alexandra și Arghir¹². În 1866 e consemnat deja „Manolescu” și dă 32 lei (un galben) contribuind la cumpărarea unui policandru la biserică. (Synodicul bisericii Sf. Dumitru). Fetele își schimbă numele prin căsătorie, una – Catinca, devenind Voiculescu, iar cea de a doua Coșereanu. Descendenți nu are decât Arghir, din care se naște a treia generație: Tănase, Costică, Bidu, Ecaterina, Neculai și Gică.

Copiii lui Arghir se răspândesc cu slujbe prin țară, la Dumitrești rămânând numai Neculai, care are o singură fată Tincuța, căsătorită Secară. Nepotul lui Neculai Manolescu nu va mai purta numele familiei mamei, ca atare spița se stinge.

Asemănătoare este și soarta familiei Tătulescu: o rubedenie de-a lui Matei Manole, Nicolae Tatu Brutaru, vine din Transilvania, se căsătorește cu o moșneancă bogată – Paraschiva – fiică a lui Dumitru sin Vasile Lungu - Giurcă¹³ (1849-1871) și are doi băieți: Arghir și Matei. Aducă la numele Tatu un „escu” și devine Tătulescu. E negustor bogat cu han, prăvălii (și în comunele din jur până la Dedulești).

Descendenți are numai Arghir pe Marioara, Georgeta, Alexandru și Zenobia. Ca și rubedeniile lor Manoleștii, acești descendenți pe linie maternă din moșneni învăță carte, studii liceale sau universitare chiar.

---

¹² acest Arghir Manolescu devine fruntaș în sat și e primarul comunei mult timp în jur de 1900

¹³ zapisul cu litere chirilice din 1857 consemnează formula: „*Trandafir sin Vasile Lungu ce-i zice și Giurcă*”

Fiul lui Arghir, George Tăulescu¹⁴ urmează Dreptul și devine procuror cu o carieră strălucită, celălalt fiu Alexandru ajunge însă la Dumitrești. Fetele: Marioara urmează un pension, iar Zenovia Literale, ambele nu profesează, rămânând casnice cu studii medii și universitare, spre deosebire de mamele sau bunicele lor, care aveau doar câteva clase primare, dacă nu erau cumva analfabete.

Cei 4 copii ai lui Arghir Tăulescu nu au urmași, așa că și acest neam se stinge.

Pe cale de stingere este și vechea familie de moșneni Cruceanu. Stăpâneau înainte de Primul Război Mondial o parte din centrul Dumitreștiului de Jos la sud de pâraul Bodinei până la alta ce venea în Roșcari și poeni întinse pe Motnău de la pod spre Corcovari.

Un Ioan Cruceanu „în leatu 1867 dăruiește bisericii o pereche de veșminte bune de stofă... în prețu de lei vechi 800. Acelaș Ioan Cruceanu dăruiește bisericii un policandru în 1866 de 367 lei, iar în 1881 mai dăruiește obiecte de cult în prețu de 800 franci” Era deci și bogat și darnic.

Un fin sau nepot al acestuia, Negoită are ca fii pe: Costică Ignat și Ionică, Costică pe Nelu și Cecilia; Ignat pe Leontina și Aurel, iar Ionică pe Petruș. Fetele își schimbă numele prin căsătorie, numele familiei e pe stingere.

Schimbarea de nume, dispariția unor nume datorită lipsei de descendenți în linie bărbătească sau stingerea unor stirpe fac acum dificilă o reconstituire a numelui familiilor provenite din vechii moșneni din „*cei cinci moși mari descălicători*” cum zice tradiția. Am urmărit pe cât ne-au permis spațiul și informațiile sigure evoluția numelor la câteva familii. Mai sunt și altele.

---

¹⁴ acest George A.Tăulescu, este autorul cercetării **O așezare de moșneni – Dumitrești, R.Sărat**, publicată în „Milcovia” în 1930; tot el publicase în 1924 un articol: **Din trecutul Dumitreștilor** în „Analele Râmnicului, nr.8-9, p.24

Astfel, spița coborâtoare din Tatu ot Bordești – unul din cei cinci moși mari sunt: Stănileștii (respectiv Stănilă), Roșcarii și Roșculeștii, Mihalcea și Mihălcica.

Dintr-o spiță care număra 7 generații anterioare lui 1800, pornind de la Badea „Descălicător” se ajunge la familia Blidar, Blidaru care dă numele satului Blidari¹⁵

O familie bine reprezentată acum numeric în Bicești de Sus, satul Giurcari, Bizadea – are ca înaintaș mai apropiat pe M. Bizadea, primarul care semnează documentele din dosarul împroprietăririi clăcașilor de la 1867. Nu le-am găsit numele Bizadarilor înainte de această dată, dar sigur el a existat – poate numele să plece de la substantivul comun beizadea – care însemna fiu de domn; probabil poreclă devenită nume, altă explicație fiind greu de închipuit.

Sunt acum în Giurcari - Bicești de Sus – numeroși Strâmbei, pe care nu i-am găsit consemnați în acte mai vechi. În comună e un sat Strâmba – Pe Față și probabil aceștia și-au luat numele de la pârâu („strâmb”) care a dat numele cătunului.

Lista cu nume de familie s-ar putea continua la o populație de peste 5.000 de suflete, fără a lămuri mare lucru.

Astfel, numele familiei Mânzală Mănescu vine sigur de la înaintași veniți de pe Slănicul Buzăului, de la Mănești, Mânzălești¹⁶

Legenda cu Dumitru Borcan ca întemeietor de așezări, transilvănean de origine, e desigur, legată de originea ardeleană, a unora din cei stabiliți aici.

Din hotarele vechilor moșii moșnenești, care ajungeau până la Milcov, până la satele din principatul vecin Moldova, până la satele vrâncenești nu era decât un pas. Este firesc ca în așezările de pe valea

---

¹⁵ zapis din 26 octombrie 1824

¹⁶ la numai 3 - 4 km, de Dumitrești se află comuna Chiojdeni, ai cărei locuitori indică fără dubii ca loc de origine Chiojd - Buzău

Râmnicului și la Dumitrești deci să găsim familii cu origine moldovenească.

În Motnău e o numeroasă familie Militaru. Unul dintre cei mai vârstnici – Ionel Militaru – relatează în 1970 că tatăl bunicului său se numea Jăcheanu și era din Vrancea, comuna Văsui-Poiana. Venea cu cofe la Motnău și s-a căsătorit cu fata lui Vasile Busuioc, cel care avea moară cu prâsnel pe apa Motnăului în anul 1834. Nu se prea înțelegea cu soacra căreia îi trage o bătaie. Drept răzbunare îl dă pe mâna celor care luau tineri la oaste cu arcanul, exact ca pe bădița Vasile din „Amintirile” lui Creangă. Face 7 ani militare și când se întoarce acasă devine Militaru¹⁷

Tot cam în acea vreme când vine străbunicul Militarilor din Vrancea mai mulți săteni din Spulber iau în 1846 în arendă pe 15 ani de la moșnenii din Dumitrești o sfoară de moșie¹⁸

Actul e semnat și de „*privighetorul de Vrancea*”. Familia Gheba, tot de origine vrânceană, e pe stingere. Oricum numărul celor veniți din Vrancea a fost mic, dovadă foarte slabă influență avută din partea graiului moldovenesc.

Pentru a încheia discuția asupra numelor de familie ale unor dumitreșteni aflați îndeosebi la centrul comunei vom consemna câteva cazuri.

În afară de Manoleștii și Tătuleștii despre care am vorbit, a mai fost o familie Dănulescu stinsă prin moartea lui Alexandru Dănulescu prin 1980. În perioada interbelică erau în centrul comercial al comunei prăvălii aparținând fiilor lui Ghiță Ștefănescu, el însuși negustor. Astfel: Nae avea măcelărie, Iorgu prăvălie cu mărunțișuri, Costică și Alexandru cârciumi.

---

¹⁷ s-a întors din armată ofițer și e numit la granița ce despărțea Moldova de Muntenia pe dealul Bursucului deasupra Tinoasei, aproape de Milcov, acolo unde acum zic „*în deal la stradă*”

¹⁸ A. Sava, **Documente putnene.Vrancea.Odobești-Câmpuri. Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de Prefață de D. Profesor N. Iorga**, vol. I, Tipografia „Cartea Putei”, Focșani, 1929, p.18

În comună mai e numai fiul lui Alexandru, Mircea ceilalți neavând moștenitori sau cei moștenind numele fiind plecați. Vecinii lor Constantineștii: Ignat, Gheorghe și Victor, tot negustori și măcelari s-au stins după război fără urmași.

Lumea se primenește mereu, se schimbă neconținut și viitorul va aduce modificări pe care nu le putem anticipa.

CERCETAREA ARHEOLOGICĂ MEDIEVALĂ ȘI BISERICILE DE ZID DIN VRANCEA

Aurel Nicodei

Simbol al continuității românilor în vatra de locuire creștinismul, ortodoxia creștină - s-a constituit în coloana vertebrală a spiritualității românești. Martori ai acestui fenomen, bisericile, ca locuri de cult, au păstrat peste timp tradițiile creștine românești.

Construite din lemn, piatră sau cărămidă, ctitorite de domni, de dregători domnești sau de obști, bisericile au înfruntat veacurile.

Creații ale omului în slujba Divinității, bisericile au o evoluție asemănătoare omului: se nasc, trăiesc și mor. Unele se sting mai repede, altele, construite din materiale mai rezistente dăinuie peste generații. Cele construite din piatră sau din cărămidă rămân uneori multe veacuri în picioare.

Județul Vrancea, situat într-o zonă cu activitate seismică maximă, nu este favorabil construirii unor monumente masive. Lemnul, mult mai ușor de găsit și rezistent în caz de cutremur, este preferat pentru construcții mai modeste.

Meșteri pricepuți au ridicat însă și construcții masive din zidărie. Acestea, destul de puține în județ, sunt relativ recente. Cea mai veche biserică din zid rămasă încă în funcțiune este biserica cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul” din Focșani ctitorită de domnul **Grigore Ghica** (1660-1664; 1672-1673) în 1661.

La cunoașterea acestor monumente, a perioadei când au fost construite sau a perioadelor anterioare un rol important îl are cercetarea arheologică medievală.

Aceasta, prin metode specifice, aduce noi mărturii ale vremurilor apuse, având un rol esențial în redarea culorii locale a acelor timpuri.

Cercetarea arheologică medievală are ca obiect cercetarea monumentelor și siturilor medievale constituite cu prioritate din foste mănăstiri, schituri sau numai biserici aflate încă în folosință sau într-un anumit grad de ruină.

Așezămintele monahale, mănăstiri sau schituri, cu bisericile aferente sunt cunoscute din documente istorice, repertoriate și cercetate religios și arhitectural. Cercetate arheologic au fost doar câteva dintre aceste monumente. Rezultatele cercetărilor arheologice au fost introduse în circuitul științific prin publicare doar în cazul bisericii „Sfinții Voievozi – Stamatinești” din Focșani de către cercetătorul Gh. I. Cantacuzino. Sondajul arheologic realizat la biserica „Sf. Dumitru” Uzină din Focșani de către Victor Bobi și Anton Paragină, muzeografi la Muzeul Județean Vrancea în 1977, a relevat existența de resturi osteologice și de ceramică caracteristică sfârșitului secolului al XVII-lea începutul secolului al XVIII-lea. Sondajul efectuat nu a putut surprinde zidurile fostei mănăstiri, atestate documentar, din cauza construcțiilor contemporane.

S-au efectuat sondaje la bisericile „Sf. Ioan Botezătorul” și „Proorocul Samuil” din Focșani, dar rezultatele nu au fost puse în circuitul științific de cercetători.

Lucrările de restaurare de la mănăstirea Mera, ctitorie a lui **Constantin Cantemir (1685-1692)**, datată 1685, au prilejuit efectuarea unor sondaje arheologice. Aflat la fața locului, cercetătorul Ion Chicideanu nu a putut finaliza cercetarea, informațiile obținute neputând fi astfel publicate. Cercetările au fost reluate în anul 1998 de către Aurel Nicodei de la Muzeul Vrancei și continuate de Emil Lupu de la firma

Abral Artproduct în anii 1999 și 2000, fiind prilejuate de lucrările de restaurare a zidului de incintă și de sistematizare pe verticală a incintei.

La biserica „Izvorul Tămăduirii” din cadrul schitului Dălhăuți, ctitorită de Matei Basarab conform tradiției orale, sondajul arheologic a evidențiat material arheologic databil secolele XI-XIII. Arheologul Victor Bobi ce a efectuat sondajul consideră că acesta ar dovedi existența unei vechi biserici datate secolul al XIII-lea pe locul căreia s-a ridicat în secolul al XVII-lea construcție de zid. În grădina schitului s-a descoperit un bordei cu cuptor din piatră cu ceramică din secolele XII - XIII.

Un caz aparte este acela al fostei mănăstiri Vizantea, ctitorie a familiei Movileștilor datată la sfârșitul secolului XVI începutul secolului XVII. Aceasta a fost în perioada anilor 1985-1987 obiectul unor „cercetări inedite”: căutarea comorilor ascunse de Movilești. Acest sacrilegiu religios și cultural s-a realizat sub directa supraveghere a puterii administrative județene. Din informațiile furnizate de preotul paroh Aga Ștefan „sondajele” realizate, în realitate puțuri de 10 - 15 m adâncime – nu au respectat nici o normă caracteristică unei săpături arheologice. Este un exemplu tipic de dezastru cultural al perioadei totalitare. Fosta mănăstire Vizantea, cu atestarea documentară cea mai veche din județ – anul 1612 – trebuie să constituie obiectul unor cercetări arheologice reale.

Cele mai multe monumente de cult dateate în perioada medievală nu au constituit obiectul unor cercetări arheologice. Avem în vedere atât ctitoriile domnești, cât și celelalte ctitorii ale dregătorilor sau ale obștilor. **Ctitoriile domnești** sunt:

- fosta mănăstire Soveja, datată 1645, ctitorită de **Matei Basarab (1632-1654)** în urma păcii încheiate cu domnul Moldovei **Vasile Lupu (1634-1653)**. Mănăstirea, cunoscută sub denumirea Dobromira („bună pace”) are biserica cu hramul „Nașterea Domnului”. Zidurile mănăstirii sunt în ruină, iar biserica, refăcută de mai multe ori, este astăzi biserică parohială.

- biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostei mănăstiri „Precista” din Focșani, ctitorită în primele două domnii ale lui **Nicolae Mavrocordat (1709-1710; 1711-1715; 1715-1716; 1719-1730)** durată între 1709-1716 este biserică parohială.

- biserica „ Proorocul Samuil” tot din Focșani, ctitorită de domnul **Constantin Cehan Racoviță (1749-1753; 1753-1756; 1756-1757; 1763-1764)** datată în 1755, este un exemplu de interferință arhitecturală între stilul moldovenesc și cel din Țara Românească. Renovări succesive au menținut-o în stare funcțională ca biserică parohială.

biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Domnești, ctitorită de **Eustratie Dabija (1661-1665)**, refăcută în 1741 de **Grigore al III-lea Ghica (1764-1767; 1768-1769; 1774-1777)**, este acum biserică parohială.

Satul Mirceștii Vechii din comuna Vânători se mândrește cu o altă biserică domnească, databilă la mijlocul secolului al XVIII-lea ctitor fiind domnul **Constantin Mavrocordat (1730; 1731-1733; 1733-1735; 1735-1741; 1741-1743; 1744-1748; 1748-1749)**.

Aceste biserici pot fi cercetate arheologic existând șansa descoperirii de date inedite despre istoria acestor locuri.

Un exemplu de nerealizare la timp a unei cercetări arheologice îl constituie cazul bisericii „Cuvioasa Paraschiva”, supranumită „Biserica Domnească” a mănăstirii cu același nume, ctitorită în Focșanii Moldovei de soția domnului moldovean, originar din județul Putna, Eustratie Dabija, doamna Dafina, în anul 1665. Avariata puternic în urma cutremurului din 1977 biserica și complexul monahic aferent au fost demolate fără a constitui obiectul unei documentații istorico-arheologice și arhitecturale. S-a pierdut astfel prin „grija” autorităților locale un valoros ansamblu arhitectural care putea fi pus în evidență prin restaurare, cât și informațiile arheologice ce ar fi rezultat în urma unei cercetări sistematice anterioare construirii ansamblului arhitectural Piața Moldovei din centrul orașului Focșani.

La aceste ctitorii domnești construite din zid se adaugă încă 27 de mănăstiri și biserici ctitorite de dregători domnești, ridicate conform documentelor istorice între 1471 (biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Odobasca, comuna Cotești – ctitor Stan Cotea, căpitan din oastea lui **Radu cel Frumos (1462-1473; 1473-1474; 1474; 1474-1475)** și 1860 (biserica „Sf. Împărați” din Sihlea, ctitor Constantin Grădișteanu).

Sunt de asemenea 26 mănăstiri și biserici ridicate în perioada secolului al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea, ctitorite de poporenii, obște sătească sau urbană.

Toate aceste biserici, mai mici sau mai mari, aflate într-o stare mai bună sau mai precară, pot constitui obiectul unor cercetări arheologice atunci când se va pune problema renovării lor.

În acest sens este exemplar cazul unui monument „martor semnificativ” al epocii brâncovenești, biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostei mănăstiri Bordești.

Ctitorită între 1698-1699 de căpitanul Mănăilă, dregător al lui **Constantin Brâncoveanu (1688-1714)** biserica este purtătoarea unei capodopere a picturii murale românești realizată de Pârvu Mutu la începutul secolului al XVIII-lea (1722).

Cutremurele și alunecările de teren duc la degradarea monumentului. Deși declarată monument istoric prin Decret regal încă din 1915 biserica nu poate fi repusă în funcțiune. Demersurile din ultimii ani ai unor împătimiți ai culturii românești duc la repartizarea fondurilor necesare restaurării monumentului. Anterior etapei de consolidare s-a putut realiza de către Muzeul Vrancei cercetarea arheologică în campaniile anilor 1998, 1999 și 2000. Cercetările au relevat planimetria incintei fostei mănăstiri, a construcțiilor aferente – stăreție – chilii, evidențiind mai multe etape constructive.

Materialul arheologic descoperit constă dintr-o diversitate tipologică de ceramică databilă în perioada secolelor XVII-XIX, din

obiecte metalice, piese din sticlă, monede otomane – cea mai veche datând din anul 1703 de la **Mustafa al II-lea (1695-1703)**.

Consolidarea, restaurarea și punerea în slujba cultului a acestui prețios monument este o dovadă că spiritualitatea românească nu s-a pierdut în negura ateismului comunist, că ortodoxia română continuă să-și desăvârșească lucrarea milenară.

ANEXA I

MONUMENTE RELIGIOASE AFLATE PE TERITORIUL JUDEȚULUI VRANCEA CTITORITE DE DREGĂTORI DOMNEȘTI

1. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” – sat Odobasca – comuna Cotești – ctitor Stan Cotea – căpitan al lui Radu cel Frumos, datată 1471 (după tradiție)
2. Biserica „Sf. Nicolae”, comuna Străoane – ctitori frații Stroe, Ifu și Latu – comandanți în oastea lui Ștefan cel Mare, datată 1477-1478 (după tradiție)
3. Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” – sat Vărzărești, comuna Urechești – ctitor Radu Armașu – căpitan al lui Matei Basarab, datată 1644 - 1646
4. Schitul „Galbeni”, comuna Tănăsoaia, cu hramul „Intrarea în biserică”, ctitori familia Vartic, datată 1646
5. Biserica „Ovidenia” din Odobești – ctitor vistiernicul Toderașcu Iordache Cantacuzino, datată anterior anului 1697
6. Schitul Trestieni – Gârbovi – de pe fosta moșie Tâmbioiești – hramul „Sf. Niculae” – ctitor căpitanul Zăgan „at Homești” – atestat documentar 1685 – dispărut astăzi.
7. Schitul Jitia, comuna Vintileasca – ctitor Jane Hagiul Pitarul – cu hramul „Sfântul Dimitrie”, datat anterior anului 1689
8. Biserica „Sfinții Dimitrie și Antonie” – Focșani – ctitor căpitanul Vicol, datată 1696

9. Biserica „Sfântul Nicolae-Vechi” – Focșani, ctitor Filotei călugărul, egumen, datată 1687
10. Biserica „Sfântul Nicoale – Nou”, Focșani – ctitori preotul Arsenie și ginerele lui Stoica Vătaful – datată 1696
11. Biserica „Nașterea Maicii Domnului” a fostei mănăstirii Bordești – ctitor căpitanul Mănăilă, datată 1698-1699
12. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” , Focșani, ctitor căpitanul de margine Donie și jupâneasa sa Sanda, datată 1694 - 1714
13. Schitul Vârteșcoiu cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” – ctitor căpitanul Vasile, datat 1700 – 1705
14. Biserica „Nașterea Maicii Domnului”, Odobești, ctitori: vel spătar Costache Razu, Vasile Gânzilă și Panait – negustor cu soțiile lor, datată 1732
15. Biserica „Sfinții Voievozii” – Focșani, ctitori căpitanul Mihai Curt, preotul Pavel, Avram Tăbăcarul, datată 1746
16. Biserica „Sf.Arhangheli” – Caramzulea – din Focșani, ctitor clucerul Apostol Toca, datată 1740 - 1750
17. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” – Lărgășani, comuna Corbița – ctitor vornicul Gavril Conachi, datată 1759-1760
18. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” – Jălăboiu – Focșani, ctitor ceașul Ioniță Jeleboiu, datată 1765
19. Mănăstirea Sihastru – cu hram „Sfântul Dumitru” apoi din 1892 - „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” – comuna Homocea – ctitor hatmanul Sandu Șendrea și soția sa, datată anterior anului 1769
20. Biserica „Sf. Voievozi” Stamatinești, Focșani, ctitor banul Toma Stamat, datată după 1789
21. Biserica „Sfinții Mina și Haralambie”, Focșani, ctitor postelnicul Asanache Dan, datată 1802
22. Biserica „Sf. Nicolae”, Slobozia Bradului, ctitori: vistiernicul Iordache Asanache Robescu și căpitan Asanache Kirițoiu, datată 1808
23. Schitul Rogozu – ctitor serdarul Constantin Căndea Robescu, datat 1808-1825

24. Biserica „Sfinții Împărați”, Focșani, ctitor serdarul Costache Robescu, datată 1810
25. Schitul Ivăncești – hram „Sf.Gheorghe” – ctitor spătarul Vasile Andrieș, datat 1825 - 1830
26. Schitul Scânteia – reconstruit în 1825 de boierul Toma Stamatini, hram „Înălțarea Domnului”

CTITORII ALE OBȘTIILOR SĂTEȘTI SAU ORĂȘENEȘTI DIN JUDEȚUL VRANCEA

1. Biserica „Nașterea Maicii Domnului” (Săpunaru) ctitorită în 1783 de breasla săpunarilor (Dinu Săpunaru și Ioniță Blănaru) – strada Simion Bărnuțiu, nr.1
2. Biserica „Sf. Gheorghe” (armenească) anterior anului 1789 – comunitatea armenească (Gheorghieș Hagiu) str. Cotești, nr.2
3. Biserica „Intrarea Maicii Domnului în biserică”, 1740 – obștea orășenească – (Ovidenia armeni), str. Făgăraș nr.3 (armenească)
4. Biserica „Sf. Nicolae” (Tăbăcari) – sec.XVIII- breasla tăbăcarilor; str.Ghiocilor, nr.9
5. Biserica „Intrarea Maicii Domnului în biserică” (Ovidenia) – 1789 – Obștea – str.11 Iunie 1848
6. Biserica „Sf.Voievozi” – Bontăști, comuna Cârligele, 1702 – obștea satească
7. Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” Tei – comuna Câmpuri – 1663 – obștea satească
8. Biserica „Nașterea Maicii Domnului” (a fostului schit Recea) – 1692 (1710) – obștea satească
9. Biserica „Sf.Ioan Botezătorul” – sat Coza, comuna Tulnici, sfârșitul secolului XVIII – obștea satească
10. Biserica de lemn a schitului Mușunoaiele (metoh al mănăstirii Bogdana – comuna Fitionești – 1800 – obștea satească (demolată)

11. Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” a fostului schit Lepșa) – comuna Tulnici, 1934 – pe locul unei vechi biserici din 1780 - obștea sătească
12. Biserica „Nașterea Maicii Domnului” (fost metoh al mănăstirii Mera) – sat Lespezi, comuna Homocea, 1809 – obștea sătească
13. Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”, sat Mănăstioara
14. Biserica de lemn „Sf.Ioan Botezătorul” – sat Chițcani, comuna Movilița – secolul XVI? – obștea sătească
15. Biserica de lemn „Sfântul Nicolae” – sat Vrâncioaia – parohia Văsui 1783 – obștea sătească
16. Biserica de lemn „Intrarea în biserică” – sat Nănești, comuna Tănăsoaia – parohia Galbeni, 1776 – obștea sătească
17. Biserica de lemn „Sfântul Nicolae” – sat Nistorești, comuna Nistorești - secolul XVIII- obștea sătească
18. Biserica „Sf.Voievozi” – sat Păunești, comuna Tulnici, secolul XVII obștea sătească
19. Biserica de lemn „Sf.Nicolae”, sat Prisaca, comuna Valea Sării secolul XVIII – obștea sătească
20. Biserica de lemn „Sfinții Voievozi”, sat Răcoasa, comuna Răcoasa, secolul XVIII – obștea sătească
21. Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”, comuna Ruginești, parohia Ruginești II, secolul XVII – obștea sătească
22. Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva” – comuna Valea Sării – parohia Valea Sării, 1772 - 1773 – obștea sătească
23. Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului”, sat Văleni, comuna Străoane, parohia Repedea, secolul XVIII – obștea sătească
24. Biserica de lemn „Sfinții Voievozi”, sat Herăstrău, comuna Nistorești – parohia Herăstrău, sfârșitul secolului XVIII – obștea sătească
25. Biserica „Sf.Voievozi” – comuna Câmpineanca – parohia Florești, secolul XVII – obștea sătească

26. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” (a fostului schit Tarnița) punctul Tarnița, comuna Bolotești, 1702 – obștea satească
27. Monumente aflate în evidențele O.J.P.C.N. Vrancea
28. Biserica „Sfinții Impărați” – Sihlea – ctitor Constantin Grădișteanu, datată 1860.

BIBLIOGRAFIE

1. Gh. I. Cantacuzino, **Cronica săpăturilor arheologice**, în „R.M.M.I.A.”, nr.2, 1974
2. Idem, **Sondaje arheologice în orașul Focșani**, în „Cercetări arheologice”, Muzeul de istorie al R.S.R., III, București, 1979
3. V. Drăguț, **Dicționar enciclopedic de artă medievală românească**, București, 1976
4. A.Gabor, **Ctitori de biserici și mănăstiri ale dregătorilor domnești în județul Vrancea**, în „Glasul Bisericii”, XLVIII, nr.6, 1989
5. Epifanie Norocel, **Ctitorii voievodale în Eparhia Buzăului**, Buzău, 1988
6. A. Paragină, **Aspecte din istoria orașului Focșani**, în „Studii și comunicări”, IV, Focșani, 1981
7. N. Stoicescu, **Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova**, București, 1974
8. **Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților**, vol.I, II, Buzău, 1983
9. **Vrancea. Studii și comunicări**, vol.II, III, IV, V-VII, VIII-X, XI, Focșani

MĂNĂSTIREA LUI ȘTEFU DIN FOCȘANI¹

Nicu Ivan

Biserica cu parohia Sf. Nicolae Vechi este monument istoric din zona muntenească a municipiului Focșani, chiar lângă fostul hotar, plasată pe una din arterele principale ale orașului, strada Cotești nr.1, care stradă, pe vremuri, se numea Strada Sf. Nicolae Vechi. Ctitorită și zidită de Ștefan, căpitan de cazaci, boier mare cu proprietăți multe, om politic cu atribuțiuni administrative, militare și de justiție, iar soția Calița, nepoata lui Constantin Voievod, domnul Moldovei. Biserica cu un ansamblu de chilii și alte acareturi cu clopotniță înaltă, toate zidite între anii 1696 – 1700 după incendiul care distrusese în anul 1695 biserica de lemn, tot cu hramul Sf. Nicolae.

Bisericii i se zice Veche spre deosebire de vecina sa, biserica Sf. Nicolae-Nou, zidită cu 32 de ani mai târziu. Ștefan și Calița au construit biserica lor pe temelie de piatră, cu ziduri masive, pe terenul din zestrea soției destinată să fie mănăstire de călugări. A fost măreț concepută și implinită și „.....isprăvind-o am împodobit-o pe dinlăuntru zugrăvită peste tot, cu candelă de argint, cu icoane, cu policandre două, trei cădelnițe de argint, cu evanghelie ferecată, cu toate cărțile bisericești, cu opt perechi de odăjdii, cu sfeșnice, patru mari, patru mici, pe din afară cu zid pe împrejur și cu chilii în ziduri. Clopotnița cu 3 clopote,

---

diminutivul de la Ștefan era Ștefu

*două mici și unul mare...*². Din tot ce arată ctitorul aici nu s-a păstrat nimic, dar absolut nimic. În vremea ctitorului nostru, înălțarea unei biserici, nu era numai un act de pietate, ci și unul în care ctitorul își afirma poziția în societatea în care trăia, așa cum suntem ispitiți să apreciem și despre Ștefu. Însemnătatea ansamblului cu multitudinea construcțiilor, înzestrarea care te uimește după arătările testamentului, apoi averile acordate, toate împreună vădeau puterea, bogățiile de care dispunea și mărinimia, sporindu-i prestigiul față de contemporani.

1. Moșia Focșani la hotar, care este zidită mănăstirea, al doilea prefăcută de noi, cu toate cele trebuincioase, afară de cele ce s-au câștigat de la nord și de neamurile noastre, afară de ce am dăruit la mănăstirea Râmnicu cu voie fără voie de am împlinit voia Domnească și am potolit Zavistia.

2. Lămotești opt sute stâneni lângă hotarul Moldovei la Munteni.

3. Moșia Ciorăștii șase sute.

4. Moșia Giorăști la Moldova lângă hotarul cu moară pe dânsa.

5. Moșia Dălhăuții treizeci pogoane vie și cu pădure pe dânsa.

6. Moșia Buda.

7. Moșia Amara cu baltă de pește pe dânsa.

8. Moșia Orzănești.

Despre cele donate la mănăstirea Râmnic ctitorul n-arată, dar ne dăm seama că stingerea lăcomiei fanariote n-a fost ușoară.

Ctitorul nostru, Ștefan căpitan de cazaci este mare donator și bisericii episcopale din Buzău, fapt pentru care este ctitor și la această Catedrală lângă Matei Vodă Basarab. Chipul său este pictat în pronaos, pe peretele de vest, în stânga.

În anul 1787 biserica și starea ansamblului mănăstiresc se aflau în degradare generală pentru care urmașii ctitorului au încredințat

---

² D. F. Caian, **Istoricul Orașului Focșani**. Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I de ..., Anexe. Documente pentru istoria orașului Focșani, doc. nr. XXIX, Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p.85-86

arhimandritului Irimia de la mănăstirea Râmnicu Sărat „...șase sute de lei ca să învelescă mănăstirea din Focșani, Sf. Nicolae și să dreagă casele fiindcă era pustii și biserica dezvelită și pustie...”³

Dar arhimandritul n-a făcut nimic și mănăstirea a rămas nereparată.

Peste 76 de ani, adică în anul 1863, după pierderea celor șase sute de lei destinați reparațiilor mănăstirii și chiliilor, citim în Calendarul antic „... că această biserică se află în cea mai proastă stare, destul să arăt, că deasupra ei a crescut iarbă și pe o coloană un arbore mare...”⁴ Deci aceasta este situația după 9 ani de la incendiul din anul 1854, când violentul și nimicitorul pârjol a distrus toată partea târgului muntenesc și este cauza care a ras întreg ansamblul mănăstiresc, zidurile exterioare și clopotnița, afară de zidurile masive ale bisericii.

Al doilea ctitor, marele restaurator, preotul Oprea

În anii următori, Episcopia a declarat jalnicul lăcaș să fie biserică de mir numind aici un vrednic slujitor în persoana preotului Oprea Ionescu care s-a străduit să înnoiască ruinatele ziduri ale bisericii, dar foarte solide, să o readucă în stare normală și învelind sfântul lăcaș cu toată seriozitatea. De asemenea, tot acum, preotul Oprea Ionescu construiește turla mare deasupra naosului care în interior mărește edificiul lărgind considerabil spațiul de aerisire, rezonanță și lumină. În exterior dă bisericii înfățișarea bizantină a construcțiilor cultului creștin ortodox. La intrare, ca o desăvârșire absolută și utilă adaugă un pridvor larg de mare importanță din toate punctele de vedere că folosește bisericii în sine și tuturor persoanelor care intră în sfântul lăcaș. Este cel mai larg pridvor comparativ cu toate pridvoarele bisericilor existente în prezent la Focșani. Deasupra pridvorului, turla mică adăpostește

---

³ Ibidem, p.8

⁴ preotul Gr. Musceleanu (vezi D.F. Caian, op.cit., p.86)

clopotele. Ambele adaosuri schimbă total în bine și practic înfățișarea vechii ctitorii a lui Ștefan și Calița, soția lui.

Preocuparea celui de-al doilea ctitor s-a îndreptat și spre achiziționarea odoarelor bisericești care cu timpul, în cea mai mare parte s-au risipit, dar ni se mai păstrează din acea perioadă policandrul mare din bronz cu inscripția: „*acest policandru este făcut ânu memoria reposatului Constandinu Săndulescu ce a încetat din viață ânu anul 1872 Martie 24, de familia sa Elena și fiul său Tachi Săndulescu*” De asemenea, tot din bronz, două sfeșnice cu înălțimea de 1,10 m din anul 1879, precum, după părerea mea, tot din acest timp încă cinci sfeșnice cam tot de aceeași înălțime, lucru și metal, precum și două sfeșnice împărătești de proporții mari.

După terminarea reparațiilor capitale, înzestrător și harnic ostenitor își continuă opera de slujitor și păstor după care bătrânul ctitor sfârșește călătoria pământească, ca de atunci trupul său ostentat șade sub crucea de metal la Cimitirul Sudic, lângă biserica de acolo pe dreapta, din anul 1896, iar profesorul Caian referindu-se la refacerea sfântului lăcaș zice „... *a fost reparată și învelită cu tablă de fier, încât astăzi se află în stare bună*”⁵

De la hotărârea ce s-a luat de Episcopie în anul 1863 ca acest sfânt lăcaș să devină din fostă mănăstire de călugări în aceea de biserică.

Ostenelile preotului Oprea Ionescu sunt deosebit de importante pentru însăși existența acestui monument istoric, de aceea, zic, merită, din partea urmașilor recunoștință, pentru care eu, din anul 1954, l-am socotit al doilea ctitor vrednic de toată cinstirea și pomenirea cu evlavie la sfintele și dumnezeieștile slujbe.

Preotul Nicolae Atanasiu

A urmat vremea păstoririi preotului Nicolae Atanasiu, fratele episcopului Theodosie al Romanului, când se adaugă la zestrea bisericii

---

⁵ Ibidem, p.88

o sfântă Evangheliie având următoarea inscripție: „*Această evangheliie s-a legat și s-a îmbrăcat în argint prin stăruința preotului Nicolae Atanasiu*” De asemenea, s-au primit donații icoana Sf. Nicolae, patronul acestui sfânt lăcaș pe care stă scris: „*Elena Chesat și tot neamul lor, 1 aprilie 1905*”, instalată solid pe măsută special făcută; Icoana Mântuitorului unde sunt gravate cuvintele „*Elena și A.A.Chesat, 2 iunie 1906*”; Icoana Maicii Domnului unde sunt de asemenea următoarele cuvinte: „*Elena și A.A.Chesat, 10 iulie 1905*” ambele sunt montate în pilaștrii îngropați în zidurile bisericii. Toate trei sunt din argint marcat, fiecare de mărimea de 1,00/0,70 m. Aceste icoane de preț constituie o valoare importantă și ne mângâie faptul că ele înfrumusețează și împodobesc în chip deosebit sfântul lăcaș mărturisind interesul înaintașilor noștri pentru podoaba Casei Domnului.

Prin grija și interesul ce am depus avem în inventarul nostru, din perioada păstoririi preotului Nicolae Atanasiu, tabloul înrămat în care este imaginea amintirii prohodirii defunctei Ana Brendi care a locuit în apropierea bisericii, tablou – fotografie în care avem imaginea unui sobor de preoți din orașul Focșani așezați în jurul sicriului, în luna aprilie 1914.

Al treilea ctitor, profesorul preot Gheorghe Popescu

Cu anul 1916 iarăși s-au abătut vremuri grele, Primul Război Mondial. A căzut pradă și biserica Sf. Nicolae Vechi, dezvelită de tablă la acoperiș, ruinată la interior și la exterior, cu mobilierul distrus, cu clopotele prădate și transformată în grajd pentru caii trupelor germane de ocupație. În această situație biserica aștepta omul să-i vindece rănilor, s-o împodobească, salvând-o de la distrugerea sigură.

Astfel, în anul 1925, tânărul preot Gheorghe Popescu, profesor la Liceul „Unirea” din localitate a fost numit cu îndatorirea specială să aducă această biserică în stare de funcționare. După un început de pregătire, trece în anul 1926 la acțiune, își pune tot interesul și așa sub directă sa conducere, cu o energie nativă și curaj rar întâlnite, într-o

vreme de mari lipsuri generale pricinuite de distrugerile războiului, când țara cu potențialele sale surse se frământa să iasă din sărăcie, orașul cu ruinele la tot pasul, cu mai toate gospodăriile în mari lipsuri se aflau într-o refacere și aducere la normal de la cel mai mărunț lucru până la construire de locuință, vijeliosul nostru preot izbutește ca, an de an, să adune sumele bănești trebuitoare activității planificate a anului respectiv, precum și donații materiale, odoare sacre și obiecte gospodărești, duse la bun sfârșit în toamna anului 1929, timp în care a antrenat în jurul lucrării un număr însemnat de donatori, între care nici într-un an n-a lipsit cu exemplul său personal, donând sume importante, reușind să realizeze toate lucrările înscrise în documentele restaurării.

Pentru acoperiș a folosit grinzi și așternuturi noi, peste care s-a aplicat tablă de fier. La exterior, tencuielile căzute au fost refăcute și astfel pereții zugrăviți. În interior, s-a instalat în pereți rețea electrică nouă, pentru prima dată în sfântul lăcaș și legătura la curentul electric al orașului.

Pregătind pereții pentru pictură a aplicat tencuielile la tot interiorul. În anii 1928 și 1929 a fost pictată întreaga biserică la interior, inclusiv altarul, minus pridvorul, în tehnica „tempera”, în stil realist⁶ de renumitul pictor al vremii, Oreste Cantini, cu toată cheltuiala lui, Mihail Păcleanu, decedat chiar în vara anului 1929, fost diplomat al țării noastre în țările scandinave. S-a construit și sculptat frumoasa catapeteasmă din lemn de maistrul Simon și lustruită cu elah – metal oxidat, iar icoanele, bucată cu bucată, pictate tot de Oreste Cantini și montate în locurile lor, apoi catapeteasma a fost aplicată peste catapeteasma din zid a bisericii. În pridvor s-a montat la peretele de la răsărit pisanie cu literele săpate pe placă de marmoră albă de maistrul Nicolae Colios, în mărime de 1,00/1,35 m⁷. S-au construit străni pentru arhiereu, cântăreți și credincioși, artistic lucrate de maistrul Baltă,

⁶ pictorul zice în contract stil neo-bizantin

⁷ în prezenta lucrare, copie după pisanie, anexe

decedat în anul 1950. S-au construit uși masive lucrate în canate și tăblii, o pereche la intrarea în pridvor și o pereche la intrarea în biserică. S-a construit în pridvor pardoseală cu dale de preț ornate cu flori, iar în biserică o foarte frumoasă pardoseală cu parchet de calitate. S-au turnat două clopote, unul mic și unul mare „*cu cheltuiala Ecaterinei Neguț*”. La pridvor s-au închis și golurile din față, de-a dreapta și de-a stânga ușilor, cu ferestre foarte mari, precum și golurile de la pereții nord și sud, fiecare cu câte o fereastră, iar celelalte două goluri au fost zidite, ocrotindu-se pridvorul total de intemperii și adăpostirea celor ce vin la biserică.

S-a îmbogățit inventarul cu 30 icoane portative, zise praznicare, veșminte preotești și un număr mare de obiecte necesare bunului mers al bisericii, covoare, preșuri, scaune, ceas-pendulă și frumoasa dveră lucrată în paiete, donația Eugeniei Dr. Nicolae Iancu. S-a împrejmuit curtea bisericii cu stacheți de brad. S-au plantat pomi fructiferi etc.

După terminarea tuturor lucrărilor propuse și a înzestrării sfântului lăcaș și s-a făcut ceremonia inaugurării cu festivitatea sfințirii de către episcopul Lucian al Romanului, cu rânduielile prescrise la astfel de împrejurări pe ziua de duminică, 2 septembrie 1929, la care au participat însoțitorii oficiali ai Chiriarhului în frunte cu Consilierul – Referent Manoliu și diaconii rânduiți, iar din partea Protoieriei Circa I Focșani protoiereul Constantin Brăileanu și desigur preotul Gheorghe Popescu, parohul cel mult ostenitor, la care s-au adăugat un număr de sfințiți locali, conducători ai județului, ai Primăriei, ai armatei etc. și un foarte mare număr de credincioși.

Cu acest prilej s-a depus și zidit la sfânta masă a altarului un document scris cu litere desenate cu mult talent în această artă, document absolut necesar și îndătinat de veacuri și milenii, în care se descrie și amintește evenimentul petrecut, precum și un exemplar identic

dat în păstrarea mea pe care, la momentul potrivit, va fi încredințat și inventariat la biserică fiind cu semnături originare⁸

Salvarea acestui monument istoric de la ruină și parcă sortit distrugerii totale a avut un mare ecou în lumea creștin-ortodoxă, a așezămintelor istorice și de artă, a forurilor științifice, a organizațiilor administrative, a oamenilor de cultură. Restabilirea lui era întâiul efort mare întreprins de om după Primul Război Mondial în părțile noastre unde soarta țării era pusă în joc de inamicul hrăpăreț, chiar pe aceste locuri strămoșești, de milenii apărute de brațul înaintașilor noștri, iar eforturile depuse au fost excepționale într-o perioadă de lipsuri după primejdia prin care trecusem. Însuși președintele Comisiei Monumentelor Istorice, a venit și cercetat aspectele arhitectonice, ornamentațiile și pictura⁹.

Datorită strădaniei și zelului depus în restabilirea și salvarea bisericii Sf. Nicolae-Vechi l-am considerat al treilea ctitor și am socotit că i se cuvine să fie pomenit la sfintele slujbe după datina noastră ortodoxă ca o datorie sfântă ce trebuie să îndeplinim noi, urmașii și moștenitorii lucrărilor ce ne-au rămas de la el, a robului lui Dumnezeu, preotul Gheorghe, ctitor al sfânt lăcașului acestuia, care din anul 1972 odihnește în cripta familiei sale din Cimitirul Nordic – Obor din Focșani.

Personalități de seamă care au vizitat biserica

Personalități de seamă au vizitat acest monument dintre care avem știri despre următorii:

1. Academicianul Nicolae Iorga, profesor de istorie, savant de renume mondial, fost președinte al Comisiei Monumentelor Istorice.
2. Dr. Constantin Angelescu, ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor. *„Cu adâncă mulțumire am văzut cele ce s-au făcut la*

---

⁸ copie după acest document la Anexe

⁹ Nicolae Iorga

această sf.biserică. Cinste celor ce au pus munca și sufletul lor la înfrumusețarea acestui sf.lăcaș 30 septembrie 1934. Dr.Angelescu. Ministru Instrucțiunii”

3. Preot Ioan Mihălcescu, profesor și decan al Facultății de Teologie de la Universitatea din București, ajuns Mitropolit al Moldovei. *„Felicitările mele celor ce s-au străduit în minunata restaurare a acestui sfânt și dumnezeiesc lăcaș. Fie ca fapta lor să afle cât mai mulți următori 19.XII.1934. Preotul Mihălcescu, decanul Facultății de Teologie București”*
4. Preotul Valeriu Iordăchescu, profesor și decan al Facultății de Teologie de la Universitatea din Iași. *„Am vizitat azi 16 august 1935 biserica Sf.Nicolae –Vechi din Focșani și am admirat toată lucrarea interioară care dovedește că preotul s-a străduit pentru aducerea la bună stare, cu zel preoțesc, care-l cinstește ca preot. Pr.Valeriu Iordăchescu. Profesor teologie Chișinău”*
5. Preot Ioan Bucevschi, Consilier Referent, Episcopia Roman. *„Am inspectat azi, 25.03.1939 biserica sf.Nicolae-Vechi din Focșani și am rămas foarte mulțumit de cele constatate. Pr. Gh. Popescu Parohul acestei biserici muncește cu adevărată râvnă și dragoste în via Domnului. Consilier Referent Pr. Ioan Bucevschi”*
6. Profesor Lecca Morariu de la Universitatea din Cernăuți, Facultatea de Litere și Filozofie. *„Cu adâncă duioșie, aduc prinos de închinare din partea plaiurilor lui Ștefan Voievod, ctitor între ctitori, sfinții osârdii care ne-a mântuit acest minunat odor și vrednicie și a strămoșilor noștri dar și a tăriei românești de astăzi și de totdeauna Lecca Morariu. Prof. Univ. Cernăuți, Focșani, la 16 sept.1940”*

Descrierea arhitectonică

Acest monument istoric și sfânt lăcaș de închinare creștin-ortodox despre care D. F. Caian¹⁰ scrie „....deși este mai încăpătoare și mai luminoasă decât multe alte biserici”, este situat pe una dintre

---

¹⁰ D.F.Caian, op.cit., p.88

însemnatele artere de circulație ale orașului Focșani și anume pe strada Cotești nr.1 a cărui cap începe din Piața Unirii.

Planul treflat în cruce greacă se aseamănă minunat de bine cu planul bisericii episcopale Buzău, ctitoria voievodului Matei Basarab, anul 1640. Dacă privim la ambele planuri, puse alături, târziu sesizăm micile deosebiri mai ales că au aproape aceleași dimensiuni. Monumentul nostru ocupă o suprafață de 220 m.p. și are o lungime totală de 26,30 m, cu lățimea de 7,90 m, iar la absidele naosului este de 12,85 m. Materialele folosite la zidării sunt cărămida și mortarul. Zidurile inițiale ale monumentului de la anii 1696-1700 au o grosime impresionantă de 1,15 și 1,20 m, iar ale pridvorului de la aproximativ anii 1870 au 0,75 m. Această masivă lucrare a făcut ca sfântul lăcaș care a trecut în acești aproape 300 de ani de existență prin vreo 8-10 mișcări seismice să se mențină foarte bine.

În față, biserica lui Ștefu, este precedată de pridvorul larg ctitorit de Oprea Ionescu pe la anul 1870, care la interior măsoară 5,85 m pe 400 m și înălțimea de 4,40 m. Patru ferestre de câte 2,75 m pe 1,65 m luminează împreună cu ușile, în mod intens, tot interiorul, toate ferestrele fiind încadrate în ornamente de grosimea unei cărămizi, înalte până sus și late de 0,30 m, încolo tot alb și curat. În dreapta, o scară fixă camuflată cu balustradă urcă în pod la clopote. În exterior, pridvorul încadrat de semistîlpi din olane ornamentate cu terminație la capul de sus cu capiteluri ornamentate, iar sub cornișă un brâu din zimți pe cele trei laturi libere și dedesubt al doilea brâu de sub cel cu zimți cu ondulații. Deasupra, în triunghi, ochiul lui Dumnezeu.

Mergând de jur împrejurul masivei construcții a lui Ștefu ne atrage atenția soclul lat de 0,60 m și în grosime de 0,10 m care încinge toată lungimea bisericii. Nu știu dacă-i original acest soclu sau adăugat ulterior, iar zidurile înalte de la pământ până sub cornișă ating 6,50 m înălțime. Încolo totul este simplu, nici o ornamentație, cu excepția unui ancadrament de piatră, în mărime de 1,40 m pe 0,55 m cu ornamente frumos săpate ne arată locul vechilor ferestre, care locuri nu mai

corespund celor actuale. Ferestrele din vremea lui Oprea Ionescu erau de 1,60 pe 0,80 m. Forma altarului pe dinafară este semicirculară, fiind totuși simplu cu o singură fereastră la răsărit egală cu toate ferestrele bisericii, iar la proscomidie și diaconie fiecare cu câte un ochi de geam. Ferestrele laterale, câte două la fiecare absidă și câte una la pronaos. Sunt total deosebite ca mărime, număr și poziție față de vechile ferestre precum ne arată ancadramentul despre care am relatat mai sus. Acoperișul e simplu, obișnuit, din mijlocul căruia se înalță cupola mare, iar pe nartex cupola mică, a clopotelor. Amândouă au pe dinafară forma octogonală. Tot învelișul este din tablă galvanizată, pe cupole, deasupra lor, tabla e solzită. În vârful ambelor turle stau înfipte câte o cruce de fier.

Interiorul

Intrarea se face prin fața pridvorului. La intrare, întâmpinăm ușa în două canaturi și cu tăblii, solid lucrată și frumoasă, cu înălțimea de 2,35 m și ambele părți în lățime de 1,60 m. Traversând pridvorul, pătrunderea în biserică se face tot prin ușă dublă, ca și la intrarea din afară, identic construită ca mărime, înălțime și foarte solidă, cu incuietori bune, care, în mai multe rânduri ne-au izbăvit de tâlharii ce au mutilat ușa afară s-o poată deschide. Pătrunzând în interiorul bisericii constatăm de îndată că cele trei părți componente ale sfântului lăcaș sunt despărțite în obișnuitele părți ale artei bizantine: pronaos, naos și altar, parcă ne aflăm în epoca respectivă. Lungimea pronaosului este de 5,95 m, iar lățimea de 5,60 m. Lumina pătrunde printr-o fereastră din dreapta și pe una din stânga. Bolta semisferică e foarte solid construită și niciodată nu ne-a îngrijorat vreo fisură. Separarea pronaosului de naos se face printre stâlpii îngropați în zidurile din dreapta și din stânga, fapt ce nu stingherește pe nimeni. Stâlpii sunt înalți de 5,20 m, iar proeminența lor în afara zidurilor este de 0,80 m pe o lățime de 1,15 m. Din pronaos putem pași în voie în naosul lung de 5,30 m și lat de 2,50 m, care mărește suprafața acestei încăperi, după care se adaugă și

cele două abside laterale fiecare în adâncime de 2,40 m care primesc lumină prin câte două ferestre fiecare. În mijlocul naosului se deschide măreț cupola centrală construită din lemn și tencuită cu mortar, pictată în întregime cu Pantocreatorul în bolta ei. Cupola este de formă rotundă la interior spre deosebirea ei la exterior în octagonal. Turla primește lumină prin patru ferestre. Înălțimea până la bolta cupolei este de aproximativ 8 m. Pronaosul, naosul și altarul au pardoseală din scânduri de brad, iar cea din pridvor din dale fin lucrate și ornate cu flori. Intrarea din naos în altar se face prin două uși laterale catapetesmei din zid originar peste care este aplicată o catapeteasmă din lemn aplicată la rândul ei de la marea renovare generală între anii 1926-1929. Încăperea sfântului altar este compusă dintr-o absidă semicirculară la interior cu un diametru de 5,40 m, boltită în sfert de sferă sprijinită pe perețele de nord și cel de sud, iar în adâncime este de 3,40 m. Două lucruri merită să fie luate în seamă, cele două nișe ca și la Cozia și Dealu pe care desigur, ctitorul nostru le-a apreciat și le-a adoptat și la mănăstirea sa. Nu sunt prea încăpătoare, dar totuși foarte necesare încât rostul lor și-l îndeplinesc cu prisosință; cea nordică pentru lucrul proscomidiei are un rol liturgic însemnat în cadrul săvârșirii sfintei Liturghii, iar cea sudică, tot foarte utilă serviciului, la gospodărirea obiectelor de cult ce trebuie, în timpul desfășurării sfintelor slujbe, administrate permanent în mod discret și cu multă delicatețe.

Sculptura, decorația interioară

Precum am amintit atât la exterior cât și la interiorul nartexului am descris puținele decorații, sculpturi și ornamentații. În interiorul bisericii ni se bucură mult ochiul la vederea în naos a strănii arhieriești, frumos și cu talent sculptată, iar deasupra mitra și crucea. Strămile cântăreților din cele două abside sunt solide, netede și practic foarte bine echilibrate, nu prezintă nici o decorație; în schimb cele 26 de străni pentru credincioși, construite din lemn de stejar, chibzuit proiectate, sunt cu mult interes și gust artistic sculptate, fiind o podoabă a bisericii

noastre pentru care mulți dintre preoții din diferite parohii, adesea însoțiți de credincioși au venit și au luat model pentru bisericile lor. La catapeteasmă icoanele sunt plasate după rânduială printre stâlpii de lemn împodobiți cu volute și capiteluri. Pictura murală a lui Oreste Cantini din anii 1928-1929 s-a acoperit total de fum și s-a degradat odată cu eroziunea produsă de egrasie. În altar se mai menține încă ceva mai bine, în general, dar nefiind o lucrare de calitate, nici ca tehnică, nici ca artă, urmează ca pe un viitor foarte apropiat să se procedeze la o nouă pictură de calitate. Când Nicolae Iorga a văzut biserica, și cercetând pictura, a întrebat sarcastic: „*Cine a făcut mazăgălitura aceasta ?*”

Rolul mănăstirii lui Ștefu

În Țările Române, mănăstirile au avut rol de educație creștină – ortodoxă, de îndrumare moral – socială, de călăuzire spre mântuire, de cultură, de menținerea limbii și naționalității române. Trebuie să ne transportăm în epocă pentru a înțelege stările din vremea zidirii și apoi existenței mănăstirii că veacuri de mai înainte și după concepția și practica timpului, conjugate cu rolul fanarioților care sub protecția și jugul pus de otomani peste noi, foloseau mănăstirile ca mijloc de acumulare de bogății ce le transportau peste hotare și-și făceau interesele la „Poartă” Instinctiv poporul nostru se apăra pe cât putea și lupta ca să salveze bunurile națiunii. Mănăstirea Sf.Nicolae a avut, de la început, acest rol, de apărare. Din puținele cuvinte ce mărturisește în testamentul său, ctitorul Ștefu, comandant de cazaci, căsătorit cu nepoata voievodului Constantin Vodă al Moldovei, era bărbat plin de vigoare, dispunând de mult prestigiu, de care se bucura în societatea vremii sale, plin de calități, nu pregeta a se împotrivi celor de căutau să subjuge ctitoriile sale, opunându-se cu multă îndârjire a reușit să-și mențină independența, iar el cu satisfacție să poată să scrie „...*că am dat și acolo ca să potolesc zavistia*” ¹¹

---

¹¹ D.F.Caian, *op.cit.*, testamentul ctitorului, p.85-86

Pe cât se pare – pe lângă alte tendințe – ctitorul a clădit acest ansamblu mănăstiresc să egaleze și chiar să întrecă vecina sa așezată numai la 200 de metri depărtare de a sa, mănăstirea Sf. Ioan, care numai în patruzeci de ani de la înființare se dezvoltase cu un renume și un prestigiu de toată lauda până la mari depărtări de Focșani, fapt la care vroia să ajungă și ctitorul nostru, înrudit cu domnul țării, și el cu mănăstire bogată, cu obște monarhială numeroasă, cu demnități de mare cinste și de mari puteri politice administrative, militare și de justiție era omul de care toată lumea depindea; și cei mari și cei modești aveau nevoie de cuvântul lui, de hotărârile lui.

În mănăstirile noastre românești cu obștii mari, cu sute de viețuitori, se copiau manuscrise, se dezvolta arta miniaturistică, se pictau icoane, se făceau cusături și broderii artistice, se traduceau opere filocalice și paterice, se școlarizau copii. Într-o obște de 100 - 150 de viețuitori totdeauna se evidențiau talente de la care ni s-a păstrat opere ce ne uimesc pe noi, cei de azi, care le apreciem talentul și răbdarea cu care s-au ostenit zi și noapte. Obștea Sfântului Nicolae, înființată aici, credem că n-a fost lipsită de talente și valori care, însă, datorită vicisitudinilor ce au dat peste oameni și locuri ne-au răpit bucuria de a admira ostenele viețuitorilor de aici.

Iată cum glăsuiesc însemnările de acum aproape 200 de ani: la 2 iulie 1796 focșănenii n-aveau dascăl (învățător) și se adresează stăpânirii să le rânduiască dascăl românesc, cu leafă de la Epitropia Obștească. El a fost găsit în persoana preotului Iacov de la Sf. Nicolae „*dascăl cu învățătură și condei bun*” plătit cu 10 taleri pe lună „*spre învățătura copiilor orașenilor de acolo și a împrejurărilor*”. Școala avea o Epitropie formată din polcovnicul (colonelul) Ioan Partiescu și Ioan Ceaușu – Copcea care erau „*purtători de grijă ai școlii*”. Ei trebuiau, în primul rând, să asigure salariul dascălului, 10 taleri lunar ce urmau să-i

incaseze de la egumenul (starețul) mănăstirii Sf. Ioan, căruia i se pusese îndatorirea să țină „școala nelipsit”¹²

Ce desprindem din această știre? Mai întâi că ne găsim exact la 100 de ani de la începerea lucrărilor de construcții la ansamblul mănăstirii, iar noi știm că, nouă ani înainte, urmașii ctitorului „...încredințează 600 lei arhimandritului Irimia de la mănăstirea Râmnicu-Sărat să dreagă chiliile că era stricate și că biserica era stricată și pustie”¹³, dar arhimandritul Irimia n-a făcut reparații și banii au luat alt rost. De notat că mănăstirea de la Râmnicu Sărat era închinată, iar arhimandritul, chiar fanariot sau slugarnic, urmărea ca mănăstirea lui Ștefu să moară pentru că vajnicul său ctitor n-a vrut s-o „închine”, iar acum ei se răzbunau. Țin să mai precizez că „închinarea” se făcea prin presiunea mănăstirii de la Râmnicu Sărat. Deși trecuseră 50 de ani, acolo nu se uitase rezistența lui Ștefu. În lumina acestor precizări, acum, înțelegem stările politico-bisericești ale acelor ani grei și de apăsare peste sfintele noastre mănăstiri, ca acum, după nouă ani de la irosirea celor 600 lei, avem știre că se găsea la Sf. Nicolae cuviosul Iacob „dascăl cu învățătură și condei bun” care nu se îndura să lase chilioara lui de lângă biserică. Desigur, tot ansamblul era în ruină cu biserica lui, totuși, unii dintre vechii călugări se mai gospodăreau, mai reparau câte o chilie și pe la biserică puțină ordine pentru slujbele din sărbători și duminici, și în chipul acesta a mai dăinuit acest provizorat până la anul 1854 când un mare incendiu a cuprins târgul și toată rămășița mănăstirească. Au rămas numai zidurile masive ale sfântului lăcaș, goale, descoperite, fără clopotniță, fără nici o chilie, fără nici un monah până în anii 1863, când preotul Oprea Ionescu este rânduit să se ocupe cu renovarea bisericii și s-o folosească ca biserică de mir.

Ce mai desprindem din documentul nostru? Că „dascălul cu învățătură și condei bun” să fie angajat „spre învățătură copiilor

---

¹² Revista „Glasul bisericii” nr.3-4 din 1970, p.333

¹³ D. F. Caian, op.cit., Anexe, p.89

orășenilor și a împrejurașilor” Ce mai aflăm? că „*focșănenii se adresează stăpânirii să le rânduiască dascăl*” (învățător) *românesc*” deci strămoșii noștri de acum 200 de ani erau interesați de învățătura românească, nu așa, oricum sau chiar străină de românitatea și ortodoxia noastră. Ce mai aflăm ? că există o școală, adică un local de școală, că acest local avea administratori în sarcina cărora cădea obligația să fie „*purtători de grijă ai școlii*”, că starețului de la mănăstirea Sf.Ioan i se pusese îndatorirea să țină „*școala nelipsit*” adică cu înmânarea sumelor de bani către administrația școlii în mod regulat.

Într-o perioadă scurtă de existență a ctitoriei căpitanului de cazaci, perioadă care a coincis cu începutul domniilor fanariote când birurile asupra poporului s-au mărit, la care se adaugă faptul că n-a vrut ctitorul să-și închine dania sa, constatăm că numai după 50 de ani toată strădania sa de aici era în ruină și dezastru, că din bogățiile și dotările acordate, noi, astăzi, apreciem că la 100, 120, 150 de ani pieriseră 99%, iar după toate acestea, adică 1% zidurile ruinate ale bisericii să fie puse în stare de sfânt lăcaș pe care-l ocrotim și noi astăzi, îl îngrijim, iar clopotele din a treia sau a patra generație să cheme credincioșii la rugăciune și sfințire, dar să știe fiecare dintre noi că aceste ziduri de care ne folosim vor împlini, peste scurt timp, venerabila vârstă de 300 de ani, și datorită purtării de grijă pe viitor vor dăinui fiindu-le de folos generațiilor următoare spre slava lui Dumnezeu și spre pomenirea ctitorilor care ni le-au lăsat și ctitorilor care și le-au renovat în curgerea veacurilor ce au urmat.

Am desprins din negura vremurilor puținul ce l-am arătat aici, care puțin, face parte dintr-un total pe care nu-l avem pentru că l-au mistuit anii și l-au acoperit veacurile pentru totdeauna de ochii noștri dar nu și de ochii și atotștiința lui Dumnezeu, total ce stă întreg spre slava ctitorilor, donatorilor și ostenitorilor care au iubit acest colț de rugăciune și care și-a îndeplinit rolul său pe pământ, dar și scris în ceruri pentru vecii vecilor.

CRONICĂ DE FAMILIE

(Familia Plaino)

Nicolae Spăntulescu

Începutul secolului al XVIII-lea a fost marcat de evenimente menite a slăbi puterea Imperiului Otoman.

Nesupunerea domnilor români **Dimitrie Cantemir (1710-1711)** în Moldova și **Constantin Brâncoveanu (1688 1714)** în Țara Românească constituia debutul mișcărilor de scuturare a jugului otoman.

Înalta Poartă s-a văzut nevoită a lua măsuri de urgență, sigure, de a ține sub ascultare țările rebele care formau un tampon în fața țărilor apusene considerate un potențial pericol pentru Imperiul Otoman. Administrarea Țărilor Române a ridicat turcilor numeroase probleme pentru că boierimea pământească, aflată în veșnice conflicte, caracterizate prin lupte fratricide și prin trădare, nu prezenta garanții în implicarea ei la conducere. Singura soluție a Înaltei Porți a fost aceea de a numi domni supuși și credincioși, buni organizatori și diplomați capabili de a se implica în evenimentele politice ale vremii. Noii pretendenți la tron trebuiau să aibă o bună pregătire politică, să fie cunoscători ai unor limbi occidentale și cum Coranul interzicea marilor dregători turci să învețe o limbă străină și să se conecteze la ideile și obiceiurile țărilor europene, s-a găsit soluția salvatoare de a se apela la serviciile aduse de boierimea de origine greacă, aciuiată în capitala Imperiului, în cartierul Fanar. Această boierime se caracteriza printr-o

temeinică cultură de factură europeană și avea un simț comercial elevat. Reprezentanții ei erau buni finanțiști, fiind cunoscuți ca cei mai mari și mai abili bancheri de care Poarta avea mare nevoie spre a fi subvenționată financiar în vastele ei planuri militare. Pepiniera de oameni din Fanar a oferit Imperiului în perioada 1711-1821 unsprezece familii din protipendada grecească capabile de a da domnii doriți.

Primii domni fanarioți au avut de învins câteva probleme majore legate de conducere. În jurul tronului gravitau marile familii boierești autohtone ca: Brâncovenii, Bălăcenii, Sturdzeștii, Cantacuzinii și întregul lor alai de rude ale căror idei și interese erau legate de tradiție. Dorința noilor domni era aceea de a se înconjura de o pleiadă de dregători credincioși. Fidelitatea dregătorilor autohtoni putea fi cumpărată prin privilegii și daruri, dar nici aceste procedee n-au dat rezultatele scontate și atunci domnii au apelat la altă metodă eficientă: aceea de a atribui toate posturile cheie din Divan unor greci docili.

Fanarul a oferit nucleul familiilor apte de a da domni, dar numărul mare de sfetnici a fost adus din Grecia. În anul 1740, a venit primul val de boieri greci proveniți din treisprezece familii de rangul I cărora li s-au oferit cele mai mari dregătorii în armată, economie, justiție, finanțe. Din primul val de rangul I făceau parte familii grecești care au rămas ancorate multă vreme în viața politică a țării: Arghiropol, Hrisoscoleu, Manu, Negri, Vogoridi. Noile funcții reclamau nevoia unor dregători de rang mai mic și astfel în anul 1747 a intrat în Țările Române cel de-al doilea val format din nouăsprezece familii provenite din Grecia insulară, val din care făcea parte și familia Plaino. Rangurile boierești erau atribuite în funcție de starea socială și materială a pretendenților. Din Divan făceau parte **boierii veliți** sau **căftăniți**. Înainte de investirea în funcție, boierul trebuia să-i ofere domnului darul

în bani „havaetul”,¹ în schimbul căruia domnul, într-o ceremonie desfășurată în jurul tronului, îl îmbrăca pe boierul velit² într-un caftan³.

Boierul velit căpăta dreptul de a purta barbă lungă, îngrijită într-un anume fel (barbă interzisă restului boierimii), avea dreptul de a purta ișlic și haine garnisite cu stofe colorate destinate marilor dregători.

Boierii de rangul II aveau dreptul de a primi dregătoriile: marele clucer⁴, marele comis⁵, marele paharnic⁶, marele stolnic⁷, marele

---

¹ **Havaet (havaiet)** – plocon, bacșiș, taxă dată de cel numit într-o slujbă, celui care-l numea (termen turcesc din secolul XVIII)

² **Velit** – înseamnă „mare”, de la termenul slav **vel**; boierul velit era un boier de rangul întâi

³ **Caftan** - haină lungă și largă împodobită cu blănuri de samur, răs, hermină, cusută cu fir de aur și lungă până la pământ, purtată de către marii dregători și de către domni. La origine a fost utilizată în Persia de la care au preluat-o bizantinii și apoi turcii. De la cei din urmă moda s-a răspândit în Țara Românească și Moldova. Primele informații despre utilizarea caftanului datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea în Țara Românească și în secolul al XVI-lea în Moldova. Caftanul era, totodată, un însemn al investiturii domnului.

⁴ **Clucer** – mare dregător care se îngrijea de aprovizionarea Curții domnești; deținător al cheilor de la magazii de provizii. Avea în grijă și aprovizionarea oastei. Avea în subordine pe **clucerul de arie** care se îngrijea de grâne și bucate, cât și pe **pivniceri**. Dregătoria apare în 1460 în Țara Românească și în 1425 în Moldova.

⁵ **Comis** – boier de Divan care avea în grija sa grajdurile și caii domnului; apare în 1415 în Țara Românească și în 1435 în Moldova.

⁶ **Paharnic** – dregător de Curte, care se îngrijea de băutura domnului, gustând-o înainte acestuia pentru a se convinge că nu este otrăvită. Apare în 1392 în Țara Românească și în secolul XVI în Moldova (aici se mai numea și **ceașnic** sau **pincerna**)

⁷ **Stolnic** – dregător de Curte care gusta mâncărurile servite domnului spre a dovedi că nu sunt otrăvite; avea în subordine pe **stolnicel** care strângea dijma din peștele prins în Dunăre și în bălți. Apare în 1392 în Țara Românească și în 1393 în Moldova

căminar⁸ Lui Constantin Plaino i s-a oferit rangul de mare paharnic. Trecerea din rangul II în rangul I se făcea prin cumpărarea rangului și prețurile difereau în funcție de rang: funcția de armaș⁹ 10 pungi de piaștri (una pungă conținea 500 de piaștri¹⁰), funcția de șetrar¹¹ 7 pungi, mare stolnic 5 pungi, treti logofăt¹² 3 pungi. Este lesne de înțeles că într-un timp relativ scurt numărul dregătorilor din Divan a ajuns de la 19 la 30. Plaino, din funcție de rangul II a ajuns în dregătorie de gradul I fapt ce i-a conferit dreptul de a cere mâna fiicei lui **Alexandru Moruzi (1792, 1793-1796, 1799-1801, 1802-1806, 1806-1807)**. Domnul Moruzi

---

⁸ **Căminar** – însărcinat cu perceperea unor dări (la început numai pe vânzarea cerii). **Camăna** (camene – bucăți de ceară) era percepută de marele paharnic. Dregătoria căminarului apare în secolul al XVIII-lea

⁹ **Armaș** – dregător domnesc din Țara Românească care era executorul pricinilor și pedepselor domnești, inclusiv cele capitale. Apare în Țara Românească în sec.XV. Din secolele XVI-XVII este și comandantul artileriei și al pușcării (arsenalul). Pe lângă **armașul cel mare** mai erau și **al doilea** și **al treilea armaș**, ca ajutoare. Agenții lor se numeau **armășei**. Un **armaș** era și la Craiova, pe lângă ban. În Moldova, cu aceleași atribuțiuni, **marele armaș** avea mai puțină însemnătate.

¹⁰ **Piastru** - monedă turcească de argint cu valori foarte diferite. A circulat în Țările Române în secolele XVII-XVIII

¹¹ **Șetrar (șătrar)** – demnitar care avea grijă de aranjarea și paza corturilor în timp de război

¹² **Logofăt (cancellarius)** – mare dregător, locțiitorul domnului în conducerea Divanului; redacta actele oficiale al cancelariei domnești, pe care le întărea cu pecetea domnului. Era ajutat de **logofețeli: grămățici, copisti sau dieci**. Apare în 1390 în Țara Românească și în 1463 în Moldova. În Moldova unde îndeplinea și însemnate atribuții judecătorești și unde răspundea de hotărnicia moșiilor, logofătul a devenit cu vremea „întâiul șezător al Divanului”, fiind citat ca primul martor al Sfatului domnesc. Denumirea de logofăt mai era folosită și pentru dregători mai mici ca **logofăt de vistierie, de cămară, de obiceiuri, de taină (secretar particular al domnului)** sau **logofătul al doilea**.

i-a dăruit fiicei sale Eufrosina întinsa moșie din partea județului Slam Râmnic (Râmnicu Sărat).

Aflăm din documente că Plaino Constantin a decedat în anul 1838. Succesorul său, Alexandru Plagino, va moșteni moșia și dregătoria de paharnic. În anul 1840, Maria Dăculescu, intențează proces lui Alexandru Plagino pentru suprafețe pe care Constantin Plaino nu le putea justifica cu documente, fapt care atestă că boierii fanarioți au primit și moșii care nu li se cuveneau. Maria Dăculescu s-a prezentat la proces cu probe și Marele Divan i-a dat câștig de cauză. Descendentul Alexandru Plaino avea să aibă și alte confruntări judiciare. În anul 1840, soția defunctului începe un proces cu Costache Moruzi, rudă cu fostul domn, pentru moșiile Obrejița, Târgu Cucu, Gura Caliții. Câștig de cauză în acest proces a avut Plaino. În anul 1845, moare soția lui Constantin Plaino și moștenitor deplin rămâne Alexandru Plaino care între timp s-a căsătorit cu Alina, fiica lui **Barbu Știrbei (1849-1853, 1854-1856)**. În exploatarea marii moșii apar reacții din partea țăranilor care părăseau moșia. Alexandru Plaino nu mai avea încredere în țăranii din satul Linți, localitate izolată, și de aceea îi strămută pe moșia Târgu Cucu. Tulburările și nesupunerile de pe moșia lui Plaino nu s-au stins. Cum Alexandru Plaino era ocupat cu treburile din Divan, a lăsat administrarea moșiei pe seama soției. Alina Plaino se adresează cu o plângere către Domn prin care arăta ca mulți dintre robii de pe moșia Târgu Cucu și Căndești „*au dosit*” (au fugit) și cere ajutor să fie aduși înapoi la moșie.

Mai întâlnim și alte plângeri împotriva lui Constantin Bulibașa și împotriva unor săteni din Bordești care-i aduceau „*atingere și stricăciuni la pădure*”.

Din cauza nesupunerii oamenilor de pe moșie, Alexandru Plaino, se vede nevoit a-i cere încuviințarea Domnului de a da locuri cu

embatic^{*}. Ideile revoluționare din 1848 aveau să deterioreze relațiile dintre boier și locuitori. Ideile au pătruns în Târgu Cucu și în toate satele de pe valea Râmnei și Râmnicului - Dumitrești, Chiojdeni, Jitia - sate aflate pe moșia lui Plaino. În Plainești (Târgu Cucu) se aflau agitatori de bază ai revoluției: Costache Mihăescu, fiul lui Mihail pârcălab în Râmnicu Sărat, un oarecare Costache, subcârmuitor al Plasei Marginea de Sus cu sediul în Târgu Cucu, Costache Lelișor și Paricioc din Gugești, precum și Lepădatu din Dragosloveni. S-a cerut agiei ca aceștia să fie supravegheați ca turbulenți. Din căsătoria cu Alina Știrbei a rezultat un fiu, Dan, care a devenit primul președinte al Comitetului Olimpic Român. Dan Plaino a primit moșia din Mărtinești. După divorțul de Alina, Plaino s-a recăsătorit cu o tânără din Marsilia, Emma Mehai cu care a avut patru copii:

- Emerlin - căsătorită în Franța cu contele Georges Guien cu care a avut un fiu lansat în viața diplomatică până în anul 1996
- Constantin Plaino - căsătorit cu o pianistă de origine franceză (Lyly), a avut un fiu Jean, decedat pe front
- Marie - căsătorită în Franța cu un medic, Bastien sau Bastid
- Elena - căsătorită cu un alsacian, baronul Mallenheim cu care a avut o fiică, Alexandrine, decedată la Paris. Elena divorțează de baron în 1894 și se retrage la moșia tatălui din Plainești unde primește castelul, moșia și dependințele. Elena a fugit cu administratorul moșiei, evreul Ion Friedmann cu care se va căsători.

Soții Friedmann au împrumutat de la o bancă din Trieste suma de 50.000 napoleoni de aur pentru care au ipotecat moșia de la Plainești. Împrumutul a fost girat de băncile „Dacia Română” și „Banca Agricolă”. Friedmann era un împătimit al jocului de noroc și al ruletei,

---

^{*} **embatic**- dreptul de folosință a unui imobil în schimbul unei chirii. Totodată, vizează arendarea unui teren pe o perioadă de 99 de ani. În acest răstimp, arendașul se bucură de dreptul de posesie deplină asupra terenului. Drepturile și îndatoririle embaticarilor au fost prevăzute în condicile de legi și pravilele din secolele XVII-XIX în Moldova și Țara Românească.

jocuri la care a pierdut toți banii împrumutați. Neplata la scadență a dus la vânzarea moșiei de către băncile girante, moșia de 7.000 ha fiind cumpărată de 4 boieri din Oltenia: Suculescu, Popescu, Dăbuleanu și Nicolaescu.

Plaino și-a făcut în pragul morții un cavou impunător pe un promontoriu lângă castel, în stil neogrec. Cavoul era prevăzut în partea superioară cu o mică capelă împodobită cu icoane. În urma decesului survenit în anul 1894 a fost îmbălsămat și depus într-un sicriu de zinc și adăpostit în cavou.

Imediat după venirea rușilor în august 1944, cavoul a fost profanat în speranța că se vor găsi valori, iar trupul defunctului răstignit pe porțile castelului, scriindu-se în batjocoră *„Așa trebuie să pață exploataorii“*

Datorită demnităților pe care membrii familiei Plaino le-au deținut (ambasador al României în Spania și Italia, ministru de Finanțe în timpul lui Cuza, atașat pe lângă țarul Rusiei în timpul Războiului de Independență), s-au bucurat de o atenție deosebită și datorită influenței lor Plaineștii au devenit o localitate înfloritoare, fostă reședință a celei mai importante plase din județul Râmnicu Sărat. Aceeași familie a ctitorit și biserica din Căndești.

GRIGORE ALEXANDRESCU ȘI FOCȘANII

Horia Dumitrescu
Maria Dumitrescu

***Națiunile trăiesc și se glorifică prin oameni ce au produs și prin
lucrările lor geniale. Vai de acele popoare cari nu au profeți!***

Ion Ghica

Sunt momente în existența unei comunități umane când Istoria, în implacabila-i devenire, se întâlnește cu Omul, devenit personalitate prin propria-i intervenție în desfășurarea evenimentelor. O asemenea simbioză, înscrisă în memoria timpului și locului, s-a realizat prin întâlnirea Focșanilor cu Grigore Alexandrescu.

Poetul Grigore Alexandrescu s-a născut la 22 februarie 1810¹, la Târgoviște, fosta cetate de scaun a Țării Românești „*patria Văcăreștilor, a lui Eliad și a lui Cârlova*”²

De timpuriu Grigore Alexandrescu și-a pierdut părinții și a plecat, în cele din urmă, la București, unde trăia un unchi, părintele Ieremia care „*locuia într-un beci, sub scară la Mitropolie*”.³

---

¹ G. Călinescu, **Gr. M. Alecsandrescu**, Editura pentru Literatură, București, 1962, p.16

² I.Ghica, **Scrisori către V.Alecsandri. Volum îngrijit și prezentat de Al. George**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, p.188

³ **Ibidem**, p.179

În mai 1830, I.A.Vaillant deschisese în casele serdarului Popa și Hanul Grecilor – ambele situate pe ulița Stavropoleos - „o școală de limbă franțuzească” cu două clase: una de literatură și alta de gramatică. În clasa de literatură a apărut, în primăvara anului 1831, tânărul Alexandrescu, într-o bancă din fund, lângă perete „înfășurat într-un scurtuc cafeniu, foarte oacheș, părul negru, sprâncenele groase imbinat, ochii căprii și scânteietori; mustața îi mijează pe buza”⁴.

Colegi îi erau Costache C. Bălăceanu, Nae I. Budișteanu, Ion D. Ghica, Grigorie Sc. Grădișteanu, Scarlat N. Filipescu, Costache A. Rosetti.⁵

Fiind vecin cu Ion Ghica, pregăteau lecțiile împreună. Iancu Văcărescu, venit de la moșie, de la Moțoieni, trăsesse în gazdă la tatăl lui Ghica și găsindu-i pe amândoi făcându-și lecțiile ascultă de la Alexandrescu poeziile pe care acesta le publicase într-o broșurică: **Ceasornicul îndreptat, Oda la stema țării, Primăvara amorului**. Încântat, Văcărescu l-a luat în brațe, l-a sărutat și i-a zis „*Băiete, tu o să fii un poet mare*”⁶

După o perioadă, pe Grigore Alexandrescu l-a luat Ion Heliade Rădulescu acasă la el, în mahalaua Dudescului, iar mai târziu s-a mutat la maiorul Câmpineanu în casa căruia s-a format Societatea Filarmonică⁷

Contactul cu tinerii ofițeri l-a făcut pe Alexandrescu să dorească a deveni camaradul lor. Intră în armată cu prilejul reorganizării acesteia sub **Alexandru Ghica (1834-1842)**. Cadet în cavalerie, coleg cu Nicu Lahovari, a fost înaintat la rangul de praporcic (1834) și dat la

---

⁴ Ibidem, p.178

⁵ Ibidem, p.177-178

⁶ Ibidem, p.180

⁷ Ibidem, p.181

Un an mai târziu, Bibescu se va cununa cu Maria (Marița) Văcărescu, fosta soție a spătrului C. Ghica, la Focșani, naș fiind domnul Moldovei. Domnul Gheorghe Bibescu și suita au sosit la Focșani, pe 5 septembrie 1845, fiind găzduiți la mănăstirea Sf. Ioan, iar logodnica, însoțită de mama ei, marea vorniceasă Lucsandra Văcărească și de alte doamne au fost găzduite în casa lui Costache Robescu.¹³ Domnul Moldovei a fost găzduit în casele boierilor Dascălești.

„Cununia este vestită în zorii zilei de 9 septembrie prin 21 salve de tun și se săvârșește la mănăstirea Sf. Ioan din apropierea gârlei de hotar, a cărei biserică albă, zveltă, cu o singură turlă era atunci împrejmuită de ziduri înalte și avea o clopotniță asemănătoare puțin cu a mănăstirii Golia din Iași. Seara fu petrecere în casele lui Costache Dăscălescu, zidire elegantă, albă, gospodărească, cu un peristil de patru coloane zvelte, așezate în semicerc și care ar fi avut în interior o capelă în stil gotic și saloane luxos mobilate. Nu se poate închipui cum atâta alai putea intra într-o astfel de locuință, care de altfel se afla într-o mare ogradă înconjurată cu ziduri groase și avea numeroase alte acareturi în fund. Mulți invitați vor fi stat în curte”¹⁴

A doua zi, s-au desfășurat manevre pe un câmp de la marginea orașului, urmate de un prânz oferit de Bibescu domnului moldovean.

Grigore Alexandrescu *„după săvârșirea cununiilor”* a înmănat doamnei un epitalam publicat de **Vestitorul românesc**, *„în care de fapt domină politicul prin ideea unionistă”¹⁵*

*„Vreme multă ziua-aceasta
Va trăi în pomenire,
Și al tău îngeresc nume
Veacurile îl vor ști.*

¹³ D. F. Caian, **Istoricul Orașului Focșani**. Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I de ...., Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p.220

¹⁴ G. Călinescu, *op.cit.*, p.46-47

¹⁵ **Ibidem**, p.47

*Între două țări vecine
Obiect pacinic de unire
A nădejdei stea plăcută
Rumâniei tu vei fi..."*

Putea oare bănuî poetul atunci că, peste 15 ani, revenind în același oraș, avea să-și celebreze propria sa căsătorie cu o fiică a plaiurilor focșănene?

Desigur că nu. În 1859, după suirea lui Alexandru Ioan Cuza în scaunul Principatelor Unite, Grigore Alexandrescu a ocupat mai multe posturi importante: director al Departamentului Cultului și al Instrucției Publice și apoi ministru ad-interim al aceluiași Departament.

În 1860 fu trimis din nou la Focșani ca membru al Comisiei Centrale, fiind numit de domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 30 martie, odată cu Ștefan Golescu, Manoil Angelescu și fostul clucer Evghenie Predescu¹⁶

Revenit acum în orașul tinereții sale, în care la început se simțise un surghiunit și un persecutat, iar apoi cunoscuse deliciile primei lui iubiri adevărate, Alexandrescu trebuie să fi trăit clipe de o reală emoție. Orașul se schimbase într-o oarecare măsură, e adevărat. Mediul i se părea acum mai agreabil poetului decât în anul în care un superior nemulțumit îl aruncase acolo ca să-și exercite în treburi practice pana de poet.

„Vama de altădată între cele două țări se desființase, partea moldoveană și cea munteană fraternizau în așteptarea unirii definitive care se făcu în iulie 1862 și viața orășenească, prin staționarea trupelor austriace, întâi, prin înființarea Comisiei Centrale, în fine prin înaintarea repede în civilizație a întregii țări, luase înfățișări mai europene”¹⁷

---

¹⁶ Ibidem, p.75

¹⁷ Ibidem, p.76

Importante transformări se petrecuseră și în societatea focșăneană, în care se accentuase decalajul între cei avuți și oamenii de rând ai urbei.

„Boieroaicele, oricât de mărunte, nu făceau doi pași prin oraș decât numai în trăsură. Prin colbul ori prin noroiul străzii târau rochii grele de catifea ori de tafta, iar la serate veneau, nefamiliarizate cu protocolul, în «robes de chambre» foarte bogate, iar în picioare cu papuci. Pe cap aveau pălăria cea mai pariziană, ciorapii le erau rușiți. Horbota fină a pantalonilor tinerelor fete, cădea peste ghețe scâlciate. Puneau bijuterii peste tot: la urechi, uneori, degete, piept. Vizitii aveau livrea pretențioasă, nu și mănuși în mână. Hotelurile erau hidoase, în băltoacele din curtea lor bivoli și purceii se scăldau fratern”¹⁸

Întâia ședință a Comisiei Centrale, în sesiunea a II-a (21 aprilie 1860 – 18 martie 1861), s-a deschis la 21 aprilie 1860, la orele 12. Comisia Centrală funcționa în casele căminarului Scarlat Bontaș. Cum arăta sala de ședințe ?

„O masă lungă, învelită cu postav verde trebuie să fi fost în mijloc, înconjurată de șaisprezece jilțuri învelite cu damasc de lână în două culori. La ferestre erau draperii din același damasc și perdele de tulpan alb. Fiecare comisar avea dinainte călimări. Pe masă trônau urne pentru balotaj”¹⁹

În Comisia Centrală Grigore Alexandrescu a lucrat alături de Alexandru Teriachiu, Nicolae Catargiu, Ludovic Steege, Vasile Mălinescu, Al. Moruzi, Ion Docan, Dimitrie Dăscălescu – din partea Moldovei și Apostol Arsachi, Constantin Brăiloiu, Ioan Cantacuzino, Teodor Brătianu, Ștefan Golescu, Manoil Angelescu, Evghenie Predescu – pentru Muntenia. La constituirea biroului, Ștefan Golescu a fost ales președinte, iar Nicolae Catargiu – vicepreședinte.

---

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem, p.76-77

La alegerea celor doi secretari, poetul a obținut numai un vot. Membrii Comisiei Centrale primeau 5.000 lei pe lună, din care 2.000 erau socotiți ca subvenție.

Pe 9 mai 1860 au fost alese trei comitete. Poetul a intrat cu 11 voturi în cel dintâi, care avea să se ocupe cu organizarea comunelor urbane și rurale, organizarea ținutală, organizarea ministerelor, întrunirea autorităților din Focșani.²⁰

„Împrietenit cu poetul focșănean D. Dăscălescu, coleg în Comisia Centrală, și cu George Baronzi, care tipărea tocmai în acel an, în 1860, acolo, la Focșani, «O farsă din zilele noastre», Alexandrescu, ca și altădată magistratul Alecu Russo, la Piatra Neamț, nu-și prea vedea de îndatoririle oficiale. Venea tot mai rar pe la ședințe, iar atunci când participa, lua cuvântul și mai rar.»²¹

Poetul Dimitrie Dăscălescu *„era un om tânăr cu barba ca a lui Bălcescu, în portretul ce i-l făcuse fratele său, Iorgu Dăscălescu, și cu aceiași ochi arzători de felină, sub o frunte lată și palidă”²²*, suferind probabil de piept și de malarie. Tatăl său, Ștefan Scarlat Dăscălescu se născuse la Târgoviște și era, așadar, concetățean de-al lui Grigore Alexandrescu. În casele familiei Dăscălescu, în odăile de jos, se strămută în primăvara anului 1861, Comisia Centrală.

Dimitrie Dăscălescu era înrudit cu Stamatineștii – familie de vază din Focșani – sora sa Ruxandra, fiind căsătorită cu comisul Costin Stamin. Prin poetul Dăscălescu, Grigore Alexandrescu a făcut cunoștință cu Raluca, fata spătarului Gavril Stamin și a Zoitei Bucșinescu.²³ Mireasa, deși „mărturisi” că avea 18 ani, număra 26 ani și era o „fîință oacheșă, nu frumoasă, însă blajină, ascunzând un trup

---

²⁰ Ibidem, p.78

²¹ E.Boldan, **Cele patru treceri (și petreceri) ale lui Gr. Alexandrescu prin Focșani**, în „Revista Noastră”, Anul VIII, nr.58-59-60 (serie nouă din 1972), ianuarie-martie, 1979, p.932

²² G. Călinescu, **op.cit.**, p.79

²³ mai avea trei surori: Ecaterina, Ana și Marghioala

*abundent sub largile foi de taftă*²⁴ având în fotografiile cunoscute „o fizionomie matură și obosită, în contrast cu vârsta posibilă”²⁵

În ziua de 29 mai 1860, în biserica Stamatineștilor s-a celebrat nunta „cu precipitație”²⁶, naș fiind Ștefan Golescu, președintele Comisiei Centrale.

Între cei doi miri se încheia următorul act de cununie:

„Văzut la 5 mai 1875

C. Balusar

Astăzi anul una mie opt sute șase zeci, după făgăduința de mai înainte învoindu-se și otărându-se a se căsători D-lui Nobilul holtei, membru a Comisiunii Centrale, Grigorie Alecsandrescu, în vârstă de 45 ani, fiul reposatului Michael Alecsandrescu din poliția Târgoviștea din Țara Românească, cu D-ei Raluca, în vârstă de 20 ani, fiica D-sale spătarului Gabriel Stamatina din poliția Focșani și invitând pe subscrisul protoiereu secției I-a din districtul Putnei să procedeze la sancționarea cununiei, fiindcă după întrebarea ce s-au făcut mirelui și miresii – dacă voiesc să se ia de bărbat și femei – amândoi au răspunsu afirmativ; apoi după o așa considerare și totodată după formală mărturie a preoților de la biserica Sf.Voevozi pronumită Stamatineștii și adeverită de respectabile persoane, pe temeiul căreia mărturii, s-au dat și peciul sub N.447, subscrisul protoiereu au cetit sancta cununie îmbilor juni însoțiți, carii au avut de nași pe D. D. Ștefan Golescu președintele Comisiunii Centrale și pe D. Zoi Stamatina, maica junei mirese.

Drept care acest act întărindu-se formal, adeverindu-se de nun și alte nobile persoane ce au asistat la cununie, s-au dat îmbilor soți (mai sus numiți), spre regula și dovada legiuitei lor căsătorii.

L.S. Ștefan Golescu

Nr.323 1860 mai 29

*Focșani*²⁷

²⁴ Ibidem, p.82

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem

Din această căsătorie s-a născut la 22 august 1861, la București sau Târgoviște, fiica sa Angelina, botezată la Biserica Manea Brutaru de Ion Bălăceanu, probabil cu soția, care se numea și ea Angelina.²⁸

La nici patru zile de la nuntă se dezlănțuie teribila dramă, de pe urma căreia – cum scrie George Călinescu – ca și Hölderlin, poetul avea să se clatine „*un sfert de veac între eroare și luciditate, sau cel puțin între demnitate și un sentiment atroce de umilință și rușine.*”²⁹

La 14 iunie 1860 poetul era scos din Comisia Centrală pentru „*boală grea, care îl pune în neputință de a mai ocupa această funcție*”, fiind numit în locul său Gr. Arghiropol.

Dovadă a dragostei purtate poetului de către focșăneni, în 1892 un grup inimos de profesori de la Liceul „Unirea” (C. Moisil, G. Bogdan-Duică, Șt. Graur, C. Giurescu, G. Petrovici, C. I. Lupescu) au fondat Societatea Literară „Gr. Alexandrescu”, pentru curs superior, cu scopul de a populariza cunoștințele de literatură română și universală.³⁰ În cadrul ședințelor literare profesorii și elevii prezentau dizertații despre opera lui Alexandru Odobescu, Petru Maior, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu ca și opera lui La Fontaine, Alexandre Dumas, Paul Verlaine, Charles Baudelaire și alții. Societatea a organizat concursuri de creație originală în scopul stimulării interesului elevilor pentru literatură.

În anii 1914-1915 Societatea a tipărit **Revista Noastră și Propășirea** la care colaborau elevii și profesorii sub președinția lui V. V. Haneș.

---

²⁷ Documente și manuscrise literare, vol.I, Alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Alexandru Dima, Editura Academiei RSR, București, 1967, p.17

²⁸ G. Călinescu, op.cit., p.90 - 91

²⁹ Ibidem, p.105

³⁰ C. Cherciu, **Vrancea și Ținutul Putnei. Un secol de istorie. 1820-1920**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p.182

În conștiința celor care l-au cunoscut și l-au iubit, Grigore Alexandrescu a rămas așa cum îl prezenta bunul său prieten, Ion Ghica:

„El a fost un suflet mare și nobil, o inimă curată și generoasă, vesel și glumeț; îi plăcea societatea aleasă, și dacă câteodată căuta singurătatea, era mai mult ca o alinare la amărăciunea vieții, de aceea și scrierile lui dintre-acele momente respiră o stare de întristare melancolică a sufletului său...

Viața lui a fost o viață de luptă și de martir; a luptat pe față cu curaj, la lumina mare, pentru libertate în contra despotismului, pentru dreptate în contra abuzului și năpăstuirii, păstrând totdeauna căldura și devotamentul tinereții. A luptat fără altă ambițiune decât aceea de a fi folositor țării sale. Condeiuul său original și plin de spirit și de grație nu s-a inspirat decât de pulsațiunile mari și patriotice ale sufletului său...

*Dotat cu un talent mare, el și-a iubit țara, s-a respectat pe sine și a lăsat în memoria noastră operele spiritului și ale inimei sale.*³¹

Grigore Alexandrescu este considerat întemeietor stilistic prin proza sa (ridicată la rang de principiu stilistic de către Geo Bogza³²) *„Este, deci, târgovișteanul Grigore Alexandrescu și focșănean, sau nu? Desigur că da. Căci el nu și-a legat doar momente ale vieții sale de acest oraș, ci și o parte a creației poetice.*³³

---

³¹ I. Ghica, *op.cit.*, p.188-189

³² Fl. Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Editura Revista V, Focșani, 1999, p.6

³³ *Ibidem*, p.8

FOCȘANII ȘI „UNIREA CEA MICĂ”

Horia Dumitrescu

Maria Dumitrescu

În ciuda aparenței sale liniștite, Focșanii – oraș prin excelență negustoresc – a trăit cu intensitate frământările politice de la jumătatea veacului al XIX-lea. La acea epocă, focșănenii au constituit un veritabil puls al arterei Milcovului, semnalând gradul de continuă intensificare a dorinței de unitate a românilor.

Despărțit în două – Focșanii Moldovei și Focșanii Munteni – de un braț al Milcovului, orașul întruchipa, în acea vreme, situația celor două țări vecine și surori.

Desființarea hotarului de la Focșani echivala cu Unirea celor două Principate și crea premisele punerii temeliei statului național unitar român.

Însăși Revoluția de la 1848 a îmbrăcat la Focșani un dublu aspect, determinat de mersul ei în cele două țări române cărora le aparțineau orașul, încât exprimarea tendinței de unitate națională a îmbrăcat forme concrete, izvorâte din convingerea fermă că locuitorii din dreapta și din stânga Milcovului sunt frați și alcătuiesc unul și același popor.

Remarcăm faptul că unul dintre cele mai numeroase Comitete Unioniste din Moldova s-a constituit la Focșani după exemplul Societății „Unirea” ce luase ființă la Socola. Comitetul – ce reunea peste

200 de persoane și avea în fruntea sa pe Ștefan Scarlat Dăscălescu¹ și Costin Staminu – a reușit, în scurt timp să câștige încrederea majorității locuitorilor astfel că, la 28 martie 1857, într-o scrisoare adresată unioniștilor ieșeni, confrății lor din Focșani le aducea la cunoștință că *„aderenți la cauza noastră sacră putem încredința că este mai toată obștea de toate clasele câți au cât de puțină bună înțelegere și simț național”*².

Când unioniștii din Focșanii Moldovei erau împiedicați să-și desfășoare activitatea *„frații de peste Milcov”* îi invitau *„a ținia chiar*

---

¹ Ștefan Scarlat Dăscălescu (20 iulie 1800 – 28 septembrie 1878) s-a născut la Târgoviște, tatăl său fiind polcovnic. A învățat la școala lui Gheorghe Lazăr, unde l-a cunoscut pe Ion Heliade Rădulescu. Căsătorit cu Marghioala, fiica boierului Asanache Danu, cu care a avut 14 copii, din care au trăit numai șapte. A primit ca zestre moșiile Conțești, Câmpuri, Căpătanu (sau Doaga). A publicat un tratat de agricultură și viticultură. L-a cunoscut personal pe Tudor Vladimirescu. Între 1828-1835 se află la Focșani unde s-a îmbolnăvit de două ori de ciumă. A fost comisar și funcționar. A fost membru și apoi președinte al Consiliului Județean. În casele sale a fost găzduit Mihail Sturdza (1834-1849), iar în primăvara anului 1861 s-a mutat și a funcționat, nu pentru multă vreme, Comisia Centrală.

În 1858 a plecat într-o lungă călătorie prin Europa (Germania, Elveția, Franța) de unde se va întoarce cu impresii puternice, concretizate cu însemnări cuprinzând aspecte critice ale condițiilor din țară, însemnări patriotice. A fost sprijinitorul Unirii, dar s-a socotit nedreptățit de Cuza și Kogălniceanu, care nu i-au acordat dreptul de a ocupa un loc în Senat. La începutul domniei lui Carol I s-a manifestat ca un judecător necăjit și pesimist. A fost înmormântat în gropnița bisericii Sf.Mina din Bahnele Moldovei, alături de soția sa (m.1851) și tatăl ei (m.1855). În epitaful pe care și l-a scris singur, dar nu i s-a pus, el dorea să se consemneze: *„Aici zace Ștefan Scarlat Dăscălescu, român de nație și de inimă, înfocat doritor de fericirea patriei și a familiei”*

² Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), colecția Documente, XXV/2

șeaștele comitetului nostru, în comun cu a lor, și la dâșșii, dacă la noi suntem opriți”³

De aici, din Vrancea, au luat drumul Iașilor, în Adunarea ad-hoc, pontășul Ion Roată din Câmpuri și negustorul Gheorghe Ilie din Focșani pentru a exprima vrerea de Unire a locuitorilor acestor meleaguri.

La Focșani este ales, în decembrie 1858, în Adunarea Electivă a Moldovei, Mihail Kogălniceanu.

Depunerea candidaturii lui Kogălniceanu la Focșani nu a fost întâmplătoare. Marele artizan al Unirii și-a ales orașul de pe Milcov cu credința de nezdruincinat în consistența și tăria sentimentului unionist al oamenilor locului, cu convingerea că gândurile și faptele sale se regăseau în năzuințele lor și s-a simțit îndreptățit să le poarte și să le exprime vrerea în Adunarea țării.

Ziua de 28 decembrie 1858 când avea loc deschiderea Adunării Elective la Iași a fost considerată că „o zi de sărbătoare națională” și acest eveniment a fost sărbătorit în mod festiv.

La 5 ianuarie 1859 domn al Moldovei era ales, în unanimitate, colonelul Alexandru Ioan Cuza. În prima telegramă, din aceeași zi, prin care anunța evenimentul contelui Walewski, Victor Place – consulul general al Franței la Iași între 1855-1863 – îl prezenta pe Alexandru Ioan Cuza ca pe „un om inteligent și unul din luptătorii cei mai înfocați pentru Unire”⁴.

De data aceasta, nu era vorba de alegerea unui om, ci de triumful unei idei, de biruința unor năzuințe al căror ceas sunase. Însuși domnitorul Cuza avea să spună că alegerea sa însemna „venirea la putere nu a unui om, ci a unui popor”⁵

---

³ Ibidem

⁴ V. Slăvescu, **Domnitorul Cuza și Victor Place**, Editura „Cartea Românească”, București, 1942, p.21

⁵ Ibidem, p.22

Poetul focșănean Dimitrie Dăscălescu⁶, scrie cu acest prilej poezia **O zi frumoasă**, așa cum a rămas în inimile românilor ziua de 5 ianuarie, poezie din care răzbate laitmotivul:

*Azi, Românul dovedește
Că-n sfârșit s-a deșteptat,
Și că-n faptă vrednicește
Libertatea ce-a visat⁷*

Corpul electoral din Focșani – Munteni a trimis la 5 ianuarie 1859 o telegramă purtând 11 semnături (Grigore D. Marghiloman, Argintoianu, C. A. Cotescu, Iorgu Costescu, C. Mărgărit, M. Ionescu, D. Gurănescu, A. Lascăr, C. Sihleanu, Bănică Penescu, G. Pastia) prin care felicită Adunarea Electivă a Moldovei „*pentru norocita alegere a*

---

⁶ **Dimitrie (Dumitru) Dăscălescu (1827-28 septembrie 1863)**. Fiu al căminarului Ștefan Scarlat Dăscălescu, inspector al Școlilor departamentale din Focșani în 1837. După ce și-a încheiat studiile la Berlin și Paris, va îndeplini funcția de sames la Iași. Aici îl prind evenimentele revoluționare de la 1848; se implică și, drept consecință, este trimis sub stare de arest la Focșani. Revine la Iași unde-și făcuse prieteni pe Alecu Russo și Vasile Alecsandri. Sub pseudonimul „Un provincial”, între 1855-1859, a publicat în „Steaua Dunării” – ziar unionist, apărut la Iași între 1855-1856 și 1858-1860 sub conducerea lui Mihail Kogălniceanu – articole și poezii dedicate Unirii. Poetul „răzeșilor” – cum îl numea Alecu Russo – a fost autorul unor versuri pe gustul epocii, strânse în volumele „Ziorile”(1854), „Poezii nouă”(1856) și „Scrisori din Țara Țânțarească” (1856). S-a aflat în centrul evenimentelor Unirii: face parte din Comitetul Unionist, alături de tatăl său, este ales deputat, prefect numit de Cuza la 19 ianuarie 1859, membru al Comisiei Centrale, legând o strânsă prietenie cu Grigore Alexandrescu pe care-l introduce în familia Stamatineștilor. Lozinca lui era „*Jertfesc tot...tot, afară de Unirea țării mele*”. Moare prematur în 1863.

⁷ **Acte și documente relative la Istoria Renașterii României**, vol.VIII, București, 1900, p.366

Domnului”, telegramă ce se termină cu „Glorie vouă fraților de peste Milcov! Trăiască România unită”⁸

Entuziasmați de victoria obținută de confracții unioniști moldoveni, deputații munteni din Adunarea Electivă dau votul lor la 24 ianuarie 1859, aceluiași Alexandru Ioan Cuza, transpunând astfel, în fapt, peste prevederile Convenției de la Paris, dorința națiunii române.

Focșănenii au urmărit cu emoție și speranțe votul de la București. Ziua de 22 ianuarie în care se deschidea ședința Adunării Elective la București, a fost și ea sărbătorită în mod festiv: în toate bisericile s-au înălțat Te Deum-uri, iar seara, prin grija Sfatului orășenesc, toate edificiile au fost iluminate.

Știrea dublei alegeri a domnitorului Alexandru Ioan Cuza a fost primită de focșăneni cu adâncă mulțumire și satisfacție. Telegrama de felicitare – 25 ianuarie 1859 – adresată lui Cuza aflat la Iași, de locuitorii orașului este deosebit de concludentă:

„Prea înălțate Doamne,

Sub impresia unei simțiri de bucurie extraordinară inimile rămân uimite și nu pot exprima toate câte simțim. Orășenii focșăneni nu pot de cât să zică: Trăiască România! Trăiască Prințul lor!”⁹

Rolul deosebit al Focșanilor în Unire a fost recunoscut și în ședința Adunării Elective a Moldovei din 28 ianuarie 1859.

Mihail Kogălniceanu a dat citire adresei către „*Adunarea suroră din Valahia*” în care se precizau: „*Vă rugăm dar ca să vă uniți și voi cu cererea ce am adresat lui Alexandru Ioan I, ca așa în curând, povățuiți de marea idee și sub steagul unirii, să ne întâlnim la Focșani, unde, puind mână în mână, să ne legăm atât de strâns, încât chiar soarta cea mai rea să nu le mai poată despărți...*

Așa dar, fraților, dispară dintre noi toată forma, toată deosebirea din afară! Chiar numele Milcovului contenească de a mai

---

⁸ Ibidem, p.363

⁹ Ibidem, p.649

exista în limbajul românesc! Dumnezeu ne-a făcut un singur și același popor.

Acum a sosit timpul ca să și lucrăm ca un singur și același popor.

La Focșani, la Focșani dar! Și acolo, împreună, cu binecuvântarea Dumnezeului părinților noștri, să serbăm marea sărbătoare: învierea României”¹⁰

Mai mult ca sigur, în acea vreme s-a pus problema stabilirii capitalei Principatelor Unite la Focșani.

Stabilirea sediului Comisiei Centrale* și a Înaltei Curți de Justiție și Casație** a creat orașului recunoașterea europeană, numele său fiind des rostit în cancelariile marilor puteri ale vremii.

Dar poate cea mai spectaculoasă manifestare de simpatie față de domnitorul ce întruchipa aspirațiile seculare ale poporului român și-au manifestat-o focșănenii cu prilejul călătoriei pe care acesta a efectuat-o de la Iași la București, în ziua de 5 februarie 1859, când domnitorul Cuza a fost oaspetele orașului Focșani.

Mii de oameni i-au ieșit în cale în drumul dinspre Mărășești, pe unde venea de la Iași. În cinstea Domnitorului, s-au ridicat pe șosea, pe ulițele pe unde trebuia să treacă și în fața curții boierilor Dăscălescu, patru arcuri de triumf, împodobite cu verdeață și înfășurate în pânză tricoloră.

---

¹⁰ Ibidem, p.698

* **Comisia Centrală** a funcționat între 10 mai 1859 - 14 februarie 1862, mai întâi în casele lui Scarlat Bontaș și din 1861 în cele ale lui Ștefan Scarlat Dăscălescu. În locul ei a fost instituită **Curtea de Apel**, care a rămas la Focșani până în 1887, când a fost mutată definitiv la Galați. Toate frământările, protestul focșănenilor și lupta dusă în Parlament de senatorul Gheorghe Orleanu s-au dovedit zadarnice

** **Înalta Curte de Justiție și Casație** - înființată la 24 ianuarie 1861 și mutată la București după formarea guvernului unitar Barbu Catargiu

Sute de felinare (850), improvizate în grabă, 150 ceaune și 650 ulcele de tuci cu smoală, păcură (s-au consumat 30 vedre) și seu (60 ocale) erau așezate pe ulițe pentru a se aprinde și a lumina feeric orașul. S-au mai ridicat în oraș mai multe piramide, acoperite cu frunze de brad și pe care ardeau lumânări și felinare¹¹.

După condica de cheltuieli, municipalitatea a cheltuit 6630 lei și 32 parale, din care numai pentru artificii 1354 lei și 20 parale¹²

Mai în toate casele particulare, s-au arborat steaguri, s-au împodobit porțile cu verdeață și la ferestre, toată noaptea, au ars lumânările bucuriei obștești.¹³

*„La apariția Domnului, lumea a izbucnit în urale, două muzici miliare, una din Iași și alta din București, precum și tarafe de lăutari, cântau „Hora Unirii” și un imn al vremii „Timpuri de Mărire” Valuri de flori s-au revărsat în calea Domnului, care s-a scoborât din diligență”*¹⁴

Ajungând la hotar, unde era al doilea arc de triumf, Domnitorul s-a oprit și a chemat la el pe cei doi soldați care făceau de strajă la hotar: un moldovean și un muntean. Le-a spus că sunt frați și i-a pus să se îmbrățișeze. Apoi a dat poruncă ca fiecare să meargă la cazarma lui și să comunice comandirilor că de azi înainte și pe vecii vecilor, Domnitorul Principatelor Unite, a ridicat gărzile de la hotarul dintre români, de la Focșani. De aici, însoțit de notabilitățile orașului și de mulțimea de oameni, Cuza a mers până în centrul orașului, „La Podu di chiatră”, unde au jucat cu toții „Hora Unirii”

I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la orașul Focșani. Cu o prefață de G.G.Longinescu, Profesor Universitar. Tipărit cu prilejul Congresului Ligii Culturale, de la Focșani din 28 și 29 Iunie 1931. Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p.27*

² ANVn, fond Consiliul Municipal al orașului Focșani Țara Românească, dosar nr.12/1859, f.17-18

³ I. M. Dimitrescu, *op.cit.*, p.27

⁴ *Ibidem*, p.29-30

Noaptea, Domnitorul a fost găzduit de boierii Dăscălești, unde a doua zi a primit în audiență multă lume, se zice și pe Moș Ion Roată.

„Părăsind orașul, când a ajuns la București, Cuza Vodă a mărturisit, că nicăieri, nu fusese mai bine primit, ca la Focșani”¹⁵

La numai câteva zile – 9 februarie 1859 – municipalitatea orașului Focșani comunica administratorului ținutului Putna numele delegaților care urmau să plece la București *„ca să feliciteze pe Măria sa domnul stăpânitor”*: Tache Pastia și Radu Spălățelu *„oameni cu bune calități și cu mijloace de a face asemenea călătorie”¹⁶*, cărora li se adăugau doi delegați din partea clerului.

De aceleași înalte simțăminte sunt animați locuitorii orașului Focșani atunci când iau cunoștință de conținutul Proclamației dată de domnitor la 11 decembrie 1861, prin care făcea cunoscut întregii națiuni:

„Unirea este îndeplinită.

Naționalitatea Română este întemeiată.

Acest fapt mareț, dorit la generațiunile trecute, aclamat de Corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante și s-a înscris în datinile Națiunilor.

Dumnezeul părinților noștri a fost cu Țara, a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului și a condus Națiunea către un falnic viitor.

În zilele de 5 și 24 Ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul nației, ați întrunit speranțele voastre într-un singur Domn.

Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.

Vă iubiți Patria, veți ști a o întări.

Să trăiască România!”¹⁷

¹⁵ Ibidem, p.31

¹⁶ ANVn, fond Consiliul Municipal al orașului Focșani Țara Românească, dosar nr.12/1859, f.29

¹⁷ Idem, dosar nr.2/1861, f.8

Focșănenii – devotați apărători ai unității naționale – trimit o telegramă de felicitare Domnitorului la 24 ianuarie 1862 purtând 54 semnături, în care se arată printre altele:

„Poporul din orașul Focșani chiar în entuziasmul lui, făcând o sărbătoare din acea zi fericită, a mers în pompă la hotarul care trecea prin inima acestei întinse și frumoase țări și a aruncat pietre într-însul, dorind ca nici urmele lui să nu se mai cunoască pe viitor... Poporațiunea din orașul acesta, cu ochii scâldați în lacrimi de recunoștință, vine a depune iarăși ca la 5 și 24 Ianuarie în mâinile Înălțimii Tale devotamentul și credința sa... Să trăiască România întreagă una și nedespărțită.”¹⁸

Dar mai presus de exprimarea oricăror simțăminte nobile, fundamental rămâne actul Unirii, „Unirea cea mică, realizată deja între ambele țărmuri ale Milcovului” cum o aprecia B. P. Hașdeu într-un studiu din 1867, Unire săvârșită de întregul nostru popor, iar ceea ce săvârșește poporul poartă pecetea veșniciei.

---

¹⁸ „Monitorul Oficial”, nr.20 din 26 ianuarie 1862, p.83

APLICAREA LEGII RURALE DIN 14 AUGUST 1864 ÎN FOSTUL JUDEȚ PUTNA

Mariana Dascălu

Publicarea Legii rurale în Monitorul Oficial și vestea atribuirii de pământ sătenilor au determinat cea mai puternică efervescență de la 1859 încoace. Proclamația domnitorului către locuitorii de la sate a alimentat și întreținut continuu simpatia de care se bucura Cuza în rândul maselor.

„Claca (boierescul) este desființat de-a pururea, și de astăzi voi sunteți proprietarii liberi pe locurile supuse stăpânirii voastre (...). Mergeți, dar mai înainte de toate la poalele altarului și cu genunchile plecate, mulțumiți Atot-Puternicului Dumnezeu pentru că prin ajutorul său, în sfârșit ați ajuns a vedea această zi frumoasă pentru voi, scumpă inimii mele, și mare pentru viitorul României.

De astăzi voi sunteți stăpâni pe brațele voastre, voi aveți o parte de pământ, proprietate și moșie a voastră, de astăzi voi aveți o Patrie de iubit și de apărât”¹

Proclamația domnitorului Unirii era un act de justete în fața istoriei, act ce trebuia de mult legiferat. Era în același timp răspunsul la zguduitorile cuvinte adresate de M. Kogălniceanu în discursurile fulminante rostite la 25 mai și în iunie 1862 prin care susținea încă o

---

¹ M. Dimitriu, C. Georgescu, **Legea din 1864 și legea din 13 iunie 1879**, Tipografia Alexandru Codrescu, Focșani, 1907, p.1

dată că țăranul este „*talpa casei*” și că „*nu este lucru creștinesc, este de mare pagubă sufletului să supunem sub jugul robiei pe frații noștri*”².

Și nu întâmplător, același Kogălniceanu, statornic apărător al intereselor celor mulți, se adresa Parlamentului cu aceleași cuvinte semnificative, purtătoare ale unui crunt adevăr: „*O! Fie-vă milă de trei milioane de țărani care cu fimeile și cu pruncii lor deși ținută afară și departe de dezbaterile noastre, au ochii țintiți asupra Dealului Mitropoliei, ca asupra soarelui mântuirii și vă întind mâinile !*

O! Nu drămuțiți brazda de pământ trebuitoare hranei țăranilor. Gândiți-vă la durerile, la patimile, la lipsurile trecutului lor. Gândiți la originea averilor dumneavoastră, gândiți că cea mai mare parte o datorați muncii și sudoarelor lor”³

Discursurile rostite de Kogălniceanu veneau atunci ca răspuns la încercarea marilor vremii de a face o faptă bună doar pe jumătate – eliberarea țăranilor de servituțiile clăcii, fără însă a-i împrăpetări.

Manifestările de simpatie față de marea realizare din august 1864 s-au declanșat în toate colțurile țării. Scrisori de mulțumire soseau din toate satele și cătunele României. Cu prilejul vizitei pe care domnitorul o întreprinde la moșia sa de la Ruginoasa în septembrie 1864, un grup de țărani îi adresează o vibrantă scrisoare a cărei conținut este edificator pentru atitudinea care domnea în rândul poporului: „*Mare ești tu Doamne! Prin actul din 14 august 1864 milioane de suflete care zăceau de secole sub osânda boierescului și în desăvârșită sărăcie, azi sunt eliberați și chemați în rândul oamenilor. Bunule părinte al plugarului român! Tu ne dai lumină, tu ne dai viață și tu ești puternicul stăpânitor, unicul Domnitor care ai fost merit de Dumnezeu Sfântul să fii mântuitorul nostru de la copilul din fașă până la bătrânul din cârjă. Așa, Prea Înălțate Doamne, ne-ai făcut dreptate. Ai rupt în fine zapisul*

---

² M. Kogălniceanu, *Îmbunătățirea soartei țăranilor. Două discursuri rostite în Parlament la 25 mai și 1 iunie 1862*, Editura Librăriei Universale, București, p.37

³ *Ibidem*, p.115 - 116

sclaviei, ni-ai dat ogorașul, hrana familiei noastre și ai făcut ca în vatra țăranului să domineze liniștea și fericirea”⁴.

Fără îndoială că și în Ținutul Putna au existat asemenea manifestări entuziaste, chiar dacă mai mult de o treime din suprafața județului era la data respectivă stăpânire liberă, răzeșească, moștenită după un drept arhaic al pământului.

Din punct de vedere geopolitic, județul Putna era situat la 1864 în sudul Moldovei, la vechiul hotar dintre cele două Principate, la adăpostul arcului carpatic și cu o largă fereastră deschisă spre albia inferioară a Siretului, acolo unde se apropie cel mai mult formele de relief specifice întregii țări: Munții Carpați, Podișul Moldovei și Câmpia Română.

Numele județului a fost dat de numele râului ce îl străbate, râul Putna, cuvânt ce provine din limba slavă și care se traduce prin „drum” sau „cu cărare”, fapt ce confirmă prin vreme că râul de la care și-a tras numele a croit drum spre câmpie, în lunca Siretului și mai departe spre mare.

Deficitar în cereale, fostul județ Putna s-a făcut din totdeauna cunoscut prin podgoriile sale renumite și prin frumoasa depresiune a Vrancei sau Țara Vrancei în care viața arhaică a țăranului român ne conduce spre obârșia neamului nostru⁵

Județul Putna a luat ființă odată cu Țara Moldovei și a fost reprezentat de teritoriul cuprins între râurile Trotuș în nord și Râmnic la sud.

În general, Ținutul Putnei a fost împărțit din punct de vedere teritorial-administrativ în cinci plăși:

⁴ N. Adăniloaie, D. Berindei, **op.cit.**, p.221, apud P. Rășcanu, **Unirea – 24 ianuarie 1859**, București, 1909, p.52-53

⁵ Date caracteristice mai pot fi selectate din **Marele dicționar geografic al României**, vol.V, realizat de G. I. Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. Tocilescu, București, 1902, p.114-134 vezi și **Monografia județului Putna**, Focșani, 1943, p. 5-11

- Plasa Răcăciuni sau Troțuș cu capitala la Adjud (mai târziu la Păunești)
- Plasa Zăbrăuți sau Șușița cu capitala la Panciu
- Plasa Gârlele cu capitala la Odobești
- Plasa Biliești cu capitala la Suraia
- Plasa Vrancea cu capitala la Vidra.

În urma Regulamentului Organic a mai existat o Plasă Lunca, pe Valea Troțușului, care însă a fost redistribuită la noua împărțire administrativ - teritorială⁶.

Ținutul Putna poartă în cuprinsul său locuri de rezonanță istorică, precum Domnești – ctitorie domnească unde s-au aflat curțile răzeșului putnean, oștean și domn mai apoi Eustratie Dabija, socrul lui Duca-Vodă, satele Scurta, Faraoanele aflate astăzi pe teritoriul județului Bacău, ocine și moșii ale Buzdugăneștilor, oșteni și boieri din vremea lui Ștefan, Câmpuri, locul de băștină al lui Ion Roată, deputatul țăranilor pontăși în Divanul ad-hoc al Moldovei, până la Țara Vrancei care a constituit din totdeauna o singură moșie; spațiu mioritic și loc de cultivare și perpetuare a frumosului.

Țara Vrancei sau „republica Vrancei” cum o numește Dimitrie Cantemir, a avut o situație cu totul aparte în Ținutul Putna. „Țara Neagră” sau „Țara Codrilor” a fost o adevărată „*fundație de autonomie țărănească*”, cum aprecia Nicolae Iorga⁷.

Dacă pentru plaiul Vrancei, toate pământurile, cu excepția locului de casă, erau stăpânite în devălmășie, fiecare cunoscând, după spița de neam, ce suprafață îi revine, restul teritoriului ținutului Putna

---

⁶ **Monografia județului Putna**, Focșani, 1943, p.55-56

⁷ **Ibidem**, p.56. Prima mențiune documentară a Putnei la 21 iulie 1431 – în scrisoarea latină prin care Ladislau Apur vestește pe un jude brașovean că Alexandru cel Bun a adunat oști la marginea Țării Românești, trimițând pe marele său vornic „*versus Puttnam*”; aici este menționat și numele Vrancea - „*per via Varancha*”

cunoaște aceeași situație a unei nedrepte împărțiri a terenului între țărani și proprietari. Având în vedere că aproximativ la sfârșitul secolului XIX județul Putna avea o suprafață totală de 343.900 hectare, din care 146.862 hectare ocupate cu păduri și numai 75.896 hectare de teren arabil, restul fiind ocupat cu fânețe, livezi, vii, terenuri neproductive, se pune firesc întrebarea care a fost situația înainte de 1864 și mai ales după aplicarea Legii din 14 august.

În Arhivele Naționale Vrancea, există un bogat material documentar pe baza căruia ne propunem, nu cu pretenția de a fi epuizat orice posibilitate de discuție, să clarificăm, pe cât ne este cu putință, situația împroprietăririi foștilor țărani clăcași din această regiune a țării. În analiza propusă trebuie să avem în vedere faptul că aproximativ o treime din suprafața județului o reprezenta Plasa Vrancea, zonă stăpânită în devălmășie și ocupată în cea mai mare parte de munți cu păduri întinse. Zona aceasta din ținutul Putnei intra sub incidența articolului 44 din Legea muntelui din Moldova, completat cu articolul XIII din Legea rurală care legifera stăpânirea răzeșească asupra acestor terenuri⁸

Din documentele studiate nu am găsit nici o situație centralizată privind numărul țăranilor clăcași din Putna și clasificarea lor în funcție de numărul de vite pe care le dețineau înainte de împroprietărire. Misiunea este cu atât mai dificilă întrucât vom raporta datele extrase la o cifră aproximativă pentru situația din acest județ.

În 1864 în momentul promulgării Legii rurale, Mihail Kogălniceanu a solicitat printr-o telegramă tuturor prefecților să comunice într-un tabel - „tabela A” – numărul clăcașilor de pe moșiile Statului și alte proprietăți existente.

La Arhivele Naționale Vrancea se află două dosare voluminoase privind împroprietărirea clăcașilor din ținutul Putna, conform prevederilor Legii rurale din 14 august 1864. Dosarul nr. 13/1864 din

---

⁸ D. C. Sturdza-Scheeanu, **Acte și legiuri privitoare la chestia țărănească**, București, 1907, p.701

fondul Prefecturii județului Putna, în cele 143 de pagini ale sale, nu conține nici o situație statistică referitoare la numărul de clăcași, repartizați în funcție de numărul de vite și nici o situație privind numărul acestora deveniți proprietari sau date privind cuantumul despăgubirilor pe care țăranii trebuiau să le achite pentru terenurile atribuite. Cea mai mare parte a documentelor o constituie procesele-verbale încheiate de inginerul topograf al județului pentru delimitarea moșiilor particulare și ale Statului.

Procedura de aplicare a Legii rurale promulgată la 14 august 1864 a avut probabil același curs și aici, ca în majoritatea celorlalte regiuni ale țării. Potrivit Adresei Ministerului de Interne, Agricultură și Lucrări Publice purtând numărul 9378 din 12 septembrie 1864 se solicita constituirea „*cu cea mai mare grăbire*”⁹, a comisiei de delimitare a locurilor ce vor fi atribuite foștilor clăcași. Comisia formată din „*advocatul public, administratorul de finanțe și inginerul topograf*”¹⁰ nu poate urgenta lucrarea de delimitare „*din ignoranța multor din locuitori*”¹¹, fapt ce va întârzia aici aplicarea Legii respective.

La solicitarea expresă a Ministerului de Interne prin Circulara numărul 9378, potrivit articolului 2 și 7 din aceasta, sunt finalizate și înaintate procesele-verbale cu situația atribuirii pământului pentru țărani, acte ce poartă, fără excepție, doar semnătura inginerului topograf al ținutului Putna. Dacă nu întâlnim nici o specificare privind suprafața delimitată, aceste procese-verbale se încheie, fără excepție, cu mențiunea: „*întinderea mai sus arătată (...) s-au alesu la astă comună de laolaltă, precum este așezată pe planul de aliniat*”¹², „*cu acest mod rămânând mulțămite ambele părți*”¹³ (proprietari sau arendași și țărani).

---

⁹ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.13/1864, f.1

¹⁰ Ibidem, f.24

¹¹ Ibidem, f.6

¹² Ibidem, f.39

¹³ Ibidem, f.39, 47, 54, 59 (procesele-verbale de delimitare a terenurilor).

Din procesele-verbale întocmite pentru comunele Rădulești, Plasa Biliiești (dosar nr.13/1864, f.39), Precistanu, aceeași Plasă (dosar nr.13/1864, f.47), Vulturu de Sus și Vulturu de Jos, Plasa Biliiești (dosar nr.13/1864, f.51), Jorăști (dosar nr.13/1864, f.54), sau Orbenii de Sus și Orbenii de Jos, Plasa Răcăciuni (dosar nr.13/1864, f.59 și 65) se constată că numărul țăranilor frunțași cărora după Lege trebuia să li se atribuie 15.840 stânjeni pătrați, respectiv câte 5 fâlci și jumătate sau 7,7 hectare, este mai mic comparativ cu cel al țăranilor pâlmași cărora li se atribuia doar 11.520 stânjeni pătrați, respectiv câte 4 fâlci sau 5,6 hectare, sau față de numărul celor care au primit numai loc de casă și grădină, respectiv 10 prăjini¹⁴ În toate aceste situații cel mai mare număr este reprezentat de țăranii mijlocași care au primit potrivit Legii 7.200 de stânjeni pătrați (2 fâlci și jumătate sau 3,5 ha).

Potrivit aceluiași documente, suprafețele destinate rezervei proprietarului sau arendașului variază de la 6.688 stânjeni pătrați în comuna Rădulești, la 5768 la Precistanu, 8093 stânjeni pătrați în Jorăști și 15.706 stânjeni pătrați la Orbenii de Jos, comparativ cu terenul atribuit țăranilor de pe aceste proprietăți, respectiv 780.598 stânjeni pătrați la Rădulești, 119.691 stânjeni pătrați la Precistanu, 940.012 stânjeni pătrați la Jorăști și 282.211 la Orbenii de Sus.¹⁵

Toate aceste procese-verbale sunt pline de greșeli în ceea ce privește totalul suprafeței situate în vatra satului și al suprafeței de teren ce a fost atribuită foștilor clăcași. Au existat situații în care măsurătorile pe anumite proprietăți nu au fost finalizate, în special pe moșiile particulare, deoarece ar fi fost afectată mai mult de două treimi din moșie, aspect pe care legea îl interzicea în mod categoric. Astfel, prin Adresa nr. 943 din 29 februarie 1865 înaintată inginerului topograf din Plasa Răcăciuni se preciza că „*d-nul general Costache Milicescu au arătat că vrând a da locurile foștilor clăcași la moșia Sascut nu au*

¹⁴ o falce reprezintă 320 de prăjini pătrate sau 2880 stânjeni pătrați = 1,4 ha

¹⁵ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 13/1864, f.39, 47, 54, 59

*putut din cauză că i s-ar lua mai mult de 2/3*¹⁶ Același lucru s-a întâmplat și în cazul lui Neculai Lipan de pe moșia Scurta, Plasa Răcăciuni, care nu a finalizat delimitarea proprietății, declarând-o „strâmtă”¹⁷ În cazul moșiilor „strâmte”, așa cum este cazul moșiei Scurta din comuna Pufești, s-a avut în vedere atribuirea terenurilor conform Adresei nr. 33 din 12 mai 1865, astfel: pentru un locuitor cu doi boi se atribuiau numai 3 fâlcii și 10 prăjini, pentru o despăgubire anuală de 78 de lei și 23 parale, iar pentru un pălmaș se atribuia o falce și 76 de prăjini și 8 stânjeni pătrați pentru care se vor plăti 55 de lei și 33 de parale, ceea ce reprezintă o substanțială diminuare a suprafețelor pentru țărani¹⁸

Dat fiind ritmul foarte lent al lucrărilor de delimitare a proprietăților, Ministerul solicită prin Adresele nr. 5.288 din 25 mai 1865 și 5.452 din 19 mai același an, trimiterea de urgență a unor situații statistice privind stadiul lucrărilor la acea dată și aceeași situație la fiecare două săptămâni, acuzându-i pe inginerii topografi de „*moliciunea cu care dumneavoastră vă împliniți datoriile ce le aveți*”¹⁹

Din tabelele trimise Ministerului de Interne la începutul lunii iulie reiese că s-au realizat delimitări pe 11 proprietăți, din care două proprietăți unde țăranilor li s-a dat pământul în proporție de 2/3 și nouă proprietăți unde terenul a fost atribuit integral²⁰ La data raportării, aceste proprietăți erau următoarele:

---

¹⁶ Ibidem, f.42

¹⁷ Ibidem, f.31

¹⁸ Ibidem, f.83

¹⁹ Ibidem, f.87, 90, 96

²⁰ Ibidem, f.100-101

MOȘII PARTICULARE

Denumirea moșiei	Proprietar	Apartenență
1. Moșia Mărășești	C.Catargi	Comuna Pătrășcani
2. Moșia Pătrășcani	C.Catargi	Comuna Pătrășcani
3. Moșia Boțîrlău	P. Avramovici	Comuna Boțîrlău
4. Vulturu de Sus	P. Avramovici	Comuna Vulturu
5. Rădulești	L. C. Teodor	Comuna Mircești
6. Precistanu	L. C. Teodor	Comuna Mircești
7. Jorăști	Mavrocordat	Comuna Jorăști
8. Scurta	N.Lipan	Comuna Pufești
9. Domnești	E. Conachi Vogoride	Comuna Domnești
10. Biliiești	Iancu Fotiadi	Comuna Biliiești
11. Domnești	E. Conachi Vogoride	Comuna Ciorani
12. Orbenii de Sus	Petreche Buzdugan	Comuna Orbeni
13. Orbenii de Jos	N.Negrui	Comuna Orbeni
14. Spineni	Milicescu	Comuna Sascut
15. Fîntînelele	Milicescu	Comuna Sascut
16. Conțești	Ruxandra Stamatini	Comuna Sascut
17. Vulturu de Jos	Râșcanu Cantacuzino	Comuna Vulturu
18. Nămolosa	principesa Raspoli	Comuna Nămolosa
19. Gîrlești	Ecaterina Raspoli	Comuna Blidaru
20. Belciugu	Ecaterina Raspoli	Comuna Belciugu
21. Călienii –Maluri	E. Hristodoru	Plasa Biliiești
22. Bizighești	Irina Cantacuzino	Plasa Gîrlele
23. Bizighești	Ioan Lungu	Plasa Gîrlele
24. Pădureni	Costache Vidrașcu	Plasa Gîrlele

MOȘII ALE STATULUI

1. Vultur de Sus	Comuna Vultur
2. Vadu Roșca	Comuna Vadu Roșca
3. Bizigheștii Vizantei	Comuna Bizighești
4. Bizigheștii Bogdani	Comuna Bizighești ²¹

Din moșiile proprietate particulară cele de la Pătrășcani, Vultur, Nămoloasa, Bilești, Orbenii de Sus, Orbenii de Jos, Belciugu, Cotești și Pădureni erau în 1803 proprietăți răzeșești, potrivit statisticilor din Condica liuzilor, iar moșia Jorăști fusese a mănăstirii Sf. Ioan din Focșani.²²

Din totalul de 27 de moșii delimitate până în toamna anului 1865, patru sunt proprietăți ale Statului, iar două - Bilești și Vultur de Jos - erau considerate la data respectivă moșii „strâmte“

La 23 aprilie 1865 următoarele moșii, foste proprietăți mănăstirești, erau arendate diverselor persoane:

Moșia	Mănăstirea	Arendaș
Schitu Brazi	Mitropolia Moldovei	Al. Gorgoz
Schitu Anghelești	Episcopia Romanului	N.Vlaicu
Crucea de Jos	Mănăstirea Bogdana	D.Anastasiu
Pământul de la Gârle	Mănăstirea Nemț	D.Ghica
Fitinghești	Mănăstirea Bisericiani	G.Faur
Varnița	Mănăstirea Neamț	D.Zălceru
Cinci pământuri de la Pădureni	Mănăstirea Mera ²³	

---

²¹ Ibidem, f.109,110,111

²² **Marele dicționar geografic al României**, p.138-139

²³ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.11/1864, f.375

Aceasta este situația moșiilor existente în Ținutul Putna în toamna anului 1865, dar neavând procese-verbale pentru delimitarea tuturor moșiilor care făceau obiectul Legii din august 1864 este destul de greu să interpretăm aceste informații. Din dosarele cercetate am extras doar 17 procese-verbale, ceea ce reprezintă un număr foarte mic față de numărul comuneloe existente la aceea dată în Ținutul Putna, fapt ce nu ne permite realizarea unui tabel statistic privind situația dinainte de împrăștiere și cea din momentul 1864. Se pot însă întocmi asemenea tabele pentru situația atribuirii pământului în anul 1867:

Nr.	Plasa	Nr. clăcașilor împrăștiți				TOTAL
		4 boi	2 boi	pălmași	loc casă	
1	Mircești	9	72	8	21	110
2	Rădulești	-	72	20	33	125
3	Precistanu	1	1	-	10	12
4	Bizighești		9	6	3	18
5	Balta Raței	-	2	2	47	51
6	Făurei	-	43	4	12	59
7	Mărășești	16	83	38	91	228
8	Jorăști	30	42	4	11	87
9	Vulturu Sus	3	13	2	3	21
10	Boțârlău	31	31	5	16	83
11	Doaga	-	18	13	14	45
12	Biliești+Sasu		162	61	35	258
13	Răstoaca	32	77	29	16	154
14	Vulturu Jos	55	102	17	56	230
15	Costieni	77	59	7	87	230
16	Nămoloasa	70	49	6	16	141
17	Cluceru-Blidari	54	43	3	30	130
18	Călienii+Maluri	82	79	13	35	209
	TOTAL	460	957	228	536	2181

În Plasa Bilești au fost împroprietăriți 2.181 țărani cu 6.659 de fâlcii și 42 de prăjini. Au fost atribuite 136 de fâlcii bisericilor, respectiv câte 8 fâlcii de fiecare parohie.

Situația despăgubirilor în Plasa Bilești

Nr.	Plasa	Suma despăgubirilor			
		4 boi	2 boi	pălmași	loc casă
		Lei	Lei	Lei	galbeni
1	Mircești	13692	82692	6528	21
2	Rădulești	-	82692	16320	33
3	Precistanu	1521	1148	-	10
4	Bizighești		49374	3264	12
5	Balta Raței	-	2297	1632	47
6	Făurei	-	49374	3264	12
7	Mărășești	24340	95325	31008	91
8	Jorăști	45637	48237	3264	11
9	Vulturu Sus	4463	14930	1632	3
10	Boțârlău	47158	35603	4080	16
11	Doaga	-	20673	5448	14
12	Bilești+Sasu		173137	46319	35
13	Răstoaca	48680	8843	23664	16
14	Vulturu Jos	50829	71316	8444	56
15	Costieni	117136	67761	5712	87
16	Nămoloasa	106487	56276	4896	16
17	Cluceru	82141	49385	2448	30
18	Călienii	124742	90731	10608	35
	TOTAL	666935	1040333	177164	536

Situția clăcașilor împrorietăriți pe moșiile Statului - Plasa Biliiești

	Plasa	Nr. clăcașilor împrorietăriți				TOTAL
		4 boi	2 boi	pălmași	loc casă	
1	Precistanu	-			34	34
2	Bizighești	-	11	2	3	16
3	Mândrești	17	16	-	10	43
4	Vulturu Sus	14	60	11	18	103
5	Vadu Roșca	54	25	3	7	89
6	Dumbrăvița	-	16	6	1	23
7	Ciușlea-Străjescu	44	107	33	31	215

Din aceste tabele se pot constata următoarele:

1. Un număr foarte mic de țărani frunțași, respectiv 1009 au primit pământ conform Legii. Numărul mai mare este reprezentat de țărani mijlocași și pălmași, respectiv 3.335 și 1667. La totalul de 6.011 țărani împrorietăriți conform Legii se adaugă și 1.582 de țărani care au primit doar loc de casă și grădină, care de fapt nu făceau obiectul strict al împrorietării.²⁴

2. Din totalul de 6.011 țărani împrorietăriți, 5.013 au fost împrorietăriți pe proprietățile particulare și 2.580 pe moșiile statului.²⁵

Analizând aceste date se poate constata că pe proprietățile particulare au primit loc de casă și grădină un număr de țărani de aproape două ori mai mare decât numărul țăranilor mijlocași de pe aceleași proprietăți și aproape de trei ori mai mare decât numărul țăranilor frunțași.

În zonele preponderent cerealiere și acolo unde existau cele mai multe proprietăți particulare, respectiv în Plasa Biliiești, au fost

²⁴ Ibidem., dosar nr.32/1867, f.31-35

²⁵ Ibidem., f.34-35

împroprietăriți numai 419 țărani, fapt justificat prin încercarea stăpânilor de a-și apăra proprietățile.

Din datele transmise Ministerului de Interne, Agricultură și Lucrări Publice și păstrate în Arhivele Naționale Vrancea în dosarul nr.13/1867 se pot constata următoarele: au fost împroprietăriți în total 7.593 de țărani, din care 1.582 cu loc de casă și grădină, pe o suprafață de 21.805 fâlcii și 16 2/3 stânjeni pătrați, respectiv 30.527 hectare, și alte 215 fâlcii și 50 de stânjeni pătrați, respectiv 301 hectare pentru loc de casă și grădină;

Pentru suprafețele atribuite trebuiau să se plătească depăgubiri de 6.054.197 și 38 de parale și jumătate pentru terenul arabil și 1.582 de galbeni pentru locurile de casă și grădină.²⁶

Numărul total de țărani împroprietăriți în județul Putna era astfel mult mai mic față de numărul țăranilor care au primit pământ în județele din Muntenia, 34.549 țărani împroprietăriți în Dolj, 26.946 în Teleorman, 14.946 în Argeș, și chiar față de județele din Moldova, ca Neamț cu 14.601 împroprietăriți, Tecuci cu 10.002 sau Vaslui cu 11.606 țărani care au primit pământ.²⁷ Această situație se datorează și faptului că Ținutul Putna, cu o suprafață totală de 343.900 hectare, avea doar 22% din acesta ocupat cu teren agricol, 42,70 % ocupat cu păduri, iar restul era ocupat cu vii, livezi, pășuni și terenuri neproductive.²⁸ De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că numai pădurile ocupau înainte de 1.859 mai mult de o treime din suprafața județului, iar în Plasa Vrancea, cu obști razeșești, pădurile ocupau o treime din toată întinderea județului.²⁹ Având în vedere faptul că în anul 1899, după recensământul întocmit atunci, populația județului Putna era de aproximativ 150.410 persoane și că în medie fiecare gospodărie era compusă din 5 persoane, se poate

---

²⁶ Ibidem, f.92 - 94

²⁷ Ibidem

²⁸ **Monografia Județului Putna**, Focșani, 1943, p.6

²⁹ **Marele dicționar...**, vol V, p.140

aprecia, dar nu cu exactitate absolută (în nici o lucrare studiată nu am întâlnit asemenea date concrete), că în jurul anului 1864, județul Putna număra aproximativ 100.000 de suflete și existau aproximativ 20.000 de gospodării.³⁰

Analizând numărul total al țăranilor împroprietăriți conform Legii rurale din 14 august 1864, raportat la numărul total de persoane din județul Putna, rezultă că au fost împroprietăriți aproximativ 37,9% din capii de familie, exceptând Plasa Vrancea unde la data respectivă erau sate de răzeși. Situația împroprietărilor din județul Putna poate fi sintetizată în următorul tabel:

Nr.	Plasa	Nr. clăcașilor împroprietăriți				TOTAL
		4 boi	2 boi	pălmași	loc casă	
1	Biliești	589	1.192	283	640	2.704
2	Răcăciuni	163	1.143	561	514	2.381
3	Zăbrăuți	181	566	434	182	1.363
4	Gârlele	76	434	389	246	1.145
	TOTAL	1.009	3.335	1.667	1.582	7.593

Pe domeniile Statului au fost împroprietăriți 464 de țărani frunțași, 1.074 mijlocași, 609 pălmași, iar 2.147 au primit doar loc de casă și grădină, deci un total de 2.580 de țărani împroprietăriți pe aceste domenii. Pe moșiile particulare, din totalul de 4.993, 545 au fost frunțași, 2.261 mijlocași, 1.038 pălmași și 1.149 au primit numai loc de casă și grădină³¹

Din totalul țăranilor împroprietăriți în județul Putna, 13,28% au fost din categoria frunțașilor, 43,92% mijlocași, 21,95% pălmași și 20,83% din total au primit doar loc de casă și grădină.

³⁰ Ibidem, p.139

³¹ ANVn, dosar nr.32/1867, f.91 - 92

Ceea ce se poate constata este faptul că din motive lesne de înțeles pentru proprietarii particulari, numărul țăranilor frunțași improprietăriți este de trei ori mai mic față de numărul mijlocașilor.

Dacă raportăm cifrele la numărul total de familii existente în județul Putna, 8,31% au primit pământ ca țărani frunțași, 7,91% au primit numai loc de casă și grădină, iar un număr destul de însemnat de însurăței sau spornici erau exceptați de la prevederile Legii, fiind considerați în 1864 „*fără nici un drit*” Numărul cel mai mare de țărani improprietăriți provine din categoria clăcașilor cu 2 boi și o vacă, respectiv 3.335, aceasta nu pentru faptul că ei ar fi fost majoritari în rândul țăranilor clăcași, ci pentru că lor li se atribuia potrivit Legii o suprafață mai mică, plătind în schimb o despăgubire mai mare. Clăcașul cu 2 boi și o vacă a primit conform Legii 4 fâlci și locul de casă, adică 330 prăjini, pentru care trebui să plătească 1.148 lei și 20 de parale, respectiv 287 de lei pentru o falce, timp de 15 ani. Despăgubirea plătită în Putna pentru această categorie era mai mică decât cea plătită în Botoșani și Dorohoi, 1.509 lei, sau în Teleorman cu 1.483 de lei și Dolj cu 1.311 lei. De asemenea, pâlmașii din Ținutul Putna numărând 1.667 capi de familie primeau doar câte 2 fâlci și jumătate, plus locul de grădină și plăteau o despăgubire de 326 de lei pentru o falce, deci cu 39 de lei mai scump față de cât plătea un țăran mijlocaș. Suma plătită de pâlmaș în Putna era mai mică decât suma plătită de aceeași categorie de țărani în Botoșani și Dorohoi, respectiv 1.072 de lei, sau în Teleorman unde se plăteau 1.047 de lei și în Dolj 921 de lei.

Pentru unele plăși, suma plătită este sensibil variabilă. Astfel, dacă pe proprietatea Statului un țăran din Plasa Biliești a plătit pentru terenul primit câte 1521 lei și 24 de parale, în Plasa Răcăciuni a plătit 1.183 lei, iar în Plasa Zăbrăuți 1.076 lei. Pe proprietățile particulare situația despăgubirilor este de asemenea contradictorie. S-au plătit tot câte 1.521 lei pentru moșia Precistanu din Plasa Biliești, 1.521 lei pentru Urecheștii de Jos din Plasa Răcăciuni, în timp ce în Zăbrăuți și Gârlele pe proprietățile particulare nu au fost improprietăriți țărani frunțași, deci

nu avem date în acest sens. Sumele plătite ca despăgubire, probabil variază în funcție de calitatea pământului, „*de frunte, de mijloc sau din coadă*”

Din datele centralizate reiese că un pălmaș a plătit pământul mai scump, la fel cum mai scump a fost plătit și pământul țăranilor frunțași împroprietăriți pe proprietățile particulare, deși de regulă aici au fost delimitate pământuri de proastă calitate. Această modalitate de despăgubire îl avantaja pe proprietar, deoarece primea o sumă mai mare pentru o suprafață mai mică sau o sumă mai mare pentru aceeași suprafață.

Ministerul Agriculturii prin Adresa din decembrie 1867 aduce la cunoștință prefectului faptul că tabelul A întocmit și verificat de inspectorul Ion Ionescu prezintă numeroase neconcordanțe între suma adevărată ce trebuia plătită și cea înscrisă în tabel³².

O categorie la fel de dezavantajată a fost cea „fără clacă”, care „*nu sunt clăcași și prin urmare nu au pământuri de hrană*”, fiind stăpâni numai pe locul de casă și grădină. În fiecare plasă proporția acestora din totalul împroprietărilor reprezintă 23,66% în Plasa Bilești, 21,58% în Plasa Răcăciuni, 13,25% în Plasa Zăbrăuți și 21,48% în Plasa Gârlele, deci în medie 20% din total. Dar fără îndoială că nu aproximativ 20% din totalul țăranilor clăcași se încadrau în această categorie, încadrarea voit incorectă fiind una din multiplele modalități de încercare de a salva cât mai multe terenuri din marile proprietăți particulare.

În documentele studiate în Arhivele Naționale Vrancea, o situație specifică privind împroprietărirea am constatat că pentru moșia Mera, proprietatea mănăstirii cu același nume, au primit pământ 76 de țărani declarați frunțași, 257 mijlocași și 310 țărani pălmași, deci un total de 696 de țărani împroprietăriți. La acest număr se adaugă cei 62 de țărani care au fost împroprietăriți numai cu loc de casă și

---

³² Ibidem, f.140

grădină³³. Dacă raportăm numărul total de împrăștiat de pe moșia Mera la numărul total din județul Putna, rezultă un procent de aproape 10% din cei 7.593 la nivelul întregului ținut. Trebuie să menționăm însă că mănăstirea Mera stăpânea în Plasa Gârlele nu mai puțin de 11 „trupuri” de moșie.

Pentru celelalte proprietăți eclesiastice situația a fost cu totul alta. Pe proprietatea mănăstirii Agapia au fost atribuite două locuri de casă, pe cea a mănăstirii Neamț unul, pe cea a schitului Scânteia 17, iar pe proprietatea mănăstirii Bistrița un număr de 6 țărani mijlocași au primit pământul cuvenit, iar 2 au primit loc de casă și grădină³⁴.

Având în vedere evoluția proprietăților particulare din ținutul Putna de-a lungul timpului, care și-au sporit numărul de la 72 în 1848 dintr-un total de 159 de proprietăți la 86 în 1857 și alte 7 proprietăți mixte, din totalul de 181, este de la sine înțeles de ce județul Putna a existat un număr așa de mic de țărani împrăștiat conform Legii rurale³⁵.

Dacă în 1848 existau în Ținutul Putnei 87 de proprietăți răzeșești, numărul acestora s-a redus pe parcursul a doar 9 ani, la doar 57 în 1857, ele fiind acaparate prin diverse moduri și fără nici o reținere de către marii proprietari³⁶. Procesul de schimbare a dreptului de posesie constă în acte de vânzare - cumpărare prin care răzeșii erau deposezați pentru totdeauna de drepturile lor.

Printre cele mai mari proprietăți răzeșești din Putna la jumătatea secolului XIX și care au rezistat procesului de acaparare, menționăm proprietatea familiei Catargiu, despre care documentele spuneau că sunt „răzeși de Crucea de Sus, de Modruzaști, Pățăști și Ițăști, de la ținutul

---

³³ Ibidem, f.32-34

³⁴ Ibidem

³⁵ G. Crăciun, **Moldova în vremea domnitorului Grigore Alexandru Ghica. 1849-1856. Structuri economice și structuri politice**, Editura Noël, Iași, 1996, p.12

³⁶ Ibidem, p.16

Putnei” și „ridicați la boieri aproape de 200 de ani”³⁷, și care dețineau în 1865 moșiile Mărășești și Pătrășcani³⁸. Exista, de asemenea, moșia Călienii a lui E. Hristodoru, probabil grec de origine³⁹, proprietățile vechii familii a Lipăneștilor, moșia Boțârlău a unuia dintre cei mai mari proprietari putneni, Pamfil Avramescu⁴⁰, proprietățile logofătului Alecu Balș, care stăpânea și două proprietăți foste răzeșești⁴¹, proprietățile prințului N. Costachi Vogoride cu peste 16.000 de fâlcii, inclusiv șase foste proprietăți răzeșești⁴² sau proprietățile lui Gh. Alexandru Mavrocordat⁴³, precum și întinsele proprietăți ale Buzdugăneștilor din Plasa Răcăciuni⁴⁴.

Dintre aceste mari proprietăți particulare, șase aveau suprafețe cuprinse între 1.000 și 2.000 de fâlcii, iar proprietatea prințului N. Vogoride depășea 16.000 de fâlcii, fiind cotate ca una dintre cele mai mari proprietăți din Moldova⁴⁵.

Situația prezentată este cu totul deosebită pentru ținutul Putna unde în perioada 1848 – 1857 au fost cele mai mari deposedări de pământ prin vânzarea proprietăților răzeșești. Dreptul „*asupra întregului trup de moșie*” (și locul de hrană), susținut de marii proprietari, putea fi dovedit „*prin mii de cumpărături de la răzeșii care astăzi sunt țărani pe pământul vândut de la ei*” și prin care se justifică originea marilor proprietăți particulare⁴⁶.

---

³⁷ **Ibidem**, p.25

³⁸ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.13/1864, f.5

³⁹ **Ibidem**, f.17

⁴⁰ **Ibidem**, f.50

⁴¹ G. Crăciun, **op.cit.**, p.26

⁴² **Ibidem**

⁴³ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.13/1864, f.53

⁴⁴ **Ibidem**, f.56

⁴⁵ G. Crăciun, **op.cit.**, p.29

⁴⁶ **Ibidem**, p.32

Dacă „*documentele marilor moșii*” atestă compunerea lor „*din o mulțime de sate răzeșești*” care „*numai de la Regulament, prin feluri de procese s-au desființat în număr foarte însemnătoriu*”⁴⁷, este justificată aprecierea lui R. Rosetti că proprietatea mare s-a format prin „*înșelăciune și intimidare*”⁴⁸, precum și cea a istoricului A. D. Xenopol potrivit căreia aceasta s-a constituit prin „*manopere viclene, prin bătăi și silnicii forțate*”⁴⁹

Pentru a întregi tabloul situației proprietăților la mijlocul secolului al XIX-lea pentru ținutul Putna, și mai ales pentru Plasa Vrancea cu proprietăți răzeșești, care a făcut excepție de la prevederile Legii din 14 august 1864, trebuie să facem câteva precizări. Proprietatea răzeșească însuma la mijlocul secolului XIX aproximativ 150.000 de fâlci față de 29.070 fâlci pentru proprietatea moșierească, 950 de fâlci proprietate a mănăstirilor și alte 26.011 fâlci aflate în proprietate mixtă, răzeșească, moșierească și mănăstirească⁵⁰

Având în vedere aceste date se poate aprecia că răzeșii dețineau în județul Putna aproximativ 61% din suprafața totală a județului și mai erau coproprietari pe aproximativ 10,58% din terenuri.

Județul Putna s-a aflat pe la 1850 pe primul loc în Moldova în ceea ce privește acapararea pământurilor deținute de răzeși. Procesul de acaparare a acestor terenuri a fost ascendent și deosebit de rapid în intervalul 1845 – 1855. Nu întâmplător în 1857, cu prilejul recensământului proprietăților, N. Suțu aprecia că locuitorii din Vrancea care „*compun între dâșii un fel de legătură patriarhală*”, sunt mândri de „*gradul de neatârnavare de care se bucură*”⁵¹

---

⁴⁷ **Ibidem**

⁴⁸ R. Rosetti, **Pentru ce s-au răsculat țărani**, p.263

⁴⁹ G. Zane, **Texte de literatură...**, p.203

⁵⁰ G. Crăciun, **op.cit.**, p.87

⁵¹ **Ibidem**, p.93

Potrivit datelor preluate de N. Suțu din **Notițe statistice asupra Moldovei** întocmite în 1852, în ținutul Putna exista un număr de 11.667 răzeși, cei mai mulți de altfel din Moldova, față de 99 în Botoșani sau 111 în Dorohoi⁵². Aceste cifre, probabil, justifică numărul mic de țărani cu drept de împroprietărire din ținutul Putna, comparativ cu cel din alte județe.

Deosebit de interesant este modul de organizare a răzeșilor vrânceni pentru a face față numeroaselor procese, de o importanță deosebită, la care erau nevoiți să participe, așa cum au fost cele pentru înlăturarea boierescului, purtate împotriva vistiernicului Iordache Ruset Roznovanu sau lungul proces cu boierii Lipan.

Modul deosebit de susținere a proceselor dovedește superioritatea organizării răzeșilor din Vrancea, ținutul Putnei.

Pădurea stăpânită potrivit originii de neam a răzeșilor putea fi înstrăinată prin cumpărarea dreptului individual al acestora. Dreptul individual, necunoscut și mai ales neutilizat până în 1850, este pus în aplicare într-un act prin care pitarul Tudorache Neagu cumpăra de la răzeșul Vasile cote parte ce i se cuvin din munții Piciorul Cozii și Tisarul⁵³.

Nu în mod întâmplător, Tribunalul Putna avea două secții de judecată, una judeca potrivit Codului Civil, iar cealaltă potrivit obiceiului pământului, care s-a conservat într-un mod cu totul inedit în fosta „republică a Vrancei”

Până la sfârșitul secolului al XVII-lea, cu excepția locurilor de casă, în Vrancea pământul era stăpânit în devălmășie; fiecare își cunoștea, după spița de neam, suprafața ce i se cuvenea. Există, potrivit unei legi nescrise, dreptul de protimissis pentru vânzarea terenurilor răzeșești, prin care vânzătorul trebuia să-i întrebe mai înainte pe răzeși

---

⁵² **Ibidem**, p.135

⁵³ A. Sava, **op.cit.**, vol.II, doc. nr.189, p.216-217

dacă nu sunt interesați să cumpere terenul respectiv⁵⁴ Dacă vânzarea se făcea fără știința celorlalți, atunci actul putea fi anulat. Același drept de protimissis se aplica și pentru arendarea sau vânzarea terenului cu drept de răscumpărare (zalogire).

În ceea ce privește muntele, acesta putea fi folosit numai de cei care contribuiau la plata birului colectiv al comunității.

Având în vedere cele prezentate - și care dovedesc drepturi ancestrale ale vrâncenilor - este cu greu explicabilă situația în care satele răzeșesti din Vrancea sunt în scădere continuă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Greutățile financiare, familiile de multe ori numeroase, i-au obligat pe răzeși să-și înstrăineze pământurile prin vânzare și probabil că mulți țărani din Plasa sau Plaiul Vrancei erau în categoria țăranilor clăcași fără a fi declarați, fiind astfel exceptați de la prevederile Legii rurale.

---

⁵⁴ **Ibidem**, vol.I, doc.nr. 203 din 1694, p.140 și nr.186 , p.128

MOȘ ION ROATĂ ÎN CONȘTIINȚA URMAȘILOR

Mihai Adafini

Țăran modest, dar îndrăzneț, care a știut să spună tot aleanul poporului din care făcea parte, Ion Roată, a rămas în conștiința urmașilor sub apelativul de „moș” deși în momentul când a fost ales deputat în Divanul Ad-hoc al Moldovei în 1857, unde reprezenta țăranii din județul Putna, avea numai 51 de ani, iar în perioada luptei pentru aplicarea reformei agrare din 1864, la a cărei punere în practică în Ocolul Zăbrăuți și-a adus contribuția, avea numai 58 - 59 de ani.

Apelativul de „moș” se datorează faptului că prin vorbe de o rară sfătoșenie a înfruntat cu dârzenie privilegiații vremii, că a fost înțelept ca un bătrân încă din perioada maturității, fiind în același timp îndrăzneț, cinstit și curajos.

„*Avea minte ageră, un suflet bun, dar și un năduș*” după cum sugestiv l-a caracterizat marele povestitor Ion Creangă, care l-a făcut celebru prin cele două povestiri: **Moș Ion Roată și Unirea**, scrisă în 1880 și **Moș Ion Roată și Vodă Cuza** publicată în 1882, an ce coincide cu trecerea țăranului din Câmpuri în neființă la vârsta de 76 de ani.

Lupta pentru crearea statului național român a adus iarăși pe scena istoriei țărănimea.

Ca urmare a hotărârii Congresului de Pace de la Paris din 1856, când s-a hotărât consultarea românilor din toate clasele și categoriile sociale, reprezentați în Divanul Ad-hoc, dacă doresc sau nu Unirea Principatelor Moldova cu Muntenia, în baza art. 4 din firmanul Porții, la

14 iulie 1857 a avut loc la Focșani alegerea deputatului pontăș în Adunarea Ad-hoc a Moldovei din partea județului Putna. Lista de delegați cuprindea un număr de 8 țărani printre care și Ion Roată. În urma alegerilor, din cele 8 voturi, Ion Roată a obținut cinci, Iordache Cotescu două, iar Ion Guriță unul.

Prefectul județului, Iordache Pruncu, trimite Departamentului de Interne, cu depeșă telegrafică din 26 iulie 1857, numele deputatului ce va reprezenta pe țăranii pontăși din județul Putna în Divanul Ad-hoc al Moldovei.

Ion Roată s-a născut în anul 1806 în satul Câmpuri, Ocolul Zăbrăuți și a fost căsătorit cu Maria Roată, născută în anul 1812, ei având 4 copii: 2 băieți – Năstase și Neculai și două fete: Zoița și Maria.

Pentru că în 1857 majoritatea deputaților pontăși aleși în Adunarea Ad-hoc a Moldovei nu știau carte „*li s-a făcut câte o parafă cu numele fiecăruia pentru a putea semna diversele acte ale Divanului ad-hoc*”¹

Dintre cei 15 deputați pontăși moldoveni, Ion Roată a rămas în istorie, depășind cu mult popularitatea lui Mircea Mălăeru și a lui Tănase Constantin, cei mai cunoscuți deputați pontăși în Adunarea Ad-hoc a Țării Românești.

Problema agrară, care era cea mai acută, dar și cea mai spinoasă, nu a fost inclusă printre principiile care să stea la baza reorganizării statului propuse în timpul discuțiilor care au avut în Divan în toamna anului 1857. Văzând aceasta, deputații țăranimii au hotărât să deschidă ei discuția în problema agrară.

Sprijiniți de unii intelectuali, cum a fost Costache Negri, ei au întocmit și supus Adunării la 26 octombrie 1857 o jalbă al cărei prim semnatar era clăcașul Ion Roată. În ea sunt arătate suferințele și dorințele clăcașilor moldoveni.

---

¹ N. Adăniloiaie, **Știri noi despre Ion Roată**, în „Studii. Revistă de istorie”, 1964

Zguduitoarea jalbă este caracterizarea completă a situației social-economice și politice din Moldova. În ea se subliniază că situația țăranimii s-a înrăutățit foarte mult de la introducerea Regulamentului Organic.

Jalba a fost scrisă și de ceilalți 14 țărani membri ai Divanului Ad-hoc al Moldovei, dar a fost respinsă în urma discuțiilor care au avut loc în ziua de 19 decembrie 1857.

Temându-se de ecoul pe care l-ar fi putut avea în lumea rurală dezbaterile din Divanul Ad-hoc privitoare la chestiunea agrară, guvernul caimacamului **Nicolae Vogoride (17 februarie 1857 – octombrie 1858)** a ordonat supravegherea deputaților pontasi pentru a-i împiedica să facă agitații printre țărani.²

Autoritățile județului Putna au urmărit activitatea desfășurată de Ion Roată care se înapoiase acasă, după ce Divanul Ad-hoc ținuse ultima sedință la 21 decembrie 1857.

Aflând despre propaganda ce o desfășura Ion Roată, prefectul Iordache Pruncu, adresează la 10 februarie 1858, Departamentului Dinlăuntru un Raport în care arată că Ion Roată „*ar fi în corespondență cu unii din locuitorii a diosăbitelor sati din acest district, motiv ce au îndemnat pe iscălitul a însărcina pe privighitor să meargă și să calci casăli aceloră ci s-au sămțat că ar țâne asemenea corespondență*”³

Departamentul Dinlăuntru trimite poliției la 15 februarie 1858 ordinul arestării lui Ion Roată, care este imediat arestat la Iași, unde se afla la acea dată și-l trimite sub escortă, Starostiei de Putna. Peste două zile, Departamentul ia hotărârea „*să-l elibereze pe chezășie județului și al locuitorilor satului Câmpurile*”

În anii 1858-1859, Ion Roată fiind persecutat de administrația Ținutului Putna, ajunge „*la sapă de lemn*”, fapt ce l-a determinat să i se

---

² D. Berindei, *Câteva știri noi cu privire la Ion Roată*, în „Studii și cercetări științifice”, Istorie, Iași, XI, 1958, p.152-158

³ *Ibidem*

plângă lui Alexandru Ioan Cuza, în timp ce domnitorul trecea prin Focșani, în drum spre București.

Mihail Kogălniceanu – care arată că era de față la această întâlnire – menționează că domnitorul după ce i-a ascultat necazurile lui Ion Roată „*l-a îndemnat să se liniștească și i-a dat doi pumni de galbeni. Atunci, Roată, cu lacrimi, mulțumi domnitorului pentru dar însă l-a întrebat „dară onoarea mea cine mi-o da-o?” Vei spune, i-au răspuns Înălțimea Sa, că ai vorbit cu Vodă; vei spune că domnul României te-au îmbrățișat. Nimine nu va pute spune că ești desonorat*”⁴

Unirea înfăptuită politic și administrativ între 24 ianuarie 1859-24 ianuarie 1862, nu a însemnat însă și satisfacerea năzuințelor țăranilor care au văzut în lupta pentru Unire cale realizării aspirației lor legate de pământ.

A fost necesar ca Domnul Unirii să-și asume puteri extraordinare, să dizolve Adunarea dominată de conservatori care se împotriveau reformei agrare și cu un nou Parlament favorabil să legisla la 14/26 august 1864 Legea rurală, ce consacra împrumărirea clăcașilor în funcție de numărul de vite de muncă pe care îl aveau. Totodată, erau desființate claca și alte obligații în muncă ale țăranilor. La 17 octombrie 1864, printr-o Adresă a Ministerului de Interne, Agricultură și Lucrări Publice se cerea începerea neîntârziată a măsurătorilor de teren de către Comisiile ad-hoc compuse din reprezentanți ai proprietarilor și ai țăranilor de către inginerul hotarnic al județului.⁵

De activitatea de împrumărirea a clăcașilor, se leagă o altă parte din activitatea lui Ion Roată.

---

⁴ M. Kogălniceanu, **Discursuri parlamentare din epoca Unirii Principatelor**, Editura Științifică, București, 1959, p.297

⁵ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 32/1867, f.4

Pentru că inginerii topografi erau foarte puțini, iar la Câmpuri nu a fost trimis un împuternicit care să aplice Legea rurală, țăranii de aici l-au rugat pe Ion Roată să facă el această împărțire a pământurilor.

Comisiile comunale din plasa Zăbrăuți îl aleseseră pe Ion Roată, ca reprezentant al lor, în comisia de constatare.⁶ Foștii clăcași din celelalte sate ale Plășii Zăbrăuți au urmat procedeul celor din Câmpuri și l-au angajat pe Ion Roată pentru măsurătoarea loturilor noilor împroprietăriți. Beneficiarii lucrării, de comun acord cu consiliile comunale, i-au oferit drept plată fostului deputat câte 3 lei de falce.⁷

Acceptând oferta, Ion Roată a executat o împărțire justă, fără să lezeze interesele vreunuia din părți. Cu toate acestea, neliniștit de popularitatea de care se bucura Ion Roată în satele ținutului, prefectul a inițiat o campanie de șicane și persecuții împotriva fostului deputat în Divanul Ad-hoc al Moldovei.

Sub motivul că Ion Roată s-ar fi însărcinat „*cu o lucrare pe care nici nu o cunoaște*”, la 9 ianuarie 1867, prefectul ordonă subprefectului de Zăbrăuți „*a chema atât pe d.Roată, cât și pe toți primarii cu care s-au alcătuit să constatați banii ce va fi luat de la fiecare comună și să-i obligați a-i înapoia.... ear dl Roată, dacă va rezista în înapoierea banilor*” să fie trimis „*dlui procuror spre urmarea celor legiuite*”.⁸

În rapoartele lor, primarii au răspuns că Ion Roată a fost autorizat de consiliile comunale, cu știrea prefectului de atunci, să facă măsurătoarea pământurilor, pentru care să fie răsplătit cu 3 lei de falce și că el s-a achitat de această îndatorire.

Ignorând faptele, prefectul cerea subprefectului să înștiințeze pe țăranii să plătească un inginer topograf, bineînțeles cu bani mai mulți și că li se interzicea să-l plătească pe Ion Roată.

Proprietarii locali nu i-au iertat niciodată lui Ion Roată intensă activitate desfășurată pentru binele consătenilor, a clăcașilor putneni și

---

⁶ N. Adăniloie, *op.cit.*, p.34

⁷ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.32/1867, f.4

⁸ *Ibidem*, f.5

chiar a întregii țărănime române. Șicanându-l continuu, spre sfârșitul vieții el se mută cu locuința pe valea pârauului Cremenet, contribuind alături de alți locuitori la formarea satului Gura Văii, sat unde i se află mormântul.

Hotărârea câmpurenilor de a-i cinsti memoria la aproape un sfert de veac de la moarte – prin ridicarea unei pietre funerare pe mormântul ilustrului lor înaintaș – constituie un act de vrednicie și prețuire. Pe această piatră funerară ridicată în ianuarie 1909 – cu ocazia sărbătoririi semicentenarului Unirii Principatelor Moldova și Tara Românească este scris: *„Aici odihnește Moș Ion Roată, deputatul țărănimii în Divanul Ad-hoc din 1857, decedat la 20 februarie 1882 în etate de 76 ani. Această cruce s-a ridicat spre vecinică amintire în anul 1909. Țăranii din Câmpuri.*

Tot la 24 ianuarie 1909 țăranii din comuna vecină, Vizantea, pun o placă comemorativă *„spre veșnică pomenire lui Moș Ion Roată căci ne-a arătat calea mântuirii din nevoi”* placă ce se află în interiorul bisericii din satul Gura Văii, sat component al comunei Câmpuri, unde a trăit în ultima parte a vieții, după dispute cu boierii din familia Dăscălescu.

La stima și prețuirea de care s-a bucurat încă din timpul vieții, s-a adăugat și una venită din partea țării.

După proclamarea Independenței de Stat a României, instituindu-se Ordinul „Steaua României”, acesta a fost conferit și deputaților pontasi din Adunările Ad-hoc din anul 1857.

La 18 martie 1878, ministrul de Externe al României trimite prefectului de Putna Ordinul „Steaua României” și brevetul, împreună cu Crucea de Cavaler al primului ordin românesc, pe numele lui Ion Roată, pentru a fi înmânate acestuia.⁹

Transformarea casei fostului deputat în Casă memorială în ianuarie 1959, cu ocazia aniversării centenarului Unirii Principatelor

---

⁹ N. Adăniloie, *op.cit.*, anexa VIII

Române, este, după cum nota un vizitator dintr-un îndepărtat colț de țară *„un gând curat de recunoștință și venerație pentru unul din românii adevărați pentru care ideea de dreptate și cinste, dragoste de neam, au fost mai presus de orice”*

De asemenea, prin Ordinul Ministerului Învățământului și Culturii nr. 6 din 9 ianuarie 1959 Școlii Generale din satul Câmpuri i s-a atribuit numele „Scoala Generală Moș Ion Roată Câmpuri”, ca urmare a cererii câmpurenilor de a cinsti și pe această cale pe cel ce a fost un demn reprezentant al țăranimii vrâncene și un participant la lupta pentru Unire. În Ordinul Ministerului se subliniază că prin aceasta se urmărește *„educarea tineretului școlar în spiritul dragostei față de înaintașii progresiști ai poporului nostru și respectului față de munca și creația acestor înaintași și pentru a contribui la întărirea sentimentului patriotic al elevilor”*

Astăzi, locuitorii comunei Câmpuri se mândresc cu faptul că oriunde ar merge în țară, numele localității lor este asociat cu acela al țăranului care în Divanul Ad-hoc al Moldovei, a prezentat celebra jalbă a țăranilor clăcași.

Merită să reproducem impresia și aprecierea unui vizitator din Orăștie care a notat în cartea de vizită a Casei memoriale în urmă cu aproape un sfert de secol: *„Moș Ion Roată – Horea Vrancei – sufletul țăranimii române în Divanul Ad-hoc al Moldovei, luptătorul înflăcărat și neînduplecat pentru Unire, închinare din partea unui strănepot al lui Decebal, nepot al lui Horea și Iancu”*

GIMNAZIUL „UNIREA“ ÎNTRE 1866-1884

Petru Obodariu
Gabriela Obodariu

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, una din cele mai importante reforme culturale s-a dovedit a fi **Legea asupra Instrucțiunii** din 25 noiembrie 1864. De aceasta Lege se leagă și întemeierea primului Gimnaziu din Focșani. Astfel, în capitolul III, articolul 93 „*Despre organizarea instrucțiunii secundare*“ se prevedea că „*se vor institui gradat și cât se va putea mai repede gimnasie și licee în următoarele orașe și în numărul ce aci mai jos se arată, adică: în București două licee și trei gimnasie; în Iași și Craiova câte un liceu și câte două gimnasie; în Botoșani, Buzău, Focșani, Ismail, Bârlad câte un liceu; în Ploiești două gimnasie.*” În același capitol al Legii se mai preciza că în toate celelalte capitale de județ se va înființa câte un gimnaziu, compus din patru clase, în timp ce liceele vor avea șapte clase.¹

În anul următor, la 14 august 1865, se publica în „Monitorul. Jurnal oficial al Principatelor Române” un anunț al Ministerului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care era scoasă la concurs

---

¹ Monitorul. Jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 272 din 5/17 decembrie 1864

catedra vacantă de clasa I la Gimnaziul din Focșani „care se va înființa la septembrie venitor”

Din păcate însă statul român nu-și putea permite susținerea tuturor gimnaziilor și liceelor și de aceea vor fi solicitate și consiliile locale. Acestea la rândul lor vor apela din lipsă de fonduri la sprijinul cetățenilor prin organizarea de subscripții publice. Prin urmare, cursurile Gimnaziului din Focșani nu se vor putea deschide la data prevăzută. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza sancționa deschiderea Gimnaziului din Focșani prin Decretul 1745 din 13 decembrie 1865.² Era numit și primul profesor al școlii, Ștefan Neagoe, „actualul institutor de clasa a IV-a la Școala nr.2 din acel oraș” Acesta trebuia însă să participe la un nou concurs până pe 15 mai 1866.³

Autoritățile locale erau înștiințate, cerându-li-se să facă publicitate acestui eveniment, atât în Focșani, cât și în județ. Ștefan Neagoe se adresa și el Primăriei „spre a se da toată publicitatea posibilă de înființare a acestei înalte școli ce a câștigat județul în genere și orașul în parte”. El cerea ca la festivitate să fie invitați institutorii școlilor primare cu elevii și stindardele lor. Inaugurarea este fixată pe 7 ianuarie 1866, la ora 11 „fiindcă până atunci de abia se va putea pregăti adresele convenite și publicațiunea în oraș precum și în județ prin domnu prefect”⁴

Pe 7 ianuarie 1866 se inaugura în Focșani primul Gimnaziu. Ziua era considerată de primarul orașului ca fiind „una din cele mai frumoase și entuziaste zile ale Focșanilor”. La eveniment au participat funcționarii orașului, Consiliul municipalității și un numeros public „de toate clasele”

---

² Ibidem, nr. 2 din 4/16 ianuarie 1866

³ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 7/1866, f.3

⁴ Ibidem, f.1-2

Au fost prezente și oficialitățile locale, prefectul Iacovachi, primarul orașului Focșani, M. Ionescu și președintele Curții de Apel Focșani, Gheorghe Apostoleanu.

În discursul rostit, Gheorghe Apostoleanu își exprima mulțumirea pentru deschiderea „*noului așezământ de învățatură publică*”, mai ales ca orașul Focșani era înaintea altor orașe „*prevăzute de lege de a fi dotate cu asemeni instituțiuni*” El nu uită să pomenească nici de „*sentimentele de recunoștința cea mai vie, de devotamentul cel mai sincer către alesi Națiunii Române din 5 si 24 ianuarie*”, domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Primarul orașului Focșani mulțumea noului profesor Ștefan Neagoe și îi ura: „*să trăiți d-le profesor spre a putea suporta această nobilă misie spre bucuria studenților ce-și așteaptă viitorul lor moral și științific de la inteligența d-voastră*”⁵

Gimnaziul primea numele celui care semnase Decretul de înființare, domnitorul Alexandru Ioan I și avea inițial o singură clasă cu 50 de elevi, iar ca unic profesor pe Ștefan Neagoe⁶

Entuziasmul generat de înființarea unui important lăcaș de cultură în Focșani nu era însă dublat și de suportul financiar necesar funcționării acestuia. Chiar din anul înființării, 1866, sunt probleme cu salariul profesorului ce trebuia plătit de Primăria orașului. Ștefan Neagoe este nevoit să trimită repetate apeluri la Primărie pentru a-și primi banii.⁷

Pentru a rezolva situația Primăria solicita Prefecturii un credit din excedentul bugetului pe anul 1866. Salariul lui Ștefan Neagoe era de 800 de lei pe lună⁸, în condițiile în care carnea de vacă era 1 leu și 24

---

⁵ Ibidem, f. 10-12

⁶ Ibidem, f.9; vezi și V.V Haneș, **Închinare Liceului Unirea**, Focșani, 1916, unde amintește 45 de elevi

⁷ Ibidem, f. 17

⁸ Ibidem, f.99

parale, carnea de porc 1 leu și 32 parale, peștele 2 lei kg, săpunul 4 lei, pâinea 52 parale și uleiul 8 lei.⁹

Pentru a depăși greutățile financiare cu care se confrunta Gimnaziul se va alcătui o listă de subscripție publică.¹⁰

Primele examene ale școlii au loc între 10-27 iunie 1866, iar din comisia de examen făceau parte primarul, prefectul și revizorul școlar.¹¹

Pe 10-11 iunie au loc examenele la latină și română, pe 12-13 iunie la istorie și geografie, pe 14 iunie la istoria Vechiului Testament, pe 15 iunie la limba franceză, pe 16-17 iunie la matematică și geometrie, pe 18-19 la cosmografie.¹² La sfârșit au existat și mulți premianți: 3 cu premiul I cu coroană, 3 premiul al doilea, 3 premiul al treilea. Din cei 69 de elevi ce frecventaseră Gimnaziul, 50 vor fi promovați în clasa a doua.¹³

Premiile vor fi distribuite de către primarul orașului abia în septembrie, din cauza dificultăților materiale. Ele constau în cărți, alese de către direcțiunea școlii, dar cumpărate de Primărie. Iată de exemplu o listă de cărți propuse de către direcțiune în 1872 pentru a fi cumpărate de Consiliul Comunal:

1. patru Dicționare de Preda latin-român pentru patru premii I
2. două Geografii antice de Saicariu și două Istorii a României de Ionescu, pentru premiul al doilea la clasa I
3. trei istorii de Ionescu pentru trei premii trei la clasa I
4. două gramatici latino-române pentru două premii II pentru clasa a doua
5. trei algebre de Angelescu prima ediție pentru trei premii III la clasa a II-a etc.¹⁴

---

⁹ Ibidem, dosar nr. 18/1866, f.9

¹⁰ Ibidem, dosar nr. 7/1866, f. 26-27

¹¹ Ibidem, f.51-52

¹² Ibidem, f.54

¹³ V. V. Haneș, *op.cit*, p.7-8

¹⁴ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 17/1872

În anul 1881 D. F. Caian trimitea o Adresă Primăriei și propunea drept premii pentru copii **Deprinderi cu compozițiuni** de D. F. Caian și **Coroana României**.¹⁵ În 1887, A. D. Xenopol cerea Primăriei Focșani ca un număr de exemplare din lucrarea sa **Istoria Românilor** să fie cumpărate pentru premiile de la gimnazii și licee.¹⁶

Împărțirea premiilor era întotdeauna o sărbătoare. În 1891 se amenajează o estradă în sala liceului și este adusă și fanfara Regimentului 10 Dorobanți. Sunt invitați pentru a asista la solemnitate: d-l judecător de instrucție, procurorul, judecătorul de pace, președintele Comitetului Permanent, casierul general, președintele Camerei de Comerț, directori de la alte școli din oraș, inginerul județului, avocatul Statului, comandantul Diviziei, comandantul Regimentului 2 Geniu, o seamă de deputați.¹⁷

Primul an de existență a Gimnaziului este marcat și de diverse schimbări politice. La 11 februarie 1866, Alexandru Ioan Cuza, cel care semnase Decretul de înființare este obligat să abdice. Imediat este proclamat ca domnitor Filip de Flandra, pentru ca în urma refuzului acestuia de a prelua tronul României, domn să devină Carol de Hohenzollern. Elevii Gimnaziului împreună cu profesorul lor asistă la Te-Deum-ul în cinstea lui Filip de Flandra la biserica Sf. Ioan și apoi la ceremonia religioasă în cinstea lui Carol I. Ștefan Neagoe, profesorul Gimnaziului va explica printr-o Circulară trimisă celorlalți institutori din Panciu, Odobești și zona Vrancei în ce a constatat importanța evenimentului de la 11 februarie 1866.¹⁸

La 7 octombrie 1866, Ștefan Neagoe, mutat la Bârlad, era înlocuit cu N. Tipei. Cât timp se aflase la conducerea Gimnaziului căutase să realizeze cât mai multe obiective. De aceea plecarea sa va fi

---

¹⁵ Ibidem, dosar nr. 6/1881, f.122

¹⁶ Ibidem, dosar nr. 6/1887, f.29

¹⁷ Ibidem, dosar nr. 5/1891, f.46-47

¹⁸ V.V. Haneș, *op.cit*, p.9-10

regretată de membrii comunității locale, după cum reiese dintr-o depeșă trimisă la Ministerul Instrucțiunii „*permutarea domnului Ștefan Neagoe ... a cuprins tot orașul de profundă mâhnire*“.¹⁹

La cinci zile după instalarea noului profesor, N. Tipei, va fi numit și un al doilea, I. Albin. N. Tipei va preda latina, româna, istoria, geografia și religia la ambele clase, iar I. Albin va preda matematica, fizica, franceza și desenul.²⁰ Al treilea profesor, M. Contantiniu, va fi numit în decembrie 1866. El va preda franceza, istoria și geografia, profesorul Tipei urmând să predea latina, româna și religia, iar I. Albin matematica, științele fizice și desenul.²¹

Suma alocată școlii de către Primărie, 15.484 lei pentru anul 1866 se dovedește insuficientă. Conducerea școlii trimite nenumărate apeluri către Primărie și Minister pentru rezolvarea problemelor financiare. Cele mai multe cereri se referă la dotarea școlii. Astfel, în 1866 directorul Gimnaziului cerea pentru înzestrarea școlii: un glob celestru și altul terestru, un planiglob antic, o hartă a Europei, Asiei și Africii (toate ale lumii antice), o hartă a Imperiului Roman și alta a Imperiului Bizantin, o hartă a Daciei antice, hărțile Europei, Asiei și Africii (împărțirea lor politică și fizică), un compas, un echer, raportor și un teu (pentru studiul geometriei).²²

În 1867, Gimnaziul solicita printr-o Adresă către Primărie o catedră, o tabelă pentru matematică, două icoane.²³ În 1868, lista cu necesitățile școlii cuprindea un mic cabinet de fizică, un laborator de chimie, o bibliotecă și mobilierul necesar.²⁴ Școala nu avea „*nici clopot, ornic și altele trebuitoare mai cu samă pentru disciplină*” Cererea era

---

¹⁹ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 7/1866

²⁰ Ibidem, f.114

²¹ Ibidem, f.157

²² Ibidem, f. f.128

²³ Ibidem, dosar nr. 42/1867, f.78

²⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (M.C.I.P), dosar nr. 553/1868, f.81

adresată acum Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. În același an era anunțat Ministerul că Primăria achiziționase pentru școală 12 scaune și o pereche de călimări în valoare de 74 lei noi și 50 de bani. Pentru anul 1869 era prevăzută în bugetul Primăriei „*suma de 3.000 lei noi pentru cumpărarea de instrumente fizicale pentru uzul școlarilor cl. a III-a și a IV-a....*”²⁵ Solicitățile continuau în anii următori. Cabinetul de fizică și chimie și biblioteca erau necesare și în 1869. În acest an, Primăria acorda pentru Gimnaziu o subvenție de 1.145 lei pentru întreținere.²⁶

În 1870, Ministerul primea o nouă listă cu obiectele necesare bunei funcționări a noii instituții de învățământ din Focșani. Aflăm astfel că mai erau necesare o catedră, o tabelă, o icoană, o masă pentru cancelarie cu postav verde, un fotoliu și patru scaune îmbrăcate în piele, un dulap pentru cancelarie, un scriitoriu, o canapea îmbrăcată în piele, patru perdele de lână cu galeriile lor, două perechi călimari din metal, o linie, o putină de stejar pentru apa de băut, două cofe de stejar pentru adus apa, „*una tinichea de băut apă*”²⁷ Ministerul aprobă lista, mai puțin scriitoriul și canapeaua de piele.

Întrucât nevoile școlii continuau să fie mari, în 1871 conducerea Gimnaziului propunea lansarea unor liste de subscripție pentru achiziționarea unui laborator de fizică și a unui muzeu de științele naturale. De asemenea, se propunea ca în bugetul Primăriei pe anul 1872 să fie trecute și astfel de cheltuieli.²⁸ Într-adevăr, în anul următor, Comitetul Permanent al Instrucțiunii Publice aproba suma de 1.800 lei pentru cumpărarea de aparate de fizică, iar Consiliul Județean Putna și Primăria orașului Focșani acordau 800 de lei.²⁹ În 1887 se va înființa și laboratorul de chimie cu fonduri obținute de la Consiliul General al

---

²⁵ Ibidem, f. 120

²⁶ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 19/1869, f.75-78

²⁷ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 141/1870, f.5

²⁸ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 22/1871, f.27

²⁹ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 1596/1872, f.27

Județului Putna ce se ridicau la 1.000 lei. Cu acești bani au fost comandate materiale și aparate în Germania. Pentru materiale s-a apelat la Casa Gehe et Co din Dresda, iar pentru aparate și vase la Casa Wenderath din Kassel. Directorul Liceului, D. F. Caian, solicita scutirea de plata taxelor vamale pentru aceste materiale, obținând acordul Ministerului de Finanțe.³⁰ Pentru obținerea de fonduri se apela și la alte metode. În 1885 se strâng fonduri prin organizarea unui bal. Bani sunt folosiți pentru achiziționarea aparatelor de gimnastică. În 1889 însă ele erau deja deteriorate și se solicita repararea lor.³¹ În timp școala a mai primit unele materiale didactice: în 1870 avocatul Iacov Livescu donează o colecție numismatică, având 40 de monede, 16 de argint și 24 de aramă; în 1871 N. Tipei oferă Gimnaziului douăzeci bucați de minerale și doi bani de aramă foarte vechi; în 1878 se achiziționează colecții de minerale, roci și fosile, noi aparate de fizică, tablouri cu mamifere, păsări, pești, reptile etc pentru zoologie și botanică, modele de ipsos pentru geologie; în 1880-1881 Liceul poseda o colecție completă de minerale, o colecție de forme cristaline, 25 tabele murale, 38 aparate de fizică, 7 hărți mari, 4 globuri terestre.³²

O altă problemă importantă a fost biblioteca. În noiembrie 1868, Primăria Focșani prevede în buget suma de 1.000 de lei noi pentru înființarea unei biblioteci, în timp ce Consiliul Permanent al Județului prevede în același scop suma de 130 de galbeni, în schimb se cere direcțiunii Gimnaziului regulamentul pentru înființarea unei astfel de biblioteci.³³ Biblioteca va lua naștere ca urmare a activității unui comitet de inițiativă, din care făceau parte Ștefan Sihleanu, N. Tipei, G. I. Pamfil, Ștefan Mincu, după cum aflăm din lucrarea lui V. V

---

³⁰ Ibidem, dosar nr. 3883/1887, f.41

³¹ Ibidem, dosar nr. 5080/1889, f.50

³² V. V. Haneș, *op.cit.*, p.28, 36, 45, 49

³³ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 553/1868, f.86, 149

Haneș, **Închinare Liceului Unirea**.³⁴ D. F. Caian afirma însă într-un Memoriu din 1890 adresat ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor că inițiativa înființării bibliotecii îi aparține lui și lui Ștefan Sihleanu, precum și altor persoane.³⁵ În orice caz, acest comitet de inițiativă, alături de profesorii școlii a adunat din concerte, loterii o sumă în jur de 5.000 de lei cu care s-au cumpărat primele cărți în 1876. Se vor mai adăuga fonduri de la Consiliul Județean.³⁶

Dar să lăsăm prezentarea situației dotărilor școlii și să ne întoarcem la activitatea școlară din primii ani. În al doilea an de funcționare a Gimnaziului se vor înscrie 70 de elevi în clasa I și 50 în clasa a II-a (din care se vor prezenta 45). Erau acum două clase cu un singur profesor. Abia în octombrie, la plecarea lui Ștefan Neagoe, vor fi doi profesori, apoi trei.

Examenele au loc între 10-16 iunie 1867. La clasa I se susțin examene la latină, română, matematică, științe naturale, religie, istorie și geografie, limba franceză, iar la clasa a II-a la istorie, geografie, limba latină, română, științe naturale, matematică, limba franceză, religie.³⁷

La 1 septembrie 1867 se adaugă o nouă clasă, clasa a III-a. La deschiderea cursurilor vor fi prezenți cei trei profesori și „oarecare public”.³⁸ Gimnaziul solicitase încă din mai 1867 suplimentarea numărului de profesori (avea nevoie de un profesor pentru limba română și drept și de un altul pentru franceză, desen și caligrafie).³⁹ Abia în noiembrie 1867 școala va mai avea încă doi profesori, N. Codreanu, din 12 noiembrie 1867 și I. Gurău din 24 noiembrie 1867.⁴⁰

---

³⁴ V. V. Haneș, **op.cit.**, p. 49

³⁵ ANIC , fond M.C.I.P.,dosar nr.28/1890, f.8-12, 28-30

³⁶ Ibidem

³⁷ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 42/1867, f.66

³⁸ ANIC, fond M.C.I.P, dosar nr. 472/1867, f.46

³⁹ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 42/1867, f.56

⁴⁰ Ibidem, f.171-172

Între profesori se făceau frecvente schimbări de catedre. Tot ei redactează și primele programe de studii. Abia în 1867 va apărea prima programă oficială pentru școlile de stat.

O altă problemă ivită după 1866 era cea legată de numele școlii. După cum am menționat deja primul nume dat fusese Alexandru Ioan I. Dar între timp Alexandru Ioan Cuza abdicase, iar conducerea școlii nu mai considera un astfel de nume oportun. Se va propune atunci numele de Ștefan cel Mare, dar Ministerul nu va accepta întrucât la Iași exista deja un Gimnaziu cu această denumire.⁴¹ Abia în 1880 se va aproba o nouă denumire, cea de **Unirea**. Propunerea a venit din partea consiliului profesoral întrunit la 4 martie 1880. Tot atunci s-a decis ca ziua de 24 ianuarie să se serbeze „*ca sărbătoare specială Scolastică*” La 9 aprilie 1880 Consiliul de Miniștri era de acord cu propunerea, iar la 15 aprilie 1880 este semnat Decretul domnesc prin care Carol I aproba noua denumire, **Unirea**.⁴²

Numărul profesorilor va crește constant, pe măsură ce Ministerul va avea mai multe fonduri sau la Gimnaziu se vor adăuga noi clase. În decembrie 1867, profesorul Ștefan Mincu, absolvent al Școlii de Belle-Arte din București, solicita numirea sa ca profesor de desen, oferindu-se a da „*lecțiuni gratis până la votarea bugetului*”⁴³ Cererea va fi reînnoită la 15 ianuarie 1868, iar la 26 ianuarie îl găsim printre profesorii școlii. În același an, în martie, sosește un alt profesor, I. P. Filibiliu, care îl va înlocui pe N. Codreanu. Director al Gimnaziului va deveni M. Constantiniu. Numărul elevilor era de 87, dintre care 31 în clasa I, 36 în clasa a II-a și 20 în clasa a III-a.⁴⁴

La 1 aprilie 1868 școala va trece la bugetul de stat. Până atunci profesorii fuseseră plătiți de autoritățile locale și salariile întârziu

---

⁴¹ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 472/1867, f.4

⁴² V. V. Haneș, *op.cit.*, p.47; Monitorul Oficial, nr. 92/19 aprilie 1880, p.2847

⁴³ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 42/1867, f.181

⁴⁴ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 553/1868, f.63-64

mereu, iar sumele pentru cheltuielile școlii erau insuficiente.⁴⁵ Este interesant însă că profesorii erau acum plătiți mai puțin decât înainte ca urmare a reformei monetare. Salariul unui profesor era de 230 lei noi pe lună, în timp ce un servitor avea 355 lei și 55 bani pe an.⁴⁶

Deși trecută la bugetul Statului, școala mai are dificultăți. Într-o Adresă către Minister din 30 iunie 1868 se solicita profesori pentru viitoarea clasă a IV-a, precum și realizarea a 5 bănci, a unei catedre și a unei table pentru aceeași clasă.⁴⁷

Clasa a IV-a se va deschide în septembrie 1868, iar în octombrie va fi numit ca profesor de latină și română pentru clasele a III-a și a IV-a Dimitrie F. Caian, care în 1873 va deveni și director al Gimnaziului.

Pentru anul școlar 1868-1869 cel mai important eveniment a fost vizita domnitorului Carol I. În vederea acestei vizite, directorul M. Constantiniu solicita Primăriei un ajutor pentru curățenia școlii.⁴⁸

La 6 aprilie 1869 domnitorul Carol I sosește la Focșani, fiind întâmpinat de oficialitățile locale, precum și de „*cetățeni veniți espresamente cu trăsurile lor și un număr de locuitori rurali, bărbați și femei*“. Primit cu pâine și sare, domnitorul, împreună cu ministrul său Mihail Kogălniceanu a înaintat prin Focșani în trăsură domnească, înconjurat de o gardă de onoare de dorobanți cu căpitanul lor și aclamat de mulțime.⁴⁹ A doua zi, înainte de a părăsi orașul, Carol I a asistat la examenele Școlilor de fete și de băieți și ale Gimnaziului.⁵⁰ La Gimnaziu Carol I a fost întâmpinat de director care a ținut o cuvântare din care aflăm că în cele patru clase existente erau 66 de elevi: 18 în clasa I, 17 în clasa a II-a, 18 în clasa a III-a și 13 în clasa a IV-a.

---

⁴⁵ Ibidem, f.59

⁴⁶ V. V. Haneș, *op.cit*

⁴⁷ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 553/1868, f.107, 124

⁴⁸ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 19/1869, f.4

⁴⁹ Monitorul Oficial, nr.84 din 15/27 aprilie 1869, p.45

⁵⁰ Ibidem, nr.80 din 10/22 aprilie 1869, p.435-436

La 2 iunie 1869, profesorii Gimnaziului discutau posibilitatea înființării clasei a V-a, ceea ce ar fi însemnat înființarea claselor de liceu. Pentru a înlătura obiecțiile autorităților, profesorii se oferă să predea gratis pentru clasa a V-a și apoi a VI-a în primii doi ani. Ministerul aprobă la 15 iulie 1869 înființarea claselor a V-a și a VI-a. Din păcate însă clasa a V-a va funcționa doar un an.⁵¹ În anii următori, vor mai fi încercări de constituire a clasei a V-a, însă nici acestea reușite. Ea se va constitui abia în 1884 când Gimnaziul va deveni Liceu.

Numărul elevilor Gimnaziului era destul de mic pentru cei 21.000 de locuitori ai orașului Focșani. Motive erau destule. Mai întâi, în Focșani existau doar două școli primare de băieți cu 20-25 de elevi ceea ce face ca numărul celor ce voiau să urmeze Gimnaziul era din start redus. Apoi mulți elevi părăseau școala în cursul semestrului I angajându-se la primăriile locale. Un semestru le era de ajuns pentru a-și câștiga pâinea. Nu trebuie uitat nici că mulți părinți, nemulțumiți de numărul mic al profesorilor își înscriau copiii la alte școli din țară sau din străinătate sau îi țineau acasă.⁵²

Anii 1870-1884 sunt marcați de greutate de tot felul, legate de starea materială a școlii și de încadrări. Tot mai mulți profesori se adaugă celor din perioada de început, dar o trăsătură a perioadei este schimbarea lor foarte frecventă. Tot în această perioadă, Ministerul se preocupa de disciplina elevilor. Se constatare că pedepsele aplicate de unii profesori erau câteodată prea severe. „*Nimic nu poate strica mai mult moralul tinerei generațiuni ce frecventa școalele decât nedreptatea pedepselor*“, menționa o Circulară a Ministerului din noiembrie 1879.⁵³ O altă problemă era cea a modalității de predare a cursurilor. Deși în 1881-1882 erau suficiente manuale școlare, unii profesori preferau să le

---

⁵¹ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 142/1869, f.620; vezi și V. V. Haneș, **op.cit**, p. 29

⁵² V. V. Haneș, **op.cit**, p.34

⁵³ **Ibidem**, p.48

dicteze copiilor propriile cursuri. Ministerul dezaproba și o astfel de practică. Datoria unui profesor nu era doar aceea de a-și susține cursul. „*Profesorul trebuie să se intereseze de totul: conduita elevilor, formarea moralului lor, inspirarea de sentimente mari și frumoase, îndrumarea copilului prin exemple și fapte*”⁵⁴

În 1881-1882 profesorii Gimnaziului se bucură de o mărire de salariu prin egalizarea retribuțiilor lor cu cele ale profesorilor din București.⁵⁵

Activitatea profesorilor de la Gimnaziu nu se limitează doar la activitatea didactică obișnuită. Înțelegând nevoia unei Școli Normale pentru județul Putna ei o înființează în 1870, acceptând să predea fără a fi plătiți. Din păcate noua școală nu funcționează decât trei ani, până în 1873.⁵⁶

*

De la 1866 și până în 1880 Gimnaziul și-a desfășurat activitatea într-o serie de case particulare, Primăria Focșani plătind chirie proprietarilor. Conducerea școlii, nemulțumită de condițiile în care Gimnaziul își desfășura activitatea va înainta o serie de memorii autorităților solicitând găsirea fondurilor necesare construirii unui local propriu.

Primul local al Gimnaziului a fost în casele D-nei Sultana Miloș, pe strada Pruncu. Localul era neîncăpător, cu camere mici, una dintre ele fiind „*nici mai mult nici mai puțin decât o pivniță în fundul pământului*”⁵⁷

Din aceste motive școala se mută în 1867 în casele d-nului Stoenescu, pe strada Gării. Și acestea erau „*într-o stare cu totul*

---

⁵⁴ **Ibidem**, p.52

⁵⁵ **Ibidem**, p.53

⁵⁶ vezi pe larg G. Obodariu, P. Obodariu, **Școala Normală din Focșani**

⁵⁷ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 472/1867, f.6

ordinară“ și peste puțin timp s-a reziliat contractul.⁵⁸ De aici, localul se va muta în 1870 în casele lui Tache Pastia, pe strada Brăilei. O Adresă a directorului Caian către Primăria Focșani din 12 martie 1881 sublinia faptul că și „casele d-nului Pastia în care se află așezat Gimnaziul se află în starea cea mai deplorabilă (...) și la vară se poate ca Gimnaziul să părăsească aceste case.”⁵⁹

Ideea construirii unui local propriu pentru Gimnaziu exista încă din 1865. Ministrul de Finanțe cerea atunci Consiliului Județean Putna să participe la o licitație pentru un teren aparținând mănăstirii Sf. Ioan, în vederea construirii pe acest loc a unui Gimnaziu.⁶⁰ De altfel, chiar și locuitorii orașului sunt preocupați de această idee, lansându-se liste de subscripție pentru împlinirea ei.

Prefectura județului Putna susține subscripția publică, arătând într-un Ordin al său din mai 1866 ca o serie de cetățeni ai orașului și-au arătat „plăcerea a contribui pentru cumpărarea unui loc pentru construirea localului Gimnaziului cu adăugirea numai din partea Consiliului a sumei de 190 galbeni ce era hotărâtă a plăti pentru îndeplinirea și alinierea localului Sf. Ioan”⁶¹

Primele acțiuni concrete pentru construirea unui local încep în 1866 când este desemnat arhitectul orașului A. Caetanovici pentru a face planul școlii. Acesta nu poate însă fi realizat din lipsa banilor.

Primăria orașului Focșani cere în anul următor Ministerului Cultelor dreptul de a construi un local pentru Gimnaziu pe fosta proprietate a mănăstirii Sf. Ioan, aflată în acel moment în proprietatea Statului „Pe această proprietate au fost clădiri de jur-împrejurul pe care le-a consumat incendiul de la 1854, rămânând numai zidurile bisericei “. Se cerea demolarea zidurilor „care astăzi nu mai serveau

---

⁵⁸ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 42/1867, f.137; Ibidem, dosar nr. 14/1868

⁵⁹ Ibidem, dosar nr. 6/1881, f. 50

⁶⁰ Ibidem, dosar nr. 7/1866, f.39 - 40

⁶¹ Ibidem

decât pentru lăcașul păsărilor de noapte“ și construirea în acel loc a unui Gimnaziu.⁶² În aprilie 1868 directorul Gimnaziului afirma într-o cerere către domnitorul Carol I că în bugetul Consiliului Județean Putna fusese prevăzută suma de 10.000 de galbeni pentru edificarea Gimnaziului.⁶³ În aceeași lună, inginerul A. Caetanovici începe însemnarea locului viitorului Gimnaziu.⁶⁴

Prefectul județului Putna înaintează Ministerului Instrucțiunii Publice în mai 1868 devizul și planul în șase bucăți pentru construirea Gimnaziului.⁶⁵ Din păcate însă, din cauza lipsei fondurilor, construcția nu poate fi începută. Abia la 9 mai 1877 Carol I promulga Legea 1058 cu articol unic prin care un teren al bisericii Sf. Ioan *„se ceda în desăvârșita proprietate Consiliului județean al județului Putna pentru ca cu propriile sale mijloace să construiască pe el un Gimnaziu pentru învățământul secundar”* În același text se menționa că, dacă în termen de cinci ani nu se va construi localul, terenul va reîntra în proprietatea Statului.⁶⁶

Lucrările de construcție ale localului școlii vor începe peste trei ani, piatra de temelie fiind pusă pe 24 aprilie 1880.⁶⁷ Data exactă a dării în folosință a localului nu reiese foarte clar din documentele vremii. Este posibil ca Gimnaziul să-și fi început activitatea în noul local la 1 septembrie 1881.

Cheltuielile de întreținere și reparațiile necesare de la data construirii localului și până la 31 martie 1890 vor fi suportate de Consiliul Județean, apoi vor trece în sarcina Ministerului Instrucțiunii Publice.⁶⁸

---

⁶² Ibidem, dosar nr. 42/1867, f.30

⁶³ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 553/1868, f.63 - 64

⁶⁴ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 5/1868, f.30

⁶⁵ ANIC, fond M.C.I.P., dosar nr. 553/1868, f.71

⁶⁶ Monitorul Oficial, nr.105/10/22mai 1877, p. 3111

⁶⁷ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 35/1881, f.1

⁶⁸ **Monografia județului Putna, Focșani, 1943, p.198**

SPITALUL DIN DUMBRĂVENI

Nicolae Spăntulescu

Horia Dumitrescu

Odată constituită, societatea își legitimează actul de a decreta normele privitoare la sănătatea publică, intevenind direct, fie în raporturile dintre oameni, fie în viața lor intimă, printr-un drept natural de autoapărare.

Măsurile cu caracter de legi sanitare au fost determinate de contagiunile în masă: ciuma, paludismul, lepra, sifilisul etc. au fost primele cauze care au determinat societatea să ia măsuri cu caracter profilactic.

Prima măsură sanitară de interes obștesc a fost luată de **Alexandru Lăpușneanu (1552-1561, 1564-1568)**, care a cerut să se aducă de la Brașov un medic care să se ocupe numai de sănătatea publică.

Mai târziu – 1640 – Pravila Bisericească cea mică de la mănăstirea Govora, pe lângă alte preocupări de ordin sanitar, cuprinde și o serie de precepte sanitare sub forma unor sfaturi adresate bunilor creștini.

Pravilele lui Vasile Lupu – 1646 – și Matei Basarab – 1652 – cuprind o adevărată legislație sanitară. Pe lângă dispozițiile pur sanitare, acestea mai prescriu și sancțiuni, unele extrem de severe, pentru cei ce nu ar ține seama de ele.

Primele spitale au fost ctitorite de familiile Cantacuzino și Ghica și au luat ființă odată cu mănăstirile Colțea și Pantelimon.

Între 1695-1714, spătarul¹ Mihail Cantacuzino, fratele domnului Șerban Cantacuzino (1678-1688), ridică mănăstirea Colțea și pe lângă ea primul spital din Țara Românească, cu un număr de 24 paturi.

Curând după aceasta, între 1735-1751, **Grigore II Ghica (1726-1733, 1735-1739, 1747-1748)** ridică mănăstirea Pantelimon, iar pe lângă aceasta, un spital cu 12 paturi pentru suferinzii de boli obișnuite și un spital pentru bolnavii de ciumă și lingoare.

Începând din secolul al XVIII-lea, pe lângă dispozițiunile din pravile, sănătatea publică este apărută și de aceste noi instituții spitalicești, a căror funcționare avea la bază anumite regulamente, aprobate și întărite de domni. Domnii se interesează în permanență de buna funcționare a spitalelor, intervenind cu porunci, ori de câte ori activitatea lor lăsa de dorit.

Constantin Moruzi (1777-1782) afirmă într-o poruncă a sa că *„la domnia mea nu este alt lucru mai mare și mai dintâi al Țării decât viața și sănătatea locuitorilor ce ne-a încredințat Dumnezeu”*

Mihai Suțu (1783-1786) a instituit Epiropia Obștirilor care, pe lângă atribuțiile cu caracter social, avea o serie de atribuții privitoare la supravegherea și asigurarea sănătății obștești. Același domn a creat în 1784 postul de „arhiatros” al Bucureștilor – medicul primar al Capitalei – însărcinat cu supravegherea sănătății populației și cu căutarea bolnavilor săraci. Primul medic numit în această funcție a fost Dumitru Caracaș, căruia i-a urmat fiul său, Constantin. Domnul **Alexandru Moruzi (1793-1796, 1799-1801)** crează în 1793 un post de „dohtor al obrazelor scăpătate” și trei doctori ai Poliției, plătiți de Stat, ale căror

---

¹ **Spătar** – înalt dregător la Curtea domnească, care purta la festivități sabia și buzduganul domnului. **Marele spătar** era comandantul suprem al oastei în lipsa domnului; spătăria era sala tronului din palatul domnesc. Apare în 1415 în Țara Românească și 1434 în Moldova.

atribuții erau: consultarea gratuită a săracilor, supravegherea generală a stării sanitare a Capitalei, inspectarea piețelor alimentare, a farmaciilor, a activității chirurgilor. În cazuri excepționale, aceștia trebuiau să plece în provincie, pentru cercetarea cauzelor epidemiilor și combaterea lor. **Scarlat Calimachi (1806, 1807-1810, 1812-1819)** întemeiază „Casa Doftorilor”, stabilindu-i anumite venituri, din care urmau să fie retribuiți un număr de medici, care *„să alerge cu sânguință la trebuințele nu numai ale boierilor ci și la săraci și ticăloși”*

În 1813, un grup de boieri inimoși, în frunte cu marele ban Grigorie Băleanu, după îndemnul doctorului Constantin Caracaș – medic al orașului București – înființează cel de-al treilea spital din țară, cu un număr de 20 paturi, către care au mers mai ales daniile negustorilor și căruia i s-a dat numele la început „Iubirea de Oameni”, iar mai târziu „Filantropia” La aceasta, a contribuit și domnul **Ioan Gheorghe Caragea (1812-1819)** închinându-i veniturile mănăstirilor Arnota și Govora.

Biserica din interiorul spitalului a fost ridicată de Ecaterina, soția paharnicului Răducanu-Fărcășeanu.

Spitalul s-a deschis în 1815 cu 20 paturi.

Până în 1832 aceste trei fundațiuni au fost gospodărite separat. Prin offisul generalului Kisseleff din 2 aprilie 1832 ele au fost reunite într-o **Eforie² a Spitalelor**, numindu-se efori: vornicul Mihail Ghica, logofătul Mihail Racoviță, căminarul Alecu Ghica, iar *„ca om al meșteșugului”*, doctorul Picolo.

Între timp, **Alexandru Ipsilanti (1774-1782, 1796-1797)** ridicase azilul și spitalul pentru copii „Orfanotrofion”, care a funcționat un timp sub administrația Eforiei, trecând apoi sub îngrijirea „Eforiei

---

² **Eforie** instituție administrativă de utilitate publică și social-culturală; termenul a început să fie utilizat din secolul XVIII în Moldova și în Țara Românească; consiliul de conducere a unei instituții de utilitate publică și social – culturală; este sinonim cu **epitropie**

Caselor făcătoare de bine și folos obștesc” înființată de Kisseleff, odată cu Eforia Spitalelor.

Prin Regulamentele Organice, sub președinția ministrului Treburilor din Lăuntru se constituia câte un **Comitet al Sănătății**, atât în Muntenia, cât și în Moldova (se vor contopi în 1862, formând Direcția Sanitară, cu sediul la București) și se instituiau în Muntenia șase circumscripții sanitare (cu sediile la Craiova, Râmnicu Vâlcea, București, Pitești, Buzău, Ploiești), iar în Moldova cinci (cu sediile la Botoșani, Iași, Roman, Bârlad, Galați).

Domnul **Gheorghe Bibescu (1842-1848)** în 1847 trece administrațiile separate sub controlul Eforiei care devine o instituție de Stat. Astfel, Domnul aproba bugetul, iar cheltuielile instituției erau supuse aceluiași control ca și cheltuielile Statului. Eforia Spitalelor a continuat să funcționeze ca o direcțiune anexă a Ministerului de Interne.

Din 1837 s-a deschis **Spitalul de Nașteri**, în mahalaua Radu Vodă și, odată cu el, prin același hrisov din 10 iulie 1837 al domnului **Alexandru Ghica (1834-1842)** și „Școala pentru învățatul moșitului”

Primul ospiciu a fost înființat de Eforie în 1838 în schitul Malamuci care a trecut în 1845 sub îngrijirea Departamentului Cultelor (Credinței), în 1860 la Departamentul de Interne, iar din 1866 revine la Eforia Spitalelor. Între timp, locul denumit „Mărcuța” devenind impropriu și neîncăpător, Statul a construit împreună cu Eforia Spitalul Central de boli nervoase și mintale de la Văcărești pe terenul Eforiei. Construcția a fost terminată de Stat și a trecut în administrarea acestuia.

Eforia Spitalelor a administrat un timp și a contribuit la întreținerea Azilului „Elena Doamna”, creat de doctorul Davilla (adus de la Paris în 1853 de Barbu Știrbei) în 1862. Acest azil a fost administrat de Eforie până în 1881 când a trecut la Departamentul Instrucțiunii Publice.

În 1862 s-au înființat **Serviciile Sanitare** de plasă și câte un **Consiliu de Igienă** în câteva orașe mai însemnate.

Legea sanitară din 1874 consemna toate cuceririle din domeniul medical raportate la noile realități sociale. Legea acorda Consiliilor Comunale anumite drepturi în ceea ce privește asigurarea mijloacelor financiare necesare bunei organizări sanitare locale, numirea și selecționarea personalului medical. Pe lângă fiecare Prefectură se instituia câte un Consiliu de Igienă și de Salubritate Publică.

Ministerul de Interne era autoritatea supremă a întregii organizații sanitare a țării, iar împlinirea atribuțiilor sanitare de interes local revenea nu numai corpului medical, ci și organelor administrative: prefectii și primarii. Marele neajuns al Legii a fost considerat dependența întregii activități sanitare locale de bugetele autorităților administrative locale, alcătuite și votate de cele mai multe ori de persoane lipsite de orice competență în materie sanitară.

Legea mai cuprindea dispozițiuni cu privire la supravegherea practicării medicinei și funcționării farmaciilor; cu privire la igiena publică, poliția sanitară a alimentelor, băuturilor, locuințelor, atelierelor industriale insalubre, școlilor etc.

Totodată, prin ea se instituie vaccinarea antivariolică obligatorie și gratuită a copiilor.

Normele de organizare și funcționare a primelor spitale rurale sunt stabilite prin **Legea din 1881**.

Legea din 1893 crează Inspectoratul Sanitar și dispune ca orașele și județele să aibă sau să subvenționeze cel puțin câte un spital fiecare pentru îngrijirea populației rurale, mai ales. Tot ea procedează la o nouă clasificare a industriilor insalubre și instituie o serie de măsuri menite să apere sănătatea copiilor folosiți în industrie și a acelor crescători în afara familiei.

În anul 1894 a început construcția spitalului Plasei Plainești construcția fiind gata în anul 1897. O contribuție materială deosebită a adus-o Theodor Popescu, unul din proprietarii fostei moșii a lui Alexandru Plainos.

La inaugurare, pe frontispiciul spitalului se afla scris cu litere mari în basorelief „SPITALUL RURAL REGINA ELISABETA – PLAGINEȘTI”

Spitalul era dotat cu 25 de paturi și avea încadrați un medic generalist, o moașă, un subchirurg, un farmacist și două femei de serviciu. Subchirurgul gestiona bunurile spitalului și îndeplinea și funcția de secretar. Primul medic se numea Klein și era de origine germană.

Contactul sătenilor cu medicina modernă a acelor vremuri a stârnit teamă la vederea instrumentarului: stetoscop, seringă, bisturiu etc. Impunerea de către medic a unor reguli de igienă nu era privită cu ochi buni de către unii săteni. Localitatea avea un târg destul de mare cu prăvălii de diferite profile în care erau incluse cârciumi și băcării unde se vindeau produse alimentare aduse de negustori de la Focșani, Râmnicu Sărat, Brăila în condiții nu tocmai corespunzătoare datorită drumului lung și a intemperiilor, mărfuri care prezentau un iminent pericol de toxinfecție. Medicul trebuia să acorde mare atenție acestora în inspecțiile pe care le făcea la intervale scurte de timp.

Din anul 1920 a început să funcționeze ca medic dr. Harbuz, asistat de moașa Tanța Mateescu și subchirurgul Ion Chihaia.

Doctorul Harbuz se trăgea dintr-o familie din satul Căndești despre a cărei existență nu se mai știe nimic.

Viața doctorului Harbuz a fost o veșnică dramă.

Avea doi copii: un băiat și o fată; băiatul i-a murit de scarlatină când avea vârsta de 8 ani, iar fata s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Toate eforturile tatălui și ale colegilor de breaslă au fost zadarnice. Tatăl s-a hotărât să-și izoleze fiica și a trimis-o la Jitia să locuiască la niște prieteni. Tatăl avea credința că aerul tare de munte va fi un remediu pentru combaterea bolii.

Văzând situația critică a fiicei a sfătuit-o să nu se căsătorească, dar fiica n-a putut rezista chemărilor inimii și s-a căsătorit cu fiul gazdei, care era învățător. Cu toate că era nemulțumit de pasul făcut de

către fiica sa i-a oferit ca dar de nuntă o vilă în Jitia - „Vila Virginica” Virginica după ce a dat naștere unei fetițe, a murit. Moartea fiicei a constituit pentru tată o groaznică lovitură. Bunicul și-a luat nepoata pe lângă el la Plainești. Nepoata n-a avut vocație pentru învățătură și la vârsta de 14 ani s-a căsătorit, fugind cu un plutonier. Doctorul Harbuz s-a retras la Râmnicu Sărat și a murit neștiut de nimeni într-o neagră sărăcie.

Un rol însemnat în combaterea morții infantile l-au jucat moașele Tanța Mateescu, Andrei Sofica, Ioana Toma.

După doctorul Harbuz la cârma spitalului a venit doctorul Marin Vâlceanu. Medicul a plecat pe front și s-a reîntors la începutul anului 1945.

La finele lunii august 1944 au sosit în localitate „prietenii” aduși de tancuri și pe unde au trecut și-au lăsat urmele. Spitalul era pustiu, doar doi bătrâni, bolnavi cronici, n-au putut pleca din fața iureșului. Au fost împușcați și înmormântați lângă un gard din curtea spitalului, neștiuți și neprohoditi. Cabinetul de consultație a fost transformat în vespasiană și puținul instrumentar distrus și aruncat. Pentru redotarea spitalului cu cele trebuincioase doctorul Vâlceanu și cu oamenii de vază ai localității au început să organizeze baluri de binefacere. Toți cetățenii localității și din împrejurimi au înțeles acțiunea și în mod benevol populația a oferit sume de bani cu care instituția s-a pus din nou pe picioare. Curând, dr. Vâlceanu s-a retras la București și cu timpul a ajuns ministru adjunct la Sănătate.

După război, prin spitalul Plainești s-au perindat, pentru perioade mai lungi sau mai scurte, medici ca: dr. Martinciuc - primul chirurg al spitalului, dr. internist Cratofil - ajuns cadru universitar. A urmat dr. Haralambie Stoian - tot chirurg, care împreună cu înaintașul său dr. Martinciuc au format o echipă de aur care au salvat zeci și zeci de vieți: din evidențele spitalului reiese că acest cuplu a efectuat circa 4.000 de intervenții chirurgicale.

Prin spital s-au perindat și alți doi medici inimoși: dr. Victor Stroe - medic pediatru și dr. Ion Ștefănescu - mamouș.

Cu deosebită stimă localnicii își aduc aminte de doctorii Dinistrache, soții Băcu, soții Benguș, dr. Popescu, dr. Emilia Chirtoc. Toți și-au făcut datoria cu abnegație și acum sunt contemporani cu alți doctori care muncesc cu dăruire: Octavian Tiglea, Viorica Popescu, Mircea Duțescu, Radu Mocanu.

Zi de zi, acești medici sufletiști caută să treacă peste greutățile cu care se confruntă și dau dovadă de înalt profesionalism.

Ar fi nedrept să nu amintim și de medicii de circumscripție cum au fost și sunt: dr. Chirtoc Emilia, Rizea, Stoinoiu, Camelia Constantinescu.

În lupta cu suferințele cauzate de boli a depus o muncă intensă și susținută și personalul mediu medical: infirmiere, surori medicale, asistente medicale, moașe, laboranți.

În ultimele două decenii spitalul a mai fost dotat cu aparatură, i s-au mai făcut reparații, a mai fost extins, dar fondurile sunt încă insuficiente pentru a asigura funcționarea optimă a acestuia.

ARHITECTURA URBANĂ FOCȘĂNEANĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Lelia Pavel

Orice oraș poate oferi cercetătorului complexa și îndelungata sa istorie pornind de la cunoașterea originilor sale, a celor mai variate domenii ale activității umane, dar și a cadrului construit al fiecărui oraș.

Descoperim astfel că: „... *timpul a stat parcă pe loc și majoritatea martorilor trecutului sunt și vor fi prezenți mereu prin opera de înțelegere și creație perpetuă a omului...*”¹

Arhitectura și alcătuirea așezărilor pot constitui un material important ce cuprinde mărturii privind organizarea economică, politică, socială, intervenția factorului etnic în ansamblul general al legilor de funcționare a organismului colectiv reliefând în același timp un tablou complet al valorilor istorice și, mai ales, artistice conținute de un ansamblu arhitectural.

Examinarea arhitecturii unui oraș ca document socio-economic și artistic, ne relevă străvechea capacitate a poporului român de a alege din influențele externe acele elemente care se grefează pe propriile sale necesități materiale și spirituale și de a le prelucra în forme specifice locului, creând tot atâtea tipuri de frumuseți câte tipuri de clădiri există.

---

¹ El. A. Rușinaru, **Cu privire la colocviul consacrat monumentelor de arhitectură**, în „R.M.M.-Monumente istorice și de artă”, nr.1, București, 1982, p.94

Arhitectura secolului XIX și cea de început de secol XX a scos în evidență existența în orașe a unui „patriciat urban”, alcătuit din meșteșugari și negustori, care a contribuit la afirmarea constructivă a localității respective prin ctitorirea unor lăcașe de cult, a unor ansambluri de locuințe sau a clădirilor cu destinație industrială sau culturală, orașul luând astfel conturul unui oraș modern.

La definirea aspectului modern au concurat și multele evenimente istorice care au guvernat perioada de timp la care ne referim.

Pentru orașul Focșani, secolul al XIX-lea a fost bogat în astfel de evenimente, marcate și de o puternică manifestare a conștiinței naționale a locuitorilor săi. Amintim doar două dintre ele: Revoluția de la 1848 și Unirea Principatelor din 1859, evenimente ce au fost urmate de importante restructurări economice, administrative, care au definit profilul arhitectonic al orașului.

Anul 1859 a împlinit visul unioniștilor focșăneni, legat de unificarea celor două orașe – Focșanii Munteni și Focșanii Moldovei, separate ani de-a rândul de brațul râului Milcov. Referindu-se la acest eveniment, Mihail Kogălniceanu, deputatul orașului Focșani, rostea la 28 ianuarie 1859, în Adunarea Electivă a Moldovei: *„Numele Milcovului contenească a mai exista în limbajul românesc, Dumnezeu ne-a făcut un singur popor... La Focșani, la Focșani... să serbăm marea sărbătoare „Învierea României”*”²

Făurirea statului modern român face din orașul Focșani capitala de județ, amplificându-i funcțiile politico-administrative, ceea ce impune construirea de instituții administrative corespunzătoare.

Din aceeași perioadă, orașul se remarcă și ca important centru cultural, care a dat țării o serie de personalități de seamă în domeniile științei, literaturii, artei, ca: juristul Gheorghe Apostoleanu, poetul

---

² I. Romanoai, **Date focșănene asupra hotarului și Unirii**, în „Milcovia. Revistă regională de studii”, vol.I, an V, Tip. „Cartea Putnei”, Focșani, 1931, p.153-154

Ion Mincu, inginerul Anghel Saligny ș.a. Aici au funcționat un teatru și o serie de societăți culturale și muzicale care reclamau construirea unor clădiri cu destinație culturală. Astfel, Focșaniul secolului XIX a căpătat aspectul unui oraș în plină dezvoltare ca urmare a evoluției sale economice, politice și intelectuale. El și-a schimbat înfățișarea și datorită unor locuitori care, dispunând de bani, dornici să-și etaleze rangul și bogăția, s-au întrecut în construirea unor locuințe elegante, dar și de utilitate publică sau culturală.

Cercetând fondul arhitectonic al orașului, constatăm că multe dintre construcții datează de la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului următor. În unele zone, cum ar fi cea centrală, unele clădiri mai recente s-au suprapus peste rețeaua de pivnițe datând din veacurile XVII-XVIII sau coexistă alături de clădiri anterioare secolului XIX, în special biserici ctitorite de domni sau dregători autohtoni.

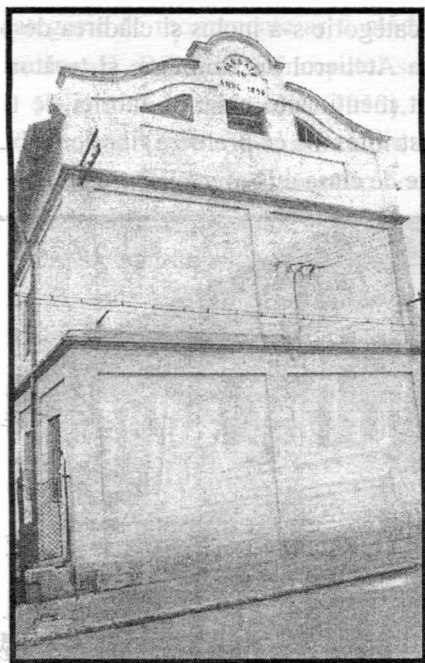
În acțiunea de cercetare și evidențiere a construcțiilor din patrimoniul arhitectonic al orașului Focșani, s-au folosit drept criterii de evaluare destinația inițială a acestora, într-o primă categorie înscriindu-se **clădirile cu destinație industrială**. Construirea unor astfel de clădiri a fost necesară ca urmare a înfloririi unor meșteșuguri și a breslelor legate de acestea. O stradă, un cartier, o biserică au primit numele de Tăbăcari, ceea ce demonstrează că din timpuri mai vechi existau în Focșani breslași care se ocupau cu tăbăcăria, obținând din pieile de cornute, cai etc. produse de înaltă calitate³

Începuturile fabricii de tăbăcărie a lui Guriță C. Nistor, datează de pe la 1800. Pentru tăbăcărie, proprietarul a construit în 1896 clădirea destinată fabricii unde lucrau 20 de oameni care produceau piele și talpă (6 vagoane), produse ce se comercializau la Turnu-Severin, Iași, Chișinău etc.⁴

---

³ **Monografia județului Putna**, Tipografia și Legătoria de Cărți „Cartea Putnei”, Focșani, 1943, p.119

⁴ **Ibidem**, p.122

Tăbăcăria Nistor

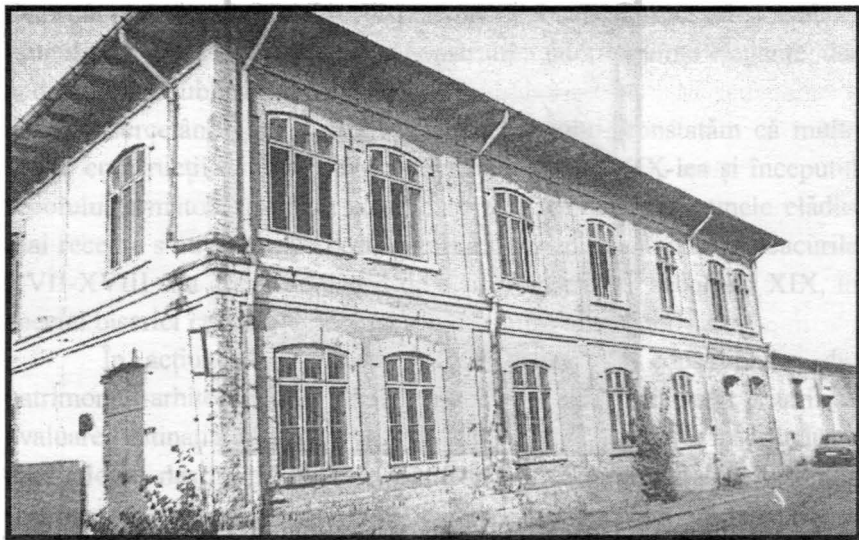
Fabrica de tăbăcărie „Vasile și Constantin T. Nistor”, la 1943, folosind procedeul vechi combinat cu cel nou, având 40 de lucrători, producea piele de talpă (10 - 20 vagoane) rivalizând cu cele mai mari fabrici din țară.⁵ Conform statisticilor vremii, tăbăcăriile erau considerate industrii de clasa a III-a.

Clădirea în care a funcționat tăbăcăria a fost naționalizată în anul 1948, iar utilajele transferate la fabrica „Partizanul” din Bacău, construcția fiind transformată în depozite. Din anul 1950 a intrat în proprietatea „Vincon”, fiind folosită tot ca depozit. Considerată ca reprezentativă pentru arhitectura cu forme industriale, clădirea de pe strada Rodnei a fost evidențiată și înscrisă pe lista monumentelor din județul Vrancea.

---

⁵ **Ibidem**, p.121-122

În aceeași categorie s-a inclus și clădirea de pe strada Titulescu nr.11, cunoscută ca Atelierul de tâmplărie și țesătorie. Într-o statistică din anul 1932 sunt menționate chiar și fabrici de tricotaje, alături de existența unei industrii textile ce prelucra fibrele de bumbac sau de lână, industrii considerate de clasa a II-a.

Atelierul de tâmplărie și țesătorie

La începutul secolului al XX-lea existau în oraș fabrici de pânzeturi, proprietatea unor evrei: Strulovici și Cahane, care produceau pânzeturi de casă, prelucrau lâna și bumbacul. În anul 1940 existau 6 firme românești și 4 evreiești care prelucrau materiale textile.⁶ Deducem faptul că atelierele menționate mai sus au fost inițial destinate unor astfel de ocupații – prelucrarea de materiale textile, deoarece și după naționalizarea din 1948 și actualmente sunt utilizate ca spații pentru țesătorie și tâmplărie.

---

⁶ Ibidem, p.123

O a doua categorie de monumente ar fi **clădirile cu destinație administrativă și culturală**. Ridicate la începutul secolului al XX-lea, Tribunalul (1909), Palatul Administrativ (1913), Banca Națională (1926), conservă stilul arhitectonic românesc inițiat de arhitectul Petre Antonescu și continuat de Ion Mincu (originar din Focșani).

La Palatul de Justiție (Tribunalul) lucrările de construcție au început în anul 1909, după planurile arhitecților Al. Clavel și C. Băicoianu și au continuat până în anul 1912, când a fost inaugurată clădirea în prezența prefectul județului – Theodor Ienibace.

Tribunalul Județean

Fundația la clădirea Prefecturii s-a turnat în anul 1913⁷, planurile fiind întocmite de arhitecții Daniel Renard și S.Vasilescu, care au impus construcției elemente de arhitectură specifice stilului românesc, stil ce afirmă specificul național în arhitectură prin exploatarea potențelor plastice ale arhitecturii naționale.

⁷ **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**, Editura Academiei, București, 1979, p.522

Clădirea Prefecturii

Amplasat pe strada Republicii, în vecinătatea Palatului Administrativ și al Băncii Naționale, Teatrul „Maior Gh.Pastia” se înscrie în circuitul cultural, contribuind prin arhitectura lui barocă la menținerea unei diversități arhitectonice ce dă personalitate orașului Focșani.

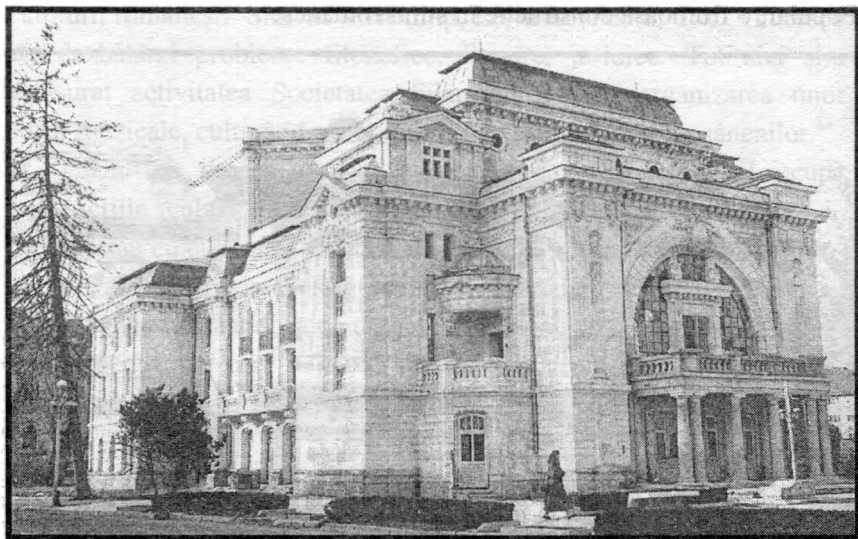
Orașul a cunoscut la finele veacului al XIX-lea o puternică activitate teatrală susținută de intelectuali focșăneni și actori pasionați, cum ar fi actorul Ioan Lupescu, care la 1871 construia în grădina publică primul teatru din oraș.⁸ Timp de trei decenii, pe scena acestui teatru a funcționat o trupă de operă italiană condusă de Lucio Vecchi din Milano. În anul 1906 clădirea a fost declarată insalubră și demolată.

În astfel de împrejurări, maiorul focșănean Gheorghe Pastia se adresa Primăriei orașului cu următoarele rânduri: *„Subsemnatul Maior Gh.Pastia... cetățean al acestui oraș în care sunt născut, văzându-l*

---

⁸ D. R. Rusu, **Patrimoniul public și starea economică a județului Putna în cifre și icoane**, Focșani, 1934, p.19

lipsit de una din cele mai importante instituții culturale, adică un teatru: clădirea care ar fi o podoabă a orașului ar contribui mult să înalțe spiritul și sentimentul național al concetățenilor noștri. În acest scop m-am decis să înzestrez orașul cu un asemenea edificiu... un teatru clădit din propriile mele mijloace”⁹ Pentru construcția unui nou teatru, maiorul Gheorghe Pastia a și donat atunci Primăriei orașului suma de 300.000 lei.

Teatrul „Maier Gh. Pastia“

În ziua de 11 octombrie 1909 s-a pus piatra fundamentală pentru clădirea teatrului, cu care ocazie s-a bătut și o medalie care-l consemna ca autor al proiectului pe arhitectul C. C. Ciugolea¹⁰ S-a instituit atunci și o indemnizație cu care arhitectul a fost trimis să viziteze marile teatre din capitalele Europei: Berlin, Viena, Paris și Bruxelles, cu care prilej să

---

⁹ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 61/1908, f. 1-3

¹⁰ C. Cherciu, **Vrancea și Tinutul Putnei. Un secol de istorie. 1820-1920**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p.227

aleagă cel mai modern sistem de amplasare a mecanismelor scenei, și să culeagă sugestii pentru mobilier, pentru partea decorativă și picturi.

Clădirea începută în 1909 a fost finalizată în anul 1913, când s-a și inaugurat de fapt printr-o serie de manifestări care au durat 3 zile cu spectacole susținute de Teatrul Național din Iași.¹¹

Patrimoniul arhitectural cultural al Focșaniului s-a îmbogățit, grație aceluiași ctitor – maior Gheorghe Pastia - cu clădirea Ateneului Popular, o frumoasă construcție în stilul românesc .

Ateneul Popular „Maior Gh. Pastia“

Ținând cont de faptul că la finele secolului al XIX-lea Focșaniul reprezenta un centru cultural cu multe personalități și societăți culturale ca: „Ateneul Milcovul”, „Milcovul”, „Liga Culturală”, „Societatea Filarmonică”, maiorul Gheorghe Pastia ia inițiativa de a construi Ateneul Popular – o construcție care să adăpostească un muzeu, o

¹¹ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 79/1913, f. 307-308

bibliotecă și toate aceste societăți culturale.¹² Actul de fundație datează din 29 mai 1927 când s-a pus și piatra fundamentală, iar întocmirea planurilor construcției și dirijarea lucrărilor au fost făcute de arhitectul Simion Vasilescu, ajutat la conducerea șantierului de arhitectul Fr. Hamel. Din lipsă de fonduri, lucrările de construcție au fost finalizate abia în anul 1937.

Pe scena Ateneului Popular și-au susținut conferințele fruntași ai culturii românești: Simion Mehedinți, Liviu Rebreanu, C. C. Giurescu ș.a., dezbătând probleme filozofice, literare, juridice. Tot aici și-a desfășurat activitatea Societatea Filarmonică prin organizarea unor audiții muzicale, cultivând astfel gustul pentru muzică al focșănenilor.¹³

Un loc aparte în fondul arhitectonic al orașului îl ocupă **construcțiile școlare**, în genere construcții funcționale, cu arhitectură de tip clasic sau cu elemente tradiționale specifice stilului românesc.

Până la aplicarea Regulamentului Organic, în Focșani existau școli pe lângă mănăstiri, unde dascălii se ocupau cu predarea scrisului și cititului pentru cei care voiau să ajungă dascăli și preoți¹⁴ Una dintre mănăstirile pe lângă care funcționa o școală este mănăstirea „Sfântul Ioan”

După anul 1832, când se introduce și în Focșani învățământul de stat, încep să se construiască primele școli. Cea mai veche construcție de acest fel este Școala de Băieți nr.2 care s-a zidit între anii 1840 - 1844, pe locul cumpărat în anul 1839 de către Primăria orașului de la

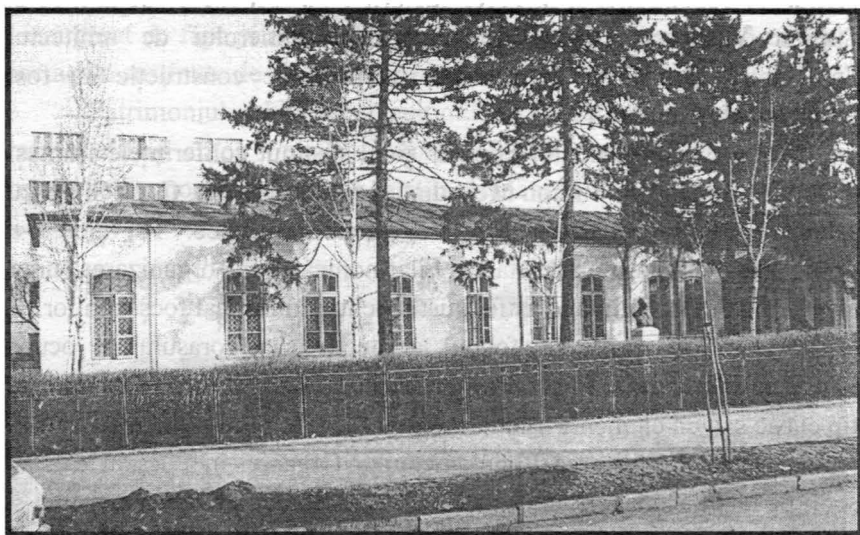
---

¹² Al. N. Rădulescu, **Călăuza orașului Focșani**, în „Milcovia. Revistă regională de studii”, an III, vol.1-2, Tip. „Cartea Putnei”, Focșani, 1932, p.121

¹³ D. F. Caian, **Istoricul orașului Focșani. Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății sale regelui Carol I de ...**, Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p.144

¹⁴ N. Al. Rădulescu, **op.cit.**, p.1 17

Costache Elefteriu.¹⁵ În anul 1897, s-a deschis pe lângă școală o secție de viticultură cu aplicații practice.

Școala de Băieți nr.2

Clădirea amplasată pe strada Cuza Vodă nr. 46, aparține actualmente Colegiului Național „Al. I. Cuza“, fiind utilizată tot ca școală.

Printre cele mai vechi construcții școlare se înscriu și cele două școli armenesti amplasate pe strada Republicii nr.3 A și B construite de comunitatea armeană. Orașul Focșani avea în veacul al XVIII-lea o comunitate armenescă compusă din târgoveți foarte bogați, care stăpâneau proprietăți și care și-au construit propriile lăcașuri de cult, dar și școlile unde și-au putut instrui fiii. În anul 1843, făcându-se o statistică privind învățământul din oraș, s-a stabilit că în oraș exista o școală armenescă cu 2 clase și 45 de elevi¹⁶.

---

¹⁵ D. F. Caian, *op.cit.*, p.132

¹⁶ *Ibidem*, p.134

La finele secolului al XIX-lea sunt amintite două școli armenesti, una de fete și alta de băieți, construite pe proprietatea bisericii armene, în stilul clasic al epocii.¹⁷ Astăzi, clădirile au – din păcate - cu totul alte destinație: magazin, depozite și cabinete medicale.

Școala Armenească

În rândul construcțiilor școlare includem și frumoasa clădire în stil românesc a Colegiului Național „Unirea” de pe strada Cezar Bolliac nr. 15. Orașenii din Focșani cereau încă din anul 1865 înființarea unui liceu, visul lor adevărindu-se în anul următor, 1866, când s-au deschis cursurile primului Gimnaziu, care a primit numele de Al. I. Cuza. Printr-un Decret domnesc, datat aprilie 1880¹⁸, Liceul a fost numit „Gimnaziul Unirea”, ziua de 24 ianuarie devenind „patronul școlii”

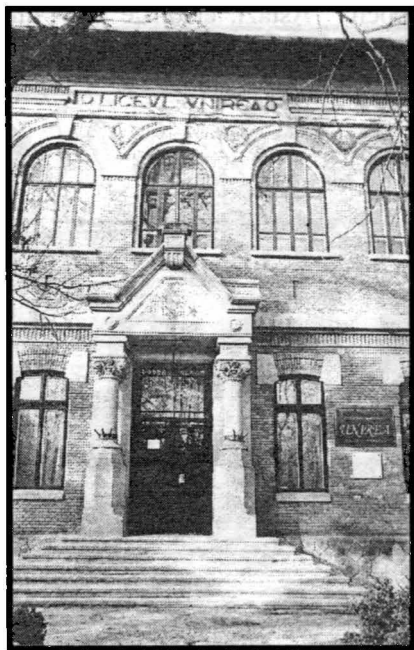
Între anii 1866 - 1881 cursurile Liceului au funcționat în diferite localuri particulare. Abia în anul 1889 a început actuala construcție a

---

¹⁷ Ibidem, p.144

¹⁸ Th. Rădvan, , **Istoricul școalei primare de băieți nr.2 din Focșani. Tipărit în al 100-lea an de la înființare**, Tipografia „Cartea Putnei“, Focșani, 1931, p.34

Liceului pe terenul care cândva aparținuse mănăstirii „Sfântul Ioan” din Focșani¹⁹

Colegiul Național „Unirea“

Placa comemorativă

În anul 1900 cursurile școlare au început în noul local care dispunea acum de săli proprii și un bogat material didactic. Devenind neîncăpător pentru numărul mare de elevi, între anii 1936 – 1937, Eforia Școlară construiește noi săli de clasă din fonduri proprii. Pe lângă Liceu, funcționa din 1876 și funcționează și astăzi biblioteca corpului profesoral, cu un bogat și valoros fond de carte. Din anii 1910 - 1911 a fost deschisă și marelui public. În incinta Liceului a fost amplasată placa comemorativă, un veritabil catalog al elevilor și studenților căzuți în luptele Primului Război Mondial, a cărei festivitate de dezvelire a avut loc în noiembrie 1921. Cursurile Liceului au fost urmate de o seamă de

¹⁹ C. Cherciu, *op.cit.*, p.125

personalități focșănene: scriitorul Duiliu Zamfirescu, inginerul Anghel Saligny, arhitectul Ion Mincu, frații Longinescu ș.a. Clădirea a mai adăpostit mai multe societăți culturale, iar din anul 1928 a funcționat în două săli un Muzeu regional al Putnei. Fondurile pentru înființarea muzeului au fost strânse în urma unei conferințe susținute de profesorul Al. P. Arbore, unul din dascălii de seamă ai școlii.²⁰ Din anul 1931, Muzeul a primit titulatura de „Muzeul regional putnean” și s-a organizat în casa în care locuise directorul Liceului. Patrimoniul construcțiilor școlare s-a completat cu clădirea într-un frumos stil românesc a vechii Școli Comerciale care a fost înființată din inițiativa Camerei de Comerț și, în special, a președintelui acesteia – Vasile C. Antonescu. Construcția școlii s-a finalizat în anul 1927 când a avut loc și festivitatea de inaugurare la care a participat Octavian Goga, pe atunci ministrul²¹ Cultelor în guvernul Alexandru Averescu (30 martie 1926 – 3 iunie 1927).

Școala Comercială.

²⁰ N. Al. Rădulescu, **Muzeul regional putnean**, Focșani, 1936, p.3

²¹ **Monografia județului Putna**, p.195-196

A funcționat ca Liceu Comercial cu internat până în anul 1931 și apoi ca Școală ajutătoare. Actualmente adăpostește societăți comerciale.

Un alt monument din categoria construcții școlare îl constituie Liceul „Al. I. Cuza”, înălțat în aceeași perioadă 1928-1931, funcționând la început ca „Liceu de fete”

● Colegiul Național „Al. I. Cuza”

Școlile de fete au luat ființă în urma Legii Instrucțiunii Publice din noiembrie 1864. La Focșani, un grup de profesori ai Liceului „Unirea” au înființat în anul 1889 o Școală Secundară de Fete, ceea ce a impus construcția unei școli în care să-și desfășoare activitatea. Proiectul localului a fost alcătuit de arhitecta Virginia Spiru Haret și Fr. Hamel, fiind pus în practică pe un teren de 2000 m² cedați de comuna Focșani.²²

Inaugurarea Liceului s-a făcut în anul 1931, când la Focșani s-au ținut și lucrările Congresului Ligii Culturale, avându-l ca invitat pe

---

²² Ibidem, p.197

marele istoric Nicolae Iorga, pe atunci prim-ministru, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor și ad-interim la Interne.

Analizând zestrea arhitectonică a orașului nu putem să nu amintim de **categoria construcțiilor cu destinație comercială**, care au existat în zona centrului vechi al orașului, în așa numită Piața Moldovei și cele mai multe înșiruite de o parte și alta a Străzii Mari a Unirii. Erau clădiri tip dughene, cu parter și etaj, adaptate pentru mai multe necesități: spațiu comercial, de lucru, depozite și locuințe, construite în stilurile secolului XIX, cu decorații eclectice sau neoclasice, cu chenare, cu balcoane din fier forjat, ce formau fronturi compacte.

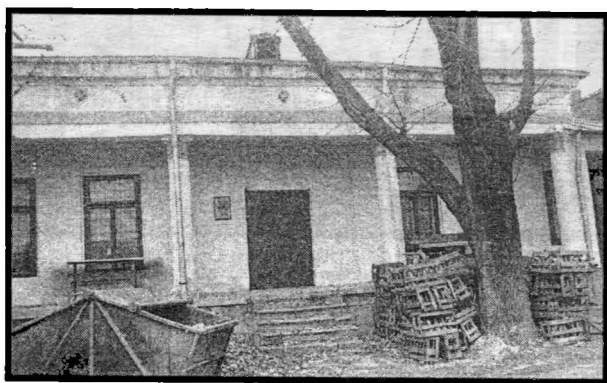

Veche stradă comercială din Focșani

În anii '70, odată cu noile planuri de sistematizare, aceste clădiri au fost demolate și înlocuite cu blocuri de locuințe, cu spații comerciale la parter. Tot în această perioadă a fost demolată și clădirea Halei vechi ce data din veacul XIX.

Valoroase sunt **clădirile cu destinație rezidențială**, care au aparținut unor mari proprietari: bancheri, comercianți, personalități ale

culturii și științei, construcții realizate la finele veacului al XIX-lea și până la Primul Război Mondial, în stilurile epocii (eclectic sau neoclastic) ce imprimau orașului un caracter occidental. Dacă până în secolul al XIX-lea era valabilă afirmația referitoare la aspectul de sat ce caracteriza orașele din Moldova și Țara Românească, din această perioadă înfățișarea orașelor se schimbă, îmbogățindu-și aspectul arhitectonic. *„Preluând moștenirea așezărilor rurale, orașele – târguri se caracterizau printr-o dispoziție afânată a construcțiilor de locuit având în preajma lor gospodării și terenuri cultivate...”*²³ abia la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale veacului următor ele intră în *„etapa pentru cristalizarea unor ansambluri centrale mai mult sau mai puțin închegate...”*²³, cu aspect occidental. Ceea ce este interesant pentru Focșani, este faptul că multe dintre locuințe au fost construite de meșteșugari, ele fiind grupate în anumite cartiere și străzi care primesc numele meșteșugurilor respective: cartierul și strada Tăbăcari, Săpunari. Clădiri modeste ca decor, având cerdace sau pridvoare, continuând arhitectura tradițională românească au suferit de-a lungul timpului modificări sau au fost demolate, înlocuindu-se cu construcții moderne.

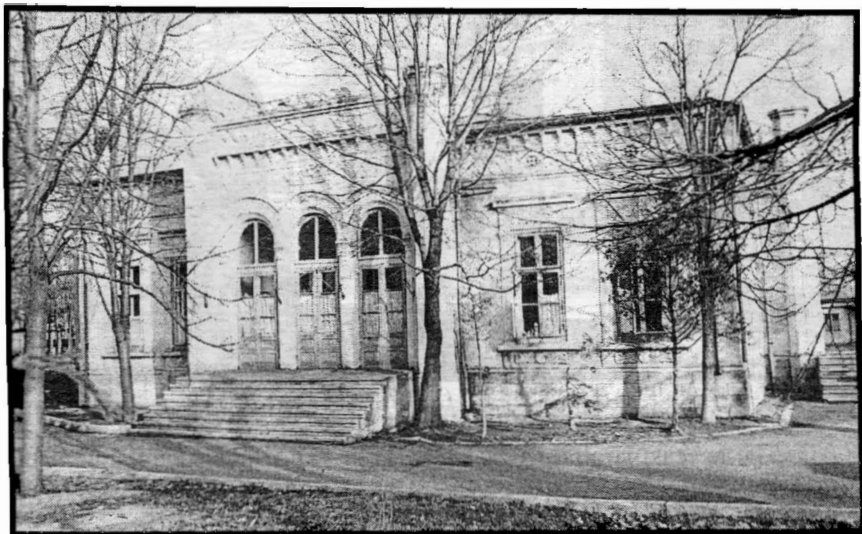

Casă în stil neoclastic pe strada Tăbăcari

²³ Gh. Curinschi, **Centrele istorice ale orașelor**, Editura Tehnică, București, 1967, p.34

O construcție din cartierul Tăbăcari, pe strada cu același nume, nr.40, mai păstrează până astăzi stilul neoclasic al veacului trecut.

Dintre personalitățile focșănene care au lăsat în patrimoniul arhitectural frumoase construcții, îl amintim pe Gheorghe Apostoleanu. Casa în care a locuit de pe strada Cuza Vodă nr.50, conservă stilul clădirilor din veacul XIX, prin proporțiile echilibrate ale volumelor cu elemente de fațadă de influență europeană, în special cele eclectice.

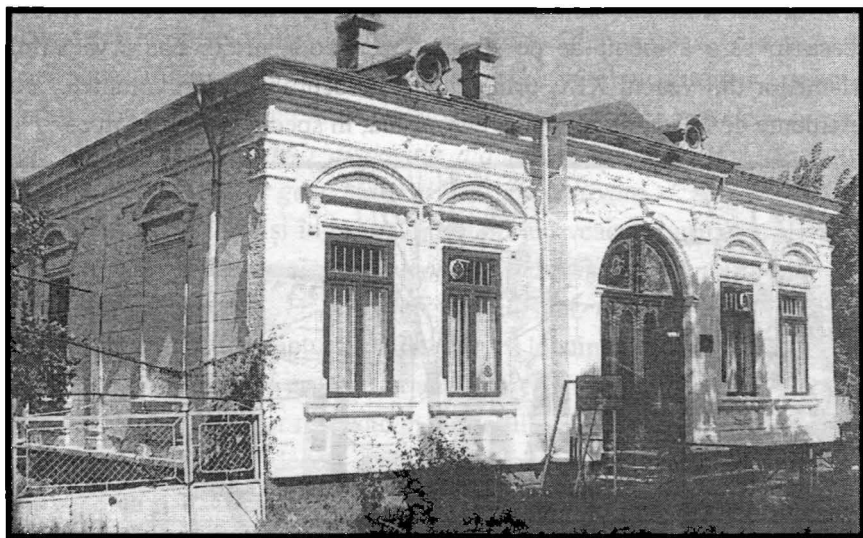
Casa Apostoleanu

Gheorghe Apostoleanu, persoană de marcă a orașului, a fost un fervent apărător al Unirii Principatelor, un apropiat colaborator al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, profesor la Catedra de Drept a Universității din Iași, deputat și senator al Principatelor.²⁴ În casa Apostoleanu au fost găzduiți regele Carol I și Ferdinand I, în anul 1912, când au vizitat orașul. Un alt eveniment istoric ce amintește de construcția respectivă îl constituie semnarea Armistițiului dintre România și Puterile Centrale, de la Focșani la 2 decembrie 1917. După

---

²⁴ D. F. Caian, *op.cit.*, p.133

Primul Război Mondial și până în anul 1926, în clădire a funcționat Liceul teoretic de fete. Actualmente aparține Direcției Sanitare, care a repartizat localul Secției de Reumatologie.

Casa Șelaru (Leon Cracalia)

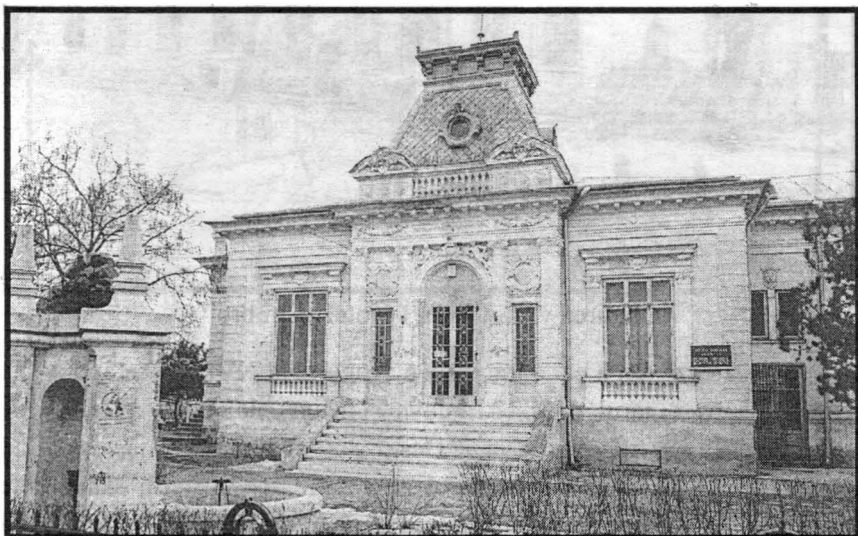
Pe aceeași stradă, Cuza Vodă, la nr. 41 a locuit căpitanul Leon Cracalia, care a participat la Războiul de Independență din 1877-1878, în Regimentul 10 Dorobanți condus de maiorul Gheorghe Șonțu. În aceeași clădire a locuit, conform inscripției de pe placa comemorativă amplasată în fața casei *„poetul simbolist I. M. Rașcu, fost profesor al Liceului Unirea Focșani”*

Pe strada Simion Bărnuțiu se află casa în care s-a născut și a crescut o altă personalitate a ingineriei românești – Anghel Saligny.

Clădiri ce conservă stilul eclectic cu elemente baroce sunt grupate în zona de pe strada Gării, fosta stradă Armenească, construite de armeni. Două dintre ele adăpostesc Muzeul Vrancei și Școala de Arte și Meserii.

Casa Anghel Saligny

Muzeul Vrancei

O notă distinctă în arhitectura oraşului o oferă construcţia de pe strada Al. Golescu nr.9, înălţată în veacul XIX de beizadeaua Florescu. Casa se înscrie în arhitectura urbană tradiţională la care s-au adăugat elemente caracteristice stilurilor arhitecturale ce au circulat pe teritoriul ţării noastre. În casă a locuit o personalitate de seamă a literaturii române, aşa cum consemnează placa comemorativă *„În această clădire în perioada 1911-1920 a trăit şi-a creat Hortensia Papadat Bengescu (1875-1955) ctitor al romanului românesc modern”*. Din acelaşi ansamblu arhitectural al oraşului se detaşează, ca o construcţie aparte, clădirea vechii vămi, situată pe strada Cuza Vodă nr.21.

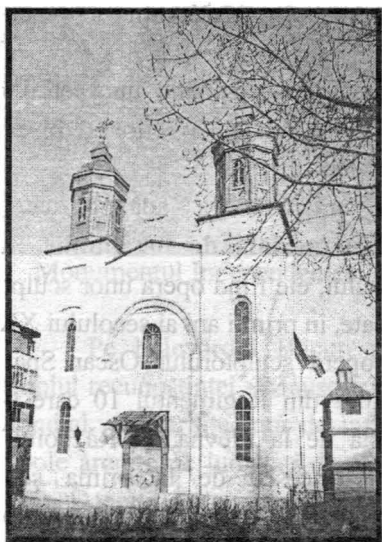
Clădirea vechii vămi (Hotel „Cimbru“)

Datează din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, când a fost construită pe hotarul dintre Moldova şi Muntenia, lângă pichetul de graniţă nr.45, cu funcţia de han. Destinaţia va fi schimbată, devenind punct de vamă până la mijlocul secolului al XIX-lea, când este transformată din nou în hotel primind numele de Hotel „Cimbru”. Aici au fost găzduiţi cei 16 membri al Comisiei Centrale care a funcţionat la Focşani după Unirea Principatelor. Din anul 1912 clădirea a fost

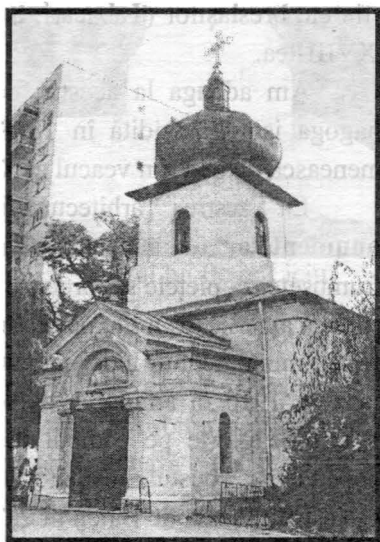
achiziționată de Direcția Generală a Poștelor București. În anul 1931, cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani activitate a Ligii Culturale desfășurate la Focșani, pe clădire a fost așezată o placă comemorativă cu inscripția „*Aici a fost cel dintâi hotar distrus pentru unitatea națională*” Actualmente clădirea se află în proprietatea Muzeului Vrancei (din anul 1982).

Nu putem să încheiem fără a aminti de **construcțiile de cult**, multe dintre acestea fiind realizate în veacul al XIX-lea. În perioada amintită s-au înălțat 5 biserici de zid, construite și întreținute de enoriași. Toate au preluat planul trilobat al ctitoriilor medievale, foarte puțin decorate, folosindu-se în genere decorul clasicist.

Se deosebește de celelalte construcții biserica „Sfinții Apostoli” de la Ocol construită pe plan navă, cu pridvor închis, prevăzut pe laturile de nord și sud cu două turnuri, cu acces din pridvor și cu încă trei turle pe: pronaos, naos și altar.

Biserica „Sfinții Apostoli“

Biserica „Sfinții Împărați“

Același plan de navă conservă biserica „Sfinții Împărați” (fosta Capelă Militară), zidită în anul 1810 de către Constantin Robescu, pe

locul unei cișmele mai vechi datând din vremea lui Brâncoveanu. La început cu statut de capelă de familie, în 1895, membrii familiei Robescu au cedat biserica Ministerului de Război spre a-i servi de capelă militară garnizoanei din Focșani²⁵, numele de Capelă Militară purtându-l și astăzi alături de „Sfinții Împărați”

În anul 1921, osemintele Ecaterinei Teodoroiu, eroina de la Târgu-Jiu, au fost adăpostite timp de o zi în incinta bisericii, în timpul transportului spre locurile de origine ale eroinei.

Alte două lăcașuri de cult datând din 1820 – biserica „Sf.Spiridon” și biserica „Sf.Nicolae-Stroe” – 1839, au fost zidite pe locul unor biserici mai vechi, din lemn²⁶

Cele cinci biserici construite în veacul XIX se înscriu în patrimoniul arhitecturii de cult al orașului alături de ctitoriile voievodale din veacul al XVII-lea (biserica „Sf.Ioan din Piața Unirii), de cele ctitorite de dregătorii domnești (biserica Donie, Jelaboiu), bisericile din cartierele breslașilor (Tăbăcari, Săpunaru), ultimele creații ale veacului al XVIII-lea.

Am adăuga la acestea construcțiile aparținând unor etnii ca: Sinagoga israelită zidită în 1868 de comunitatea evreilor și biserica armenească datând din veacul al XVIII-lea.

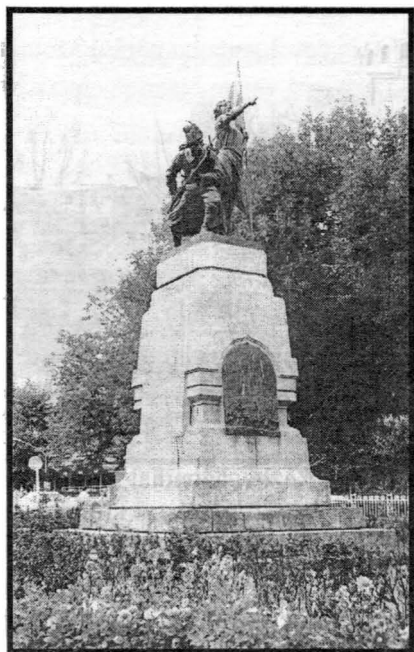
La zestrea arhitecturală a orașului s-a adăugat cea a **monumentelor de artă plastică și memorială de for public**, care înfrumusețează piețele și parcurile orașului, ele fiind opera unor sculptori de marcă ai țării. Amintim pe cele ridicate, în primii ani ai secolului XX și anume: monumentul Independenței, opera sculptorului Oscar Späthe, ridicat în 1916 în amintirea dorobanților din Regimentul 10 care s-au acoperit de glorie pe câmpul de luptă de la Plevna, în Războiul de Independență; bustul învățătorului Rarincescu de la prima școală focșăneană, Școala de Băieți nr.2, imortalizat în bronz de marele sculptor

---

²⁵ **Ibidem**, p.114 - 115

²⁶ **Ibidem**, p.111 - 112

Cornel Medrea la 1911. Lângă bijuteria arhitectonică a Teatrului „Maior Gh. Pastia“ a fost amplasat bustul actorului focșănean Petre Liciu, sufletul mișcării teatrale din Focșani, realizat de marele sculptor Ion Mateescu în 1913.

Monumentul Independenței

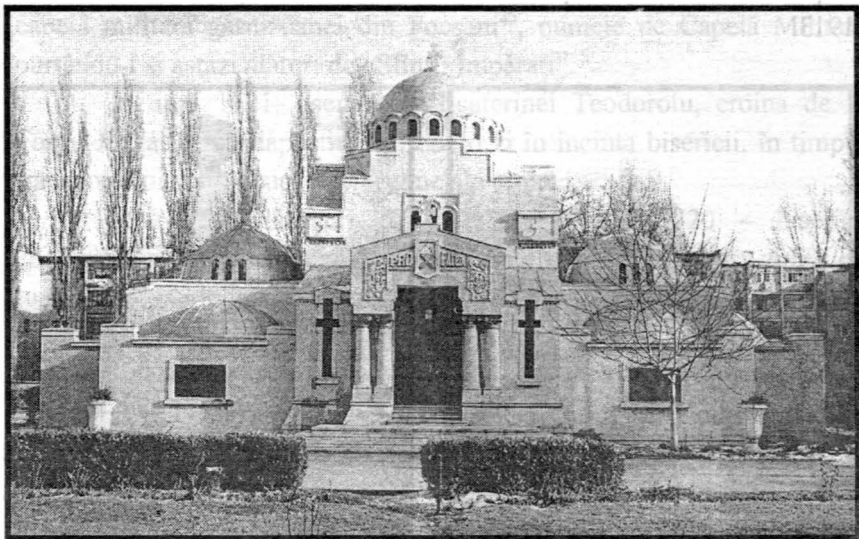

Bustul lui Petre Liciu

Pe bulevardul București nr.7 a fost construit în 1924-1926 templul recunoștinței - Mausoleul eroilor români căzuți în Primul Război Mondial - cu arhitectură de influență bizantină, bine proporționată, cu cupole arcuite pe jumătăți de sfere ce se profilează ca o etajeră de linii curbe. Decorația ornamentală este opera sculptorului C. Demetrescu.

Cu Mausoleul eroilor încheiem succinta prezentare și evidențiere a construcțiilor cu valoare arhitectonică și memorială a orașului Focșani, care s-au menținut peste ani și care au dat aspect de oraș românesc de

sfârșit de secol XIX și început de secol XX, grupând stiluri și tipuri ce cuprind toate curentele specifice perioadei manifestate pe teritoriul țării.

✱ Mausoleul eroilor căzuți în Primul Război Mondial ✱

Valoarea istorico-documentară și artistică a acestor monumente incumbă și o responsabilitate sporită a edililor orașului, a proprietarilor pentru asigurarea condițiilor optime de păstrare și conservare a lor.

Includerea acestora în circuitul turistic al orașului va spori interesul vizitatorului pentru aceste locuri, oferindu-i posibilitatea de a sesiza personalitatea distinctă a Focșanilor în peisajul arhitectonic și urbanistic românesc.

BISERICILE DIN DUMITREȘTI

Nicolae Giurcă

Pe teritoriul comunei se află trei parohii cu trei biserici: „Sf. Dumitru” în Dumitrești de Jos, „Sf. Nicolae” în Bicești de Sus” și „Sf. Vasile” la Lăstuni.

Cetățenii sunt aproape în unanimitate creștin-ortodocși, cultul adventist numărând aproximativ 50 de adepți.

Deși Dumitreștiul este o așezare veche, atestată documentar încă din sec. al XVIII-lea, dar existând cu mult înainte, bisericile din comună apar abia la începutul sec.al XIX-lea. Nu dispunem de documente care să ateste existența unor biserici mai vechi dar e greu de crezut că strămoșii noștri de pe aceste meleaguri vor fi stat secole întregi fără biserică și preot.

O tradiție orală afirmă că ar fi existat un vechi schit în „Poiana Iorgulesei” și că din demolarea acestuia s-ar fi ridicat prima biserică din Bicești de Sus. Din păcate, crucile din cimitire s-au făcut la noi, în trecut, mai mult din lemn de stejar și acestea au putrezit după 50-60 de ani, așa că informații pe această cale nu s-au putut afla.

Pisaniile ce de obicei consemnează ctitorii și data construirii bisericilor nu se află la locul lor la niciuna din cele trei biserici. Norocul a făcut să găsim pentru bisericile „Sf. Dumitru” și „Sf. Vasile” în sinodicul bisericii „Sf. Dumitru” textul pisaniilor de la biserică din Dumitrești de Jos și Lăstuni. Le vom consemna și comenta mai jos. Ar fi existat o veche pisanie dăltuită în piatră și la Bicești de Sus, însă la

reconstruirea bisericii, meșterii ar fi făcut focul pe ea să încălzească cleiul și s-a distrus.

Vom încerca să redăm sintetic datele de care dispunem despre fiecare biserică în parte.

Biserica „Sf. Dumitru” din Dumitrești de Jos

În unghiul făcut de râul Râmnic la confluența cu pâraul Motnău, pe un teren plat, nu prea întins, se află cea mai veche biserică atestată în scris din comuna noastră.

În synodicul¹ găsit în arhiva bisericii în vara lui 1999 am găsit date foarte prețioase pentru această biserică precum și unele informații despre biserica Lăstuni care până în 1925 a fost filiala celei din Dumitrești.

Consemnările aparțin preotului Gheorghe Țârulescu pentru perioada 1874-1905 și urmașului său Gh. M. Popescu pentru perioada 1906-1907. Prima consemnare datează din 4 iunie 1874, și are următorul conținut: *„Această sfântă biserică este făcută de poporeni din Dumitrești de Susu și de Jos pe terenul de pământu lăsatu de moșneni din amândouă cătunele ce pe atunci era totu o moșie devălmași Dumitrești de Susu cu de Josu în leatul 1829 iunie, de pe cum se găsește scris și pe catapeteasma biserici pe deasupra icoanelor împărătești. Ctitorii începători cu bani și cu stăruință sunt aicea și care se trecu și aici, iar ceilalți ajutători suntu scriși pe o tabelă la sfânta troscomidie și am scrisu - Preotul Gh.Țârulescu Ironim Duhovnicu”*

Pe pagina următoare sunt consemnați ctitorii: *„preotu Moisi, Toaderu Bălălau, Stoica Bucureștean, Costandin Țâru, Stanu Țâru, Toaderu Țâru, Radu Stănilă, Tatu Stănilă, Stroi Bălălau și alți ajutători”*²

¹ În 1873, Episcopia Buzăului difuzează tuturor parohiilor un dosar, de cca 100 file având imprimat pe copertă titlul de „Synodic” cu obligația ca preoții să consemneze date privitoare la biserici în aceste dosare. Le-am găsit la Dumitrești de Jos și Bicești de Sus.

² Atrage atenția numele de familie ale ctitorilor, nume ce se întâlnesc și azi la noi.

Același inimos preot scrie mai departe, cu caligrafia lui nu prea frumoasă, însoțită de o ortografie cu destule păcate că „*pe la leatul 1865*” s-a refăcut acoperișul de șindrilă al bisericii, doar turnul „*cu tinichea*”

„*în leatu 1866 s-au cumpărat un policandru în prețu de lei vechi 367 parale 35*”

....„*în leatu 1867 Ion Cruceanu a dăruit o pereche de veșminte bune de stofă care se văd și astăzi tot bune*”

....„*în leatu 1881 același Ion Cruceanu dăruiește sfeșnice, o cruce mare cea de lângă Sf.Prestolu*”

Tot acestui preot, descendent într-o veche familie de moșneni dumitreșteni, datorăm și informațiile scrise despre construirea bisericii în care se slujește și acum din anul 1898.

Consemnarea începe cu: „*Să se știe că în leatul 1898*” și se încheie cu „*Amu scris spre a se știe și a se păstra*”, deci preotu era conștient de valoarea peste timp a celor pe care le însemna în cartea bisericii.

Biserica a fost ridicată între 6 mai și 22 octombrie când s-a și sfințit, costând cu totul 7.856 lei, dintre care 1.600 a dat preotul Țârulescu, 1.000 lei Ion Stănculeanu, 200 lei și lemnul de stejar boierul Al. Marghiloman, învățătorul Ion Dumitrescu 100 lei și încă șase donatori câte 100 lei și, respectiv, 50 lei.

Lista e scrisă în Synodic la pagina 30, între donatori figurând și bunicul meu cu suma de 50 lei („*Costandin Țăru cu fiul său Panaete*”).

Biserica a fost construită de localnici, lucrată de Costică A., Stănilescu Maestor, Stanciu I. Mihălcica dulgher, Ioan Vulpoi. Acest Costică A. Stănilescu „*a lăsat din munca lui 100 lei*”, iar Stanciu A. Mihălcica, „*idem 50 lei*”, cei doi înscriindu-se între ctitorii nominalizați în Synodic.

Însemnarea asupra ctitorilor se încheie cu cuvintele: „*Și amu însemnatu aici ca să se pomenească câtu va trăi biserica*”

Cum se vor fi achitat preoții ce i-au urmat să slujească după el în biserica ridicată prin străduința sa și în parte pe cheltuiala sa e întrebare ce nu poate căpăta acum răspuns. Fapt e că portretul care atârna în tinda bisericii alături de al lui I. Stănculeanu nu mai există; după cum nu se poate ști nici unde-și are în cimitir sau în curtea bisericii mormântul.

Biserica și satul îi datorează prea mult acestui preot atât de harnic și probabil devotat bisericii și satului pentru a nu scrie câteva rânduri și despre el.

Gheorghe Țârulescu a fost cam al treilea preot la această biserică după cel consemnat la 1829 „*preotul Moisi*”, după un A.Dănulescu ce preotea la 1853, numele său aflându-se consemnat prima dată în 1866, deci a slujit biserica timp de 39 de ani.

Era descendent dintr-o veche familie de moșneni dumitreșteni și mai avea un frate - Grigore – care în 1903 era preot la Băbeni, așa după cum confirmă o corespondență între parohia Dumitrești și Protoieria Râmnicu Sărat, aflată într-un dosar de corespondență la biserică.

Face parte din prima generație de intelectuali ridicați dintre moșnenii noștri și adăugând faptul că mai avea un frate preot înseamnă că cei doi învățaseră carte cu mult înainte de 1850, ca și Manolache Roșca, tot din familie de localnici, care e principalul ctitor la 1850 la biserica din Bicești de Sus.

Unde învățaseră carte acești preoți, câtă carte, de la cine deprinseseră scris - cititul sunt întrebări la care nu se poate răspunde decât prin supoziții.

Cert este că scriau cu litere latine și învățaseră probabil prin școlile de catiheți ca și contemporanul lor Ion Creangă. Scrisul, caligrafia, ortografia și punctuația nu vădesc să fi primit o instrucție școlară prea eficientă, dar „*cu câtă carte știau, cu câtă nu știau*“, cum atât de frumos zice tot Creangă despre preoții epocii, și-au făcut cu prisosință datoria luminând și îndrumând poporul din mijlocul căruia ieșiseră.

Preotul Țârulescu a avut două fete: una măritată cu Ghiță Dănulescu, cealaltă cu Andone Stănilescu, deci numele Țârulescu s-a pierdut la descendenți.

Ultimul Țârulescu din vechea familie moșnenească atât de numeroasă altădată a fost un Victor Țârulescu mort la Dumitrești în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial. Fiii acestuia, unul ofițer superior – Petrică – și altul farmacist – Gilică – s-au înstrăinat de tineri și s-au prăpădit prin București, numele familiei stingându-se³

Începând din 1905 și până în jur de 1960 biserica a fost preoțită de Gh. M. Popescu, originar din Valea-Sălciei. A fost un preot deosebit, atât privind felul cum își îndeplinea obligațiile preotești, cât și ca om.

Biserica a fost foarte bine gospodărită în jumătatea de secol cât a fost slujită de Gh.M.Popescu. În 1917 după retragerea trupelor germane de ocupație a fost reparată și a fost ulterior modificată și mărită în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial. Față de schița desenată la pagina 53 din synodic s-au mărit tinda și geamlăcul, s-a mărit podul în care cânta corul bisericii, s-au placat pereții cu placaj și s-a vopsit și zugrăvit din nou.

Alături de preot, prezent tot timpul cât au durat lucrările la biserică, s-au aflat: Luca Vintilă și Costică Călărășanu – lemnari, precum și Păun Băjenaru - zidar localnic.

Numărul enoriașilor:

parohia	Dumitrești de Jos	familii 685	suflete 1812.
parohia	Bicești de Jos	familii 811	suflete 2427
parohia	Lăstuni	familii 432	suflete 902
Total		1928	5141

1) În Synodicul bisericii preotul Gh. M. Popescu scria în 1921:
„Dintre ctitori sunt fotografiați în tablouri ce sunt puse în tinda bisericii următorii: preot Gh.Țârulescu cu soția și Ion Stănculeanu” (p.53).

---

³ „După devastarea și avarierea trupelor germane” (Synodic, p.53)

Tabloul lui I. Stănculeanu se află pe peretele bisericii, cel al lui Gh. Țârulescu nu apare nicăieri, după cum nu i-am găsit nici mormântul sau crucea.

Încă de la începutul slujbei sale la Dumitrești, preotul Gh. M. Popescu s-a implicat în viața obștei, în activități culturale și economice chiar.

Astfel, a fost casier-contabil la Banca Populară „Dumitrești”, președinte al Cercului Cooperatist, membru al Comisiei ce aprovizionează cu cereale în timpul crizei de după Primul Război Mondial, a lucrat ca învățător suplinitor la școală, a predat religia în școală aproape patru decenii; dar activitatea sa cea mai notabilă s-a desfășurat în cadrul Căminului Cultural, unde a format cel mai important cor pe mai multe voci din perioada dinainte de Primul Război Mondial până în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Preotul avea un dezvoltat simț muzical, descifra partiturile fără instrument și instruia cu rigurozitate vocile înainte de asamblare. Corul a fost inițial, cu primul său nucleu, cor bisericesc, dar ulterior a devenit corul Căminului Cultural, instituție deja existentă în 1920, la care preotul era vicepreședinte.

Acest cor instruit de preotul Gh. Popescu, era dirijat atât la biserică precum și la cămin de învățătoarea Aurelia Dogaru. Corul se deplasa și în comunele vecine. Astfel, se consemnează în documente că a cântat la înmormântarea preotului de la Buda. Prima excursie prin țară a fost realizată de dumitreșteni cu acest cor prin 1935. Afilică Dogaru (n. 1911) fost membru al corului își amintea în vara lui 1999, că au vizitat atunci mănăstirile Văratec și Agapia, Cetatea Neamțului, Cheile Bicazului. Excursia a fost plătită din fondurile corului adunate de pe la serbări, înmormântări etc.

Corul bazat pe nucleul de atunci, împrăștiat cu tineret, a continuat să ființeze și după moartea preotului, încetinindu-și în perioada dictaturii comuniste atee activitatea la biserică, dar continuând-o la Căminul Cultural, în cadrul căruia a câștigat concursuri

pe țară ajungând în 1951 să cânte în finala pe țară la Ateneul Român din București.

Biserica și comuna datorează acestui preot și două monografii consemnate în Synodicul bisericii; una în 1906, în care dă informații de ordin geografic, istoric, demografic, cultural, mai ales moral, luând atitudine combativă fermă împotriva divorțurilor, „concubinajelor”, a viciilor și obiceiurilor rele, propunând și măsuri de îndreptare.

„Preotul și învățătorul să fie alături la muncă când e vorba de o misiune națională și sfântă” - scrie preotul în finalul acestei monografii.

O altă monografie scrisă în același dosar, datând din 1921 este mult mai amplă, umplând cu un scris mărunț, impecabil caligrafic, dar și în ce privește ortografia și punctuația, un număr de 11 pagini.

Sunt reproduse integral vechile pisanii ale bisericilor: cea din 1866 pentru biserica de la Lăstuni, cea din 1898 pentru cea de la Dumitrești. Dacă n-ar fi fost copiate aici s-ar fi pierdut pentru totdeauna, ele nefiind așezate la intrarea în biserică, așa cum ar fi trebuit.

Încercăm acum să împlinim această lipsă afișând pisanii la locul cuvenit.

Monografia cuprinde informații prețioase referitoare la viața economică⁴ și culturală din Dumitreștiul de la începutul secolului XX.

Nu ne propunem să rezumăm această monografie, întrucât cei interesați o vor găsi în arhiva bisericii (o copie xeroxată se află la biblioteca Liceului). Ne exprimăm regretul că preotul acesta atât de inimos, inteligent și harnic, n-a mai scris nimic în acest synodic după 1921. Viața i-a adus necazuri care l-au abătut cu forța lor neîndurătoare de la preocuparea din tinerețe. I-au murit sub vârsta de 25 de ani doi copii: o fată farmacistă și un băiat ofițer; spre bătrânețe a avut de îndurat persecuția comuniștilor, care l-au deportat pentru doi ani undeva pe la

---

⁴ „În comună sunt: 5 prăvălii, 5 brutării, 3 cârciume, 1 cafenea, patru bălciuri anuale și piață (săptămânală) duminică”.

Buhuși în Moldova, întorcându-se demoralizat și bolnav și murind nu mult după aceea în 1962, în vârstă de 80 de ani.

În timpul cât preotul Gh. M. Popescu a avut domiciliu forțat în Moldova la biserică a slujit un preot Leu, care la revenirea titularului parohiei a plecat.

I-a urmat la biserică preotul Dănilă Vasile, înmormântat în dreapta cum intri în cimitirul de lângă biserică.

După moartea preotului Dănilă a slujit un timp preotul Gheorghiță, consemnat pe pisană de la intrarea în biserică. Acesta s-a transferat și a venit preotul Nicolae Șontica, localnic prin naștere, care păstorește și acum parohia.

Biserica „Sf. Neculai” din Bicești de Sus

Cea de a doua biserică de la centrul comunei se află în marginea terasei pe care este așezat satul Giurcari. Este cea mai mare și frumoasă biserică de la noi, și credem, că puține ctitorii țărănești sunt în țară care să rivalizeze în mărime și frumusețe cu aceasta.

Ne mândrim noi, dimitreștenii, cu asemenea biserică, mai ales că ea a fost realizată din fonduri strânse de la poporenii de la noi și construită de un „*arhitect țaran*”⁵, Stan Calotă, variantă apropiată zilelor noastre a legendarului meșter Manole.

Actuala biserică s-a ridicat între 1933-1944, când s-a sfințit, construcția realizată cu meșteri lemnari și tâmplari din sat durând după cum se vede în jur de 10 ani. Necesitatea construirii bisericii a fost impusă de faptul că în 1931 în ziua sărbătorii moșilor de vară, după slujbă, biserica veche a ars până la temelie fiind dărâmată.

Sufletul devotat în întregime acestei construcții a fost preotul din acea vreme - Iordache Popescu, om harnic și cucernic care a știut să-i însuflețească pe enoriași să susțină prin muncă și bani ridicarea bisericii.

---

⁵ La sfințirea bisericii, învățătorul – orator Ghica Georgescu în discursul său așa l-a numit pe anonimul și modestul Stan Calotă din Giurcari.

Pictura a fost realizată de C. N. Constantinescu din Râmnicu Sărat, același care pictase cu 30 ani înainte biserica arsă.

Această biserică trăznită în 1931 nu era nici ea prea veche. Fusesse construită între 1911-1913 când preot în parohie era același Iordache Popescu, căruia i-a fost dat să construiască în timpul păstoritului său două biserici.

În Synodicul existent la biserică preotul Iordache Popescu scrie că biserica veche ridicată în 1850 „*despre material putea să dureze încă 20-30 cm, dar fiind prea mică în dimensiuni timpul a cerut refacerea*” (în parohie erau acum 240 familii cu 1.400 de suflete). La sărbători, credincioșii nu mai încăpeau în biserică, motivează preotul. Biserica din 1911-1913 construită în actualul cimitir se află la câțiva zeci de metri de cea actuală.

Comitetul pentru strângerea „*ofrandelor bănești*” era compus din enoriași ale căror nume de familie se găsesc în sat și astăzi: Dumitru Rotaru, Arghir Tăulescu, Vasile Crăciun, Trandafir Tr. Roșca, Pavel și Tănase Bizadea.

Merită a fi reținută relatarea că: „...*piatra pentru temelie a fost însă până pe podul Dumitreștilor cu vagoane firmei Grim-Döerfer de la punctul Între Motnae și a fost cioplită de maestrul Francesco Papagni*“, italian pripășit prin părțile noastre.

Pictura a fost realizată de C. N. Constantinescu din Râmnicu Sărat: „*cu preț de 5.000 lei pentru a face pictura în felul bisericii de la Dărâmați*“ (astăzi Oreavu, lângă Râmnicu Sărat).

În timpul ocupației din 1916-1918, nemții au luat clopotele bisericii, așa că după război s-a pus problema cumpărării clopotelor. Se comandă un clopot de 407 kg la o fabrică din București. E adus și montat provizoriu pe niște capre în curtea bisericii. La sunetul clopotului, satul se adună bucuros și curios și „*prin lovirea nechibzuită a doi oameni*” clopotul e spart.

E trimis la București, la retopire, cu o căruță cu cai. Preotul relatează în synodic: „*Plecați luni la ceasurile 8 din Dumitrești,*

ajungem joi în zori de zi la București, de unde încarcă clopotul. Duminică la ora 2 ajungem cu el în curtea bisericii”

Strașnici cai trebuie să fi avut Iancu Glogojan, căruțașul, dacă a parcurs atâta drum într-un timp atât de scurt.

Revenim la prima biserică din sat despre care deținem unele informații.

Istoricul bisericii cei vechi

Din „*gura oamenilor mai în vârstă*“, precum și după o tablă veche aflată în altar pe care e consemnat doar numele ctitorilor, ar rezulta că *„biserica a fost clădită din nou ca pe la anul 1850 sub îngrijirea de aproape a preotului Manolache Roșca și a cântărețului Ghiță“*

Acest preot cu numele Roșca era desigur dintre moșnenii din sat, alături de el, printre ctitorii de la 1850 aflându-se și Lazăr Roșca, Enache Roșca, Dinu Roșca, Vlad Roșca și Ioniță Roșca, deci din 10 ctitori, 7 poartă același nume de familie (ceilalți 3 ctitori se numeau: Ion Mafteiu, Costandin Bizadea și Alexe Crețu), nume existente și acum în sat.

Acest Manolache Roșca e primul dimitreștean ajuns preot, Gheorghe Țărulescu de la cealaltă biserică din Dumitrești de Jos apărând cu peste 10 ani în urma sa.

E demn de a fi reținută o informație care aruncă o anumită lumină asupra vieții oamenilor de la jumătatea secolului XIX. Ctitorii consemnați mai sus: „...*au povestit urmașilor că pe atunci se aducea ferul în blăni mari de la Brăila din care aici fierarii scoteau cuie pentru șindrilă și piroane mari pentru încheiatul bânelor...*”

Satul, probabil, nu avea prea multe case deoarece bânele erau „*făcute chiar din copaci tăiați din chiar locul bisericii*”

E limpede: unde sunt acum biserica și cimitirul, era pădure de stejar, care acoperea, probabil, o bună parte din satul actual.

O tradiție orală, neconsemnată însă în synodicul scris de preotul Iordache Popeșcu, afirmă că la biserica din 1850 au fost aduse materiale

și din demolarea unui vechi schit ce se aflate înainte vreme în „Poiana Iorgulesei”⁶.

Verificări ulterioare la arhive bisericești, la Episcopie sau la Arhivele Statului vor aduce, probabil, informații care vor completa pe cele sărace și nesigure de care dispunem.

În „Istoricul bisericii cei vechi” preotul Iordache Popescu scrie în synodicul la care m-am referit: *„Nu a avut nici o inscripție, decât o lespede mare de piatră care servea la acea biserică pentru scară și pe care era scris nedescifrabil tot cu caractere vechi bisericești și care din nebăgare de seamă s-a făcut mici fărâme cu ocazia reparațiunii”*

E limpede că inscripția a servit drept scară de intrare în biserica ridicată în 1850, fiindcă dacă ar fi fost scrisă ca pisanie pentru această biserică și-ar fi avut locul deasupra ușii de intrare în biserică așa cum e peste tot⁷

De unde fusese adusă această piatră cu inscripția veche pe care preoții din a doua jumătate a secolului XIX, buni cunoscători ai alfabetului chirilic, n-au putut-o descifra?

Pare plauzibil că provenea de la vechiul schit din poiana Iorgulesei, de unde tradiția orală afirmă că s-au adus materiale la construcția bisericii ridicată în sat la 1850.

---

⁶ Informația vine din mai multe surse: preotul Vintilă Mircea - știe de la fostul dascăl Gheorghe Popescu; Gheorghe Chiriță Trandafir (n.1921) - știe de la bătrânii săi; Ghiță Pușcașu (n. 1910) spune că pe locul fostului schit se află și acum pietre din temelie; în „Milcovia” 1936 G.Tătulescu în studiul **O așezare de moșneni – Dumitrești** – relatează: *„La anul 7226 (1717) Decembrie 27 Cârstea feciorul răposatului popa Fătul dă la mâna părintelui Nechifor, egumenul mănăstirii Râmnicul Cartea de danie prin care închină schitișorul ce i-au rămas de la părintele său acestei mănăstiri. Acest schit se afla pe moșia Peleticu (Poenița)?. Este schitul din poiana Iorgulesei ?”*

⁷ O astfel de inscripție pe o piatră pusă la scara de intrare în biserică am găsit în 1999 la biserica rusească de la schitul Poiana Mărului.

Din cele relatate mai sus s-a conturat oarecum imaginea preotului Iordache Popescu, ctitorul celor două biserici; cea din 1911 și cea din 1944. Nu are urmași în comună care să-i poarte numele. Nu era rudă nici cu popa Ion Popescu, dimitreștean care a slujit la Dealul-Lung și Lăstuni și care este înmormântat tot în cimitirul de la Bicești de Sus.

După moartea preotului Iordache, slujește mai îndelungată vreme la Dumitrești Alexandru Spănu, om blând și cumsecade, respectat de cetățeni.

Mulți ani slujește aici preotul Costică Negrilă, venit în 1952 de la Jitia.

Biserica „Sf. Vasile” din Lăstuni.

În synodicul bisericii din Dumitrești de Jos sunt scrise de către preotul Gh. M. Popescu și informații despre biserica din Lăstuni, fapt explicabil prin acela că până în 1925 biserica din Lăstuni era filială celei din Dumitrești și preotul de la centrul comunei slujea și acolo.

Inscripție veche a bisericii filialei „Sf. Vasile” din Lăstuni:

„Această Sf. Biserică s-a început de către locuitorii acestui cătun cu Răposatul Preotul Stan, Dl. C. Datcu, Dl. A. Damian, la anul 1866 lucrându-se până deasupra ferestrelor și a stat până la anul 1868; de aci s-a început iarăși cu stăruința D-lui V. Haiducescu din com. Tâmboiești, Toader Gheorghe, Gr. Mihui, N. Dogaru și ceilalți locuitori și a luat finit la anul 1871 Decembrie 1 sfințindu-se la acest an Decembr. 5.” (synodic, p.52)

Toader Mohârță, bătrân de aproape 100 de ani, spunea că primul preot, „ctitorul din 1866” a Stan C. Datcu, dar în inscripția de mai sus, copistul pune virgulă între „Preotul Stan” și „Dl. C. Datcu” lăsând să se înțeleagă că e vorba de două persoane diferite.

Nu are prea mare importanță acum dacă e vorba de o singură persoană sau două, semnificativ ar fi doar faptul că numele Datcu ar indica un localnic drept prim preot la Lăstuni. Cel de-al doilea ctitor, „Dl. A. Damian” era boier cu moșie la Lăstuni, sat de clăcași împrăștiți prin efectul Legii agrare în 1864. Tot prin

împroprietărirea din 1864 se repartizează și locul pentru construirea bisericii, precum și 17 pogoane cu care este înzestrată biserica.

După relatarea bătrânului Toader Mohârță, biserica ar fi fost slujită de următorii preoți:

- Stan C. Datcu - ctitorul de la 1866
- Gh. M. Popescu de la Dumitrești - până în 1925, când filiala devine parohie
- Ion Popescu, dumitreștean de origine din Giurcari, venit de la Dealu-Lung.

Sebastian Popescu - „popa Scai” în perioada interbelică până după război când este arestat

- un preot Stroe, din județul Buzău, pentru câțiva ani
- Puiu Dumitru, căruia îi urmează fiul său, Valentin Puiu, actualul preot.

Nefericitul preot Sebastian Popescu, poreclit de poporeni, popa Soare a avut de îndurat prigoana comuniștilor care l-au arestat ca dușman politic.

În monografia din 1905, preotul Gh. M. Popescu consemna următoarea situație statistică: 580 locuitori și 2.292 suflete, din care scăzându-se 230 locuitori și 635 suflete cât avea atunci parohia Lăstuni, rezultă la parohia bisericii „Sf. Dumitru” în 1905 un număr de 350 familii cu 1.657 suflete.

La aproximativ 100 de ani după aceea, deci la data scrierii monografiei, numărul total al locuitorilor din parohia respectivă era de 685 gospodari și 1.812 suflete, deci la un spor de 300 familii în plus acum sunt numai 52 de suflete în plus, ceea ce indică o creștere extrem de mică a numărului populației.

La Bicești de Jos în 1910 erau în jur de 240 familii cu 1.400 suflete, după cum precizează raportul bisericii pentru a motiva Episcopiei necesitatea măririi bisericii.

Acum la Bicești sunt după recensământul din 1992 un număr de 811 familii cu 2.227 suflete, ceea ce denotă aceeași creștere

semnificativă a numărului gospodăriilor cu 571, pe când a sufletelor e de numai cca 230.

Nu dispunem de cifrele din anii din urmă la parohia Lăstuni dar, după datele aceluiași recensământ din 1992, în parohie sunt 432 de gospodării cu 902 persoane aproape în unanimitate ortodocși, cei câțiva adventiști nemodificând statistica.

MONUMENTUL LUI SUVOROV DE LA DUMBRĂVENI

Nicolae Spăntulescu

Ionel Burlacu

Horia Dumitrescu

Alexandr Vasilievici Suvorov s-a născut la Moscova la 13 / 24 noiembrie 1729 (sau 1730), descinzând dintr-un tată suedez, și el ofițer, care în timpul **Ecaterinei I (1725-1727)** ajunsese la gradul de general șef și demnitatea de senator.

La vârsta de 13 ani îl găsim pe Suvorov înrolat în regimentul Semionovski. Locotenent în 1754, ajunge după numai trei ani, colonel. **Ecaterina a II-a (1762-1796)** l-a numit comandant al unui regiment de infanterie din Astrahan, semnându-i decretul cu propria mână. În 1768 i se încredințează comanda a trei divizii în războiul Rusiei cu Polonia, în urma căruia este avansat la gradul de general maior. Participă la războiul ruso-turc (1768-1774) și după trei victorii consecutive este, din nou, avansat la gradul de general de divizie. După Pacea de la Kuciuk-Kainargi* (10 / 21 iulie 1774), Suvorov a fost trimis să reprime răzcoalele care izbucniseră în interiorul țării.

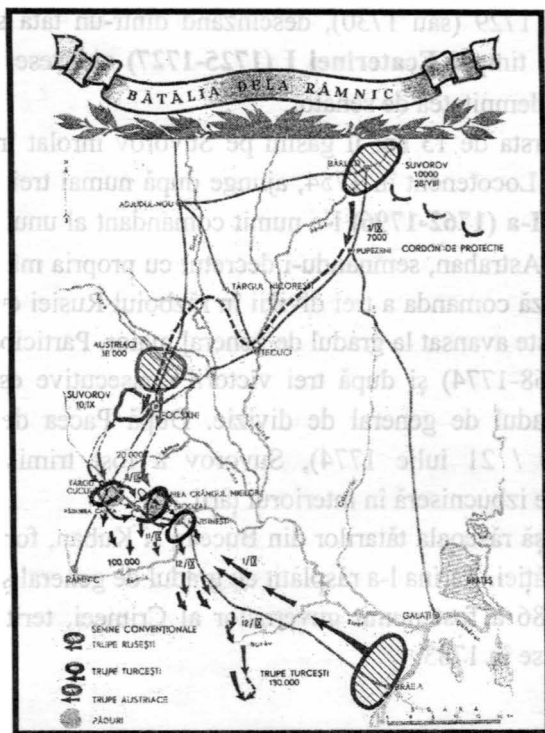
Înăbușă răscoala tătarilor din Buceag și Kuban, forțându-i să se închine împărăției. Țarina l-a răsplătit cu gradul de general șef.

În 1786 a fost numit guvernator al Crimeei, teritoriu pe care Rusia îl anexase în 1783.

---

* sat lângă Silistra

În războiul ruso-austro-turc (1787-1792) principalele victorii au fost obținute de ruși, sub comanda lui Suvorov. Acesta a împrăștiat la Focșani o armată turcă, apoi a nimicit la Vadul Râmnic (pe actualul loc al Plaineștilor) armata marelui vizir (22 septembrie 1789), în urma cărei victorii a fost ridicat la gradul de generalissim și distins cu titlul de „conte de Râmnic” („Rimnițki graf”). În aceste lupte, un rol strălucit l-au jucat voluntarii români, printre care s-au distins căpitaniul Ion Udre și Pavel Vizirean și praporcicii¹ Hudache Popescu și Mihalache Arsenie. Comandantul lor, maiorul Skobelevski a fost citat de mai multe ori pe Ordinul de zi. După mărturia lui Suvorov, din cele 31 de steaguri cucerite după înfrângerea marelui vizir, cinci au fost luate de voluntarii români.

¹ praporcic – sublocotenent în armata țară

În 31 decembrie 1790 Suvorov cucerește Ismailul și a trecut toată garnizoana prin ascuțișul sabiei; din toată prada nu și-a luat decât un cal.

A reprimat revolta polonezilor, intrând victorios în Varșovia (9 noiembrie 1794). Țarina l-a ridicat la gradul de feldmareșal, i-a acordat titlul de prinț și i-a dăruit un baston de comandant în aur și o coroană de stejar împodobită cu diamante, în valoare de 60.000 de ruble. Sub domnia lui **Pavel I (1796-1801)** a căzut în dizgrație și fu decăzut din rang.

În 1798 i-a fost interzisă intrarea în Moscova.

Participă la luptele din Alpi, ajunge în Italia, obținând victorii asupra trupelor franceze la Trebia (17-19 iunie 1799), Novi (15 august), dar este învins și oprit în Elveția, la Zürich (25-27 septembrie 1799).

A murit în 1800 retras la moșiile sale din Lituania. Lui Suvorov i-a rămas un fiu – Nicolae – care a ajuns aghiotant al țarului **Aleksandr I Pavlovici (1801-1825)** și care în 1820 a murit în apele umflate ale Râmnicului, fiind înmormântat în Biserica Domnească din Râmnic Sărat.

Suvorov a rămas pentru ruși în galeria marilor personalități militare, fiind apreciat, deopotrivă, atât de țarii ruși, cât și de Stalin.

Inițiativa ridicării unui monument lui Suvorov aparține Societății Istorice Militare Ruse²

Țarul **Nicolae II Aleksandrovici (1894-1917)** a intervenit pe lângă regele Carol I spre a-i permite să ridice monumentul pe locul unde s-a desfășurat bătălia de la Vadul Râmnic. Locul amplasării a fost ales pe malul drept al Râmnei, în amonte, pe un bot de deal situat la 200 m vest de calea ferată București – Iași și 200 m nord de șoseaua comunală Plainești - Mărtinești.

Formalitățile legale s-au declanșat în iunie 1911.

---

² Arhivele Militare Române (în continuare se va cita AMR), fond nr.3037, dosar nr.1189, f.4

Colonelul Dumitru Iliescu – șeful Statului Major al Inspectoratului General al Armatei – informa pe ministrul de Război că pentru a primi donația terenului pe care urma să fie amplasat monumentul era nevoie de aprobarea Consiliului de Miniștri și că lucrările de instalare a monumentului vor fi supravegheate de colonelul Ștefănescu³

Terenul respectiv era proprietatea sătenilor Ion Ciolacu, Tinca Tache Busuioc și Nicolae I. Răducanu. Ei au cedat parcelele lor Ministerului de Război care la rândul-i, se angaja să le dea în schimb un teren cu o întindere egală și o despăgubire pentru privarea „*de fructele proprietăților lor pe care aveau sădite vii și livezi*”⁴

Această despăgubire a fost estimată inițial - 15 decembrie 1911 - la câte 6.000 lei pentru cele trei pogoane, care „*se va plăti din suma dată de județul R.Sărat pentru construcția cazarmei divizionului de artilerie din Garnizoana R.Sărat.*”⁵

La 18 iunie 1912, Ministerul de Război era informat de Direcțiunea Administrației Generale, Personalului și Contenciosului din Ministerul de Interne, că cei trei săteni nu primiseră nimic pentru „*porțiunea de teren necesară așezării monumentului, construirii unei case de pază și a unei șosele în legătură cu șoseaua vicinală, cum și locul necesar pentru o piață în jurul monumentului*”⁶

De abia la 9 februarie 1913 cei trei săteni vor primi, ca despăgubire, câte 1800 lei.⁷

S-au găsit și donatori dezinteresați: Th. Popescu, D. Suculescu și Th. Dăbuleanu au cedat celor trei săteni 1 ha și 6.682 m², situație confirmată prin Jurnalul Consiliului de Miniștri din 4 iulie 1911⁸.

---

³ Ibidem

⁴ Ibidem, f.27

⁵ Ibidem, f.80

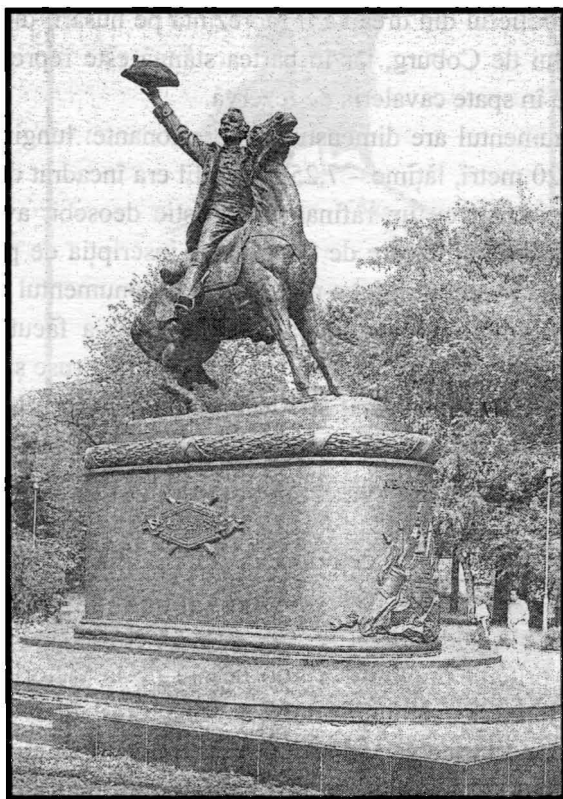
⁶ Ibidem, f.23

⁷ Ibidem, f.34

⁸ Ibidem, f.9

Prin Actul de donațiune înregistrat cu nr.10788/24 septembrie 1911 la Ministerul de Război ei declară că donează acestuia „*în plină proprietate și liber de orice sarcini, un teren în suprafață de 1 hectar și 6682 m.p. Acest teren îl dăruim Ministerului de Război în scop de a-l da locuitorilor Nicolae Răducanu, Ion Ciolacu și Tinca Tache Busuioc în schimbul terenurilor ce au cedat Ministerului pentru așezarea monumentului generalului Suvoroff*”⁹

Monumentul a costat 120.000 de ruble. Statuia a fost executată de sculptorul B. W. Edwards din Odessa. Mărimea calului și călărețului erau cele naturale.

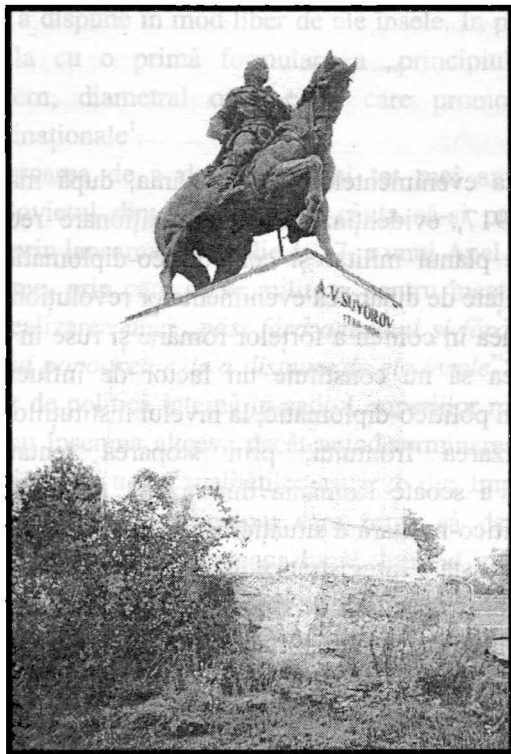
⁹ Ibidem, f.70 verso

Statuia a fost montată pe un soclu de granit roșu de Finlanda ce era înconjurat de trei basoreliefuli în bronz, pe frontispiciul și lateralele stângă și dreaptă, iar pe latura nordică se afla o cruce în relief cât înălțimea soclului. Statuia îl prezenta pe Suvorov călare pe un cal de stepă ingenuncheat pe picioarele din spate, ca oprit dintr-un galop. Suvorov era prezentat cu bicornul în mână rostind: „Să ne ajute Dumnezeu vitejilor. Ura!” Basorelieful central reprezintă bătălia cavaleriei ruse la Câmpul Mieilor. Basorelieful din stânga reprezintă pe cazacii și grenadierii ruși intrând în cetatea turcă, producând o panică groaznică. În mijlocul basoreliefului se află Suvorov, încurajându-și trupele. Basorelieful din dreapta îi reprezintă pe husarii din Regimentul IV al prințului de Coburg, iar în partea stângă este reprezentat prințul călare, având în spate cavaleria de rezervă.

Monumentul are dimensiuni impresionante: lungime - 8 metri, înălțime - 5,20 metri, lățime – 7,25 metri. El era încadrat de un grilaj de fier forjat, executat cu un rafinament artistic deosebit având în jur o bordură de beton cu răzoare de flori. După inscripția de pe medalionul bătut cu ocazia inaugurării i s-a mai spus și „Monumentul contelui A.V. Suvorov de Râmnic“. Inaugurarea propriu-zisă s-a făcut în fața unui numeros public și în prezența unei Comisii Militare ruse și române, la 3 noiembrie 1913. Au participat și Alexandru Vlahuță, I. L. Caragiale și fiul său Mateiu I Caragiale care au fost propuși de generalul rus Arseniev – însărcinat pe lângă delegația rusă de la București – spre a fi decorați.

În 1916, rușii au demontat statuia și basoreliefurile și le-au transportat în Rusia. Au fost remontate la Odessa, iar mai târziu la Ismail (localitate unde Suvorov învinsese pe turci) unde se află și în prezent. Cu prilejul împlinirii a 160 de ani de la victoria lui Suvorov împotriva turcilor, monumentul a fost restaurat de Comisia Monumentelor Istorice și Artistice a Academiei RPR, cu care prilej, în partea din față a acestuia, a fost dăltuită în marmură următoarea inscripție în limbile română și rusă: „*Acest monument va fi restaurat ca*

semn al recunoștinței și prieteniei poporului român față de marele popor sovietic; el a fost ridicat în amintirea victoriei dobândite asupra năvălitorilor turci, la 22 septembrie 1789 pe Câmpia Râmnicului de către armata rusă sub comanda strălucitului comandant de oști, generalissimul A.V. Suvorov. În rândurile armatei ruse au luptat numeroși voluntari români. Glorie eternă invincibilului comandant de oști, A. V. Suvorov, care a luptat pentru eliberarea poporului nostru de sub jugul turcesc“

Actualul monument este ridicat în anul 1958 pe vechiul amplasament și este opera sculptorului Marius Butunoiu.¹⁰

---

¹⁰ V. Țiroiu, D. Kivu, **Călătorind prin Vrancea**, Editura Meridiane, București, 1968, p.23

O SOLUȚIE CONTROVERSATĂ: ARMISTIȚIUL DE LA FOCȘANI

*Vasile Popa
Cezar Măț*

Analiza evenimentelor din România, după marile bătălii din vara anului 1917, evidențiază o intercondiționare reciprocă tot mai profundă între planul militar și cel politico-diplomatic, ambele fiind decisiv influențate de dinamica evenimentelor revoluționare din Rusia.

Acțiunea în comun a forțelor române și ruse în cadrul aceluiași front, nu putea să nu constituie un factor de influențare reciprocă, inclusiv în plan politico-diplomatic, la nivelul instituțiilor conducătoare.

Stabilizarea frontului, prin stoparea tentativei armatelor Centralilor de a scoate România din război, nu a fost urmată de o clarificare politico-militară a situației în planul cooperării româno-ruse. Dimpotrivă, aceasta a înregistrat o degradare continuă, cu implicații tot mai grave asupra capacității de ripostă comună, într-o zonă a frontului oriental care imobiliza încă importante forțe austro-germane.

Primele semne ale degradării acestor relații se făcuseră deja simțite chiar din momentul declanșării revoluției burghezo-democratice din februarie 1917 din Rusia. La acest moment însă, atenția responsabililor politici și militari români era acaparată de rezolvarea problemelor cerute de reorganizarea armatei române, concomitent cu menținerea liniei frontului, stabilizat la sfârșitul anului precedent.

Totuși semnalele venite din Rusia au fost înregistrate și urmărite cu mare atenție pentru că, evoluția evenimentelor-în sensul concretizării principiilor revoluției ruse-putea genera mutații profunde la nivelul conștiinței maselor de ostași și a populației din zona operativă, mai ales că propaganda germană își concentrase toate eforturile în această direcție.

Victoria revoluției a prilejuit guvernului provizoriu posibilitatea de a se exprima, în ceea ce ținea de chestiunile de ordin național, foarte sensibile de altfel, printr-o formulă de mult așteptată: dreptul națiunilor din imperiu de a dispune în mod liber de ele însele. În plan conceptual, aceasta echivala cu o primă formulare a „principiului națiunilor”, principiu modern, diametral opus celui care promova viabilitatea imperiilor multinaționale¹.

În încercarea de a da dimensiuni tot mai ample procesului revoluționar, Sovietul din Petrograd va căuta să-și pună în practică programul său prin lansarea, în aprilie 1917, a unui Apel către socialiștii din întreaga lume, prin care să se militeze pentru încetarea războiului imperialist și realizarea unei „*păci fără anexiuni și fără contribuții, în numele dreptului popoarelor de a dispune de ele însele*”². Translatată la nivelul relațiilor de politică internă în cadrul imperiilor multinaționale, o astfel de pace nu însemna altceva decât autodeterminarea popoarelor, o revendicare mai veche a naționalităților asuprite din Imperiile Țarist și Habsburgic și totodată un principiu care urma să devină scopul și finalitatea luptei naționale din întreaga lume. Intuind influența acestuia asupra maselor, bolșevicii l-au preluat și însușit dându-i o nouă dimensiune pe timpul „revoluției” din octombrie, prin care aceștia au acaparat întreaga putere. Prin proclamarea principiului libertății națiunilor sub formula autodeterminării până la desprinderea de statul tutelar, bolșevicii au transformat de fapt o necesitate de ordin național,

---

¹ I. M. Oprea, *România și Imperiul rus 1900-1924*, vol. 1, Editura Albatros, București, 1998, p. 150

² *Ibidem*

într-o virtute a ideologiei lor. Nu întâmplător, primul document programatic al guvernului a fost „Decretul asupra păcii”, prin care s-a lansat invitația către toate statele beligerante de a se demara tratativele de pace „fără anexiuni și fără contribuții” Se crea astfel o legătură directă între actul încheierii păcii și rezolvarea problemelor de ordin național, un tertip bolșevic prin care liderii roșii sperau să capete încredere și recunoaștere internațională. Propaganda germană, care urmărea prin sprijinul dat bolșevicilor, să scoată efectiv Rusia din luptă, pentru a se putea concentra și lovi decisiv în Vest, s-a asociat politicii acestora, astfel încât o mare parte a trupelor ruse și nu numai, a căzut sub influența ideilor pacifiste, fiind deturnată practic de la îndeplinirea scopurilor războiului.

În plan militar, anul 1917 a însemnat o mare deziluzie pentru coaliția Antantei, care nu a reușit să desfășoare amplele ofensive planificate. Mai bine închegate și acționând coerent sub ordinele unui Comandament unic, armatele Centralilor au repurtat victorii tactice importante, pe toate fronturile, mai puțin în România unde acestea au fost oprite în Poarta Focșanilor.

Ofensiva germano-austriacă pe frontul răsăritean și-a atins scopurile operativ-tactice astfel încât spre sfârșitul anului 1917 și în prima parte a celui următor, prin cucerirea Kievului, a Odesei și a Harkovului, era ocupată aproape întreaga Ucraină. În acest fel, România ajunsese să fie înconjurată aproape din toate părțile de trupe inamice. Totuși, pericolul cel mai mare avea să vină tocmai din partea „aliatului” rus, împreună cu care trebuia să salveze ceea ce mai rămăsese neocupat din teritoriul național.

Sub influența ideilor pacifiste promovate de bolșevici și de propaganda germană, trupele ruse aflate pe frontul român vor fi tot mai greu de ținut sub control. Actele de dezordine și nesupunere față de comandanți, contestarea autorității acestora, refuzul de a îndeplini ordinele și dezertările au devenit frecvente, astfel încât cooperarea cu aceste trupe devenea practic imposibil de realizat, în pofida eforturilor

pe care le-a făcut generalul Scerbacev și alți comandanți de mari unități ruse, contestatari ai puterii bolșevice de la Petrograd.

Fundamentul teoretic al acestui comportament, realmente haotic, l-a constituit setul de idei, principii și îndemnuri cuprinse în **Decretul asupra păcii**, adoptat de cel de-al doilea Congres al Sovietelor de deputați din 25-26 octombrie/ 7-8 noiembrie 1917.

Două sunt principiile de referință cuprinse în respectivul Decret, care au avut o înrăurire decisivă asupra trupelor deznădăjduite și sătule de privațiunile unui război, ale cărui resorturi nu mai puteau fi înțelese.

În primul rând era explicat pe larg conceptul de anexare de teritorii străine. Această anexare - explicau liderii bolșevici - nu putea avea nici un fel de legitimitate atâta timp cât respectivele teritorii fuseseră alipite fără consimțământul și dorința exprimate precis, clar și de bunăvoie. *„Dacă o națiune este reținută cu forța în granițele statului respectiv - se sublinia în Decret -, dacă în ciuda dorinței exprimate de ea [...] acestei națiuni nu i se acordă dreptul ca prin vot liber și în-urma retragerii complete a trupelor națiunii anexate sau, în general, ale națiunii mai puternice, [...] alipirea ei constituie o anexiune, adică o cotropire și o silnicie”*³. Se lansa astfel un semnal de avertizare și se sugera, celor care se aflau într-o astfel de situație, că nerecunoașterea autorității puterilor tutelare ar fi fost o atitudine perfect îndreptățită.

În al doilea rând, Decretul propunea soluția care ar fi pus capăt tuturor ororilor generate de „războiul imperialist”, anume pacea generală. Puterea bolșevică nu-și făcea astfel nici un scrupul din faptul că Rusia (ce-i drept - Rusia imperialistă- n.n.) semnase Pactul de la Londra din septembrie 1914, angajându-se față de Franța și Anglia că nu va încheia pace decât cu acceptul acestora. Guvernul muncitoresc-tărănesc (bolșevic) chema astfel toate guvernele popoarelor beligerante de a se alătura inițiativei pentru o pace generală.

---

³ V. I. Lenin, **Opere complete**, vol.35, Editura Politică, București, 1965, p.14

În aceeași zi, comisarul poporului pentru Afacerile Străine a adresat o Notă țărilor Antantei prin care, invocând prevederile „Decretului”, propunea începerea negocierilor de pace. Peste două zile, același comisar s-a adresat și guvernelor Centrale propunându-le să încheie armistițiul⁴.

În timp ce Franța și Anglia au respins acest Apel, Comandamentele Centrale l-au acceptat și, în lipsa delegațiilor occidentale, puterea de la Petrograd, a demarat la 22 noiembrie 1917 tratativele pentru semnarea Armistițiului, la Brest-Litovsk.

Deruta trupelor ruse aflate pe frontul român s-a accentuat continuu, astfel că o parte tot mai mare dintre acestea au început să părăsească frontul, în timp ce, o altă parte, era solicitată să participe, ca forță de presiune, pentru extinderea „revoluției” la nivelul Moldovei.

Întrucât situația militară devenea tot mai grea, plecarea trupelor ruse trebuind a fi suplinită de forțele române, s-a încercat găsirea unei soluții politico-militare, ținând seama și de solicitarea expresă a Franței de a se menține activ frontul românesc.

Cunoscând atitudinea pe care autoritățile de la Iași o aveau față de recenta sugestie de pace, guvernul maximalist a încercat o stratagemă prin care să determine totuși armata română să înceteze acțiunile militare și să consimtă la semnarea Armistițiului.

Încă din 9 / 22 noiembrie 1917, Stavka s-a adresat, într-un mod cu totul neconvențional⁵, direct Comandamentului Armatei 2 române instalat la Bacău, cu o telegramă care reproducea de fapt indicațiile pe care guvernul maximalist i le făcuse generalului Duhonin, noul

---

⁴ apud I. M. Oprea, *op.cit.* p.200. Autorul prezintă acest comportament al puterii bolșevice ca pe o formulă de răsplată față de Germania, care a ajutat-o să organizeze și să înfăptuiască lovitura de stat din 25 octombrie 1917.

⁵ De la intrarea României în război, Stavka nu s-a întreținut niciodată în mod direct cu armatele române, întreaga corespondență operativă fiind purtată prin intermediul M. C. G. român.

comandant șef al Stavkăi⁶. Astfel, acesta era sfătuit să se adreseze armatei inamice, pentru încetarea imediată a operațiunilor militare, cu scopul de a începe tratativele de pace⁷. Deși telegrama era semnată de cele mai înalte autorități bolșevice V. I. Ulianov Lenin, Troțki, Krîlenko, Duhonin a refuzat să o pună în aplicare, pe motiv că nu era datată și nu avea număr⁸, „*apreciind-o*” (în mod conștient – n.n.) ca pe o încercare de diversiune.

De ce a ajuns această telegramă la Comandamentul Armatei 2 române este o întrebare la care nu se poate formula încă un răspuns argumentat, pe bază de documente. Cel mai probabil, autoritățile bolșevice au încercat să fructifice, în beneficiul lor, conflictul de opinie dintre generalul Averescu și premierul Brătianu în legătură cu soluția care trebuia adoptată față de propunerea de pace separată recent lansată. Se spera probabil că generalul Averescu ar fi putut iniția astfel tratative de pace, fără știrea și chiar împotriva guvernului, ceea ce l-ar fi pus pe acesta și pe aliații occidentali în fața faptului împlinit. Evident stratagema rusă nu s-a putut finaliza.

Față de propunerile de pace inițiate de guvernul bolșevic aliații occidentali au avut o reacție de ostilitate. Generalul Duhonin a primit un protest colectiv al reprezentanților Antantei la Stavka și o Notă a lui Clemenceau, prin care Franța anunța că nu recunoaște guvernul bolșevic și îi recomanda lui Duhonin să respingă toate tentativele de pace, pentru a menține armata rusă în fața inamicului comun. O astfel de Notă a fost

---

⁶ Generalul Duhonin a preluat comanda supremă a armatei la 1/14 noiembrie 1917 după tulburările care au marcat dispariția de pe scena politică rusă a lui Kerenski. A avut tot timpul o poziție contrară guvernului bolșevic, în problema continuării războiului.

⁷ Arhivele Militare Române (în continuare se va cita AMR), fond 2, dosar nr.2, f. 28

⁸ Acesta a fost motivul pentru care Duhonin a fost destituit din funcție. Peste doar 10 zile avea să fie omorât de proprii soldați, executori ai sentinței date de bolșevici.

înmânăta și generalului Scerbacev de către generalul Berthelot în aceeași zi - 12 /25 noiembrie 1917.

Guvernul bolșevic nu putea fi însă oprit din drumul său. Chiar a doua zi, generalissimul Krâlenko a înaintat Centralilor, prin parlamentari, propunerea de încheiere a Armistițiului ca premisă a deschiderii tratativelor de pace. La 19 noiembrie / 2 decembrie 1917, delegația Sovietelor, în frunte cu Joffe și Kamenev a început la Dvinsk convorbirile preliminare cu reprezentanții Puterilor Centrale, iar a doua zi, la Brest - Litovsk debutau tratativele pentru semnarea Armistițiului, după ce Krâlenko anunțase suspendarea ostilităților pe întregul front de la Baltică la Marea Neagră, pe timp de zece zile, începând cu 24 noiembrie / 7 decembrie 1917.

Situația creată, foarte complexă atât din punct de vedere militar cât și politico-diplomatic, a impus responsabililor români o analiză asupra căreia s-au exprimat mai multe puncte de vedere, ținându-se seama și de faptul că guvernul bolșevic câștigase deja un ascendent în fața factorilor militari de la Moghilev.

Astfel, la 18 noiembrie / 2 decembrie 1917 regele a convocat un Consiliu de război la care au participat premierul Brătianu, generalii Prezan, Averescu, Grigorescu, Iancovescu și de asemenea generalul Berthelot, cu scopul de a se realiza consultarea acestora, în privința conduitei ce trebuia adoptată, în raport cu situația din Rusia. După o discuție „foarte lungă și extrem de delicată”, așa cum a caracterizat-o Berthelot, participanții au convenit următoarele:

1. În privința armistițiilor de detaliu, care au fost încheiate⁹, s-a hotărât să nu se țină seama de ele și să se continue cu astuparea breșelor create în front de trupele ruse, care l-au părăsit

---

⁹ Se referă la încetarea luptelor, convenite între o parte dintre unitățile ruse și germane aflate față în față, înainte de demararea propriu-zisă a tratativelor de armistițiu

2. În legătură cu armistițiul general „încheiat de ruși” (Armistițiul nu fusese încă încheiat, dar participanții erau convinși că inițiativa rusă va avea finalitate n.n.) se recomanda, „*să nu ne amestecăm și să refuzăm toate propunerile și încercările de fraternizare*”; inamicul nu trebuia provocat, dar în același timp, atacurile sale trebuiau respinse cu fermitate.

3. În cazul în care rușii ar abandona complet frontul, să ne replem odată cu ei și să stabilim un nou front, în fața Prutului

4. Să se ia măsurile necesare pentru a se asigura protecția împotriva jafurilor în zonele de retragere a armatei ruse¹⁰

După cum a prezentat generalul Berthelot problemele discutate, rezultă că abordarea acestora s-a făcut într-o manieră condițională, hotărându-se a se lua anumite măsuri strict în funcție de evoluția evenimentelor din Rusia, în speță de încheierea sau nu a Armistițiului.

O serie de documente arhivistice recent puse în circulație, ca și unele lucrări de specialitate¹¹ prezintă această ședință, ca pe un fapt cunoscut, în sensul că participanții aveau suficiente informații în legătură cu derularea evenimentelor, cu demersurile guvernului bolșevic și cu reacția celor cărora le era adresată invitația de a semna Armistițiul, de vreme ce ordinea de zi era clară, propunându-se rezolvarea unor chestiuni punctuale și destul de exacte. În primul rând, trebuia să se hotărască asupra autorității care urma să încheie Armistițiul - regele sau altă personalitate politică sau militară. În al doilea rând, trebuiau stabilite măsurile militare care urmau a fi luate în ceea ce privește trupele române. Legat de aceasta trebuiau stabilite, de asemenea, condițiile în care urmau a se produce eventualele retrageri ale trupelor ruse.

---

¹⁰ gen. H. Berthelot, **Jurnal și corespondență. 1916-1917**, Ediția Gh. I. Florescu, Editura Cronica, Iași, 1997, p. 229

¹¹ menționez I. Pavelescu, A. Pandea, Ef. Ardeleanu, **Proba frontului**, Editura Globus, București, 1991, vol. I

Deși nu erau prezentate în mod explicit, două concluzii apăreau destul de clare, încă de la această dată: în primul rând, încheierea unui Armistițiu apărea ca inevitabilă, rămânând de stabilit doar autoritatea care să semneze un astfel de document; în al doilea rând, participarea generalului Berthelot, ca reprezentant al M. C. G. francez la aceste discuții, părea a fi o dezlegare tacită dată de aliații occidentali pentru încheierea Armistițiului¹².

Mai există și o a treia exprimare în legătură cu acest moment, conform căreia, în urma Consiliului militar s-a hotărât „*continuarea războiului, chiar dacă trupele rusești ar încheia armistițiul cu inamicul*”¹³

Documentele recent studiate nu evidențiază faptul că participanții și-ar fi exprimat o poziție clară în legătură cu ceea ce ar urma să se hotărască vis-à-vis de mesajul transmis de către bolșevici.

Doar la insistențele generalului Averescu, -își amintea acesta- Brătianu „*a fost nevoit a spune că, dacă situațiunea militară îngăduie guvernul nu vrea să încheie armistițiu*”¹⁴.

Pentru prezentarea cât mai exactă a stării în care se aflau guvernul, dar și armata română la această dată, sunt edificatoare două relatări aparținând unor înalte personalități cu rang însemnat în ierarhia militară care cunoșteau adevărata stare de fapt atât din punct de vedere al stării moral-politice, cât și militar.

Cu o zi înainte de ședința Consiliului de război, generalul Averescu a avut o întrevedere cu generalul Constantin Iancovescu, titular la ministerul de Război, pe probleme care urmau a fi dezbătute a doua zi la Consiliu. Cei doi au convenit asupra a trei căi posibile pentru ieșirea din impas și anume: „*retragerea în Rusia; dizolvarea armatei și*

---

¹² Aserțiunea poate fi veridică numai dacă hotărârea Consiliului militar s-ar fi referit la acceptarea Armistițiului, lucru care nu rezultă din Însemnările generalului Berthelot.

¹³ apud **România în primul război mondial**, p. 319

¹⁴ Al. Averescu, *op.cit.*, vol.2, p. 246-247

tratativele cu dușmanul". Despre fiecare dintre căile discutate, generalul Averescu își amintește explicația formulată la momentul respectiv. În legătură cu varianta retragerii în Rusia generalul Iancovescu era de părere că armata nu va putea rezista nici 24 de ore, pentru că nu se făcuse nici o pregătire (și nici nu se putea face o asemenea pregătire în condițiile haosului existent - n.n.). Pentru cazul când s-ar fi recurs la dizolvarea armatei, pe lângă dificultățile organizatorice ale unui asemenea demers, erau luate în calcul și urmările nefaste sub aspect moral. A treia soluție - tratativele de armistițiu – pentru faptul că reprezenta incontestabil necunoscutul, părea cea mai indicată. Și în acest caz se impunea totuși o oarecare rezervă, în sensul că mai înainte de a se opta în acest sens, trebuia știut *„dacă și ce se poate obține prin tratative este sau nu acceptabil”*¹⁵

O altă relatare a situației se găsește într-un document - sinteză întocmit de șeful Biroului 3 Operații din M.C.G., locotenent - colonelul Ion Antonescu, sugestiv intitulat **Constatări și aprecieri asupra situațiunii actuale a armatei și Țării Românești**¹⁶

După ce a prezentat starea generală ca fiind „tragică” și a enumerat o serie de cauze generatoare ale dezastrului în care se găsea România, autorul a ajuns la analiza situației militare care, de asemenea, era considerată „tragică” Enumerarea câtorva caracteristici ale acestei stări reliefa momentul dramatic pe care-l parcurgea armata română și România, în general, cu previziunea sumbră conform căreia situația din 1812 era pe punctul de a se repeta.

Analiza preconiza de această dată, cinci căi posibile care ar fi putut sta în atenția responsabililor politici români pacea separată, capitularea și rezistența armată - prima și ultima dintre acestea cu câte

---

¹⁵ Ibidem, p. 246

¹⁶ Documentul se află în AMR, fond 949, dosar nr. 233, f. 1-10. A fost publicat integral și de V. Fl. Dobrinescu, H. Dumitrescu, **Ion Antonescu și Războiul de Reîntregire a Neamului**, Editura Vrantop, Focșani, 1997, p.161-167

două variante posibile: pacea separată cu aprobarea Aliaților sau fără încuviințarea lor și rezistența armatei în Moldova, până la Prut sau dincolo de Prut, eventual dincolo de Nistru.

Între acestea, soluția păcii separate care să se fi încheiat „*fără consimțământul categoric și leal al Aliaților*” apărea, din capul locului drept inacceptabilă, deși prezenta și unele avantaje însemnate: salvarea independenței și suveranității țării, a armatei și a materialului de război, păstrarea avuției țării, scoaterea de sub dominația străină a teritoriului ocupat, chiar dacă nu se spera la o diminuare a suferințelor populației etc.

Dezavantajele erau și ele numeroase și cu impact politic serios asupra prezentului și viitorului României. Tocmai din această cauză concluzia era prezentată într-o formulă interogativă, al cărei răspuns, autorul nu a încercat să-l sugereze. „*În fața acestor inconveniente - reflecta I. Antonescu - și cu o astfel de perspectivă, se naște întrebarea dacă în asemenea condițiuni, se poate găsi omul sau guvernul care să-și ia răspunderea încheierii unei păci, pe deasupra și în contra voinței poporului, armatei și aliaților noștri*”¹⁷.

Prin urmare soluționarea „problemei românești” în condițiile cele mai avantajoase era strâns legată de obținerea acceptului aliaților occidentali pentru ca România să semneze Armistițiul cu Puterile Centrale.

Așa cum am menționat însă, aceștia nu au renunțat niciodată să ceară României să continue războiul și să mențină activ frontul, chiar dacă ar fi fost nevoie să recurgă, în cele din urmă, la ajutorul Ucrainei sau la alte formule de colaborare cu voluntarii provenind din rândul prizonierilor cehi. Întrebarea care se năștea într-un asemenea context era: cu ce sortii de izbândă s-ar fi putut angaja România să mențină un asemenea front, fără a risca cucerirea totală și desființarea sa ca entitate

---

¹⁷ Ibidem, f. 6-7

statală, dacă starea armatei și a țării erau așa cum au apărut în analiza șefului Operațiilor din M. C. G.?

Încercarea de a găsi o soluție era extrem de riscantă, iar opțiunea asupra a ceea ce trebuia să facă România nu putea fi exprimată într-o formă tranșantă.

Răspunsul dat de premierul Brătianu conform căruia „*dacă situațiunea militară îngăduie, guvernul nu vrea să încheie armistițiu*” pare a fi fost formula cea mai potrivită, chiar dacă ambiguitatea exprimării era evidentă. Cum situația apărea „*tragică*” după expresia lui Ion Antonescu, sau „*fără ieșire*” după cea a lui Averescu, era clar că România era împinsă spre soluția acceptării tratatelor de Armistițiu și în nici un caz spre continuarea războiului .

În situația dată, un singur lucru se mai putea face pentru a dovedi loialitatea față de aliații occidentali: tergiversarea cât mai mult a acestor tratative, în speranța că timpul va lucra în favoarea lor.

În acest context, caracterizat deopotrivă de tensiune generală, incertitudini în plan militar și suspiciuni în plan politic, a apărut această ambiguitate decizională, foarte probabil „*controlată*”, a premierului român, prin care a încercat să se țină în echilibru între presiunile occidentalilor și sugestiile și îndemnurile bolșevicilor. Peste doar două zile de la ședința Consiliului militar, pe 20 noiembrie / 3 decembrie 1917, generalul Scerbacev a trimis din Iași telegrame feldmareșalului Mackensen, arhiducelui Iosif, ca și comandanților armatelor ruse, propunându-le începerea tratatelor pentru „*încheierea unui armistițiu cu trupele ruse și române de pe frontul român*”¹⁸

Redau conținutul integral al telegramelor adresate comandanților Armatelor 4, 6, 8 și 9 ruse și Flotei Mării Năgre¹⁹, pentru

---

¹⁸ AMR, fond 949, Secția 3 Operații, dosar nr. 3/1917, f. 3

¹⁹ gen. H. Berthelot, *op.cit.*, p. 233. O copie a acestei telegramă, datată 20 noiembrie / 3 decembrie 1917, ora 22,05 și având numărul 1567, era transmisă și comandantului Frontului de Sud-Vest și Marelui Cartier General român.

că acesta conține unele formulări, care trebuie reținute cu maximă exactitate pentru analiza chestiunii în discuție:

„În urma acordului încheiat astăzi cu românii, am decis, împreună cu comitetul revoluționar, încheierea unui armistițiu, cu anumite condiții, pe întreg frontul armatelor ruse și române, așteptând încheierea păcii de către guvernul central. Pentru a aduce tratativele direct cu delegații inamicilor, vom trimite o comisie cu reprezentanți ai tuturor armatelor de pe front, la care vor participa și românii. Ordon să comunicați tuturor unităților și organizațiilor de pe frontul român măsurile pregătitoare și propunerea de a menține o ordine perfectă și forța combativă neafectată, așteptând încheierea armistițiului general”

Telegrama adresată feldmareșalului Mackensen și arhiducelui Iosif este ceva mai scurtă, dar prezintă și propunerea privind locul desfășurării tratativelor. Iată conținutul telegramei:

„Vă propun să începem tratativele pentru încheierea unui armistițiu pe frontul trupelor ruse și române din România. Întâlnirea delegaților cu reprezentanții dumneavoastră ar putea avea loc la Focșani și, în acest caz, delegații noștri vor traversa linia, pe șoseaua de la sud de Călienii. Vă voi aduce la cunoștință ziua și ora întâlnirii, de îndată ce îmi veți trimite răspunsul”

Însemnările generalului Berthelot, din ziua de 21 noiembrie / 4 decembrie 1917, în măsura în care ele sunt obiective²⁰, par să lămurească oarecum neclaritățile privind modul în care s-a ajuns la trimiterea acestor telegrame, care, fără nici un dubiu, însemnau începerea tratativelor de Armistițiu. La aflarea veștii, generalul Berthelot s-a exprimat: *„Am impresia unei lovituri premeditate, ca să nu spun a unui veritabil abandon”*²¹, ceea ce dovedește că, chiar dacă era

---

²⁰ Obiectivitatea poate fi pusă totuși sub semnul întrebării având în vedere că generalul Berthelot era interesat în a prezenta situația într-o formă care să-i apere poziția în fața autorităților franceze și să-i justifice scopul misiunii sale.

²¹ gen.H. Berthelot, op.cit., p. 234

oarecum în temă cu evoluția evenimentelor, acesta nu se aștepta totuși la o asemenea decizie.

A urmat o vizită la premierul Brătianu, (se aflau acolo, toți ceilalți miniștri aliați, precum și generalul Scerbacev n.n.) unde Berthelot și-a exprimat protestul *„împotriva trădării comune față de Aliați, în ciuda promisiunilor, contrar deciziilor Consiliului de război de la 1 decembrie și chiar fără a aștepta un răspuns la telegrama colectivă a miniștrilor aliați trimisă guvernelor lor”*²²

La rândul său, Brătianu a răspuns tot printr-un protest *„zicând că n-a fost trădare”* și că era *„imposibil a face altfel”*. El a apărut surprins de faptul că Scerbacev menționase (în telegrama adresată armatelor ruse - n.n.) *„un acord cu românii pentru propunerea de armistițiu”*, în care ar fi fost angajați atât rușii cât și trupele române. Ori, după cum a răspuns acuzației, Brătianu nu era de acord decât cu un Armistițiu care s-ar fi referit la trupele ruse. Intervenția lui Scerbacev nu a însemnat și o clarificare a problemei. Încercând să se apere (vina cădea exclusiv asupra lui - n.n.) generalul rus a spus că *„trebuia lucrat cât mai rapid”*, că *„în starea actuală a Rusiei (Armistițiul - n.n.) este un act de salvare”* și că acest Armistițiu nu era decât *„un pas către o viitoare pace inevitabilă”*²³. Negăsind nici o explicație pentru această decizie, Berthelot, nota în **Jurnalul său**: *„Dar este asta conivență, acord tacit sau nepăsare?”*²⁴

Răspunsul, la această întrebare, fie și parțial, avea să fie descifrat în aceeași zi, în cadrul întâlnirii pe care generalul Berthelot a avut-o cu ministrul Saint-Aulaire. Acesta din urmă, oarecum depășit de turnura evenimentelor, a recunoscut că ar fi comis o gafă. *„Nu numai o telegramă - spunea acesta - au trimis ieri seară miniștri aliați diverselor*

---

²² Ibidem

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

guverne, ci și o adevărată absolvire făcută la cererea lui Brătianu, sub formă de declarație colectivă”²⁵. Iată și conținutul acestui document:

„Subsemnații, neavând împuternicirea necesară pentru a lua angajamente în numele guvernelor lor, solicită instrucțiuni prin telegramă. Convinși că comandamentul rus va face tot ceea ce îi stă în putere pentru a apăra cauza Aliaților, care este însăși cauza libertății și a democrației, ei recunosc și semnalează guvernelor lor valoarea considerațiilor invocate de generalul Scerbacev și interesul primordial, care este aici evitarea situației ca maximaliștii să pună mâna pe frontul de sud-vest și român. Ei recunosc, de asemenea, împreună cu președintele Consiliului (de miniștri - n.n.) român, gravitatea pericolelor care, în situația actuală, amenință armata română”²⁶

Într-adevăr, însemnarea făcută de generalul Berthelot, după dezvăluirea ministrului francez, pare a fi răspunsul la toată această controversă, privitoare la contextul în care s-au demarat tratativele de Armistițiu. Formularea răspunsului colectiv aliat, a fost considerată de generalul Berthelot o greșeală, fiind asimilată cu „o semnătură dată în alb”²⁷ guvernului Brătianu.

Însemnările generalului Berthelot din următoarele zile prezintă noi elemente ce pot da explicații suplimentare, care, conexate cu cele de până acum, întregesc concluziile pe marginea controverselor în discuție.

Pentru moment, totuși, generalul francez a calificat gestul guvernului român drept un act de trădare. Într-o scrisoare care nu poate fi suspectată de vreun iz politic²⁸, Berthelot își exprima deziluzia pentru ceea ce se întâmplase în ultima vreme în România. „Vântul de abandon și trădare a sunat până aici” - reflecta resemnat generalul Berthelot. Cauza acestei stări o explică în continuarea scrisorii: „În seara zilei de

---

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem, p. 234-235

²⁷ Ibidem

²⁸ Scrisoarea redactată în data de 23 noiembrie / 6 decembrie 1917 era adresată cununatei sale Louise (Ibidem, p. 236)

3 decembrie (20 noiembrie - stil vechi), la aflarea veștii asasinării lui Duhonin și la anunțarea unei posibile sosiri a câtorva bolșevici la Iași [...] Scerbacev i-a trimis lui Mackensen o cerere de armistițiu, iar fricosul de Brătianu a fost de acord foarte rapid, în ciuda deciziilor luate cu două zile mai înainte într-un consiliu prezidat de Rege și la care am asistat”²⁹ Cu alte cuvinte, Scerbacev s-a temut că asasinarea lui Duhonin și preluarea conducerii supreme a armatei de către bolșevicul Krâlenko însemna dispariția oricărui obstacol din calea guvernului maximalist, care, inevitabil avea să ceară Aliaților deschiderea tratativelor de pace separată. Cu un ceas mai devreme, el a încercat să salveze ce se mai putea salva, propunând doar începerea negocierilor de pace separată, în speranța că astfel s-ar fi putut câștiga ceva timp în folosul Aliaților.

Cât despre atitudinea „fricosului de Brătianu”, se pare că aprobarea acestuia s-a datorat efectiv unei neclarități de comunicare. În întâlnirea avută de colonelul Pétin cu Brătianu, acesta din urmă s-a arătat surprins de faptul că Berthelot reacționase dur la aflarea veștii despre propunerile de Armistițiu, deoarece fusese pus la curent cu ocazia ședinței Consiliului militar despre poziția pe care urma să o adopte România. „Nu este chiar foarte exact - reflecta critic Berthelot, pe marginea discuției purtate - nu a vorbit deloc despre intențiile sale; el (Brătianu - n.n.) și-a expus pur și simplu punctul de vedere asupra gravității situației și asupra faptului că nu vedea altă situație decât un armistițiu general pe frontul oriental, la care eu am răspuns că nu puteam face nimic fără a încunoștiința guvernele aliate. Am propus chiar să expediez o telegramă pe această temă la Paris, dar atunci mi-a spus textual: «Așteptați până diseară, aș vrea să am mai întâi răspunsul Radei ucrainiene la propunerea lui Scerbacev. Vă voi chema de îndată ce o voi cunoaște»”³⁰

---

²⁹ Ibidem

³⁰ Ibidem

După cum am prezentat deja, între timp a intervenit Nota comună a miniștrilor aliați, acea „*semnătură dată în alb*”, pe care Brătianu a interpretat-o ca pe o „*dezlegare*” în a proceda așa cum aprecia el de cuviință, într-o situație recunoscută unanim, ca foarte complicată.

Vestea acceptării deschiderii negocierilor pentru semnarea Armistițiului a stârnit un val de indignare din partea aliaților occidentali. Ei vedeau în acest gest un prim pas către pacea separată care ar fi urmat inevitabil și care ar fi avut drept consecință indirectă agravarea situației pe frontul apusean. Occidentalii aveau tot interesul ca România să continue ostilitățile, chiar fără șanse de succes, pentru că în acest fel Centralii erau obligați să lupte pe două fronturi. Reacția lui Clemenceau, cuprinsă în mesajul transmis generalului Berthelot, era, din acest punct de vedere, de înțeles. „*Guvernul francez - sublinia acesta - protestează cu indignare împotriva unui armistițiu pe frontul român, care nu este decât o manevră de capitulare. El dezaproabă declarația semnată de ministrul Franței (Nota comună a miniștrilor aliați - n.n.), fără a vă fi consultat*”³¹

Acceași atitudine de ostilitate a fost adoptată și de guvernul american, care nu vedea în Armistițiu nici o altă rațiune, decât cea a încheierii unei apropiate păci separate. Soluția preconizată de americani era diferită de cea oferită de Franța, în sensul că - susținea atașatul Yates armata română s-ar fi putut retrage într-o primă fază până pe linia Prutului și, dacă ar fi fost necesar, retragerea ar fi putut fi continuată chiar la est de Bug. Yates oferea garanția că guvernul american ar fi pus la dispoziție banii necesari desfășurării acțiunilor armatei române în Rusia. S-a mers până la a se sugera părții române, că armata sa retrasă în Rusia, ar fi putut deveni „*un element coalizant al forțelor albe*”, care să se poată opune cu succes ascensiunii bolșevicilor. Propunerea semăna cu un târg care nu putea fi nicidecum acceptat, pentru că inițiatorii săi se

---

³¹ Ibidem, p. 236

gândiseră mai puțin, sau chiar deloc, la consecințele de ordin moral în ceea ce privește armata română³².

De menționat că, după ce Scerbacev a trimis cele două telegrame privind acordul pentru începerea tratativelor, Consiliul de Miniștri al României s-a întrunit la Iași - în data de 21 noiembrie / 4 decembrie - într-o ședință în care avea să se exprime acordul pentru desfășurarea acestor tratative, cu asumarea consecințelor nebănuite de drama care ar fi urmat. Hotărârea adoptată a fost pe cât de concisă, pe atât de dramatică: „*Armata rusă a propus un armistițiu vrăjmașului. Armata română făcând parte din același front am hotărât să participăm la această propunere*”³³

În cadrul ședinței, la care au fost prezenți și șefii armatei române - generalii Iancovescu, Prezan, Averescu și Grigorescu - s-a hotărât și asupra componenței delegației pentru tratativele cu reprezentanții Centralilor și s-a convenit asupra deciziei ca Armistițiul să aibă un caracter exclusiv militar, fără nici un fel de conotații politice.

În plan strict militar, primele măsuri care au urmat acestei hotărâri erau stabilite prin Ordinul nr. 5163 emis de M. C. G. român, care reiterea decizia adoptată în ședința cabinetului, adăugând o serie de precizări, după cum urmează: „*a) pe frontul ocupat de trupele române ostilitățile se vor suspenda la ora 8 în ziua de 22 noiembrie (stil vechi - n.n.); b) comandanții de armată vor lua de îndată măsuri să aducă la cunoștința adversarului această dispoziție; c) pe timpul suspendării ostilităților, trupele vor rămâne pe pozițiile actuale, păstrând vigilența necesară; d) printr-un ordin ulterior se vor stabili delegații care vor fi însărcinați să trateze condițiile armistițiului*”³⁴

---

³² Probabil că atașatul american nu avea cunoștință de recentul studiu întocmit de Biroul Operații din M.C.G. în care era prevăzută, doar în mod ipotetic și o asemenea soluție, fără a se fi făcut nici o recomandare pentru a fi urmată.

³³ AMR, fond 948/3, dosar nr. 515, f. 568

³⁴ Idem, fond 2, dosar nr.3, f. 83

De asemenea, tot ca un act militar, dar cu evidente conotații politice, la aceeași dată, generalul Prezan „era însărcinat cu comanda supremă a armatei”, o măsură organizatorică adoptată cu scopul de a feri implicarea suveranului român în semnarea Armistițiului, știind fiind faptul că, prin Constituție regele reprezenta „capul oștirii”³⁵ și prin urmare ar fi putut fi făcut responsabil în fața istoriei de consecințele armistițiului.

În baza acestor hotărâri, începând cu data de 22 noiembrie / 5 decembrie 1917 orele 8.00 armatele au trimis ofițeri parlamentari³⁶ care aveau misiunea să înmâneze trupelor adverse o „comunicare tip” și să trateze suspendarea locală a ostilităților, până la încheierea Armistițiului general.

În aceeași zi, guvernul român a primit o Notă din partea arhiducelui Iosif în care acesta își exprima acordul ca tratativele de Armistițiu să se desfășoare la Focșani, așa cum propusese Scerbacev.

Interesele româno-ruse urmau a fi reprezentate de o delegație comună alcătuită din 20 de ofițeri³⁷, dintre care doar patru erau români. Delegații s-au întâlnit la 22 noiembrie / 5 decembrie 1917 la Tecuci și au stabilit o serie de reguli și puncte comune față de modalitatea în care vor susține interesele generale româno-ruse. Asupra modului cum au

---

³⁵ Această numire, în fond un act formal, l-a determinat pe orgoliosul general Averescu să-și prezinte demisia, deoarece nu putea accepta să acționeze sub comanda adversarului său ireductibil. Suveranul a respins demisia propusă, acordându-i în schimb un concediu!

³⁶ La Armata 1 au fost nominalizați următorii ofițeri parlamentari: colonelul Gheorghe Vlădescu pentru Corpul 1 Armată; colonelul Ion Rășcanu pentru Corpul 5 Armată; colonelul Anatol Budeanu pentru Divizia 4 și maiorul Piperescu Ion pentru Corpul de Cavalerie. La Armata 2, ofițerii parlamentari au fost mult mai numeroși întrucât au fost numiți să reprezinte fiecare dintre divizii (vezi AMR, fond 1, dosar nr. 198, f. 178)

³⁷ Șeful subcomisiei ruse era generalul Kelcevsy, iar al subcomisiei române generalul Lupescu.

debutat și s-au desfășurat tratativele pentru semnarea Armistițiului de la Focșani există numeroase mărturii documentare, lucrări de specialitate și însemnări memorialistice ale unor personalități militare sau politice. Între acestea însă **Darea de seamă asupra mersului tratativelor armistițiului încheiat la 26 noiembrie / 9 decembrie** reprezintă un document sintetic, de mare acuratețe și detaliu, insuficient invocată în istoriografia problemei³⁸

În ziua de 24 noiembrie / 7 decembrie³⁹, după ce s-au întâlnit la Mărășești în jurul orei 13.00, subcomisiile rusă și română au depășit linia rețelelor de sârmă care delimitau zona de contact fiind întâmpinate de reprezentanți ai comisiei inamice, care le-au preluat și împreună s-au deplasat la Focșani. La ora 15.05 începea prima rundă a unor negocieri de la care România nu putea aștepta mai mult decât câștigarea unui răgaz, în speranța că aliații accidentali vor reuși să preia inițiativa.

Delegația Centralilor avea următoarea componență: generalul von Morgen (german) - în calitate de președinte, generalul Hranilovici (austriac), generalul Hentsch (german), colonelul Förster Streffleur (austriac), maiorul von Hempel (austriac), lt. colonelul Popoff (bulgar) și maiorul Nassim Bey (turc), ultimii doi fiind prezenți doar în ultima zi a negocierilor.

În intenția de a-și orienta cât mai judicios în cadrul negocierii, șeful delegației Centralilor a dorit să știe dacă partenerii de dialog „*recunosc cele ce s-au petrecut, la Brest-Litovsk sau dacă lucrează independent de hotărârile de acolo*” Întrebarea avea ca scop real punerea în încurcătură a celor două delegații, rusă și română, austro-germanii fiind perfect edificați asupra faptului că, plecați cu o zi mai

---

³⁸ Documentul se găsește în Arhivele Militare Române, fond 948/3, dosar nr. 512, f.48-79

³⁹ La această dată cele două delegații, rusă și română, luaseră cunoștință despre faptul că, în urmă cu două zile, la Brest-Litovsk se semnase Armistițiul ruso-german.

înainte din Iași, acestea nu aveau de unde să știe ce se întâmplase între timp.

Delegații ruși au propus să nu se țină seama de cele petrecute la Brest-Litovsk întrucât atât ei cât și ofițerii români primiseră instrucțiuni precise de la generalii Scerbacev și Prezan fundamentate pe alte baze, decurgând din situația din zona frontului român. De altfel, delegația ruso-română venise cu un Proiect de Armistițiu, care a și fost acceptat ca bază de discuții.

Dezbaterea propriu-zisă a Proiectului a comportat exprimarea unor puncte de vedere diferite în legătură cu unele probleme de procedură și conținut.

La articolul 1 al Proiectului delegația ruso-română stipulase prevederea ca Armistițiul să fie anulat în cazul în care s-ar fi produs un atac pe oricare din sectoarele frontului, cuprins între Marea Baltică și Gurile Dunării. Centralii au încercat să eludeze o astfel de prevedere, pe motivul că nu pot „*să ia (să-și asume - n.n.) responsabilitatea acțiunilor ce ar avea loc pe celelalte fronturi ale armatei austro-germane de pe fronturile ruse*” (între Marea Baltică și granița de nord a României - n.n.) și au cerut ca obligativitatea respectivă să se refere doar la trupele austro-germane de pe frontul român.

Subterfugiul a fost intuit corect de delegația română, pentru că în fond, dintr-o astfel de formulare, s-ar fi ajuns la o izolare a frontului român, Armistițiul fiind valabil numai pentru trupele generalilor Scerbacev și Prezan. Cu câteva modificări de formă, articolul va fi adoptat așa cum l-a propus comisia ruso-română.

Articolele 3 - 8 au fost adoptate și ele fără mari dificultăți, cu excepția celor apărute pe marginea prevederilor art. 7 și 8, care se refereau la categoria lucrărilor de fortificație pasageră permise a se construi pe timpul cât aveau să rămână suspendate ostilitățile.

Reale controverse au apărut pe timpul discutării articolelor 9 și 10 care impuneau interdicția transferului de trupe de pe acest front în scopul de a întări alte teatre militare. În fond, Centralii tocmai acest

lucru au urmărit atunci când au acceptat propunerile deschiderii tratativelor. Ostilitățile fiind suspendate pe Frontul Oriental, o mare parte a trupelor ar fi putut fi redislocate pe Frontul de Vest, pentru organizarea unei lovituri decisive. Numai că și această intenție a fost dejucată, opoziția comisiei ruso-române fiind vehementă.

Era modalitatea prin care românii și parțial rușii încercau să sprijine alianța Antantei. Chestiunea a impus chiar întreruperea convorbirilor pentru lămuriri în cadrul intern al fiecărei comisii.

La revenirea acestora în sală, partea română a prezentat o nouă formulare a articolului 9, prin care s-ar fi admis transferul de trupe, dar în limita a 4 sau 2 divizii. Generalul von Morgen a obiectat și de această dată invocând motivul că prezenta comisie nu-și putea asuma angajamente în numele Comandamentului superior și nici ale armatelor aliate (trupele arhiducelui Iosif și cele turco-bulgare care acționau în Dobrogea - n.n.) ale căror intenții nu le putea cunoaște.

Sub motivul că era nevoie de o dezlegare din partea feldmareșalului Mackensen, pentru a putea hotărî asupra acestui aspect s-a trecut peste acest articol, urmând a se reveni a doua zi, când s-ar fi aflat și poziția feldmareșalului.

Nici acest subterfugiu nu a putut fi finalizat așa cum și-ar fi dorit Centralii. Pe front se semnalaseră deja unele scoateri din linie a trupelor care, bineînțeles, căpătau destinația frontului apusean. Comisia austro-germană dorea însă o precizare scrisă în acest sens pentru ca transferul trupelor să se desfășoare într-o măsură mult mai mare, care să-i fi permis realizarea unui raport de forțe superior în Vest, încât să poată da lovitura decisivă.

Tensiunea dezbaterilor s-a accentuat și mai mult în momentul în care s-a pus problema „fraternizării” trupelor de pe front.

În mod paradoxal, în această chestiune, comisia română s-a situat pe aceeași poziție cu cea a Centralilor, dar în opoziție cu punctul de vedere rusesc.

Dacă pentru români era clar că „*fraternizarea*” pe front ar fi putut genera o stare de dezordine și în rândul trupelor proprii (care, ca și cele ruse erau sătule de privațiunile războiului - n.n.), ținând seama și de propaganda bolșevică tot mai activă, pentru germano-austrieci această temere apărea ca un fapt inexplicabil.

Propaganda Centralilor urmărise răspândirea acestor idei de pacifism și fraternizare tocmai pentru a slăbi capacitatea coezivă și combativă a adversarului. Numai că în ultimul timp, influența acestei propagande era atât de mare, încât într-o anumită măsură începuse să se întoarcă, ca un veritabil bumerang, chiar asupra trupelor proprii. Mulți dintre soldații austro-germani pentru care disciplina și rigoarea militară reprezentaseră până atunci elemente de conduită permanentă, începuseră să dea semne de nesupunere, iar fenomenul creștea în amploare pe măsura trecerii timpului.

Comisia rusă - în special reprezentanții săi democrați - au cerut cu insistență admiterea fraternizărilor, invocând faptul că acestea nu au putut fi oprite nici chiar atunci când războiul era în desfășurare și ar fi fost cu atât mai greu de făcut acest lucru acum când ostilitățile încetaseră. După negocieri s-a convenit asupra unei formulări de compromis, prin adăugarea prevederii conform căreia „*persoanele care se vor întâlni în timpul zilei și (vor fi – n.n.) fără arme nu vor fi tratate cu mijloace violente*”⁴⁰. Celelalte articole prevăzute în Proiectul românor rus au fost adoptate cu destulă ușurință, neexistând diferențe majore față de forma în care fuseseră propuse. S-a adăugat doar mențiunea conform căreia suspendarea ostilităților se va extinde și asupra flotelor militare fluviale, fără însă a se conveni asupra propunerii ruse, ca transportul de aprovizionare pe Dunăre, între Tulcea și Galați, să se poată desfășura liber.

Problemele fiind epuizate la ora 22,20 discuțiile au fost încheiate urmând a se reveni a doua zi, după ce s-ar fi obținut clarificări

---

⁴⁰ Ibidem, f. 57-58

asupra problemelor care necesitau consultarea Comandamentelor superioare.

Sensul și conținutul acestor dezbateri a fost monitorizat cu atenție la nivelul M. C. G. român, prin telegramele transmise de generalul Lupescu. La sfârșitul convorbirilor, acesta informa Biroul Operațiilor de la Iași: *„Pentru a reîncepe cât mai curând discuțiile, imediat după primirea instrucțiunilor cerute de delegații germani generalissimului (Mackensen - n.n.), am rămas peste noapte la Focșani. Rușii s-au întors la Pădureni. Răspunsul nu a sosit nici până acum. Cerând explicații generalului von Morgen, delegatul mareșalului Mackensen, ne-a declarat că tratativele întârzie din cauza suspensiunii de arme încheiate între reprezentantul generalissimului german de pe frontul rus⁴¹ și Stavka, referindu-se la toate fronturile ruse și (la) frontul ruso-turc din Asia. Despre armatele române convențiunea nu prevede nimic. Totuși generalul von Morgen ne-a declarat că speră la un rezultat favorabil și, pentru a mă liniști, mă autoriză a face cunoscut (Marelui Cartier General - n.n.) că nu are cătuși de puțin intenția de a profita de prelungirea tratativelor, în sensul schimbării situațiunii de pe frontul nostru”⁴²*

În altă ordine de idei, se pare că generalul von Morgen știa despre faptul că delegația rusă avea cunoștință despre ceea ce se discuta la Brest-Litovsk și că sensul acestor discuții nu ținea seama de ceea ce se întâmpla la Focșani.

Impresia generalului Lupescu era că austriecii (care păreau mai puțin sinceri decât germanii n.n.) nu sunt străini de tergiversarea tratativelor, fiind interesați de a deplasa, între timp, - în număr foarte mare, trupe pe frontul occidental.

În încercarea de a se informa despre ceea ce s-a întâmplat la Brest-Litovsk, comisia română s-a deplasat la Pădureni, unde a luat

---

⁴¹ Delegația Centralilor pentru tratativele de la Brest-Litovsk era condusă de generalul Hoffman, iar cea rusă de Krâlenko.

⁴² AMR, fond 948/3, dosar nr. 512, f.72

contact cu cea rusă. Tentativa a eșuat pentru că partenerii ruși nu i-au putut furniza (sau nu au vrut să-i furnizeze - n.n.) date nici în legătură cu rezultatele oficiale ale convorbirilor dintre generalul Scerbacev și Stavka, nici cu formula Armistițiului încheiat de Stavka la Brest-Litovsk.

S-a convenit totuși ca, în ziua de 26 noiembrie / 9 decembrie, în cazul că până la ora 12.00 nu vor primi răspunsul făgăduit de generalul von Morgen, să-i trimită acestuia o scrisoare prin care să-i solicite precizarea orei la care va sosi acest răspuns, în funcție de care va decide dacă vor rămâne sau nu la Focșani.

Răspunsul generalului german a sosit la ora 1 noaptea (deci pe 26 noiembrie n.n.) convenindu-se ca reluarea negocierilor pentru lămurirea chestiunilor rămase în suspensie să se facă începând cu ora 13.00.

Mesajul generalului von Morgen conținea și propunerile Comandamentului german pentru rezolvarea chestiunilor litigioase, după cum urmează: „1. *Este interzis a se transporta trupe pe alte teatre în cantități mai mari decât o divizie, exceptându-se transporturile ordonate până la 5 decembrie (stil nou) și în nici un caz mai mult, în total, de 10 % din trupele aflate pe Frontul de Est; 2. Transportul pe Dunăre nu este permis între Mare și Galați. 3. Se adaugă un nou articol: În cazul în care Stavka va încheia un armistițiu general privind toate fronturile armistițiul încheiat de noi devine nul*”⁴³

În mod evident, condițiile avansate erau mai aspre, în special prin noul articol propus. Acceptarea acestuia însemna de fapt o supunere necondiționată față de ceea ce s-ar fi hotărât la Brest-Litovsk, existând pericolul ca negociatorii români și ruși să se fi trezit în fața unor exigențe inacceptabile.

Consultat în aceeași noapte, M.C.G. român avea să ofere următoarele precizări care țineau seama, în bună măsură, de sugestiile generalului Lupescu: „1. *Noi nu putem admite ca inamicul să fie*

---

⁴³ Ibidem, f. 75

autorizat a ridica, pe timpul armistițiului sau al suspendării ostilităților, 10% din trupele sale și nici un număr determinat de divizii. Această prescripțiune vizează numai trupele pe care inamicul le opune celor două armate române. Prin urmare, indiferent de concesiile ce le va face generalul Scerbacev pentru trupele din fața armatelor ruse, trebuie să vă mențineți, în această privință la punctul nostru de vedere; 2. Putem renunța la libertatea navigației pe Dunăre; 3. În ce privește anularea de drept a armistițiului, de pe frontul ruso-român, prin încheierea unui armistițiu general de către Stavka, chestiunea nu poate privi decât armatele ruse. Armistițiul pentru armatele noastre fiind încheiat pe cât timp va exista această stare de fapt pentru armatele ruse (care operează pe frontul român), rezultă că pentru noi armistițiul va dura atâta timp cât în această situațiune se vor găsi și trupele ruse de pe acest front”⁴⁴

Din cauza unor probleme de ordin tehnic directivele respective, care ar fi oferit limitele extreme între care urmau a se rezolva problemele litigioase, nu au putut ajunge la generalul Lupescu decât seara, către ora 18.20, când deja deveniseră inoperante, întrucât dezbaterile erau practic încheiate.

Membrii subcomisiei române și-au asumat însă riscul de a negocia, fără precizările eșalonului superior, având convingerea că oricum mai mult decât se sugerase în telegrama trimisă acestuia, nu se putea obține.

La 26 noiembrie / 9 decembrie 1917 a început cea de-a doua rundă de negocieri, cu referire concretă la articolele 9 și 10 din Proiect. În legătură cu forțele care puteau fi luate de pe front, feldmareșalul von Mackensen răspunsese că nu se poate angaja la nici o normă restrictivă, dar că, în nici un caz, nu se vor disloca mai mult de zece la sută din existentul pe front la data respectivă.

Discuțiile au fost întrerupte de mai multe ori, întrucât cele două părți nu se puteau înțelege asupra cuantumului acestor trupe. În timp ce comisia româno-rusă s-a fixat pe un număr de 2 - 4 divizii, comisia

---

⁴⁴ Ibidem, f. 76

Centralilor a cerut zece la sută sau în cel mai rău caz, un număr de 8 divizii. În această situație s-a convenit scoaterea articolului 10, urmând a se găsi o altă formulare pentru faptul că miza era foarte mare și nici una dintre părți, din considerente proprii, nu era de acord să renunțe la cifra propusă.

După un șir lung de deliberări - se arăta în Darea de seamă - s-a ajuns la redactarea acestui articol (cel propus - n.n.) așa după cum se vede în Armistițiul final⁴⁵

După tranșarea chestiunii s-a trecut la discutarea articolului 10, referitor la navigația pe Dunăre, față de care feldmareșalul von Mackensen își exprimase un dezacord ferm, cel puțin pentru segmentul dintre Tulcea și Galați.

Intervenind pentru prima dată în cadrul discuțiilor reprezentantul bulgar - lt. colonelul Popov - pe baza unei argumentații ilogice⁴⁶, a susținut că teritoriul cuprins între brațul Sfântu Gheorghe și Sulina este bulgar. Colonelul Condeescu a replicat imediat subliniind că judecata „colegului” bulgar nu poate fi luată în calcul, deoarece simpla prezență a unor patrule bulgare pe acest teritoriu nu însemna automat că teritoriul respectiv aparține Bulgariei.

Diferendul a fost atenuat prin intervenția colonelului Hentsch, care a arătat că respectivul teritoriu nu oferea condiții pentru amplasarea de trupe și, prin urmare, chestiunea nu prezenta mare importanță.

S-a convenit, în cele din urmă, ca problemele navigației pe Dunăre să fie reluate și analizate în mod separat de o comisie specială, care urma să-și desfășoare lucrările la Brăila.

Problemele de conținut fiind epuizate șefii delegațiilor au rostit alocuțiunile de încheiere. În timp ce generalul von Morgen își exprima speranța că „*această convențiune va fi un pas mare către pace*”,

---

⁴⁵ Articolul 9 avea următorul conținut: „*Este interzis a slăbi unitățile dispuse în prezent pe front, prin retrageri individuale sau colective, în scopul de a se întări alte fronturi.*”

⁴⁶ AMR, fond 948/3, dosar nr. 52, f. 59-61

conducătorul subcomisiei ruse, generalul Kelcevsy era încrezător că „*ideea păcii, proclamată de democrația rusă va pătrunde în inimile tuturor popoarelor beligerante și va face să dispară din sufletul oamenilor acele sentimente care pun pe om alături de fiară*”. Punctul de vedere al generalului Lupescu a fost neutru și neangajant. „*Oricare ar fi rezultatul și urmările în viitor ale acestui armistițiu, - conchidea acesta - comisiunea română mulțumește și rămâne obligată pentru buna primire ce i s-a făcut*”⁴⁷

La ora 23,30 membrii comisiilor își puneau semnătura pe actul care pentru poporul român, va reprezenta timp de câteva săptămâni bazele statutului său internațional.

O ultimă telegramă a generalului Lupescu, transmisă la Iași imediat după semnarea Armistițiului, avea menirea să înștiințeze M.C.G. despre ceea ce delegația română reușise să impună în textul final al convenției. „*Am preferat sublinia generalul Lupescu a suprima punctul 8 relativ la deplasările de trupe pe alte teatre, deoarece adversarul nu a voit să cedeze, fixând 8 divizii*”, iar în legătură cu anularea Armistițiului de la Focșani în cazul în care Stavka ar încheia un armistițiu general s-a stabilit că „*aceasta nu va putea avea loc decât în cazul când Comandamentul Suprem rus și Comandamentul Suprem român vor fi de acord asupra acestui punct*”⁴⁸.

Telegrama șefului comisiei române se încheia cu mențiunea că, pe tot timpul dezbaterilor „*a domnit cel mai perfect acord și sprijin reciproc între noi și ruși*”⁴⁹. Totodată, se adresa rugămintea de a se comunica trupelor române despre încheierea Armistițiului, începând cu 26 noiembrie / 9 decembrie 1917, orele 23.30.

Convins și conștient în același timp că mai mult decât atât nu s-a putut face, imediat după semnarea Armistițiului, Marele Cartier General a luat o serie de măsuri care să asigure îndeplinirea prevederilor

---

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem, f. 79

⁴⁹ Ibidem

asumate, concomitent cu menținerea capacității de ripostă, în cazul în care ar fi intervenit vreo neînțelegere sau încălcare a stipulațiilor sale.

Pe baza situației operative rezultate, Marele Cartier General român a întocmit un plan de repartizare a trupelor române pentru acoperirea întregului front din Bucovina până la gurile Dunării.

Astfel, Corpul 1 Armată cu cele 3 Divizii de Infanterie (7, 9 și 15) și o brigadă de călărași s-a regrupat în zona dintre Prut și pârâul Ața; Armata a 2-a având în compunere Corpurile 2 și 4 Armată a fost nevoită să-și redistribuie unitățile de pe frontul în lungime de peste 130 de km, între pârâul Ața și localitatea Răcoasa; Armata 1 română, compusă din Corpurile 3 și 5 Armată s-a regrupat pe un front de 150 de km între localitățile Răcoasa și Reni; Corpul 6 Armată cu Diviziile 11 și 13 Infanterie, 1 și 2 Cavalerie și o brigadă de călărași a primit sarcini de pază a liniilor de comunicație și a depozitelor.

Rezerva la dispoziția M.C.G. român s-a constituit din două Divizii de Vânători (1 și 2) și o Divizie de Infanterie (16) cu două brigăzi - Brigada de transilvăneni dislocată la Hârlău și cea de grăniceri dislocată la Iași.

Comparativ, unitățile române și germane aflate față în față, se găseau în următorul raport de forțe: 16 divizii de infanterie, 2 divizii de vânători, 2 divizii și 5 brigăzi de cavalerie române și 24 de divizii de infanterie, 7 divizii și 4 brigăzi de cavalerie germane. Superioritatea inamicului era evidentă, nemăluând în calcul faptul că forțele române trebuiau să mai asigure ordinea în interior, grav afectată și amenințată de debandada unor unități ruse. Începând cu 8 ianuarie 1918, parte dintre ele (Corpul 6 Armată) au primit chiar misiunea de a asigura spatele frontului, liniile de comunicație și paza unor depozite, ținta atacurilor trupelor bolșevizate, care părăseau frontul îndreptându-se spre interiorul Rusiei.

Semnarea Armistițiului de la Focșani a avut consecințe negative pentru statul român, pe multiple planuri. În primul rând, în sânul „guvernului național”, între liberali și conservatorii democrați au apărut

disensiuni privind oportunitatea acestui Armistițiu, disensiuni care s-au accentuat în special către sfârșitul lunii ianuarie, în contextul în care von Mackensen insista pentru „clarificarea” atitudinii României față de război.

Semnarea Armistițiului nu a însemnat și o clarificare a raporturilor militar - diplomatice dintre România și aliații occidentali, mai ales că participarea sa la tratativele de la Focșani s-a făcut în condiții nu tocmai clare, pe baza „*semnăturii în alb*” dată de miniștrii reprezentanți la Iași.

În consecință, după consumarea acestui act, aliații României nu s-au grăbit să-i recunoască dreptul de a rezolva, prin tratative directe cu adversarul, o situație pe care o recunoscuseră de altfel foarte dificilă, în condițiile în care fostul, până mai ieri aliat, dădea și el multă bătaie de cap autorităților române prin incoerența deciziilor politice și incapacitatea a ține sub control problemele de ordin militar, pericolul unui război civil devenind tot mai evident.

Cu toate eforturile întreprinse de premierul Brătianu, Aliații și-au păstrat convingerea că gestul României de a semna Armistițiul era o abdicare de la angajamentele pe care și le asumase față de Antantă în august 1916.

Doar reprezentanții lor, în capitala vremelnică a României avuseseră prilejul de a trăi și a se convinge de dramatismul situației de pe frontul român, singurul factor care a împins efectiv România spre Armistițiu. Expresie a acestei juste înțelegeri a contextului politico-militar din România, la 8/21 decembrie 1918, sir George Barclay, Charles Vopicka, contele de Saint-Aulaire și baronul Fasciotti au înmănat guvernului român o Notă în care se recunoștea extrema gravitate a situației României, după ce Rusia inițiasse tratativele de pace cu Centralii. „*Considerăm ca o datorie - se sublinia în acest document - de a da dreptate sacrificiilor pe care, cu toată lealitatea, poporul român*

și armata sa în jurul regelui lor cavaler și a guvernului, le-au adus cauzei comune”⁵⁰.

Gestul miniștrilor nu era decât o manifestare proprie⁵¹, doar la nivelul lor și nu o expresie a atitudinii guvernelor pe care le reprezentau și care, pentru moment, nu puteau fi de acord cu încetarea ostilităților pe frontul român, mai ales că prevederea referitoare la nedeplasarea unităților pe alte fronturi, fusese deseori încălcată, chiar la câteva zile de la semnarea Convenției de Armistițiu.

În aceste condiții, premierul Brătianu a fost nevoit să iasă din nou la rampă și să ofere explicații suplimentare despre contextul în care România a participat la negocierea și semnarea Armistițiului. Concomitent, prin presă, s-a încercat să se convingă opinia publică internă și internațională, despre faptul că semnarea Tratatului nu echivala, în nici un caz, cu abandonarea principiilor pentru care România se alăturase Aliaților și, în nici un caz, nu însemna sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor asumate.

„*Armistițiul de la Focșani* - se scria într-un articol din jurnalul «România» din 3/16 decembrie 1917 - *nu e în stare să provoace nici o diversiune morală. Politicește tot așa. Raporturile noastre cu Aliații nu le-a atins deloc această vremelnică încetare de focuri*”⁵²

Luările de poziție ale premierului român au avut în cele din urmă efectul scontat, tonul acuzator aliat s-a atenuat foarte mult, ajungându-se uneori la reconsiderarea pozițiilor inițiale și chiar la recunoașterea faptului că, la momentul respectiv, nu putea fi găsită o altă soluție.

În discursul rostit în fața Camerei Deputaților, șeful diplomației franceze, Stephan Pichon, avea să confirme o stare de fapt reală, în

---

⁵⁰ apud Gh. I. Brătianu, *Acțiunea militară și diplomatică a României în 1919*, Editura Cartea Românească, București, 1940, p.28-29

⁵¹ Pentru această inițiativă, contele de Saint-Aulaire, a fost chiar dezavuat de premierul Clemenceau.

⁵² Ziarul “România”, an I, nr. 284 / 3 decembrie 1917, p. 1

legătură cu chestiunea expusă. „România - spunea acesta - a obținut de acord cu noi și prin noi concursul tuturor aliaților. Armistițiul n-a putut fi evitat cu toate eforturile noastre”⁵³

Era o recunoaștere clară, lipsită de orice ambiguitate, a faptului că, România fusese animată de cele mai bune intenții în ceea ce privește susținerea intereselor aliaților occidentali, dar că, din păcate, în momentele de mare criză provocate de defectiunea armatei ruse și, în absența unui ajutor concret aliat, nu putuse găsi o altă soluție, fără a fi riscat dispariția sa ca entitate politico-statală.

---

⁵³ Marele Cartier General, „Buletin de informații”, anexe 1917 - 1918. (Anexă la „Buletinul de informații” din 20 decembrie 1917, p. 3)

MISIUNEA NAȚIONALĂ ITALIANĂ LA FOCȘANI. 24 SEPTEMBRIE 1921

*Horia Dumitrescu
Maria Dumitrescu*

Misiunea Națională Italiană, compusă din senatori, deputați, primari, consilieri comunali și provinciali, înalți magistrați, profesori, studenți, veterani, invalizi și mutilați de război, industriași și comercianți, economiști, arheologi, artiști, gazetari etc., însumând 200 de persoane, a vizitat România în toamna anului 1921, între 19 septembrie și 6 octombrie. Ea s-a bucurat de o atenție deosebită din partea guvernului care s-a străduit împreună cu autoritățile județene să îi asigure o primire demnă de tradiționala ospitalitate românească.

Sosiți în portul Constanța la bordul vaporului „România”, italienii au fost oaspeții orașelor Sulina, Tulcea, Galați, Brăila, Iași, Cernăuți, Ploiești, Câmpina, Moreni, Băicoi, Sinaia, Brașov, Sibiu, Cluj, Arad, Timișoara, Reșița, Bocșa, Anina, Oravița, Turnu-Severin, Segarcea, Craiova, Curtea de Argeș, Pitești și București.

Guvernul a constituit un „Comitet Central pentru Recepțiunea Excursiunei Naționale Italiene”, care lucra prin Biroul Permanent, cu sediul la Secretariatul General al Ministerului de Industrie și Comerț, *„pentru a corespunde intereselor generale ale țării noastre, precum și*

grandioasei primiri ce s-a făcut în toată Italia excursioniștilor Academiei noastre Comerciale”¹

Un serviciu cinematografic însoțea Misiunea Națională Italiană pentru a fixa pe peliculă momentele cele mai importante și, totodată emoționante ale vizitei.

La nivelul fiecărui județ, un Comitet local format din notabilități civile și militare urma să se ocupe de primirea italienilor, conform Programului și Instrucțiunilor elaborate de Guvern.

În aceste Instrucțiuni se ceruse ca „*la intrări în orașe, pe la gări, pe unde se trecea ziua să se facă pe cât posibil arcuri și ornamentări cu verdeață și tricoloruri*”²

Publicul a fost rugat, pe cât posibil, să fie îmbrăcat în costum național, care era foarte apreciat de italieni.

În județul nostru, oaspeții au ajuns cu trenul, venind direct de la Cernăuți. După o scurtă oprire de câteva minute în gara **Adjud**, împodobită sărbătorește, membrii Misiunii Naționale Italiene au sosit la **Mărășești**, sâmbătă, 24 septembrie 1921.³

Vizita în orașul-erou a durat între orele 9,45-16,30, după care italienii au plecat spre **Focșani**, unde au ajuns la ora 17,00.⁴

Pentru primirea în orașul de reședință, s-au făcut pregătiri deosebite. Din Comitetul local făceau parte personalități ca: prefectul Gheorghe Tomulescu, comandantul Garnizoanei Focșani, senator dr. general Macridescu, senatorul I. I. Langa, deputat I. P. Rădulescu, președintele Comisiei Interimare, președintele Tribunalului Putna, Prim-Procurorul Tribunalului Putna, primarul orașului, președintele Camerei de Comerț, Anton Cristof – directorul Băncii „Putna”, deputații Duiliu

---

¹ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.62/1921, f.163

² Ibidem, f.134

³ H. Dumitrescu, **Mărășeștii și Misiunea Națională Italiană**, în „Vrancea. Studii și comunicări“, vol.XI, Editura Vrantop, Focșani, 1997, p.113-116

⁴ ANVn, fond Prefectura jud. Vrancea, dosar nr.62/1921, f.129 verso

Zamfirescu, Gheorghe Melinte, P. Chiriță, M. Simionescu Râmnicăneanu, Anton Alaci – mare podgorean, dr. I. Panea – medicul primar al județului, profesorii C. Leonescu, Al. Copcescu, Dardanian Rădulescu, T. Iordănescu, C. Tatovici – industriaș, comercianții C. C. Negruț și Ioan P. Ioan, maior Lucio Vecchi, V. Apostoleanu – mare proprietar, general Stere Palade, doamna general Ecaterina Bottea – președinta Crucii Roșii, Gheorghe Ștefănescu – directorul Băncii „Frăția”, Goilav – inginerul șef al județului, avocatul Gheorghe Miceora ș.a.⁵

Cu prilejul acestei vizite s-a tipărit în română și italiană **Apel către cetățenii orașelor Focșani și Mărășești** în care se preciza:

„În ziua de 24 Septembrie vin la Mărășești și în Focșani oaspeții scumpi inimelor noastre: Excursioniștii italieni. Frații din Cetatea eternă a Romei și din dulcea Țară a strămoșilor noștri, au ținut să răspundă cu toată iubirea vizitei făcută patriei lor în anul acesta de către studențimea românească. Legăturile de sânge, amintirile străvechi, comunitatea de simțăminte și de jertfă pentru același ideal, sunt destule îndemnuri sufletești cari să ne miște inimile la primirea acestei vești. În ziua aceea, cu toții să ne înveselim și să luăm parte la obșteasca sărbătoare. Cu mic, cu mare, la ora arătată în program să fim la gară și cu însuflețirea caldă cu care ne-a înzestrat firea, să ne îmbrățișăm frații din locurile de unde ne-au venit părinții acum aproape două mii de ani.

Să le arătăm, că depărtarea de ei, vitregia vremurilor și soarta rea cari au frământat viața poporului Român, nu i-a smuls din suflet mândria, simțirea latină și dragostea pentru frații din văile Apeninilor. Să le arătăm că în mijlocul acestei lumi de barbari poporul românesc a păstrat neatinse noblețea și virtuțile Romane.

Întâmpinați cu drag pe fiii Italiei glorioase și faceți-i să recunoască în noi pe legionarii Divului și marelui Imperator Traian”⁶

⁵ Ibidem, f.124 - 124 verso, f.164 - 164 verso

⁶ Ibidem, f.143

Conform programului, excursioniștii italieni au fost primiți la gară cu muzica militară de autoritățile civile și militare, școli, armată și numeroși cetățeni ai orașului.

Prof. Savel Rachivan – primarul orașului – a urat bun venit oaspeților⁷, iar muzica Regimentului 90 Infanterie a intonat „Imnul Italiei” În cortegiu impunător, oaspeții italieni și focșănenii prezenți, cu muzica în frunte, au străbătut străzile orașului până la Teatrul „Maior Gheorghe Pastia” unde „*s-a dat un festival*”⁸ cu următorul program: corul mixt de fete și băieți sub conducerea prof.Dardanian Rădulescu a cântat „Imnul lui Garibaldi”, ca și alte cântece românești și italienești. Profesorul Constantin Leonescu, mare prieten al Italiei, care a făcut numeroase excursii cu elevii Liceului „Unirea” în țara-soră a vorbit în italiană, salutând pe excursioniști și arătând legăturile sufletești și interesele ce apropie cele două popoare⁹

O echipă de elevi în costume naționale, pregătită de prof. Alexandru Copcescu au jucat „*în admirația vizitatorilor mai multe jocuri românești*”¹⁰ Atmosfera a fost extraordinară pentru că „*în mai multe rânduri excursioniștii au fost obiectul manifestației calde a publicului din teatru care la rândul lor erau ovaționați de italieni*”¹¹

Ieșind din teatru, cortegiul a străbătut din nou orașul până la Școala Israelită (situată pe str.Ștefan cel Mare, azi Școala Generală ce poartă numele ilustrului domn moldav) în sălile căreia s-a dat banchetul la care au vorbit - în italiană - primarul Savel Rachivan, prefectul Gheorghe Tomulescu, prof. Gheorghe Iordănescu, E. Sorani, Duiliu

---

⁷ I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar. Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 Iunie 1931. Extras din Revista „Natura”. Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I.E.Torouțiu, București, 1931, p.72**

⁸ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.62/1921, f.121 verso

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

Zamfirescu¹² - președintele Camerei Deputaților - „*ultimul vorbitor de mai multe ori a fost întrerupt de aplauzele inimoase ale oaspeților care au ovaționat pe cuvântător*”¹³

Din partea excursioniștilor italieni au răspuns profesorii Aristoli și Gioli de la Universitatea din Roma¹⁴.

După terminarea banchetului, la care au participat peste 200 persoane, excursioniștii au mers la gară în sunetul muzicii militare, iar la ora 21,00 trenul s-a pus în mișcare spre Râmnicu-Sărat.

Ministrul plenipotențiar al Italiei la București, A.Martin Franklin a mulțumit – scrisoarea din 10 noiembrie 1921– ministrului de Interne pentru reușita primirii asigurate conaționalilor săi. La rândul său, Constantin Argetoianu – ministrul de Interne – se adresa prefectului de Putna în termeni elogioși: „*Excursioniștii au rămas profund impresionați de modul cum Dvs. și autoritățile locale i-au primit și organizat serbările, pentru care la rândul meu vă mulțumesc*”¹⁵

Tot pe adresa prefectului Gheorghe Tomulescu sosea o altă scrisoare de mulțumire: „*Cum Domnia Voastră ați lucrat pentru frumoasa reușită locală, Comitetul Central pentru Organizarea Recepțiunii deplin satisfăcut de succesul obținut, Vă trece partea ce vi se cuvine din meritele sale și Vă roagă totodată a primi mulțumirile sale*”¹⁶

---

¹² I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.72

¹³ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.62/1921, f.121 verso

¹⁴ I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.72

¹⁵ ANVn, fond Prefectura jud. Vrancea, dosar nr.62/1921, f.167

¹⁶ Ibidem, f.158

GEORGE ULISE NEGROPONTES

Maria Mihăilescu

Descendent dintr-o veche familie boierească, de origine grecească, provenită din insula Eubeea, George Ulise Negropontes, deținea în anii Primului Război Mondial, la Mărășești, peste 42.000 ha de pământ.¹

Pe aceste moșii au avut loc lupte intense: „*Companiile 10 și 11 ale Regimentului 51 ies din viile Negroponte, unde erau masate și se reped în pas alergător întru întâmpinarea inamicului, una în dreapta și cealaltă în stânga companiei a noua*”.²

Era 6 august 1917, când Regimentul 51/52 Infanterie, avându-l în frunte pe căpitanul Grigore Ignat, a îndeplinit cu prețul vieții lor, de la soldat la comandant, ordinul de a ține pe loc înaintarea trupelor germane.

George Ulise Negropontes a aprobat bombardarea Comandamentului german încartiruit pe o proprietate a sa, contribuind din plin la marea victorie de la 6 august.

Ostașii români căzuți eroic în acea zi au fost înmormântați în viile moșierului.

---

¹ V. Anghel, Al. Deșliu, **Vocație și destin**, Editura Terra, Focșani, 2000, p.208

² C. Kirițescu, **Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919**, vol.II, București, 1923, p.219

Prezent din prima zi până în ultima pe front, neînvins în Dobrogea și la Oituz, generalul Eremia Grigorescu avea să înscrie la Mărășești o pagină glorioasă, câștigându-și locul în Pantheonul Eroilor Neamului.

Pe timpul când a condus trupele ce apărau zona Oituzului, generalul și-a avut Cartierul General într-o casă din Onești, care aparținea lui Negropontes.³

Acolo a cunoscut-o pe fiica acestuia, Elena. Un an mai târziu avea să o ia de soție, iar din această căsătorie a avut un fiu care va purta prenumele bunicului, Ulise.

George Ulise Negropontes s-a implicat în problemele de ordin administrativ și economic, atât în timpul războiului cât și după.

La 8 iunie 1919, în sala Senatului din București se desfășoară Congresul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, cu participarea reprezentantelor acestei organizații de pe tot cuprinsul României reîntregite.

Cu acest prilej, I.P.S.S. Pimen, mitropolitul Moldovei și al Sucevei, ales președinte de onoare, dă citire propunerii de a se ridica Biserica Neamului, Mausoleul Mărășești, pe locul unde s-au jertfit mii de soldați și ofițeri.

La 8 octombrie 1919, este fixat locul pe care urma a se ridica monumentul, printr-o cruce de fier, conform tradiției.

Aflând de acest important eveniment, motivat de spiritul patriotic ce nu l-a părăsit nici un moment, dar și sentimental, ca socru al marelui general Eremia Grigorescu, George Ulise Negropontes donează 20 ha de viță indigenă și mai târziu 50.000 lei, pentru ridicarea Mausoleului de la Mărășești.

Reproducem acest document:

---

³ N. Moghior, D. Miler, **Credință și glorie. General Eremia Grigorescu. Mărturii documentare**, Editura Softea, Brăila, 1997, p.49

Act de Donațiune,

Între subsemnatul G.U.Negropontes domiciliat în București str. Avram Iancu N.32 de o parte și între Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române reprezentată prin prezenta Dna Alixandrina G.Cantacuzino a intervenit prezentul act de donațiune.

1.Eu G.U.Negropontes declar că donez Societății Ortodoxe a Femeilor Române în mod irevocabil de veci un teren de 20 hectare situat la capătul de nord al viei mele indigene în județul Putna, comuna Mărășești și care are următoarele margini:

La Nord se mărginește cu șoseaua de legătură din Șoseaua Națională spre Panciu – la sud, cu via, proprietatea mea G.U.Negropontes la Vest cu via Gorciu.

Acest teren, pe care îl fac donațiune are forma și dimensiunile din alăturatul plan care face parte integrantă din acest act de donațiune și este destinat pentru a ridica pe el Mausoleul pentru cinstirea eroilor căzuți în luptele de la Mărășești.

2.Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române va dispune de acest teren ca deplină proprietară din momentul autentificării acestui act fără nici o altă formalitate judecătorească.

3.Terenul îl donez liber de orice sarcini.

4.Valoarea donațiunei o estimez la 200.000 lei.

5.Subsemnata Alixandrina G. Cantacuzino, prezidenta Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române lucrând în numele și pentru Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române declar că accept donațiunea ce se face prin acest act.

Făcut azi 14 Iulie 1921, în dublu exemplar în București.

Donator

G.U.Negropontes, str.Avram Iancu nr.32⁴

Autentificarea acestui Act de donație s-a făcut de către Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române prin președinta Alexandrina G. Cantacuzino la Tribunalul Ilfov, secția Notariat cu

---

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, dosar nr. 297/1921-1923, f.5-6

nr.1960/9 februarie 1922, păstrându-se în Registrul de transcripțiuni al județului Putna la nr.4466/2 decembrie 1924.⁵

Ultima dorință a generalului Eremia Grigorescu, care a încetat din viață la 21 iulie 1919, a fost ca să fie îngropat în mijlocul bravilor săi oșteni pe care i-a comandat și i-a iubit.

Inițial, cu înalte onoruri militare a fost înmormântat în cimitirul din Mărășești ce-i odihnea pe vitejii de la Răzoare, Străjeriu și de pe câmpia Siretului.

La 29 august 1924, dorința sa a fost îndeplinită prin finalizarea construcției osuarului Mausoleului din Mărășești, generalul găsiindu-și odihna veșnică în sarcofagul central, înconjurat de aproape 6.000 de soldați și ofițeri.

George Ulise Negropontes și-a văzut visul împlinit prin ridicarea Bisericii Neamului, Mausoleul Mărășești.

El a fost decorat de statul francez cu Legiunea de Onoare.

---

⁵ Arhivele Naționale Vrancea, dosar nr. 297/1921-1923, f.7

ANGHEL SALIGNY (1854 - 1925)

*Lelia Pavel
Ionuț Iliescu*

Originară din Franța, familia Saligny este nevoită, în secolul al XVII-lea să ia calea exilului, ajungând, pe rând, în Țările de Jos, Anglia și Imperiul Romano-German.

Unul din descendenții acestei familii i-a cunoscut, pe pământ german, pe Mihail Kogălniceanu și Ion Ghica; vădit impresionat de cele relatate de cei doi intelectuali despre Moldova, acesta va face o călătorie în Principat, însoțit de fratele său.

Cucerit de folclorul moldav, Constantin de Saligny avea să tipărească la Pesta o colecție de poezii populare; mai mult decât atât, fratele său, Alphonse Alfred de Saligny se stabilește în Focșani, unde, deschide un pension particular. Aici, odraslele familiilor înstărite ale târgului primeau o educație modernă, familiarizându-se cu noțiuni de limbă și literatură franceză și germană, teatru și pian.

În 2 mai 1854, vede lumina zilei la Șerbănești (județul Galați) Leon Anghel de Saligny, fiul lui Alphonse Alfred, care va fi botezat în biserica romano-catolică din Focșani. Își petrece copilăria în târgul Focșanilor, bucurându-se de atmosfera intimă a casei părințești, cumpărată în baza unui împrumut solicitat lui Mihail Kogălniceanu, casă situată pe strada Simion Bărnuțiu, la nr.7 - 9.

Anghel Saligny avea să absolve, pe rând, pensionul părinților săi, Gimnaziul „Alexandru Ioan Cuza” din localitate și liceul la Potsdam (Germania). Se înscrie apoi la Facultatea de Astronomie din cadrul Universității din Berlin.

După un an de studiu, simte nevoia unei reorientări, după cum rezultă din scrisoarea trimisă tatălui său: *„Astronomia este frumoasă, dar eu vreau să fac ceva pentru țara care ne-a dat azil”* Ca urmare, se va înscrie la Școala Politehnică de la Charlottenburg de lângă Berlin, pe care o va absolvi în numai doi ani de zile. În 1874, la numai 20 de ani, Anghel Saligny era deja inginer constructor.

În anul următor, lucrează sub conducerea unuia din profesorii săi la construirea căii ferate Cottbus-Frankfurt pe Oder. Remarcându-se ca un adevărat profesionist, deși primește o ofertă foarte tentantă în Germania, Anghel Saligny revine însă în țară, unde, la 1 ianuarie 1876 este numit inginer, clasa a III-a în Ministerul Lucrărilor Publice, primind și cetățenia română.

În 1881 este înființată „Societatea Politehnică”, alcătuită din ingineri și arhitecți. Printre cei 52 de membri fondatori s-a numărat și Anghel Saligny, care opt ani de zile a deținut funcția de președinte al Societății.

În anul 1884 este numit șef al Serviciului Docuri, funcție pe care o va deține până la 1 ianuarie 1901. În aceeași perioadă conduce Serviciul Lucrărilor Noi din Direcția Generală a Căilor Ferate. Tot în 1884 este numit șeful Catedrei de Poduri din cadrul Școlii Naționale de Poduri și Șosele.

În anul 1892 este ales membru corespondent al Academiei Române, căpătând statutul de membru activ în 1897. În perioada 1907-1910, Anghel Saligny a deținut președinția prestigioasei instituții.

Director adjunct în Serviciul de Poduri și Șosele încă din 1891, Anghel Saligny este numit în 1895 director general al Căilor Ferate Române.

În perioada 1901-1910 conduce Direcția Generală a Porturilor și Comunicațiilor pe Apă. În 1909, Anghel Saligny conduce lucrările celui de-al treilea Congres Internațional al Petrolului, găzduit de capitala României.

Între anii 1910-1926, Anghel Saligny a ocupat funcția de vicepreședinte al Consiliului Tehnic Superior.

După aderarea sa la Masonerie, în anul 1908, Anghel Saligny este numit Mare Ofițer al Legiunii de Onoare.

Între anii 1911 - 1917 a ocupat funcția supremă în Direcția Generală a Îmbunătățirilor Funciare, pentru ca un an mai târziu să fie numit ministru al Lucrărilor Publice în guvernele Constantin Coandă (24 octombrie 1918-28 noiembrie 1918) și I.I.C. Brătianu (29 noiembrie 1918-14 februarie 1919).

În anul 1876, Anghel Saligny lucrează sub conducerea lui Gheorghe Duca, la construirea căii ferate Ploiești-Predeal. Doi ani mai târziu realizează pe linia Adjud - Târgu Ocna primele poduri combinate de șosea și cale ferată din România. La vârsta de 28 de ani, Anghel Saligny proiectează primul său mare pod – cel de la Cosmești, peste Siret, pod dublu de șosea și cale ferată, cu o lungime de 430 m.

În anul 1886, Saligny a proiectat și condus lucrările de execuție ale primelor poduri metalice fără picioare pe maluri din țară, pe linia ferată Filiași – Târgu Jiu.

În anul 1891, Saligny conduce lucrările la linia ferată Bârlad-Vaslui.

În noiembrie 1887 i se încredințează șefia Serviciului Studiilor liniilor Fetești-Cernavodă. Se documentează în Occident, unde vizitează șantiere de profil.

În 1895 inițiază o Lege referitoare la reorganizarea căilor ferate, asigură legături directe între Berlin și București (prin Burdujeni) și între Berlin și Constanța.

Fără îndoială însă că lucrarea de căpătâi a lui Anghel Saligny o reprezintă Podul Carol I de peste Dunăre, de la Cernavodă, prin care

eminentul inginer intră binemeritat în universalitate. Proiectul din 1888 aducea noi soluții de construcție: una referitoare la o nouă tehnologie de realizare a suprastructurii podului, iar cea de a doua la folosirea unui material nou- oțelul moale.

Saligny și-a impus planul, în ciuda protestelor tehnicienilor; proiectarea podului s-a realizat pe baza unor modele de calcul moderne, preluate ulterior la scară planetară. Inaugurarea podului a avut loc la data de 14 septembrie 1895; „*arcul de triumf peste vechiul Danubiu*” (după cum spunea Alexandru Vlahuță) a suportat în condiții excelente un convoi de 15 locomotive, care avea viteza de 80 km/h.

Menționat ulterior în toate lucrările de specialitate, podul de la Cernavodă era la acea dată cel mai lung din Europa continentală și al treilea din lume, făcând parte din complexul feroviar Fetești-Cernavodă. Iată câteva date asupra construcției: lungimea - 750 m; înălțimea peste apă - 30 m; adâncimea fundației sub apă - 31,5 m.

Bucuria imensă a creatorului genial a fost concentrată în extrem de modesta constatare: „*Știam că va ține!*” – și știm și noi, astăzi; că măiastra-i lucrare va înfrunta cu strășnicie viitorul.

Din inițiativa lui Anghel Saligny, cu începere din anul 1879, se înregistrează zilnic cotele apelor în toate porturile dunărene.

În perioada 1884-1889, Anghel Saligny construiește docurile și antrepozitele din porturile Brăila și Galați. **Pentru prima oară în lume se folosește un nou material de construcție – betonul armat prefabricat.** Sistemul de îmbinare și asamblare a componentelor prefabricate – utilizat atât la fundarea cheiurilor și bazinelor portuare, cât și la construirea silozurilor de cereale – avea să cunoască, în perioada imediat următoare, o aplicare pe scară largă.

La 13 august 1899, Anghel Saligny este numit în funcția de director al lucrărilor din portul Constanța. Acesta a modificat proiectul, la care au lucrat Ion B.Cantacuzino și Gheorghe Duca. În primul rând, Saligny a adăugat un bazin pentru exportul țițeiului și rezervoare pentru depozitarea țițeiului brut și a derivatelor acestuia. În al doilea rând, au

fost construite și două silozuri, cu o capacitate de 30.000 tone, devansându-le pe cele din porturile Marsilia și Genova.

Același Saligny a înființat ateliere specializate în construirea tablierelor metalice pentru poduri, a proiectat lucrări de îmbunătățiri funciare, de irigații și de reintegrare în sistemul agricol a zonelor inundabile și a contribuit hotărâtor la organizarea învățământului tehnic superior. Saligny a fost președintele Consiliului de perfecționare și al Comisiei care a luat hotărârea referitoare la înființarea unei Școli Politehnice, după Primul Război Mondial, ale cărei promoții vor alcătui un corp ingineresc de elită. Tocmai de aceea, matematicianul Gheorghe Țițeica îl consideră „...*unul din întemeietorii ingineriei românești.*”

Activitatea prodigioasă de peste patru decenii a acestui simbol al modernizării țării noastre a fost magistral elogiată de Nicolae Iorga, savantul văzând în Anghel Saligny „...*unul din corifeii unei generații spornice, a mănunchiului de creatori căruia-i datorăm...ce are și...ce poate astăzi țara.*”

Orașul de pe Milcov a avut șansa să „găzduiască” familia Saligny și să-și aducă, într-o bună măsură, contribuția la afirmarea ilustrului ei exponent; fără îndoială, Saligny s-a simțit legat de târgul în care a copilărit și a învățat. Tocmai de aceea, o asemenea personalitate ne obligă, practic, să parafrazăm îngălbenitele cronici și să concluzionăm: **se nasc și la Focșani Oameni!**

UN DOCUMENT DIN ARHIVELE MILITARE ROMÂNE REFERITOR LA JUDECAREA LUI CORNELIU ZELEA CODREANU LA FOCȘANI

Cornel Țucă

Orașul Focșani a cunoscut în cursul anului 1925 tumultul prezenței simpatizanților și susținătorilor „căpitanului” Corneliu Zelea Codreanu. Aici s-a căsătorit cu Elena Ilinoiu, fiica unui funcționar feroviar, eveniment care s-a transformat într-o grandioasă manifestare de afecțiune: „zeci de mii de oameni au urmărit spectacolul”¹

Față de valul de simpatie arătat acestuia, în totală opoziție cu actele de violență și propagandă desfășurate, guvernul a fost obligat să treacă la luarea unor măsuri drastice.

Uciderea lui C. G. Manciuc a dus la procesul de condamnare a acestuia pentru crima săvârșită.

Fixat la Iași, „procesul e mutat la Focșani din cauza posibilelor tulburări care s-ar fi putut ivi în timpul desfășurării lui.”² Pentru a doua oară, în cursul anului 1925, orașul Focșani devine centrul atenției forțelor politice interne.

---

¹ A. Heinen, **Legiunea „Arhanghelului Mihail” o contribuție la problema fascismului internațional**, Editura Humanitas, București, 1999, p.116

² Gr. T. Pop, **Mișcarea legionară, idealul izbăvirii și realitatea dezastrului**, Editura Ion Cristoiu, București, 1999, p.217

Pentru a limita prezența mulțimii susținătorilor lui Corneliu Zelea Codreanu și a presiunii exercitate de aceștia asupra juraților și completului de judecată și – nu în ultima instanță – a evita confruntările de stradă cu opoziții inculpatului, guvernul a declarat în 1925 „*stare de asediu*” în județul Putna. În legătură cu instaurarea stării de asediu, subsecretarul de stat Tătărescu a declarat că măsura aceasta a fost luată pentru a asigura: „...*guvernului posibilitatea de a pune capăt mișcării antisemite și anarhice și regretabilelor incidente din ultimul timp...*”

Guvernul va pune capăt uneltirilor tuturor celor care caută să profite de pe urma acestei mișcări.”³

Pornind de la acest cadru general, am considerat utilă publicarea unui document de sinteză, depistat în cadrul Arhivelor Militare Române, referitor la activitatea desfășurată de elementul militar pentru asigurarea respectării „*stării de asediu*” pe teritoriul fostului județ Putna. Documentul prezentat este **Darea de seamă** întocmită de către generalul Lișcu (viitorul ministru de Război al României), comandantul garnizoanei Focșani, înaintată Ministerului de Război, Cabinetul ministrului, după ridicarea stării de asediu. Redăm în continuare, integral, documentul nominalizat și raportul de înaintare a acestuia.

DOCUMENT NR.1

DIVIZIA 6-a

Confidențial Personal

Nr.110

1925 Martie 22

GARNIZOANA FOCȘANI

către

MINISTERUL DE RĂZBOI

Cabinet

București

În conformitate cu prevederile serviciului în garnizoană art.3 din Anexa A;

---

³ A. Heinen, *op.cit.*, p.115-116

Am onoare a înainta alăturat darea de seamă asupra măsurilor de ordine ce au fost luate de către Garnizoana Focșani la cererile Prefecturii de Putna cu ocazia judecării procesului studentului Corneliu Zelea – Codreanu în ziua de 17 martie și următoarele. – Se anexează un dosar compus din 11 file și 2 schițe.

COMANDANTUL GARNIZOANEI FOCȘANI

General Lișcu

(Arhiva Ministerului Apărării Naționale -în continuare se va cita AMR, fond 950, dosar nr. 3, vol. II, inv. nr. crt.82, f. 112)

DOCUMENT NR.2

DARE DE SEAMĂ

Asupra măsurilor luate pentru menținerea ordinei în orașul Focșani cu ocazia procesului studentului Corneliu Zelea – Codreanu ce urma să se judece în ziua de 17 martie și următoarele:

Sesizat de adresa Prefecturii Putna nr. 932 din 16.03.1925, (fila nr.1), am participat la consfătuirea ce a avut loc la Prefectura locală în după amiaza aceleiași zile pe la orele 17-18 împreună cu domnii: Gavrilu, Prefectul Județului, Ariton, Prim Președinte al Tribunalului Putna, Ionescu, Prim Procuror al aceluiași tribunal, asistați de polițaiul orașului Guță Iacob, delegatul Siguranței Generale Papasotir, căpitanul Ionescu Nifon, comandantul Companiei Jandarmi București și căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi rurali Putna pentru luarea măsurilor de menținerea ordinei cu ocazia judecării procesului studentului Corneliu Zelea-Codreanu în ziua de 17.03.1925 și următoarele.

După o prealabilă recunoaștere, făcută de prim-procuror, polițaiul orașului și cei 2 căpitani de jandarmi, a străzilor de acces către localul Teatrului Pastia, unde se hotărâse judecarea procesului, de comun acord s-au stabilit următoarele:

1) Compania de Jandarmi București, cu un efectiv de 3 ofițeri și 140 trupă, sub comanda căpitanului Ionescu Nifon, ajutat de căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi Putna, să fie pusă la dispoziția și sub ordinele directe ale prim-președinte al Curții cu misiunea de a aduce de la arest pe acuzatul Corneliu Z. Codreanu și a celorlalți 5 studenți, prezentați ca prizonieri, paza lor în timpul procesului, escortările după fiecare ședință de proces la arest, precum și paza și menținerea ordinii în localul de judecată și în exterior spre cordoanele care închideau stradele de acces.

2) Pentru bararea străzilor învecinate localului Curții cu juri, la o depărtare de 2 - 300 metri, s-a destinat un batalion de 4 companii a 80 oameni, încadrate cu câte un căpitan comandant și 3 comandanți de plutoane.

3) Întrucât atitudinea atât a studenților și tuturor persoanelor venite din afara orașului ca apărători, martori sau spectatori, până în seara de 16 martie, cât și a localnicilor era cu totul pașnică, paza în restul orașului a rămas în seama poliției și a jandarmilor.

Pentru aducerea la îndeplinire a celor hotărâte s-au dat ordinele nr. 85 și 86 (fila nr. 2), pentru constituirea a câte un batalion de 4 companii de către Regimentul 10 Infanterie și Regimentul 3 Pionieri.

Batalionul din Regimentul 10 Infanterie a fost pus sub comanda maiorului Balaban căruia, în afară de ordinul nr. 85, i-am mai dat personal în dimineața zilei de 17 cr. ora 8,30, instrucțiuni verbale asupra misiunii sale, iar pentru menținerea legăturii cu subsemnatul l-am dublat cu comandantul pieței, căpitan Sava.

Batalionul din Regimentul 3 Pionieri, organizat în acelaș fel, a rămas ca rezervă în cazarmă sub arme, gata de a ieși la primul ordin.

Pentru îndeplinirea misiunii, batalionul s-a instalat la ora 11 la locul indicat cu dispozitivul ca în schița alăturată, fiecare companie fiind dispusă pe 3 linii: 2 plutoane în cordon pentru bararea străzii și 1 pluton în rezervă.

Tot pentru îndeplinirea misiunii s-a dat următorul consemn:

Companiile 1, 3 și 4 interzic complet accesul tuturor persoanelor în zona localului de judecată, îndrumând pe toți acei ce doreau să intre în această zonă spre intrarea din strada Lahovari.

Compania 2-a barează intrarea din strada Lahovari și nu permite intrarea în zona localului de judecată decât a persoanelor indicate și recunoscute de către autoritățile civile.

Pe la orele 12, în urma cererii telefonice a Prefecturii, s-a trimis încă o companie din Regimentul 10 Infanterie ca rezervă a batalionului și care s-a instalat la poliția orașului în str.Lahovari, unde se făcea controlul intrării tuturor persoanelor spre localul de judecată.

Cu ordinul nr.87 din 17.03.1925 (fila nr.4) s-a interzis ofițerilor din garnizoană să circule pe străzi și să se manifeste în public, sub nici o formă, cât va dura judecarea procesului studentului Codreanu.

Desfășurarea cronologică a faptelor

17.03.1925

Căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi Putna, cu garda pusă la dispoziție de căpitan Ionescu Nifon, comandantul Companiei Jandarmi București, a primit din arestul local pe acuzatul Corneliu Codreanu, la ora 4, și l-a transportat la localul de judecată, unde a luat ființă paza hotărâtă.

Desfășurarea forțelor Companiei de Jandarmi București în local și în jurul localului s-a făcut la ora 11, după care s-a procedat la eliminarea din sală a tuturor celor intrați de dimineață, cum și începerea executării controlului ordonat de domnul prim-președinte pentru intrarea la proces numai a acelor cu permise.

S-a mai procedat la aranjarea martorilor și menținerea ordinei în sală, unde erau opriți cei 300 martori ai apărării și acuzării cum și prezentarea lor la apel.

La ora 11,15 Batalionul maior Balaban, a fost instalat după cum s-a arătat mai sus.

Procesul a început la ora 13,30 în cea mai perfectă liniște și a durat astfel până la ora 17, 30, când Curtea a intrat în deliberare spre a decide asupra continuării sau amânării procesului.

În timpul cât Curtea a stat în deliberare, maiorul Balaban, comandantul Batalionului de Infanterie și maiorul Chihaia, comandantul jandarmilor, au primit instrucțiuni, de la autoritățile civile, asupra măsurilor de luat în eventualitatea amânării procesului și care măsuri se refereau la menținerea ordinii în local și de siguranță în jurul localului.

Până la ora 17,30 maiorul Balaban nu a primit nici un fel de instrucțiuni referitoare la măsurile de menținerea ordinii în oraș cu infanteria, jandarmii și poliția fiind însărcinate cu aceasta.

La ora 18,30 pronunțându-se deciziunea amânării procesului, persoanele care erau ca spectatori, au fost invitate de domnul prim-președinte a părăsi localul, în interior rămânând numai participanții direcți (acuzatii, apărătorii, martorii) pentru continuarea discuțiilor asupra punerii în eliberare pe cauțiune a acuzatului.

Odată cu părăsirea localului de către spectatori au ieșit și o parte din studenții ce asistaseră ca martori și, deși spiritele erau cam agitate, din cauza amânării procesului, evacuarea localului și a zonei de siguranță, s-a făcut în liniște.

La ora 19, maiorul Balaban, a primit știrea de la dl. prefect că studenții s-au dedat la devastări, spărgând geamurile de la locuințele și prăvăliile evreiești.

La această știre maiorul Balaban, în urma cererii domnului prefect a intervenit cu 2 companii:

Compania căpitan Rădulescu, trimisă de Regimentul 10 Infanterie în urma ordinului nr.136 (fila nr.3), pe la ora 14 și care stătuse în rezervă la poliție, pentru a face ordine pe Strada Mare și străzile laterale de la magazinul „La Ruleta” spre Nord.

Compania căpitan Aniței, pentru a face ordine de la magazinul „La Ruleta” spre sud, pe Strada Mare și străzile laterale.

Restul de 3 companii le-a reținut pentru păstrarea ordinii în zona localului de judecată.

Pe la ora 19,30 toți studenții din oraș împreună cu vre-o 3-400 cetățeni, care aderaseră la manifestația studenților, s-au dirijat pe strada I. C. Brătianu, spre Prefectură, cu intenția probabilă de a intra în localul de judecată.

Maiorul Balaban a întărit compania căpitan Bogdan cu compania căpitan Botez, totuși manifestații au rupt primul cordon, ne voină a ține seamă de sfaturile maiorului Balaban, pentru a se retrage.

Domnul procuror Călcâi, care se găsea acolo, a luat din mulțime pe un student, cu care s-a retras în spatele cordonului al II-lea pentru a-l cerceta.

Cu multe dificultăți, maiorul Balaban a putut opri puhoiul de manifestații și să refacă cordonul ce fusese rupt.

În urma intervenției studentului ce deliberase cu domnul procuror Călcâi, studenții s-au retras, angajându-se pe cuvânt de onoare că nu se vor mai deda la devastări.

În acest timp fiind înștiințat de căpitan Sava că în oraș, lângă poștă, s-au spart mai multe geamuri la o cârciumă, iar pe cale particulară fiind înștiințat că și în oraș sunt devastări m-am transportat împreună cu Șeful de Stat Major la Prefectura locală dând în același timp ordin ca batalionul din Regimentul 3 Pionieri să pornească în oraș la poliția locală.

La ora 19,40, maiorul Balaban, după ce mai dăduse autorităților civile încă o companie, primind știrea că Sinagoga e devastată, a plecat în acea parte, împreună cu domnul prefect și prim-procuror Ionescu și cu o companie, dar n-a mai găsit pe nimeni, căci studenții plecaseră.

La ora 20,30, acuzatul Codreanu, a fost reconduc la arestul local, tot de căpitanul Stavrescu.

La ora 22 s-au arestat la locuința doamnei Tița Pavelescu, vreo 20 studenți care au fost conduși la poliție, unde au mai fost aduși alți 30 studenți arestați pe străzi de patrurile însărcinate cu menținerea

ordinei și aceasta din cauză că tocmai acum autoritățile civile puseseră în vedere unităților să aresteze pe toți acei ce vor fi găsiți pe stradă staționând sau circulând în grupuri.

Față de această stare de lucruri, după propunerea Parchetului, s-a luat hotărârea și s-a invitat la localul Prefecturii domnii Zelea Codreanu, tatăl inculpatului, C. A. Cuza, Șumuleanu și alți apărători spre a le propune ca să sfătuiască pe studenți, care nu mai aveau pentru ce sta în Focșani, a nu se mai deda la manifestări și devastări și a părăsi localitatea cu primele trenuri.

La această invitație au răspuns domnii Zelea Codreanu, avocații: Bacaloglu, P. Iliescu, T. Policrat și alții, iar dintre localnici domnul G. Niculescu, gazda domnului Cuza și dr. Macridescu.

După multe discuții în sensul părăsirii orașului de către studenți, cei invitați s-au opus categoric spunând că studenții și nici avocații nu vor părăsi orașul cu nici un preț înainte de a se pronunța Curtea în privința eliberării pe cauțiune a studentului C. Codreanu, pronunțare care urma să se facă în ziua de 18 martie, ora 13.

Am căzut însă de acord ca să sfătuiască pe studenți să se abțină de la orice manifestații sau devastări.

În urma intervenției și asigurărilor date de domnul Z. Codreanu, toți studenții arestați și duși la poliție au fost eliberați de primul procuror, angajându-se că nu se vor mai deda la devastări și că a doua zi vor fi cu toții prezenți în localul poliției pentru a da declarații asupra celor petrecute în ziua de 17 martie.

În timpul când avea loc consfătuirea între Parchet, autoritățile civile, tatăl acuzatului și apărătorii acestuia și după aceasta, din timp în timp și la intervale foarte scurte, agenții siguranței și ai poliției aduceau știri din ce în ce mai alarmante, între care:

Că studenții au alarmat populația din satele învecinate, trimițând pentru aceasta studenți bicicliști și că în zorii zilei orașul va fi invadat de aceștia pe toate barierele; că populația evreiască locală va reacționa în masă asupra celei creștine ca revanșă a devastării; că se va da foc în

regiunea chiristigiilor și altele. Pentru a face față ori căror eventualități pentru noaptea de 17-18 și ziua de 18, când urma să se pronunțe Curtea asupra punerii în libertate a studentului Corneliu Z. Codreanu, și față cu schimbarea atitudinii studenților și majorității localnicilor, care de astă dată părăsiseră atitudinea liniștită, și mai având în vedere că la 18 martie era zi de târg săptămânal în oraș, pentru când se prevedea afluire de multă lume și căruțe la târg, de comun acord cu autoritățile civile și Parchetul, am luat următoarele dispozițiuni pentru paza și siguranța în oraș:

- a) Menținerea ordinei pe timpul nopții cu cele 2 batalioane aflate în oraș și Compania de Jandarmi București, trimitându-se numeroase patrule prin diferitele străzi ale orașului, cu activitate deosebită în cartierele evreiești
- b) Întărirea gărzii arestului central, unde se află deținut inculpatul Codreanu, cu una companie de 1 ofițer și 40 oameni
- c) Pentru închiderea celor 7 bariere mai importante ale orașului și gara Focșani s-a dat ordinul nr.1372 din 17.03.1925 (fila 6), prin care s-au mai format din trupele din garnizoană: 7 baterii artilerie pe jos, 2 companii infanterie și una companie pionieri, din care bateriile de artilerie și 1 companie infanterie au ocupat intrările de la barierele principale și gara Focșani; 1 companie de infanterie și cea de pionieri au format rezerva generală a întregului detașament la Prefectura locală.
- d) Comanda trupelor s-a dat colonelului Barca, comandantul Brigăzii VI Artilerie cu P.C. la Prefectură.
- e) Pentru menținerea legăturii cu comanda detașamentului, fiecare unitate de la barieră a fost prevăzută cu câte 3 artileriști călări.
- f) În afară de aceasta, în același ordin s-a mai dispus ca regimentele cu restul trupei rămasă în cazarmă să constituie unități gata a ieși la primul ordin.
- g) Ofițerii care nu încadrau unități s-au consemnat până la noi ordine în cazarmă.
- h) Situația trupelor între orele 3 - 5 este cea arătată în schița nr.2.

18 Martie 1925

Până la ora 11 neverificându-se versiunile lansate în ajun că din satele învecinate vor veni în oraș grupe numeroase de săteni, afară de bariera Odobești, unde s-a prezentat un grup, aproximativ 100 oameni, și care au fost opriți de a intra în oraș și în vedere că pe la ora 13 urma ca tribunalul să se pronunțe asupra cererii, de liberare pe cauțiune a studentului C. Zelea Codreanu, pentru când se prevedeau iarăși manifestațiuni din partea studenților și a localnicilor, pentru menținerea ordinei s-au dispus următoarele:

Retragerea trupelor de la bariere către interiorul orașului; afară de gara Focșani, unde s-a menținut garda dată.

Cu aceste trupe, cu 2 batalioane a 3 companii din Regimentul 10 Infanterie și 1 batalion din Regimentul 3 Pionieri s-au luat măsurile de siguranță în oraș și în jurul Tribunalului până la ora 11, 30, după cum se arată cu roșu pe schița nr.2.

Compania Jandarmi București cum și încă 180 jandarmi sosiți de la București în urma cererii Prefecturii au făcut: prima siguranță în interiorul Tribunalului, iar cei 180 jandarmi siguranța exterioară a Tribunalului, barând cu cordoane, împreună cu infanteria (cele 3 companii din Regimentul 10 Infanterie), străzile ce duceau la Tribunal.

Pentru supravegherea barierelor, de la care se retrăseseră trupele, s-au lăsat artileriști călări pentru menținerea legăturii cu posturile de comandă ale sectoarelor.

În această situație și în așteptarea deciziei Tribunalului, care urma să se dea după orele 15, câțiva studenți, acompaniați de localnici, s-au strecurat pe strada Israelită, în timp ce alte grupe încercau a face manifestații pe alte străzi, voind să meargă spre Prefectură și, profitând de un moment când patrula trecuse în altă stradă, au spart geamurile la câteva case din strada Israelită.

Intervenind patrula, manifestanții s-au refugiat prin curți și au dispărut.

Între timp, spiritele devenind din ce în ce mai agitate, s-au luat măsuri pentru instalarea de posturi speciale pentru paza șefilor de autorități: prefect, prim-președinte, prim procuror, judecătorii Cristodorescu și Mihăilescu, precum și casa domnului Ministru Chirculescu. S-au mai dat asemenea posturi la Depozitul de gaz și benzină din str. Ștefan cel Mare și Sft. Dumitru, la Depozitul de vin „Landau” și președintele Comunității Israelite.

Pe la ora 17 studenții și localnicii încercând noi manifestări pe străzi, în fața Prefecturii și în centrul orașului, dintre care au fost arestați de trupe un număr de 27 și au fost conduși la poliție, iar de aici după ora 18 au fost transportați și anchetați de Parchet condus de Procurorul General de la Curtea Galați, venit în localitate în acest scop.

Cei anchetați au fost transportați și închiși la cazarma Regimentului 11 Artilerie. După terminarea anchetei, în ziua de 19 cr., toți cei arestați au fost puși în libertate.

Până în seara zilei de 18 martie, studenții nepărăsind orașul, decât foarte puțini, măsurile de ordine din timpul zilei s-au menținut și pe timpul nopții de 18-19 martie.

19 Martie 1925

La ora 7,30 la cererea telefonică a Prefecturii și confirmată cu adresa nr.956, s-au trimis 20 artileriști călări la Odobești, unde Prefectura fusese informată că se intenționează manifestații de stradă și tulburări.

La ora 13 s-au ridicat și condus la poliție 20 studenți ce erau adunați la casa naționalistei Tița Pavelescu.

În cursul zilei de 19 și în noaptea de 19-20 martie studenții au părăsit localitatea, plecând cu diferite trenuri, și ordinea ne mai fiind amenințată am dispus retragerea treptată a trupelor și intrarea în cazărmi.

COMANDANTUL GARNIZOANEI FOCȘANI

General Lișcu

(AMR, fond 950, dosar nr. 3, vol. II, inv. nr. crt.82, f. 113 - 117)

GENERALUL ION RAȘCU. ÎNSEMNĂRI OCAZIONALE

Dumitru Huțanu

Personalitate marcantă a istoriei militare românești, generalul **Ion Rașcu (1857-1926)** a lăsat posterității, pe lângă activitatea și contribuția sa la progresul armei Geniu, la fundamentarea teoriei și tacticii militare românești și o interesantă și inedită memorialistică din Războiul Întregirii Neamului, un set de cuvântări ocazionale, prilejuite de participarea sa la unele evenimente militare, culturale, asupra căruia ne oprim cu câteva observații și evaluări.

Dincolo de caracterul lor oficial, de circumstanță, aceste mărturii, aflate în colecțiile Muzeului Vrancei*, vin să întregască personalitatea autorului, conturând nu numai militarul, ci și cetățeanul implicat, când i se oferea ocazia, în viața comunității umane, unde-și desfășura activitatea la un moment dat.

Privite cu atenție, selectând informația, mărturiile aruncă noi fascicule de lumină asupra personalității, dezvăluie idei, preocupări, judecăți care-i adâncesc conturul. Ne oprim, doar, asupra câtorva care, prin conținutul lor, aduc un plus de informație, de imagine.

Îndeplinindu-și o datorie de discipol și continuator, dar și de concetățean, Ion Rașcu cuvântează în fața catafalcului altui mare fiu al

---

dosarul I. Rașcu se intitulează **Câteva clipe din viața mea de ostaș** și cuprinde 52 file

Focșanilor, personalitate distinctă a istoriei Armatei Române, generalul **Zamfir Gheorghiu (1843 - 1908)**.

Preferând în locul „*celui mai frumos discurs*” o „*scurtă schițare a acestei vieți plină de demnitate și devotament pentru binele public*”, oferă, prin discursul său, cercetătorului de istorie locală și militară, în genere, date inedite și judecăți de valoare care definesc cu claritate liniile vieții celui trecut în lumea umbrelor. Zamfir Gheorghiu termină Școala Militară din Iași începută în 1860, „*cu n.1 la clasificare, ieșind oficer în 1862*”; în timpul studiilor se distinge „*prin ordine și metodă de lucru*”, prin „*fermitatea caracterului său și prin un pătrunzător spirit de observație*”, calități care-i vor asigura urcarea rapidă a treptelor ofițerești, până la înaltul grad de general de brigadă.

Întrerupând firul biografic, Ion Rașcu ne oferă și o informație inedită de interes local: în vara anului 1865, tânărul locotenent Zamfir Gheorghiu, „*fiind în concediu de repaos, petrecut în sânul familiei la Focșani*”, „*binevol și gratuit a făcut traseul și condus lucrările actualei șosele Focșani-Odobești*”

Reluând firul, subliniază contribuția maiorului Zamfir Gheorghiu, comandant al Batalionului de Geniu, la Războiul Independenței, „*dovedind remarcabile calități de organizator și comandant*”, acestuia datorându-i-se realizarea fortificațiilor românești de la Calafat și Plevna, minarea sistemului de apărare turcesc, contribuții esențiale la desfășurarea cu succes a operațiunilor oastei române.

Încredințându-i-se comanda Serviciului Central de Geniu (1881-1885), colonelul Zamfir Gheorghiu ridică numeroase cazărmi militare, moderne pentru acea vreme, care au stârnit „*admirația străinilor*” Însărcinat cu înființarea Regimentului 2 Geniu, pe care-l conduce între 1887-1891, Zamfir Gheorghiu a contribuit esențial la evoluția acestui gen de arme, înscriindu-se ca un deschizător de drumuri în acest domeniu. Acum își aplică ideile în reorganizarea trupelor și a materialului de Geniu, stabilește noi tipuri și materiale pentru

pontonieri. Tot acum dirijează lucrările de fortificații ale viitoarei regiuni întărite Focșani-Nămoloasa-Galați, sistem modern de apărare care avea să-și dovedească importanța și eficiența în cele două războaie mondiale de mai târziu (1916-1919 și 1941-1944).

Demisia sa din armată, în iunie 1894, nu s-a datorat altor motive decât conștiinței sale, evaluării responsabile a potențelor sale fizice, *„văzându-se împiedicat, cum înțelegea el, de o maladie pe care o contactase în trudița sa viață”* dar *„rămânând însă legat de dânsa cu sufletul și inima până și-a dat ultima suflare”* *

La 16 aprilie 1910, prin Înaltul Decret nr.1535, generalul Ion Rașcu a fost numit comandantul Diviziei a 8-a, cu sediul în Botoșani. Câteva zile mai târziu, la 29 mai, are prilejul să-și depună în fața M.S.Regele Carol I *„expresiunea adânciei recunoștinți pentru încrederea”* acordată.

În această calitate, devenind o persoană oficială a localității, participă efectiv la viața orașului. Adresându-se locuitorilor și militarilor cu prilejul înființării la Botoșani a Regimentului 37 Infanterie, generalul Ion Rașcu înțelegea noua unitate militară ca *„o adevărată familie, care să aibă drept legături de înrudire comunitatea înaltelor sentimente de onoare și patrie”*, înscrise pe drapel.

Inaugurarea la Flămânzi (19 august 1912) a monumentului închinat eroilor din comună, căzuți în Războiul Independenței, îi oferă o nouă întâlnire cu oamenii locului. În cuvântul său se oprește asupra semnificațiilor multiple ale unui asemenea demers: *„poporul știe să onoreze cum se cuvine amintirea celor ce și-au dat viața pentru mărirea lui”*, *„Cei ce au ridicat acest monument nu și-au îndeplinit numai o datorie de pietate către vitejii lor, ci au creat și un focar nesecat de eroism și patriotism care va încălzi inimile generațiilor viitoare, căci numai glorificând pe eroi și patrioți se seamănă asemenea virtuți în fiii neamului”*

La 18 august 1913, Divizia a 8-a revenea în Botoșani din Campania din Bulgaria. Mulțumind locuitorilor pentru călduroasa primire, cu o subtilitate sesizabilă doar de cunoscătorii desfășurării

războaielor balcanice, regretă rezultatele campaniei militare românești: „Noi, însă, nu ne-am făcut decât datoria și în îndeplinirea acestei datorii avem chiar o mare părere de rău că n-am putut adăuga și noi câte ceva raze de strălucire la gloria câștigată de înaintașii noștri, căci, deși am obținut succese, acestea au fost fără pericole și, deci, fără glorie”

Amintind pierderile făcute de holeră, „inamic invizibil”, „care ne-a secerat multe vieți”, nu poate trece peste „spiritul de datorie și sacrificiu ce s-a manifestat în toate clasele poporului și, mai ales, în aceea a țărănimii” Sesizează, cu acest prilej, un aspect social acut al timpului – starea economică deplorabilă a țăranului, reliefată pregnant prin contactul cu țăranul bulgar, „proprietar fără excepție”, adăugând că „va trebui să avem în viitor o mare sollicitudine pentru țăranii noștri” care, soldați fiind, au conștientizat în Bulgaria „în ce stare de inferioritate se găsesc ei”

Această „sollicitudine” avea să se impună ca o necesitate, cu mai multă tărie, în campaniile militare ale anilor 1916-1917 încât regele Ferdinand și primul-ministru Ionel Brătianu aveau să promită celor din tranșee, după sfârșitul ostilităților, împrumutarea țăranului-ostaș.

Și pentru generalul Ion Rașcu, campania militară din 1913 a reliefat printre altele, starea precară a înzestrării armatei, nevoia modernizării ei, a utilizării aviației în acțiunile de recunoaștere și de luptă. De aici „s-a născut ideea unui aeroplan care să poarte numele de «Botoșani» achiziționat din fonduri donate de cetățenii orașului și care să aparțină numai Diviziei a 8-a”

Ideea generalului Rașcu a fost primită cu entuziasm. Rapiditatea cu care s-au strâns cei 36.000 lei, din care 33.000 lei au fost folosiți pentru achiziționarea avionului și 3.600 lei pentru „începutul unui fond destinat ridicării unui monument în onoarea ostașilor din oraș și județ căzuți în Războiul Independenței” a dovedit, cum scria Ion Rașcu, „frumoasele sentimente de care sunt călăuziți cetățenii botoșeneni în momentele grele pentru țară”

Inițiativa era unică pentru acea vreme, „*botezul aeroplanului oferit oștirii*” s-a făcut la 20 octombrie 1913, într-un cadru festiv. Speranța pe care și-o exprima atunci generalul Ion Rașcu că „*așa cum a fost primul donat oștirii să fie și primul care, la nevoie, să-i aducă cele mai însemnate informațiuni asupra dușmanului, pe care să se sprijine victoria ei*” avea să se împlinească câțiva ani mai târziu, în vara anului 1917.

Cuvântând la depunerea jurământului „*recruților clasei 1914 în garnizoana Botoșani*”, generalul Ion Rașcu sublinia că datoria stagiului militar „*decurge din necesitatea ce o resimte fiecare stat ca să-și organizeze, din toți cetățenii lui cei mai valizi, o forță cu care la trebuință, să-și mențină ordinea în interior iar, în exterior, să-și apere interesele, demnitatea precum și întregimea teritoriului său*”

Participarea la banchetul organizat cu prilejul inaugurării Teatrului „M. Eminescu” (21 decembrie 1914) îi oferă revenirea asupra atitudinii responsabile și patriotice a societății civile din Botoșani. „*Din toate faptele omului numai acelea care se fac pentru binele altora au valoarea și puterea de a rămâne în amintirea urmașilor. De această înțeleaptă gândire se conduce într-o largă măsură societatea botoșăneană fie dacă n-aș judeca decât după faptele petrecute sub ochii mei*”, scria Ion Rașcu.

Printre fapte, alături de cumpărarea aeroplanului, adaugă strângerea „*unei frumoase sume pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați pentru campania din 1913*”, strângerea într-un scurt timp a „*unei sume destul de rotundă și un însemnat număr de efecte spitalicești pentru îngrijirea răniților într-un eventual război*” și, bineînțeles, „*acest măreț edificiu*” – teatrul. Aceste fapte stârneau și în rândul militarilor, „*acei care vremelnic ne găsim în mijlocul Dumneavoastră, un îndoit sentiment de respect și admirație*”

Preluând comanda Grupului de Divizii 9 și 19, la 23 septembrie 1916, pe frontul dobrogean, se adresa ofițerilor convocați la punctul de comandă de la „*Musurat, cantonul de pe șosea*”: „*Pătrunși, ca și mine, de măreția timpului pe care îl trăim, am nădejdea că, cu toții, ne vom*

întrece în îndeplinirea datoriei și pentru a forma un nume strălucit oștirii noastre în fața glorioasei divizii ruse și sârbă, alături de care luptăm” Câteva zile mai târziu, la 28 septembrie 1916, generalul rus Zaiancicovski, comandantul șef al armatei ruso-române din Dobrogea, conferea ofițerilor și soldaților români care s-au distins în lupte, un număr de decorații rusești. Adresându-i-se, generalul Ion Rașcu sublinia faptul că *„este pentru tânăra noastră armată o mare onoare... de a primi distincțiuni de la Șeful suprem”* al armatei ruse și că *„ne vom aduce aminte cu recunoștință că ne-am făcut demni de aceste decorațiuni sub înalta conducere a Excelenței Voastre”*

Pe 6 octombrie 1916, Grupul de Divizii 9 și 19 a opus o rezistență îndârjită inamicului. *„Frumoasa rezistență, de care s-au zdrobotit toate atacurile inamice - scria Ion Rașcu - a stârnit admirația Comandamentului Armatei din Dobrogea care le transmitea „cele mai călduroase felicitări”* iar fapta lor *„va forma obiectul unui raport ce voi adresa M.S.Regelui”*

Recunoscutele sale calități de bun comandant, modul exemplar cu care și-a îndeplinit misiunile încredințate l-au adus pe generalul Ion Rașcu la conducerea Grupului Diviziilor 2 și 5, în unul dintre cele mai grele și importante sectoare ale frontului dobrogean. Diviziile aveau de apărat poziții de care *„depindea soarta Dobrogei și a întregii campanii din această provincie”* Conștient de marea responsabilitate ce-i revenea, de la punctul de comandă Cernavodă, la 10 octombrie 1916, se adresa trupelor cu cuvinte încărcate de semnificații: *„vă leg pe toți, trupă și ofițeri ai acestor Divizii și mă leg împreună cu voi, prin cel mai sfânt jurământ, înaintea lui Dumnezeu, a Țării și înaintea umbrelor celor ce s-au jertfit până acum, de a le apăra până la ultima suflare”* Încrederea și prețuirea calităților sale de comandant determină Marele Cartier General să-i acorde, la 13 octombrie 1916, alături de Diviziile 2 și 5, din nou comanda Diviziilor 9 și 19 și a Brigăzii ruse Ușacov.

După campania militară a anului 1916, ca o recunoaștere a calităților sale de strateg militar și de bun organizator, de tactician realist și perspicace, fondate pe solide cunoștințe teoretice și pe o deosebită

experiență căpătată pe front, generalul Ion Rașcu este numit în componența Marelui Cartier General al armatei române.

La 21 mai 1917, în preajma glorioasei campanii din vara aceluiași an, cunoscând îndeaproape starea materială și morală a armatei după eforturile depuse pentru refacerea ei, planurile M.C.G. pentru declanșarea și desfășurarea mării ofensive, adresându-se șefului M.C.G., generalul Constantin Prezan, la sărbătorirea zilei onomastice, Ion Rașcu spunea: *„Ce am putea să urăm mai bine conducătorului armatei noastre, în timpul prin care trecem, decât realizarea dorinței, care arde în sufletul fiecărui român, dorința de izbândă pentru curățirea țării de dușmani și pentru întregirea neamului”*

Component, între 1917-1918, al Marelui Cartier General, ca șef al Secției Geniu, generalul Ion Rașcu a cunoscut și simțit din interior, de aproape, deosebita contribuție a generalului Constantin Prezan la eroica campanie militară a anului 1917.

Viața i-a oferit fericitul prilej, de a o sublinia la prânzul de despărțire oferit de ofițerii M.C.G. generalului Prezan: *„Când ați venit în fruntea oștirii, ați găsit-o bolnavă trupește și sufletește.*

Prin reorganizarea înțeleaptă ce i-ați dat ați tămăduit-o trupește iar, prin dreptate și severitate, ați tămăduit-o sufletește.

Ați adus-o, astfel, în stare să scrie în istoria noastră acele frumoase pagini de la Mărăști, Oituz și Mărășești și să ne reabiliteze reputația militară atât de zdruncinată în prima parte a războiului.

Părăsiți, dar, armata cu satisfacția, că v-ați făcut datoria cu roadele cele mai frumoase. Istoria vă va pomeni și vă va sublinia meritele pentru a le cunoaște și generațiile viitoare” (Iași, 11 aprilie 1918).

Puține ca număr, dispersate în timp și conținut, ocazionale, însemnările generalului Ion Rașcu, lăsate fiului său Ion I. Rașcu, și el general al armatei române, ambii înmormântați în Cimitirul Nordic din Focșani, sunt pentru cercetători nu numai izvor de informații, ci și mărturii ale unui trecut care resimte nevoia permanentă de reevaluare și recorelare cu perspectiva prezentului asupra istoriei.

ALEGERILE DIN 1937 ÎN JUDEȚUL PUTNA

Petru Obodariu

Alegerile din 1937 au fost importante în epocă, întrucât ele ar fi trebuit să consolideze orientarea democratică a țării și frânarea tendințelor de instaurare a monarhiei autoritare a lui Carol al II-lea.

La 20 noiembrie 1937 guvernul Gheorghe Tătărescu a dizolvat Parlamentul și a fixat data alegerilor pentru 20 decembrie același an. Urmărind să asigure succesul guvernului în alegeri, regele i-a sugerat lui Gheorghe Tătărescu încheierea unor carteluri electorale, cu Frontul Românesc, Partidul Naționalist-Democrat, Partidul German. Cartelurile cu aceste partide (Frontul Românesc, Partidul German), organizații de extremă dreaptă, au nemulțumit atât pe „bătrânii” liberali și chiar pe unii „tineri” apărători ai regimului democratic.¹

Principalele partide care se opuneau regelui Carol al II-lea erau PNT și Partidul „Totul pentru Țară” (forma legală sub care activa Garda de Fier).

La 23 noiembrie 1937, Comitetul Central Executiv al PNT a ales în funcția de președinte pe Iuliu Maniu. Acesta reprezenta simbolul „*luptei constituționale*” și și-a făcut un scop din lupta împotriva guvernului Gheorghe Tătărescu și a camarilei regale. Pentru a-și apropia victoria în alegeri, PNT a încheiat pe 25 noiembrie 1937, în „*pact de*

---

¹ I. Scurtu, **Contribuții la viața politică a României**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.414

apărare a libertății alegerilor și de neagresiune“ între partidele de opoziție cu Mișcarea Legionară a lui C. Z. Codreanu. La acest pact a aderat imediat și Gheorghe Brătianu. Conform pactului, partidele semnate se angajau *„să apere libertatea și să asigure corectitudinea alegerilor“*, *„să înconjoare actele și limbajul de violență și de denigrare”*, fapt ce *„nu împiedică afirmarea ideologiei proprii și discuția de bună credință”*. Ele aduceau *„un cuvânt de chemare”* și celorlalte partide să se alăture acestei înțelegeri. Pactul reprezenta o alianță anticarlistă, rezultată din evoluția divergențelor existente între cercurile Palatului, sprijinite de guvernul Gheorghe Tătărescu, pe de o parte, și Garda de Fier, gruparea manistă și Gheorghe Brătianu, de cealaltă parte²

Încheierea pactului de neagresiune a stârnit o mare senzație în epocă întrucât PNȚ era adept al democrației parlamentare și a unei politici tradiționale externe alături de democrațiile occidentale, pe când Corneliu Zelea Codreanu declara *„Eu sunt contra Miciei Înțelegeri, eu sunt contra Înțelegerii Balcanice și n-am nici un atașament pentru Societatea Națiunilor, în care nu cred. Eu sunt pentru o politică externă a României alături de Roma și Berlin (...) În 48 de ore după biruința mișcării legionare, România va avea o alianță cu Roma și Berlinul”*³

În județul Putna alegerile s-au desfășurat în liniște, fără vreun incident electoral, în ciuda părerii exprimate de prefectul județului că *„frământările politice, care în raza acestui județ sunt cu mult mai accentuate ca în alte localități”* vor periclita campania electorală. De aceea cerea a i se pună la dispoziție pentru buna desfășurare a campaniei electorale un efectiv de 70 de jandarmi de la Chestura de Poliție

---

² I. Ardeleanu, M. Mușat, **România după Marea Unire**, vol.II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.725-727

³ „Buna Vestire”, din 30 noiembrie 1937 (ediție specială)

Focșani, a câte 10 jandarmi la sediile Comisariatelor de Poliție din orașele Odobești, Adjud și Panciu.⁴

La Tribunalul din Focșani au fost înscrise listele PNL, PNL-Gheorghe Brătianu, PNT, Partidul Național-Creștin, Partidul Radical-Țărănist, Partidul Poporului, Partidul Evreiesc, Frontul Muncii.⁵

În cadrul campaniei electorale din județul Putna, partidele semnatare ale pactului de neagresiune s-au mărginit în a-l respecta, neatacându-se în vreun fel. Nu același lucru însă va face Partidul Național-Creștin care a atacat pactul dintre PNT și Mișcarea Legionară, socotind că numai „*A. C. Cuza a rămas alături de inima și durerile neamului*”⁶

Problema centrală în jurul căreia partidele angajate în lupta electorală în județul Putna își vor centra atenția a fost problema atitudinii față de evrei, în zonă existând o puternică minoritate evreiască. Numai în Focșani, recensământul din 1899, înregistra 6.413 evrei la un total de 23.783 locuitori. Această comunitate avea la dispoziție 4 sinagogi și 2 școli cu localuri proprii.⁷ Potrivit recensământului din 1930, în Focșani, 37% din micii industriași și meseriași patroni erau evrei, iar în orașul Panciu, peste 60% dintre aceștia erau tot evrei.⁸

Partidul „Totul pentru Țară” în manifestele sale electorale avea înscrise între obiective „*unirea pentru toți creștinii pentru înălțarea bisericii străbune și alungarea lui Iuda care vrea să strice credința*

---

⁴ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 98/1937, f.37

⁵ Ibidem, f.85

⁶ Ibidem, dosar nr. 102/1937, f.35

⁷ D. F. Caian, *Istoricul orașului Focșani. Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regele Carol I de ...*, Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p.250

⁸ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 93/1930, f.62

noastră sfântă; alungarea cămătarilor, jidani și jidoviți; pădurile și pământul vor fi numai ale românilor de sânge”⁹

Partidul Național-Creștin era și mai dur „*numai noi vom izgoni pe jidani din țară, iar averile lor le vom împărți românilor*”

PNȚ milita pentru desființarea impozitului pentru suprafețele de pământ până la 10 pogoane, cărți de școală gratuite pentru copii și ieftinirea bumbacului, zahărului, fierului etc.¹⁰

Propaganda PNL s-a bazat exclusiv pe personalitatea lui N.N.Săveanu, fost ministru, președinte al Camerei Deputaților și președinte de onoare al organizației județene PNL Putna. Într-o publicație oficială județeană a PNL se arată cum D-sa a făcut pentru orașul Focșani tot ce se vede, lumină, canalizare, palat administrativ, tribunal, străzi, cum sub guvernarea național-liberală s-au construit în județ 12 localuri de primărie, 86 clase de școală, 16 locuințe pentru învățători, o școală monumentală la Mărășești, dispensare la Străoane, Păunești, Țifești, Mera și Jariștea, stația de avertizare și oenologie de la Odobești.¹¹

Alegerile din 1937 au fost câștigate în județul Putna de PNL, partidul care a organizat alegerile, dar cu un procentaj modest, doar 36% dintre alegători oferindu-le votul, totuși județul Putna își păstra renumele de „Citadelă” a liberalilor. Surpriza alegerilor a fost procentajul de 26% obținut de Partidul „Totul pentru Țară”, celelalte partide obținând următoarele rezultate: PNT 13% din voturi, Partidul Național-Creștin 10,7%, PNL – Gh.Brătianu 7,92%.

Partidul care a înregistrat cea mai rapidă ascensiune pe eșichierul vieții politice județene era Partidul „Totul pentru Țară” care, la precedentele alegeri din 1931 și 1932 a obținut rezultate nespectaculoase.

---

⁹ Ibidem, dosar nr. 102/1937, f.161

¹⁰ Ibidem, dosar nr. 102 bis/1937, f.1

¹¹ „Informatorul”, anul IV, nr.61 din decembrie 1937

Situația era identică cu cea înregistrată, la nivel național, PNL (C.I.C.Brătianu) câștigând alegerile cu 35,92% urmat fiind de PNȚ cu 20,4% și Partidul „Totul pentru Țară” cu 15.58% din totalul voturilor exprimate.¹² Procentajul obținut de Partidul „Totul pentru Țară” a fost receptat de contemporani ca o mare victorie pentru aceștia. Pentru a vedea care sunt rădăcinile acestei mișcări în județul Putna trebuie să arătăm că în anii de după Primul Război Mondial în zonă a apărut o mișcare naționalistă care promova un puternic antisemitism.

Încă din 1923, funcționa în Focșani o filială puțin numeroasă a L.A.N.C.(Liga pentru apărarea național-creștină) Climatul politic al județului devine din ce în ce mai încordat începând cu 1925. L.A.N.C. lansează primul număr din organul său central **Apărarea Națională**, în care A. C. Cuza justifică în articolul de fond ideea antisemitismului ca apărare a nației „*nesocotită în drepturile ei suverane și amenințată în existența ei*” De altfel, L.A.N.C. apare ca vârful de lance al luptei pentru soluționarea problemei evreiești „*prin legalitate și ordine*”¹³

În ciuda unui curent antisemit prezent în Focșani și județ, mișcarea naționalistă nu era foarte puternică. Însă mutarea procesului lui C.Z.Codreanu¹⁴ la Focșani a bulversat totul. Se răspândesc manifeste „Memorialul studenților din Galata către M-Sa Regele”, care este găsit în număr mare la Panciu, alături de alte broșuri de propagandă¹⁵ În jurul Teatrului „Maior Gh.Pastia” unde urma să se desfășoare procesul au fost trimise 5 companii a 80 de oameni sub comanda unui maior.¹⁶ Prefectura va ordona ca toate persoanele străine venite cu ocazia

¹² ANVn, fond Prefectura jud.Putna, dosar nr. 97/1937, f.117; Monitorul Oficial, partea I-a, nr.301 din 30 decembrie 1937

¹³ Ibidem, dosar nr. 66/1925, f.294

¹⁴ Procesul lui C. Z. Codreanu în urma asasinării lui C. G. Manciu, prefectul poliției Iași

¹⁵ ANVn, fond Prefectura jud.Putna, dosar nr. 67/1925, f.3, 5, 8

¹⁶ Ibidem, f.2

procesului lui Codreanu să fie conduse la poliție de unde să fie evacuate din oraș.

Corneliu Zelea Codreanu, care la început se temuse de reacțiile locuitorilor din Focșani, va ajunge să descrie plin de entuziasm atmosfera din martie 1925, când urma să se desfășoare procesul, „*a treia zi după ce sosisem, întreaga populație, fără deosebire de partid politic, și cu toate încercările autorităților de a mi-o face ostilă, trecuse spontan de partea mea*”¹⁷, iar deși procesul se amânase pentru aprilie, are loc o puternică manifestație de stradă „*care a durat toată după amiaza până noaptea târziu*”¹⁸. Deși subiectiv și deci probabil exagerat, Codreanu avea un dram de dreptate, întrucât sosirea sa a fost un eveniment în Focșani, cel puțin pentru tineri care vedeau în Codreanu un model, cât și pentru grupul naționalist ce activa în oraș (gen. dr. Macridesco, Hristache Solomon, Georgică Niculescu, colonel Brezu, familiile Olteanu, maior Cristopol, Tița Pavelescu)¹⁹. Din cauza atmosferei naționaliste create în Focșani, procesul lui C.Z.Codreanu a fost transferat la Turnu-Severin, unde acesta va fi achitat.

La întoarcerea din Turnu-Severin, la Focșani, pe Codreanu îl aștepta o delegație pe care acesta o cifra la circa 1.000 de persoane, care voiau să-l convingă să se oprească o zi în oraș. Delegația ce s-a urcat în tren - Hristache Solomon, Aristotel Gheorghiu, Georgică Niculescu și alții - îl convinge să facă nunta la Focșani.²⁰ Din 13 iunie 1925 orașul „*era năpădit de persoane venite în acest scop*.”²¹ La venirea mirilor, populația orașului le-a făcut o manifestație impunătoare, fără incidente. Nunta s-a desfășurat, după cum prezintă Raportul Prefecturii către Ministerul de Interne, într-o atmosferă deosebită. În oraș au sosit prin toate barierele orașului care cu boi, trăsură, „*împodobite cu verdeață,*

---

¹⁷ C. Z. Codreanu, **Pentru legionari**, Editura Gordian, Timișoara, 1993, p.240

¹⁸ **Ibidem**

¹⁹ **Ibidem**

²⁰ **Ibidem**, p.251

²¹ ANVn, fond Prefectura jud.Putna, dosar nr. 67/1925, f.86-87

scoarțe naționale și steaguri multicolore”, la ora 10 fiind prezenți câteva zeci de mii de săteni, în frunte cu o gardă de călăreți, lăutari, fete îmbrăcate în costume naționale. Lungul convoi a ajuns la Petrești (3 km nord de Focșani) la ora 12,30 când a început cununia religioasă, oficiată de nouă preoți.²² Nunta a avut și o tentă politică, la sfârșitul ei, Corneliu Zelea Codreanu, A. C. Cuza, preotul G. Popescu etc. au ținut cuvântări despre necesitatea salvării neamului de evrei, iar cei prezenți vor jura că vor îndeplini programul lansat de L.A.N.C.²³

În luna august 1925 Codreanu va reveni în Putna pentru a boteza 100 de copii, la Ciorăști, întrucât în Focșani era declarată starea de asediu.²⁴

După procesul lui Codreanu și oficierea nunții sale la Focșani, popularitatea mișcării naționaliste a crescut, fapt ce îl determină pe acesta să candideze pe listele L.A.N.C. în județul Putna.²⁵ Județul în care fusese atât de bine primit, l-a dezamăgit însă, „Am căzut, deși în oraș bătusem toate partidele.”²⁶

Este greu de crezut că eșecul lui Codreanu în Putna la alegerile din 1926 se datorează, doar, așa cum susține, împiedicării de către autorități a campaniei sale electorale în județ. Influența L.A.N.C. în Putna nu era suficient de mare încât această organizație să trimită un deputat în Parlament. În orice caz, eșecul din Putna a întărit divergențele Codreanu – Cuza, în ciuda unui succes relativ bun pe ansamblul țării al L.A.N.C., 10 deputați fiind trimiși în Parlament.²⁷

Dar acest lucru nu rezolva nemulțumirile grupului radical din L.A.N.C. care reproșa lui Cuza și adepților săi apărarea sistemului

---

²² Ibidem

²³ Ibidem

²⁴ C. Z. Codreanu, *op.cit.*, p.256

²⁵ Ibidem, p.270-273

²⁶ Ibidem

²⁷ Fr. Veiga, *Istoria Gărzii de Fier. 1919-1941*, Editura Humanitas, București, 1993, p.87

existent, un antisemitism simplist, incapacitatea pătrunderii în lumea satelor și a trezirii prin revoluție a tuturor creștinilor în fața pericolului evreiesc.²⁸ De aceea, la 24 iunie 1927, se întemeiază la Iași, Legiunea Arhanghelului Mihail. Legiunea era închinată Arhanghelului Mihail, semnul său era o icoană, iar concepția despre lume era impregnată de creștinism, consacrată dublei misiuni de regenerare național-politică și spirituală.²⁹

Din Senatul Legiunii făceau parte 3 personalități putnene: Hristache Solomon, general dr. Macridescu și Ion Butnaru, cei trei alături de Pantelimon Statache, Ghiță Antonescu, Traian Cotigă, toți originari din Putna, fuseseră printre cei ce depuseseră primul jurământ pentru lupta în Legiunea Arhanghelului Mihail la 8 noiembrie 1927.

De altfel, Focșanii și județul Putna în ansamblu, erau unul din nucleele de bază ale Mișcării, nu prin numărul aderenților, ci prin influența și importanța lor ceea ce i-a transformat în protectori ai Legiunii. Trecerea lui Codreanu prin Focșani și candidatura sa din 1926 îi folosiseră pentru a stabili aceste relații la diferite niveluri.³⁰

În lucrarea sa **Pentru legionari**, Corneliu Zelea Codreanu amintește importanța deosebită a „Frăției de Cruce Vrancea” din Focșani care a adunat cu ocazia unei serbări patronată de gen. Macridescu 50.000 lei ceea ce a determinat schimbarea denumirii din „Vrancea” în „Victoria”.³¹

La începutul anului 1930, Codreanu va plănuși lărgirea numerică și, totodată, diversificarea bazei sociale a Legiunii prin atragerea, mai ales, a țăranilor, considerând că a sosit momentul, „*de a păși în masă*” Prin urmare se intenționa participarea la viața politică și astfel se naște

---

²⁸ M. Rallo, **România în perioada revoluțiilor naționale din Europa. 1919-1945**, Editura Sempre, București, 1993, p.20

²⁹ **Ibidem**, p.22

³⁰ Fr. Veiga, **op.cit.**, p.343

³¹ C. Z. Codreanu, **op.cit.**, p.343

la 20 iunie 1930, „Garda de fier”, în cadrul căreia Legiunea era prezentă ca nucleu ales, de la care emanau stilul și ideologia Mișcării.³²

La alegerile din 1931, legionarii vor participa cu liste în doar 17 județe sub numele de Gruparea Corneliu Zelea Codreanu, în județul Putna legionarii nedeponând liste. În județ, formațiunea cea mai bine clasată la aceste alegeri a fost Uniunea Națională, formațiune hibridă condusă de Nicolae Iorga, cu 67,75% urmată de PNT cu 12,05% și PNL – Gh.Brătianu cu 7,31% din totalul voturilor exprimate.³³

Noua mișcare apărută în 1930 nu era suficient de puternică în Putna, ca și pe ansamblul țării. C. Z. Codreanu va intra în Parlament în urma alegerilor parțiale desfășurate în județul Neamț, din 31 august 1931, unde obține 11.300 voturi.³⁴

La alegerile din 1932 campania electorală din Putna are și dificultăți, partizanii Mișcării Legionare înfruntându-se cu cei național-țărăniști, având loc chiar o luptă între „bandele armate” ale acestora în comuna Vulturul.

Pe 13 iunie 1932, C. Z. Codreanu va fi prezent în județ, pentru a vedea situația, iar Hristache Solomon va amenința că Focșanii vor deveni „o baie de sânge” și că se va răzbuna pe oamenii politici și pe autorități.³⁵

La nivel național, Garda de Fier va obține 70.000 de voturi, iar prezența Focșanilor ca unul dintre orașele unde candidații Legiunii au avut voturi suficiente demonstrează importanța din ce în ce mai mare a județului Putna pentru Mișcare.³⁶

Alegerile următoare din iulie 1932 s-au încheiat pe ansamblul țării cu victoria PNT cu 40% urmat de PNL – I. Gh. Duca cu 13,63%,

³² Fr.Veiga, op.cit., p.116

³³ Monitorul Oficial, nr.131 din 10 iunie 1931

³⁴ Șt. Palaghița, *Istoria mișcării legionare scrisă de un legionar*, Editura Roza Vânturilor, București, 1993, p.16

³⁵ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 121/1932, f.11-12

³⁶ C. Z. Codreanu, op.cit., p.434

PNL – Gh. Brătianu cu 6,53% etc. Gruparea C. Z. Codreanu a obținut 2,37% din totalul voturilor exprimate, clasându-se pe locul 9 între grupările politice din țară. În județul Putna, aceeași grupare obținea un procent bun - 9,26% - fapt ce dovedea creșterea în importanță a filialei locale. Alegerile din județ au fost câștigate de PNT cu 46,19%, urmat de PNL - Gh. Brătianu cu 16,57%, PNL - I.Gh.Duca cu 15,28% etc.³⁷

În perioada 1932-1937, Mișcarea Legionară își va intensifica activitatea propagandistică în județ, elementelor vechi de propagandă, adăugându-li-se acum taberele de muncă, inaugurarea de troițe, reconstrucția bisericilor, acțiuni ce încercau să atenționeze asupra spiritului de sacrificiu, sânguinței și disciplinei de care dădeau dovadă legionarii.

O Notă informativă din iulie 1936 arăta lucrările edilitare îndeplinite de Mișcarea Legionară în județ: repararea bisericii din comuna Movilița, construirea unei case parohiale și plantarea de brazi la Soveja, captarea unui izvor în satul Șerbești, ridicarea unei troițe în comuna Bâlca, săparea unor fântâni în comunele Străoane de Sus, Crucea de Jos, o șosea în Străoane de Sus, o clopotniță în comuna Găgești, pietruirea unei fântâni în Sascut, un pod la Crucea de Sus.³⁸

Au fost toate acestea câteva elemente care au făcut posibilă ascensiunea Mișcării Legionare pe ansamblul țării, în general, și în particular, în județul Putna.

Alegerile din 1937, ultimile din perioada interbelică, au dovedit confuzia electoratului generată de alianțele și pactele de neagresiune între partidele democratice (PNL, PNT) și cele antidemocratice (Mișcarea Legionară, Frontul Românesc), creșterea în importanță a Legiunii și vor pregăti terenul pentru instaurarea monarhiei autoritare a lui Carol al II-lea.

---

³⁷ Monitorul Oficial, partea I-a, nr.173 din 26 iulie 1932

³⁸ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 130/1936, f.99

CONTRIBUȚII PRIVIND LUPTELE PENTRU APĂRAREA MUNȚILOR VRANCEI

Ionuț Iliescu

La începutul secolului al XVII-lea, ardelenii au arendat de la vrânceni iarba din „*golurile*” unor munți răzășești; prin plata arende, ei recunoșteau – fie și indirect – dreptul vrâncenilor asupra părții moldave a Carpaților de Curbură.

În scurt timp însă, ciobanii ardeleni vor dori să devină efectiv stăpâni asupra acestui areal, nemulțumindu-se cu statutul de arendași ai pășunilor din zonă.

Contestând cele două criterii obiective ale stabilirii frontierei - „*cumpăna apelor*” și „*linia naturală*”, imaginară, dată de culmile munților¹, în a doua jumătate a secolului XVII munții Vrancei au fost cوتropiți atât de nemeșii unguri, cât și de obștile secuiești vecine cu Vrancea. Maghiarii și secuii au beneficiat de sprijinul principilor ardeleni², de cel al conților din familiile Bethlen și Teleki – cu interese în zona de graniță³ - dar și de cel oferit de autoritățile habsburgice (după

---

¹ S. Hâmea, **Locuri și legende vrâncene**, Editura Sport-Turism, Craiova, p.26

² I. Ionașcu, **Lupta vrâncenilor pentru apărarea munților de cوتropirea habsburgică în secolul XVIII**, în „Analele Universității C.I.Parhon, seria științelor sociale”, Editura Tehnică, București, nr.9/1957, extras, p.62

³ S. Hâmea, **op.cit.**, p.26

anexarea Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic, în urma Păcii de la Karlowitz, în 1699).⁴

Neînțelegerile care se manifestă acum, la începutul secolului al XVIII-lea, s-a dorit a fi rezolvate de o comisie mixtă⁵ formată din boierii Buhuși și Ștefăniță, respectiv nemeșul Gereb Ianos, care a pus „*semne convenționale și movile de pietre*” de la apa Slănicului până în muntele Lepșa, într-un mod care îi nedreptățește pe vrânceni.⁶

Aceștia aveau să răspundă cu demnitate lăcomiei ungurești și secuiești, reocupând în 1714 muntele Lepșa; riposta ungarilor va declanșa peste 4 ani o acțiune similară din partea răzeșilor din toate satele vrâncene. Cu acest prilej au fost alungați ungurii ce ocupaseră munții Buneul Mic și Buneul Mare, Stogul, Hârtan, Mușat, Fața Areșoaiei, Murdanul, Goru, Lăcăuș.⁷ Jafurile și violențele de ambele părți au fost precedate de aruncarea unei borne în râul Putna.⁸

Generalul-comandant al Transilvaniei trimite un Raport domnului Moldovei, din care rezulta că, în perioada 1710 – 1717, moldovenii și-ar fi însușit părți din zona muntoasă a regiunii de graniță a ținutului Trei Scaune⁹

În timp ce domnul Moldovei cere dregătorilor ardeleni să depună eforturi pentru aplanarea conflictului, nemeșii unguri cer sprijinul Vienei.¹⁰

Legat de acest ultim fapt este și acela că Pacea de la Passarowitz, din 1718, a fost un prilej de manifestare a pretențiilor imperiale habsburgice: anexarea Munteniei și Moldovei până la Siret

---

⁴ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.62

⁵ S. Hârnea, *op.cit.*, p.26

⁶ *Ibidem*, p.27

⁷ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.74

⁸ S. Hârnea, *op.cit.*, p.27

⁹ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.72

¹⁰ S. Hârnea, *op.cit.*, p.27

sau măcar ocuparea munților până la răsărit de mănăstirea Neamț, incluzând în acest areal Cașinul, Soveja și Vrancea.¹¹

În anul 1734, vrâncenii din satul Coza, reocupă muntele Buneul, sechestrând 4 ciobani ardeleni, cărora le confiscă oile.¹²

Un an mai târziu, hotarul Vrancei cu Transilvania avea să fie stabilit de Miron Dima, vornicul Vrancei, reprezentantul lui **Constantin Mavrocordat (1733 - 1735; 1741 - 1743; 1748 - 1749; iunie-decembrie 1769)**, domnul Moldovei și Veil, reprezentantul imperial.¹³

În scurt timp însă, eforturile moldovenilor de a ajunge la o înțelegere cu Habsburgii¹⁴ aveau să fie sortite eșecului; în timp ce primii considerau că aliniamentul graniței trebuia să urmeze culmile munților, ardelenii revendicau teritoriul ținutului putnean „*până la Putna*”

Cererea domnului Constantin Mavrocordat de a se forma o nouă comisie în vederea rezolvării litigiului este respinsă de generalul comandant din Sibiu.¹⁵

În anul următor, domnul **Grigore Ghica (1735-1741)** avea să cântărească valabilitatea înfăptuirii înaintașului său; Habsburgii vor contesta din nou, problema rămânând așadar nesoluționată.¹⁶

La 10 ianuarie 1736, Grigore Ghica Vodă a dat Hrisovul prin care a întărit dreptul vrâncenilor asupra moșilor lor. Delegațiile conduse de vornicul Dima și de baronul „Vail-Weiss – în realitate din „țara ungurească”¹⁷, („*Comisariul un boeriu nemeș neamț, om de cinste*”),

---

¹¹ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.73

¹² *Ibidem*, p.75

¹³ *Ibidem*, p.62

¹⁴ *Ibidem*, p.76

¹⁵ *Ibidem*, p.77

¹⁶ *Ibidem*, p.62

¹⁷ C. Constantinescu-Mircești, H. H. Stahl, **Documentele vrâncene. Cărți domnești, hotărnicii, răvașe și izvoade**, vol.I, Tipografia Bucovina, I.E. Torouțiu, București, 1929, dosar nr.7, p.14

s-au deplasat în vârful muntelui „unde să scurgu apele despre îmbii părțile”; aici s-a „luat sama cum merge vârful muntelui”, concluzionându-se: „cu dreptate este să țâe Ungurii părțile muntelui de către țara lor, după cum se scurg apele spre Țara Unguriască” Vrâncenii urmau „să țâe de acolo din vârful muntelui, după cum se scurgu apele spre Țara Moldovei.... Și vârful muntelui de către aciastă parte a vrâncenilor de începe din obârșia Oituzului și mergi pe muntele Stogului și pe muntele Buneului și pe muntele Lăcăuțului, pe unde se începe Zăbala”¹⁸

Câțiva ani mai târziu, la 4 septembrie 1743, vornicul Vrancei, același Miron Dima îl informa pe Anton Imecs, mare comis, crai-biroul scaunului secuiesc Orbai, în legătură cu faptul că nemeșii nesocoteau înțelegerile anterioare, ocupând muntele vrâncean Buneul Mic.¹⁹ Și aceasta în pofida celui, „testament domnescu” care prevedea ca moldovenii „să-și stăpânească moșiile pân<ă> în hotar, iar unde să scurgu apele spre Țara Ungurească, să stăpâniască nemișii ungurești...” Deși aceștia din urmă susțineau că sunt doar arendași ai sus-numitului munte, nu au putut dovedi cu acte pretinsul lor statut: „...nu s-au găsit nice un fel de scrisori la nemiși.”

Cele relatate în continuare fac trimitere la un litigiu pentru munte și oi deopotrivă.

Nemeșul Ciuma Miclăuș a vândut „loc de stână în țară streină” Dându-și seama că au fost înșelați, cumpărând un loc în muntele vrâncean Buneul Mic, răzeșii vrânceni le confiscă ungurilor oile, în virtutea actelor domnești care le legitimau stăpânirea în acest munte, comisarul Wail având prilejul să constate că dreptatea era de partea vrâncenilor.

---

¹⁸ Ibidem, p.15

¹⁹ I. Ionașcu, op.cit., doc. nr.II, p.103

Se cerea soluționarea conflictului, cu obligația ca nemeșii să achite arenda răzeșilor: „*să plătiască vrâncenilor*”, la un preț „*cât de ieftin*”²⁰, primindu-și înapoi oile.²¹

Cu acest prilej, delegații răzeșilor vrânceni au mărturisit „*pe conștiința lor*” asupra hotarului aflat în litigiu²²: „*Muntele Gorul face granița..., Ungariei spre apus, a Țării Românești spre miazăzi și a Moldovei spre răsărit și astfel trec hotarele Moldovei cu hotarele Transilvaniei în vârful Lăcăuț și în vârful Buneului și de acolo în vârful Stogului și în vârful Hârtanului și în vârful Mușatului apoi până la Oituz...*”

Ei subliniază din nou criteriul stabilirii hotarului: „*Și aceste hotare... merg pe cursul apelor: apele care curg spre Moldova țin de Moldova, care curg spre Ungaria țin de Ungaria.*”

Mărturia colectivă poartă semnătura a 21 de răzeși (dintre care un nemesnic, un vornic și 4 preoți).²³

Iată munții pe care-i stăpâneau vrâncenii la 1743: Chișoaș, Juraș, Cheșcheș (acestea, probabil, în dauna ungurilor, cărora le aparțineau de drept, căci aceste toponime nu se regăsesc în celelalte documente vrâncene, nefiind reținute nici de tradiția locală vrânceană); lor li se adăugau munții Mușat, Hârtan, Buneul, Stogul, Lăcăuț, Murdanul.²⁴

La jumătatea secolului al XVIII-lea, statul feudal moldav avea să depună noi eforturi de stăvilire a încălcărilor ardelenilor în zona frontierei cu Vrancea. Problema aceasta devenise cât se poate de delicată și **Constantin Racoviță (1749-1753)** dorea o rezolvare cât mai grabnică a acesteia.

---

²⁰ Ibidem, p.104

²¹ Ibidem, p.79

²² Ibidem, p.105

²³ Ibidem, p.106

²⁴ Ibidem, p.79

Modalitatea aleasă a fost întărirea dreptului vrâncenilor asupra munților pe care-i stăpâneau de secole, cu precizarea hotarului dintre răzeși și ardeleni. Totodată, se clarifica și problema arendării pășunilor, vitală pentru ambele părți (vrâncenii primeau bani de pe urma arendării, iar ardelenii aveau absolută nevoie de pășuni pentru turmele lor).²⁵

Așadar, la 13 ianuarie 1751, Sfatul întregii Vrance, adunat la Bârsești²⁶ și prezidat de vornicul Vrancei, Ion Chiltul și căpitanul Constantin Anastasiu, din ținutul Bacău, trimisul beizadelei Ion Cantemir și format din delegații celor 14 sate avea să dea mărturie asupra hotarului moldo-transilvan²⁷, așa cum au apucat de la moșii și strămoșii lor; astfel, acesta atingea vârfurile munților Goru, Lăcăuț, Buneul, Stogul, Hârtan, Mușat, până la izvorul râului Oituz. Principiul care a stat la baza trasării hotarului rezultă cât se poate de clar din mărturia colectivă a Sfatului: „*Hotarele...Vrancei cu hotarele Transilvaniei merg pe culmile munților și pe cumpăna apelor, apele care neîndoios curg spre Moldova arată pământ moldovenesc, cele care curg spre Transilvania arată pământul Transilvaniei*”²⁸ Și în final: „*Și câte plaiuri ar purcede spre Țara Moldovei să se facă locuri de stână și de pășune altor dobitoace, a lor să fie, a vrâncenilor.*”²⁹

La scurt timp însă, se știa că ardelenii râvneau la următorii munți, stăpâniți de vrânceni: Giurgiu, Mușa, Piatra Secului, Gorul și Murdanul.³⁰

În perioada 1751-1752, tulnicenii au alungat din muntele Paltin pe ardelenii din Ojdula, ce își aduseseră aici porcii la jir; același lucru au făcut și cu secuii care pescuiau în râul Putna.³¹

---

²⁵ S. Hârnea, *op.cit.*, p.16

²⁶ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.80-81

²⁷ S. Hârnea, *op.cit.*, p.16

²⁸ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.80-81

²⁹ S. Hârnea, *op.cit.*, p.16

³⁰ I. Ionașcu, *op.cit.*, p.81

³¹ *Ibidem*, p.84

Până în 1754, vrâncenii au recuperat de la intrușii unguri următorii munți: Lăcăuț și Goru, smulși de la conții Tholdi și Kuhn; Murdanul, de la conții din familia Mikeș; Corobert, de la familia nemeșilor Szilvasi.

Ca urmare, plăieșii secui au fost nevoiți să-și mute pichetele de frontieră în interiorul scaunelor secuiești. După cum aveau să afirme martori ardeleni ai vremii, în munți au avut loc ciocniri aprige, vrâncenii fiind ajutați de sovejeni;³² aceștia din urmă arendau pășunile din munții răzășești, având tot interesul ca să nu beneficieze maghiarii și secuii de ele... În fruntea moldovenilor se găseau atât vornicul Vrancei, cât și un trimis al Starostiei ținutului Putna.³³

Poate părea incredibil cum unii munți – precum Goru și Murdan, cărora li se adaugă Lăcăuțul – și-au „schimbat” de câteva ori stăpânul, doar în decurs de câțiva ani; astfel, la 1755, când vrâncenilor li s-au împărțit munții, cei trei mai sus amintiți nu mai sunt menționați, de unde rezultă că încăpuseră din nou pe mâna ungurilor³⁴ În perioada 1759-1760, pentru muntele Gorul au mai avut loc dispute, vrâncenii și bărsanii din Soveja având câștig de cauză.³⁵

Un document de la 1760 readuce în prim-plan problema disputei pentru muntele Buneul; în anul amintit, Ioan Timșanul și asociații săi – Busuioc, Dumitru și Nistor – proprietarii unei stâni „în muntele Buneul în Moldova” au vândut lână unor „negustori din Ungaria”, obligându-se să le transporte marfa până la Soveja. Asupra lor însă au deschis foc plăieșii unguri, „temându-se să nu treacă granița pe ascuns, ca să nu mai plătească vama”; în zelul lor, voit exagerat, slujbașii imperiali „au trecut granița”, în urmărirea vrâncenilor; din

³² Ibidem, p.85

³³ Ibidem, p.86

³⁴ A. V. Sava, Documente putnene. Vrancea. Irești - Câmpuri, vol.II, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, 1931, doc. nr.26 / 23 august 1755, p.16-19

³⁵ I. Ionașcu, op.cit., p.87

fericire, niciunul dintre aceștia nu a fost rănit sau ucis, ciobanii pierzându-și doar marfa, atelajele și animalele.

Un alt caz semnalat de document este acela al răzeșului Gheorghe Bălan, care trece granița „*în Ungaria*”, pentru a vinde un cal la târgul „*de la Sabali*” (Zăbala?). Plăieșii unguri au reacționat cât se poate de nedrept și de brutal: „*I-au prins în târg și i-au luat ...33 zloți., ...banii pentru calul vândut, și pe deasupra 13 lei*”, confiscându-i astfel toți banii („*i-au luat cu forța punga sa*”).

Nemulțumindu-se cu atât, plăieșii unguri trec la alte fapte de „vitejie”: „*...au mers la stâna sa în muntele Buneului... năvălind în turmă ca să o distrugă*”; „*...păstorii înfricoșați au fugit...*” iar lupii au avut parte de un neașteptat festin, devorând 30 de oi.

Un alt cioban vrâncean, Ioan Pleșa, a trăit o experiență asemănătoare, împreună cu tovarășii săi: au fost bătuți zdravăn și jefuiți, pierzând opt oi.³⁶

La 17 august 1761, domnul **Grigore Callimachi (1761-1764; 1767-1769)** trimite o Notă informativă generalului-comandant de la Sibiu, cuprinzând dispozițiile luate în privința vrâncenilor, în vederea soluționării unui conflict de graniță;³⁷ în fapt, este vorba de niște transilvăneni „*foarte săraci*” care și-au adus 69 de oi cu mieii lor la pășunat în Vrancea; acestea au fost „*oprite*”, în fapt confiscate de răzeși. Vodă este ferm: „*...am poruncit să înapoieze cât mai degrabă*” animalele; stăpânii lor însă au fost de acord și cu „*oarecare despăgubire*” pe care să le-o plătească vrâncenii, dacă vor să și le păstreze.³⁸

Faptul – aparent banal – are meritul de a scoate la iveală dependența ardelenilor de pășunile vrâncenilor; cu toate că au riscat, trecând ilegal frontiera, ardelenii sunt dispuși să renunțe la oi, din

---

³⁶ **Ibidem**, doc. nr.VI, p.108

³⁷ **Ibidem**, doc. nr.VII, p.109

³⁸ **Ibidem**, p.110

moment ce nu le mai putea asigura hrana; practic, erau mai câștigați dacă le vindeau cu un preț mai mic, decât să le aibă în grijă.

În anii 1766 și 1767, recalcitranții vecini ai Vrancei trec la o adevărată ofensivă prădând atât mănăstirea Soveja și schitul Valea Neagră, precum și satele Năruja și Nerej.³⁹

La aceste evenimente face trimitere documentul din 4 iunie 1767, redactat la Focșani de starostele ținutului Putna, comisul Theodorache în vederea trimiterii sale lui Grigore Callimachi Vodă. Raportul face trimitere la ilegalitățile comise de secui în Vrancea, cu acordul tacit al grănicerilor maghiari:⁴⁰ în satul Vrancea nemeșii unguri au năvălit „...ziua mare cu mare îndrăzneală... și să le ia cu puterea chiar în fața lor caii și să-i ducă peste graniță...” Schitul Vrancei a pierdut 7 cabaline, nărujenii 5, iar nerejenii 3. Ungurii au fost urmăriți de vrânceni⁴¹ până la graniță; aici, infractorii au fost salvați de plăieșii unguri, care i-au lăsat să treacă nestingheriți⁴²; 19 zile mai târziu, domnul Grigore Callimachi avea să trimită o scrisoare comandantului din Sibiu, pentru a-l pune la curent cu ultimele isprăvi ale ungurilor în Vrancea.⁴³

Mărul discordiei îl constituise de astă dată muntele Lepșa, aflat „...în teritoriul Moldovei, la o distanță de două ore de la granițele noi ale Transilvaniei” și din care în decursul anului amintit au fost furate de către unguri 810 oi. Atât aceștia din urmă, cât și sovejenii arendaseră muntele pentru pășunatul oilor, între ei iscându-se „mereu ceartă”

Se pare că ungurii doreau să nu mai aibă concurență în zonă, din moment ce oierii ardeleni și plăieșii imperiali îi amenințaseră pe sovejeni cu rezistență hotărâtă și alungare din munte.

---

³⁹ *Ibidem*, p.96

⁴⁰ *Ibidem*, doc. nr.VIII, p.111

⁴¹ *Ibidem*, doc. nr.VIII, p.112

⁴² *Ibidem*, doc. nr.VIII, p.113

⁴³ *Ibidem*, doc. nr.IX, p.114

Din moment ce partea ungară nesocotea poziția satului Grozești, în al cărui hotar se afla muntele Lepșa și care l-a stăpânit în trecut „*fără nici o piedică*”, Vodă concluzionează că nemeșii violează proprietatea particulară în Vrancea. Practic, consideră domnul Moldovei, „...*transilvănenii vroesc în modul acesta să supună sub stăpânirea lor acest munte...*” Cerința sa este pe cât de fermă, pe atât de legitimă: „...*nimeni să nu tulbure pe moldovenii mei în nici un chip pentru stăpânirea mai sus zisului munte...*”⁴⁴ Convenția din 7 mai 1775, încheiată de Imperiul Habsburgic cu cel Otoman a fost urmată de încălcarea flagrantă a drepturilor statului moldav. Vrâncenii au pierdut porțiunea muntoasă cuprinsă între vârfurile Clăbuc și Giurgiu, pe de o parte și apele Putnei și Zăbalei, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, hotarul s-a mutat de pe culmile Clăbuc și Giurgiu, la Putna și Zăbala.

În 1788, în timpul celui de-al doilea război ruso-austro-turc, austrieicii au ocupat temporar câtorva județe de munte ale Moldovei⁴⁵

O încercare de aplanare a litigiului de graniță s-a consemnat în anul 1792, când comisia mixtă întrunită la Fălticeni avea să stabilească hotarele convenționale între Moldova și Transilvania⁴⁶ Cu acest prilej, austriacul Hora von Oztellovitz întocmește o hartă amănunțită, pe care sunt înregistrate satele cu casele, locuitorii și animalele de tracțiune. Documentul face parte din primele hărți complete ale ținutului⁴⁷

În anul 1817, Obșteasca Adunare a Moldovei dă „*anaforaua... pentru feliul proprietății în țară din învechime*”, cu referire directă la hotarul dintre Vrancea și Transilvania: „*dar după toate dovezile arătate, care dovadă alta poate să fie mai mare decât hrisovul...ce s-au văzut la mâna vrâncenilor..., întărindu-le lor vecinica stăpânire până în obcina munților, de unde curg apele către Moldova, precum atuncea au dat*

---

⁴⁴ Ibidem, doc. nr.IX, p.115

⁴⁵ N. Șt. Mihăilescu, Șt. N. Mihăilescu, V. Macovei, **Valea Putnei. Cu privire specială asupra Vrancei**, Editura Științifică, București, 1970, p.98

⁴⁶ I. Ionescu, *op.cit.*, p.97

⁴⁷ N. Șt. Mihăilescu, Șt. N. Mihăilescu, V. Macovei, *op.cit.*, p.99

samă că și mai înainte den veac așa au ținut. Termenul de „obcină” avea sensul primar de limită între proprietățile a două sate situate în bazine hidrografice alăturate; este vorba de o limită naturală ce includea și componenta economică⁴⁸ După mai puțin de jumătate de secol, în 1832, cele două părți vor fi încheiat un Protocol, ca urmare a perpetuării stării conflictuale la hotar; acesta era însă total dezavantajos pentru Moldova, căci Vrancea pierdea circa 730 fâlcii de pădure...⁴⁹

La finele secolului al XIX-lea evenimentele aveau să se precipite. Vrancea suferă din nou pierderi teritoriale, pe care statul moldav nu poate decât să le constate.

Astfel, la 6 august 1883, subprefectul Plășii Vrancea îl informa pe prefectul județului Putna asupra situației survenite în munții Clăbuc și Piciorul Paltinului: *„În ziua de 28 iulie m-am prezentat... în muntele Clăbuc însoțit de Primarii satelor limitrofe și...de peste 40 locuitori cu cunoștință de împresurările din partea Austriei. Cercetările s-au început din acest munte,... gradat și însoțind comisiunea prin toți munții până în muntele Giurgiu, limita acestei plăși.”* Aceasta a găsit *„o ampiețare de la 400-500 fâlcii în munții Clăbuc și Piciorul Paltinului despuindu-se reintegrarea noastră în posesiune.”* Conform informației primite de subprefect de la generalul Lencovici, *„...semnele de hotare a rămas să se pue în urmă.”*

„Comisiunea” a primit „tot concursul” din partea răzeșilor; era însă firească atitudinea acestora, căci nu se mulțumeau doar cu promisiuni și încurajări; vrâncenii își doreau înapoi părțile din munți rășluite pe nedrept.⁵⁰

După cum rezultă din telegrama Ministerului Afacerilor Străine adresată prefectului județului Putna - datată 27 septembrie 1883, unul

⁴⁸ I. Conea, **Vrancea. Geografie istorică, toponimie și terminologie geografică**, Editura Academiei Române, București, 1993

⁴⁹ A. V.Sava, *op.cit.*, vol.I, p.XV

⁵⁰ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.8/1883, f.14

din punctele de neînțelegere între membrii comisiei mixte a fost acela că „...la punctul de la obârșia râului...Paltinu”, „strejele regale” au așezat „pietre noi” și au ridicat o „strajă nouă” pe teren neocupat până la acea dată. Ordinul dat de minister este extrem de conciliant: „Imediat... restabiliți statul quo al posesiunii din momentul în care⁵¹ a trecut pe acolo comisiunea”.⁵²

Alertat de prefect, subprefectul de plasă Panaitescu avea să raporteze că nu știe nimic despre „dispozițiunile luate de către strejele regale pe terenul neocupat până acum”, adăugând că nici compania de dorobanți din zonă n-are cunoștință despre un asemenea incident.⁵³

Prefectura Putna avea să informeze în aceeași lună Ministerul de Interne cu privire la pichetul de graniță din Piciorul Paltinului; acesta a fost „înființat” după „aranjamentul” realizat de „Dlui colonel Cautili”⁵⁴ încă din 1881 și având în componență 3 soldați ai Companiei I Soveja.⁵⁵

La circa 108 m depărtare de acest pichet, în direcția vest, ungurii ridicaseră și ei un pichet, după trecerea comisiei mixte, care la început, este drept, nu avea pază.

În document se menționează că niciuna din părți nu a fixat „petre noi la hotare”; doar partea română a făcut „mici semne prin copaci... spre orientarea drumului la Pichetul Clăbucu, până unde fac strejuirea.”⁵⁶

Dintr-o Adresă din 7 noiembrie 1883, trimisă de prefect ministrului de Interne aflăm că pichetul de la Picioru Paltin a fost ars; subprefectul Plășii Vrancea considera că autorii incidentului erau soldații unguri⁵⁷

---

⁵¹ Ibidem, f.15

⁵² Ibidem, f.16

⁵³ Ibidem, f.19

⁵⁴ Ibidem, f.20

⁵⁵ Ibidem, f.22

⁵⁶ Ibidem, f.20

⁵⁷ Ibidem, f.27

La rândul-i, ministrul de Interne instruește Prefectura în vederea menținerii statu-quo-ului realizat de comisie, până la terminarea misiunii care i-a fost încredințată. Se insistă asupra faptului că locuitorii de o parte și de alta a graniței trebuie să știe că hotărârile definitive cu privire la traseul graniței urmau să fie luate de o altă comisie internațională și de guvernele țărilor implicate în litigiu și nu de comisia mixtă mai sus-amintită.⁵⁸

Un an mai târziu, la granița ardeleano-vrânceană reapar incidentele. În luna iunie a anului 1884, ministrul D. Sturdza trimitea o telegramă urgentă prefectului de Putna: „*La punctul Paltin despre Ungaria s-a ivit o neînțelegere, în urma căreia s-a sechestrat care și potasa...*” Cere lămuriri grabnice.⁵⁹ Se cere autorităților locale să fie eliberat „*supusul Austro-Ungar*” și să i se înapoieze „*carele și celelalte obiecte*” care i-au fost confiscate. Această măsură s-ar impune datorită provizoratului care caracteriza problema atât de delicată a stabilizării hotarului: „*Tote cestiunile de fruntarii fiind în suspensiune și statu-quo trebuind a fi menținut...*”⁶⁰

La 24 a aceleiași luni, subprefectul Vârgoliciu îl informa pe prefect că s-au făcut cercetări la „*...punctul numit Paltin...*”⁶¹ – care „*...cade în reionul companii V Soveja...*” – din care rezultă următoarele: „*...nu s-a ivit nici o neînțelegere sau sechestrare de care și potas*” Chestionând „*...soldații de la pichet și oamenii ce au afaceri prin pregiur*”, comandantul Companiei a V-a Soveja a ajuns la concluzia că aceștia „*...n-au nici o cunoștință*”

Subprefectul crede că este vorba despre o eroare de localizare: „*...o confuzie cu numirea punctului, căci la Paltin nu este punct de trecere, decât un pichet, numit Piciorul Paltin.*”⁶²

---

⁵⁸ Ibidem, f.29

⁵⁹ Ibidem, dosar nr.9/1884, f.1

⁶⁰ Ibidem, f.2

⁶¹ Ibidem, f.6

⁶² Ibidem, f.8

„Încă de la 21 curent”, intrusul a fost „pus în libertate... cu butoale cu cenușe și toate obiectele posedate...oprite la punctul Paltin” de către comandantul mai sus amintit, conform cu „...înțelegerea avută”⁶³

În anul 1887 s-a făcut o nouă hotărnicie a graniței transilvano-moldave, în baza celei din 1792. S-a dorit atunci a se stabili „definitiv și statornic linia de fruntarie...”; România a fost reprezentată de Mihail Pherekyde, iar Austria de Agenor, conte de Goluchowski.⁶⁴

Lucrările comisiei mixte aveau să se încheie în data de 25 noiembrie 1887, Protocolul semnat fiind publicat în „Monitorul Oficial” din 10 aprilie 1888. Iată care era configurația frontierei, în dreptul județului Putna: muntele Clăbucul – pâraul Lepșa – gura pâraului Harambercz – vârful muntelui Jahorosbercz – pâraul Paltin – vârful muntelui Sobercz – vârful Mesteacănul – râul Putna (mai precis, punctul de vărsare a-l pâraului Mărului în Putna) – izvorul acestui râu – porțiunea din dosul muntelui Harayopoldola – izvorul pâraului Zăbala – gura pâraului Gorul – izvorul acestui pârau, până la „șeaua” dintre muntele Giurgiu și muntele Dealul Negru.⁶⁵

La finele lunii august 1889, ministrul Afacerilor Străine cerea prefectului de Putna ca subprefecții Plășilor de Vrancea și „Zăbrăuțu” să trimită tabele cu răzeșii proprietari în munții Vrancei (pe partea română).

Analizând rezultatele activității Convenției de delimitare, numitul Minister concluziona că unele proprietăți particulare „au trecut sub suveranitatea țării noastre”, în timp ce altele - și de stat chiar -, „se află acum dincolo de frontieră”. Meritul „convențiunei” de delimitare ar consta însă în faptul că, cel puțin teoretic „ a asigurat pe deplin...folosința acestor terenuri proprietarilor cărora la aparțin”,

---

⁶³ Ibidem, f.9

⁶⁴ I. C. Băcilă, **Hotarul de apus al Moldovei**, în „Buletinul Societății Române de Geografie”, tom XLI, (1922), București, 1923, p.66

⁶⁵ ANVn, fond Prefectura jud.Putna, dosar nr.208/1909, f.15-16

indiferent de „naționalitate”; erau astfel recunoscute drepturile de proprietate existente „în momentul încheierii Convențiunei” Este drept însă că aceeași „Comisiune” a constatat că aceste drepturi nu erau respectate nici cu forța, întâlnind „obstacole de tot felul”; se făcea trimitere directă la toate acele „incidente...neîncetate”, cărora trebuia să li se „pună capăt”

Ministerul recunoștea că această frontieră nu trebuia să pună sub semnul întrebării suveranitatea țării; cu alte cuvinte, proprietățile supușilor fiecărei țări trebuiau să se situeze „dincoace” de graniță și nu „dincolo” de ea. S-ar fi putut ajunge la acest fericit deznodământ prin „...vânzări reciproce ce ar putea interveni prin bună înțelegere”, fiind, vorba de „...transacțiuni cari nu ar putea fi decât în interesul comun al unora și al altora”

În cadrul unei întrevederi care avusese loc, se pare, în același an, la București, între miniștrii român și austro-ungar, acesta din urmă declarase că guvernul său dorea să întocmească o listă a proprietarilor din zona de graniță; Ministerul consideră că și partea română trebuia să facă același lucru – atât pentru reciprocitate, cât și pentru control și pentru a se putea analiza situația „acelor pământuri cari s-au trunchiat prin Convențiunea de delimitare” În principiu, se impunea realizarea a 2 liste (întocmirea): una cu proprietarii vrânceni în Austro-Ungaria și una cu proprietari austro-ungari în Vrancea.⁶⁶

Subprefectul Plasei Zăbrăuți comunica prefectului la data de 30 septembrie 1889 că situația proprietăților trecute din Austro-Ungaria în România, în zona Soveja⁶⁷ era următoarea: pădure – 40 fâlcii, iar „poiană” – 6 fâlcii și 8 prăjini. Atât pădurile, cât și poienile se situau „...pe linia frontierei di la Clăbucu până în apa Lepși.”⁶⁸ Pentru aceeași zonă, se menționează că nu există proprietăți ale românilor

---

⁶⁶ Ibidem, dosar 32/1889, f.1

⁶⁷ Ibidem, f.3

⁶⁸ Ibidem, f.4

trecute în Austro-Ungaria⁶⁹ Așadar, pădurile sovejenilor rămăseseră în întregime în stăpânirea vechilor lor proprietari.

Și totuși, în iarna 1896 - 1897, nemulțumirile – existente în stare latentă până atunci – re izbucnesc; protagoniștii litigiului erau tulnicenii și sovejenii, pe de o parte – și comuna Bereczk, pe de alta, pentru unele „*terenuri pe pârâul Lepșa, aflate în proprietatea vrâncenilor*”⁷⁰

Conform unei mărturii date prefectului de Putna de către tulniceni în anul 1901, înainte de 1898 ei se aflau în conflict cu ungurii, pentru pădure; în anul menționat, în zonă a fost efectuată o anchetă de către o comisie locală, formată din prefectul Slăvescu, colonelul Grozea, lt. col. Haret și D. Melinteanu, inginerul județului Putna. În ciuda „*stăruințelor*” acestora, „*...tot ni s-a cotropit ca 700 ha pământ cu pădure ce le aveau dincolo de frontieră...*”; atunci se stabilise ca tulnicenii să stăpânească „*...numai din frontieră încoace.*”⁷¹ Așadar, ei susțin că rectificarea de graniță realizată în prag de secol XX a fost profund arbitrară și deci absolut injustă pentru partea română.

La începutul lunii februarie a anului 1900, prefectul de Putna primea o înștiințare din partea Direcțiunii Afacerilor Politice și Contenciosului din cadrul Ministerului Afacerilor Străine, referitoare la certificatele de liberă trecere a frontierei României cu Austro-Ungaria. Conform articolului XI al **Convențiunei de delimitare**, acestea se cereau traduse în limbile celor două state. Deoarece în ultimul timp partea austro-ungară nu mai solicitase acest lucru, exemplul avea să fie urmat de cea română. Eventualele reduceri de care ar fi avut nevoie statul român urmau să fie realizate fie la Prefectura Putna, fie la Minister la București.⁷²

Dintr-o Adresă trimisă de ministrul Domeniilor, la 10 februarie 1900, prefectului de Putna, aflăm care erau pădurile retrocedate

---

⁶⁹ Ibidem, f.3

⁷⁰ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.40/1900, f.5

⁷¹ Ibidem, dosar nr.58/1901, f.11

⁷² Ibidem, dosar nr.40/1900, f.1

României, pe raza județului Putna și supuse regimului silvic al acestui stat, conform hotărârilor luate de „Convențiunea” de delimitarea frontierei încă din 1887; primele două aveau ca proprietar comuna Bereczk. Una dintre păduri se întindea pe 104 ha, în muntele Clăbucelu, în sectorul aflat „*deasupra Cașinului*”, între stâlpii 109-112. Cealaltă pădure se întindea pe 71 ha, în același munte, „*deasupra Lepșii*”, între stâlpii 113-114. A treia pădure aparținea comunelor Vajda Oșdola și Bereczk; era situată în munții Toberez și Piciorul Paltinului, între stâlpii 115-119 și număra 680 ha. Ultimele două păduri menționate în document aparțineau lui L.Gyorfos; prima dintre ele era situată în muntele Fața Arișoaiei (stâlpul 121) și număra 472 de ha în suprafață; cea de a doua situată în munții Gorul și Negru, între stâlpii 123-125, avea o suprafață de 75 ha.⁷³ Așadar, două comune ardelenice și un proprietar individual dețineau 1412 ha în cinci munți ai răzeșilor vrânceni, la care se adăuga și muntele Tobercz. Această stare de lucruri va da mult de furcă atât comisiunii de delimitare, cât și comunelor din zona frontierei.

În această perioadă continuă conflictul existent între „*moșia statului*” Soveja și tulniceni, proprietarii unor terenuri în zona pâraului Lepșa, pe de o parte și comuna Bereczk, pe de alta.

După cum reiese din Adresa trimisă prefectului la 18 februarie 1900 de către Ministerul Afacerilor Străine, Direcțiunea Afacerilor Politice și Contenciosului a avut o întrevedere cu înalți funcționari de la Legația Austro-Ungariei. S-au luat cu acest prilej o serie de decizii referitoare la conflictul mai sus-amintit. Plecându-se de la faptul că pădurea aflată între stâlpii 115 și 117, „*între noua și vechea frontieră*” era stăpânită de comunele Bereczk și Vajda Osdola, în cazul în care tulnicenii aveau drept de proprietate asupra acestei zone, ei puteau intenta acestor comune „*acțiune de revendicare*” la Tribunalul Putna; și aceasta conform legislației române în vigoare. Tulnicenii puteau cere

---

⁷³ Ibidem, f.2

sechestrul judiciar asupra terenului, pentru a fi împiedicată exploatarea. Se precizase, totodată, faptul că aceiași tulniceni pot exploata în continuare porțiunea de teren dintre pâraul Lepșa și vechea linie de frontieră, unde de altfel ei aveau un fierăstrău. Subprefectul și inginerul județului Putna aveau misiunea de a-i lămuri pe răzeși în legătură cu această stare de lucruri.⁷⁴

Nu peste mult timp, subprefectul Plășii Vrancea îl informa pe prefect în legătură cu trecerea frontierei de către unguri care au furat lemn de brad din pădurea obștii Tulnici, producând importante pagube.⁷⁵

La începutul lunii martie, prefectul este informat de către același Minister al Domeniilor asupra conflictului izbucnit în luna precedentă, în pădurile sovejene, în baza datelor oferite de Ministerul Afacerilor Străine. Aici, între stâlpii 113-114 de frontieră (fixați la 1896-1897) s-au efectuat tăieri „*de către un concesionar al comunei..Bereczk*”; se menționează că „*în parte*”, tăierea s-a făcut... pe teritoriul retrocedat României în acel punct, în urma Convențiunii de delimitare, iar în rest - „*pe teritoriul ce-a fost totdeauna român*”, aflat „*dincoace de vechea frontieră*” Șeful Ocolului Silvic Soveja se afla așadar în fața delictului silvic ce reclama de urgență apelarea la justiție.

Este drept că pădurea dintre vechea și noua frontieră, aflată pe teritoriul retrocedat României (între stâlpii de frontieră 113 și 119) aparținea comunei Bereczk, după cum rezultă și din articolul X al Convențiunii semnată de către cele două părți la 1888. Tot atât de adevărat este însă că aceasta trebuia să se supună legilor silvice ale Statului român; de altfel, statutul ei era publicat în Monitorul Oficial. Iar forurile noastre competente, hotărâseră să se „...*oprească ori-ce tăiere care s-ar face*” în această pădure, până la primirea contractului de exploatare.⁷⁶

---

⁷⁴ Ibidem, f.5

⁷⁵ Ibidem, dosar nr.57/1900, f.39

⁷⁶ Ibidem, dosar nr.40/1900, f.9

Cu toate acestea, viața își continua atât de firescul și ancestralul ei curs; în aceeași lună, viceconsulul austro-ungar cerea prefectului să aprobe vizarea câtorva certificate de trecere a frontierei, necesare unor păstori aflați în slujba unui covăsnean.⁷⁷

Cele două state doreau însă o rectificare de frontieră; tocmai de aceea, ministrul de Interne îl informa pe prefectul de Putna la 1 aprilie 1900 cu privire la faptul că „În vara anului curent urmează... să se efectueze a doua revisuire...” a acesteia.⁷⁸

La începutul lunii iunie, primarul din Bârsești semnală subprefectului Plășii Vrancea exploatarea ilegală a pădurii dintre stâlpii de frontieră 123 și 125, de care se făcea vinovată Societatea forestieră S.A.R.I.F.; proprietarul pădurii L.Gyarfos își avea reședința în Austro-Ungaria.⁷⁹

În aceeași lună, se stabilise ca delegația română care va participa la revizuirea frontierei româno-ungare - inclusiv de-a lungul Plășilor Vrancea (cuprinsă între stâlpii 118-123) și Zăbrăuț (între stâlpii 115-118)⁸⁰ – să fie condusă de „domnul Radu Rosetti, comisarul regal pentru revizuirea” acesteia.⁸¹

Un document din 23 iunie 1900 publică un „certificat pentru comunicarea la marginea frontariei”, redactat în termenii articolului XI al Convențiunii de delimitare de la 1888: proprietarul „...este îndreptățit...a trece oricând dintr-o parte în cealaltă a proprietății sale despărțită de frontieră”, cu atelajele, uneltele și forța de muncă necesare, „...fără a ține seamă de deosebirea de suveranitate” Acesta își putea transporta recolta de pe pământul său, fără a plăti vreo taxă.⁸²

---

⁷⁷ Ibidem, f.11

⁷⁸ Ibidem, f.13

⁷⁹ Ibidem, f.21

⁸⁰ Ibidem, f.27

⁸¹ Ibidem, f.30

⁸² Ibidem, f.23

În luna septembrie, ungurii încalcă din nou reglementările în vigoare; Corpul 3 Armată trimite prefectului o Adresă din care rezultă că aceștia au distrus dincoace de Carpați nu mai puțin de 6 pichete „*de vară*”: la Nereju (în punctul Giurgiu), Herăstrău (în muntele Lăcăuț), Soveja (în punctul Clăbuc) și Tulnici (în punctele Tabla, Piatra Scrisă și Paltin).⁸³ Comunele Toberez și Vejda din „*plasa și județul Haramzek*” s-au înstăpânit în zona denumită Piciorul Paltinului, până atunci pendinte de comuna Tulnici.

În paralel, obștea Brețcu, din aceeași unitate administrativă avea să se înstăpânească în muntele Fața Arișoaiei (472 ha), până la acea dată „*pendinte tot de Tulnici*”⁸⁴. Iată ce comunica subprefectul Plășii Vrancea prefectului de Putna, în data de 20 septembrie 1900: „...*linia de frontieră este călcată de unguri, cari fac mari stricăciuni în pădurea obștiei Tulnici, prin furturi de brazi din care fac doage...*”

Vinovați de această stare de lucruri ar fi și soldații români, care nu „*inspectează*” zona aproape deloc; ei sunt numai de formă, căci „...*pornind spre frontieră în inspecție, după 2, 3 ore se întorc la pichet...*”, raportând „*că n-au putut ajunge la destinație*”, motivând lungimea și particularitățile traseului – 35 km și teren „*foarte accidentat*”⁸⁵. Comandantul Regimentului 10 Putna avea să recunoască faptul că cele 6 pichete erau „*părăsite*” pe timp de iarnă, neputându-se aşadar asigura o pază „*în permanentă*”. El cere prefectului să-i oblige pe vrânceni să reclădească pichetele...⁸⁶

La finele lunii noiembrie, răzeșii din localitățile afectate – Nereju și Tulnici erau pe punctul de a procura lemnul necesar construirii pichetelor „*de vară*” distruse.⁸⁷

---

⁸³ Ibidem, f.44

⁸⁴ Ibidem, f.46

⁸⁵ Ibidem, f.39

⁸⁶ Ibidem, f.44

⁸⁷ Ibidem, dosar nr.57/1900, f.51

În opinia Ministerului Lucrărilor Publice, „...*delimitarea părților de teren proprietatea locuitorilor din Tulnici situate la frontiera Statului Austro-Ungar*” aducea în discuție două zone; prima dintre ele era cuprinsă între vechea și noua frontieră (188 ha, între stâlpii 114-116); cea de a doua – cu vechiul fierăstrău – era cuprinsă între noua frontieră, pârâul Lepșa și Pârâul Strâmba (779 ha, între stâlpii 115-117). Conform aceleiași Minister, tulnicenii se vor înstăpâni „...*de la noua frontieră spre interior Țărei*”; aveau însă tot dreptul să revendice de la brețcani cele 188 ha aflate între frontiera veche și cea nouă.⁸⁸

Tot acum, Ministerul Domeniilor era în posesia unor date amănunțite referitoare la pădurile deținute de statul vecin dincoace de Carpați, în dreptul județului Putna. Prima dintre ele era în muntele Clăbucul; se întindea pe 71 ha și aparținea lui Bajka Baraba, din comuna Popoltz (plasa și județul Haromzek). Iată și vecinii acesteia: la nord-est, golul muntelui Clăbuc, pădurea fiind despărțită de noua linie de frontieră; la sud-est, pădurea statului - Soveja, „*separată prin vechea linie a frontierei*”; la vest – pârâul Lepșa. Cea de a doua – Toberez și Piciorul Paltinului, stăpânită de obștile din Toberez și Vejda avea ca vecini, la nord, est și vest celelalte păduri ale acelorași proprietari, iar la sud, pădurea tulnicenilor, Macradeu. Cea de a treia – Fața Arișoaiei – a brețcanilor, avea la sud, ca vecin, aceeași pădure a tulnicenilor, în rest ea reprezenta o continuare a proprietăților brețcanilor.⁸⁹

În lunile ianuarie-februarie ale anului următor, comisia mixtă începuse deja delimitarea frontierei în dreptul județului Putna. Faptul este dovedit de reclamația răzeșilor din Tulnici adresată prefectului; motivând că cei peste 50 de cai ai „*comisiunii mixte*” i-au păscut „*trei fâlci iarbă cosire*” chiar în timpul revizuirii liniei de frontieră, acesta cerea despăgubire suma de 100 de lei. „*Incidentul*” avusese loc „*la Tabla numită Mesteacăn*”⁹⁰

⁸⁸ Ibidem, dosar nr.40/1900, f.41

⁸⁹ Ibidem, f.46

⁹⁰ Ibidem, dosar nr.31/1901, f.2-3

Prin grija comandantului Regimentului 10 Putna și a comandantului Companiei 12 Onesci⁹¹, tot în acest an, avea să se ridice pichetul din punctul Clăbuc, cu lemn din pădurea statului Soveja.⁹²

Pendulările de o parte și de alta a frontierei continuă nestingherite, în ciuda activității „comisiunei mixte”; în lunile martie și mai, viceconsulul austro-ungar solicita prefectului N. Săveanu vizarea unor certificate „*pentru comunicarea la marginea frontierei*”, necesare celor 10 păstori și proprietarilor rurali în slujba cărora se aflau, toți fiind covășneni⁹³, același lucru va fi solicitat în luna iulie pentru silvicultorul Zvido Mihai, silvicultor la Zagon⁹⁴

În același an - 1901 - avea să reizbucnească neînțelegerile dintre tulniceni și brețcani, legate de stăpânirea pădurii Picioru Paltinului.⁹⁵ Era deci firească atenția acordată comisiei acestei zone, după cum rezultă din adresa înaintată prefectului Pastia de către primarul tulnicenilor, Chiriazide: „...în muntele nostru numit Picior Paltinului lângă frontieră ce ne hotărâm cu locuitorii comunei Brețcu din Ungaria” în mai multe rânduri a venit „câte o comisiune de 4 sau 5 oameni care ne măsoară o porțiune de pământ a noastră” Aici, tulnicenii aveau trei fierăstraie, unul fiindu-le incendiat de brețcani cu un an în urmă, aceștia „...de multe ne amenința oamenii noștri” aflați la pășunat cu vitele sau tăind lemne la fierăstrău, „...spuindu-le ca să-și ea tot ce au pe acel pământ, căci altfel vor fi luați și aduși în Ungaria” La finele lunii noiembrie, o comisie austro-ungară făcuse măsurători în aceeași zonă, „...spuind la oameni care se găseau la fierăstrău ca să încarce și să plece de acolo.” Primarul cerea lichidarea conflictului de

---

⁹¹ Ibidem, f.6 - 7

⁹² Ibidem, f.1

⁹³ Ibidem, f.8 - 9

⁹⁴ Ibidem, f.10

⁹⁵ Ibidem, dosar nr.58 / 1901, f.11

către organisme abilitate, pentru a se preveni posibilele ciocniri între tulniceni și brețcani⁹⁶.

La rândul-i, statul român a trimis la fața locului o comisie de anchetă, formată din prefectul Slăvescu, colonelul Grozea, lt. col. Haret și inginerul Melinteanu. Aceștia vor constata cu amărăciune și consternare că ungurii nu s-au oprit deloc la amenințări: „...*tot ni s-a cotropit ca 700 ha pământ cu pădure ce le aveau dincolo de frontieră și care s-a stabilit*”⁹⁷.

În luna decembrie, un alt focar de conflict era semnalizat în muntele Veghiului lui Bucur, revendicat de unguri în dauna proprietarilor lor de drept, răzeșilor din „Herestreu”. Astfel, „...*o bandă de unguri venind...*” în acest munte, „...*unde niște locuitori din comuna Mera... lucrau dogărie ar fi năvălit asupra lor ar fi dat foc la colibe și materialul lucrat pe unii români i-au sechestrat într-o colibă cu gardă armată...*”

Primarul nerejean Pavel Macovei – autorul Adresei din care s-a citat mai sus, destinată prefectului – a fost alertat de unul din dogarii care au scăpat prin fugă; ca urmare, primarul a „...*dispusat trimiterea la localitate a unei gărzi sub conducerea unui consilier*” care „*a adus la primărie...13 indivizi unguri...*” Pavel Macovei cerea noi instrucțiuni, considerând însă că Parchetul ar trebui înștiințat.⁹⁸

La rândul său, șeful de post din Nereju îi raportase comandantului Regimentului 10 Putna, col. Cotescu, faptul că ungurii au „...*amenințat cu armele soldații*” trimiși de primarul Macovei „...*spre a-i aresta pe tâlhari*” La 29 ale aceleiași luni, prefectul îl informa pe colonel că „...*Parchetul a fost sesizat de fapt*”⁹⁹ Datorită faptului că alte informații referitoare la acest caz nu există, nu se poate ști cum s-a ajuns la soluționarea lui.

⁹⁶ Ibidem, dosar nr.31/1901, f.11

⁹⁷ Ibidem, dosar nr.58/1901, f.11

⁹⁸ Ibidem, dosar nr.1/1900, f.12

⁹⁹ Ibidem, f.13

La finele lunii mai a anului 1903, frații Mănăilă din satul Găuri, proprietarii unui fierăstrău pe malul drept al Putnei, pe frontiera ungară, se plângeau prefectului județului Putna că activitatea le este grav diminuată, datorită multor „...*încercări și supărări cu tăiere de pădure*” ai căror autori sunt ungurii, mulți la număr și înarmați.¹⁰⁰

„Bilanțul” tuturor acestor acțiuni ale ungurilor este consemnat în ziarul **Universul**, în numărul său din 27 mai 1913: 500 km², până în 1910, pierduți de statul român.¹⁰¹

Un alt moment important în evoluția evenimentelor petrecute la „fruntaria” moldavo-transilvană avea să fie consemnat în anul 1910.

În acest an avea să se realizeze cea de „*A treia revizuire vecinală a frontierei noastre cu Austro-Ungaria*”, în conformitate cu „...*art.al 7-lea al convențiunei de delimitare din 25 Noembrie 1887 / 7 Decembrie 1887*”, Aceasta „*va începe pe fruntaria despre Ungaria*” la 19 mai / 1 iunie 1910.

Aceste informații au fost trimise de prefectul I.Panaitescu primarului din Văsui, în luna mai a aceluiași an. Din aceeași Adresă, acesta mai afla că lucrările de revizuire ale comisiei române vor fi coordonate de Radu Rosetti „...*Directorul lucrărilor speciale din Ministeriul lucrărilor streine în calitate de Comisar Regal*” Se vor forma – se afirmă în document - trei subcomisii care vor trece „...*mai întâi la restabilirea și repararea semnelor de fruntară și deteriorate*”, cât despre revizuirea propriu-zisă, aceasta urma să înceapă abia în luna august.

Ca și Prefectura județului Putna și primăriile comunelor din zona de graniță urmau să fie anunțate în timp util „...*despre sosirea...în marginea județului*” a celor trei subcomisii. Acestea aveau însă nevoie de primarii, ajutorii de primari din comunele limitrofe, precum și de

---

¹⁰⁰ Ibidem, dosar nr.18/1903, f.43

¹⁰¹ I. C. Băcilă, *op.cit.*, p.67

orice persoană care va putea „...*da concursul și informațiunile*” de care subcomisiile de revizuire „*vor avea nevoie*”¹⁰²

La începutul lunii următoare, administratorul Plășii Vrancea retransmitea primarului comunei Văsui instrucțiunile primite de la prefect: „...*în cursul lunii Mai a.c. urmează a se începe revizuirea decimată a frontierei noastre dinspre Austro-Ungaria...*” Ministerul Afacerilor Străine avea să primească „...*50 ordine deschise spre a fi demise personalului ungar desemnat spre a participa la lucrările de delimitare...*” De asemenea, polițiile din punctele de frontieră aveau ordin să permită trecerea graniței „...*celor ce vor prezenta vre unul din ordinele deschise ce au emis*”¹⁰³

În timpul primei conflagrații mondiale, politica aceasta a respectării proprietăților, indiferent de situarea acestora față de graniță și indiferent de naționalitatea proprietarului, s-a dovedit a fi extrem de păguboasă și riscantă pentru statul român. Faptul este dovedit de activitatea Societății forestiere „Tișița” în perioada 1914 - 1919 și de consecințele exploatării de către aceasta a pădurilor vrâncene – un excelent paravan pentru operațiuni de spionaj, întreprinse de conducătorii maghiari ai acesteia.

În opinia deputatului de Putna I. P. Rădulescu, „...*toți vechii funcționari*” ai Societății „Tișița” – nu doar unguri „...*serviseră în armata inamică...*”; ei contribuiseră să conducă armatele inamice pe potecile din Vrancea. Ca o ironie a soartei, în vara anului 1920, deși această Societate era pusă sub sechestru de către Ministerul de Justiție, toate aceste persoane erau reangajate în vechile funcții...¹⁰⁴ Însuși Laszlo, directorul Societății, căpitan în armata austriacă, făcând „*cumpărătura pădurilor din munții noștri*”, ajuta viitorul inamic să

¹⁰² ANVn, fond Primăria comunei Văsui (Vrâncioaia), dosar nr.10/1910, f.18

¹⁰³ Ibidem, f.19

¹⁰⁴ I. P. Rădulescu – Putna, **Discurs asupra Societății „Tișița” în Adunarea Deputaților în zilele de 30 și 31 martie 1921**, Imprimeria Statului, București, 1921, p.3

„...cunoască potecile din pădurile munților noștri, ca în ori și ce moment să ne aibă la îndemână sub supravegherea lor”¹⁰⁵

În 1919, avea să se descopere un act în baza căruia numitul Laszlo, care avea și cetățenia română, fusese trimis în judecată la Curtea Martială, alcătuindu-se cu acest prilej dosarul cu nr.1830 / 1919. Din document rezulta că Laszlo primea mulțumiri din partea șefului Statului Major austriac pentru serviciile pe care acesta le-a adus armatei austriece, prin furnizarea de hărți și planuri. Dar iată și textul documentului deținut de I. P. Rădulescu-Putna: *„Ministerul imperial și regal de război, 18 ianuarie 1917, către „Tișița”, societate anonimă, Viena. Ministerul de război restituindu-vă desaturile și hărțile împrumutate altă dată, are onoare a vă exprima recunoștința cea mai desăvârșită pentru împrumutarea lor, cât și în același timp pentru prețioasele informațiuni date”*.¹⁰⁶ O dovadă mai clară asupra activității de spionaj a lui Laszlo nu putea să existe; în schimb, astăzi, sunt serioase dubii asupra autenticității actului citat de amintitul deputat.

La rândul său, deputatul Aureliu Millea avea să afirme că ar exista unele dovezi referitoare la activitatea lui Laszlo în cadrul „căpităniei informațiunilor de spionaj contra României în Transilvania” și la colaborarea acestuia cu maiorul Wilde, din cadrul Statului Major austriac, în cadrul secțiunii a V-a din Ministerul de Război vienez.¹⁰⁷ Mai mult, atunci când armata austriacă invadea Vrancea, Laszlo era în fruntea ei, spre uluirea vrâncenilor.¹⁰⁸

Una din consecințele Păcii de la Buftea – București (7 mai 1918) a fost luarea deciziei de ocupare de către Ungaria a întregului lanț al munților moldavi;¹⁰⁹ întreaga zonă de exploatare a Societății „Tișița”

---

¹⁰⁵ Ibidem, p.59

¹⁰⁶ Ibidem, p.60

¹⁰⁷ Ibidem, p.61

¹⁰⁸ Ibidem, p.59

¹⁰⁹ I. C. Băcilă, op.cit., p.67

urma să cadă „...în întregime în Ungaria”¹¹⁰ Ungurii ar fi dorit ca de pe harta României să dispară mari zone din județele Gorj, Putna, Suceava și Bacău. În Putna se aflau pădurile Societății „Tișița”, care se continuau, către nord, cu cele care urmau a fi anexate până la Cozia, învecinându-se cu cele ale lui Mikes din Transilvania; în Gorj se aflau pădurile lui Grodel, iar în Suceava cele ale lui Eichler¹¹¹ S-ar fi realizat așadar un hotar inexpugnabil pentru statul vecin, Carpații fiind o adevărată fortăreață naturală.

Din fericire, proiectul acesta – dezastruos pentru România – nu a mai apucat să fie pus în aplicare; căci peste numai 5 luni de la funesta Pace de la Bufta, armata română trecea Carpații pentru eliberarea românilor transilvăneni.¹¹² Odată cu finele primei conflagrații mondiale și după Unirea Transilvaniei cu România, cumpăna apelor avea să redevină criteriul stabilirii hotarului transilvano - moldovean, o simplă linie de demarcație între județe.¹¹³

Cert este însă că ungurii nu au ținut cont de noile reglementări, chiar și după apartenența lor la statul român; până în 1937, ungurii îi depousederă pe vrânceni de peste 1000 ha. În același an, răzeșii tulniceni se aflau în proces cu obștea Ojdula din județul Trei Scaune.¹¹⁴

Având în vedere această stare de lucruri și ținând cont de vremurile tulburi care se anunțau, Ministerul Apărării Naționale¹¹⁵, Consiliul de Miniștri și prefecturile județelor de pe linia Carpaților¹¹⁶ au

¹¹⁰ I. P. Rădulescu-Putna, *op.cit.*, p.60

¹¹¹ *Ibidem*, p.62

¹¹² I. C. Băcilă, *op.cit.*, p.67

¹¹³ V. Paragină, *Contribuții vrâncene la cultura națională*, Editura Porto-Franco, Galați, 1995, p.8

¹¹⁴ S. C. Georgescu, *Problema silvică a Vrancei*, în „Milcovia. Revistă regională de studii, vol.VIII, Focșani, 1937, p.8

¹¹⁵ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.135/1938, f.1

¹¹⁶ *Ibidem*, f.156

purces la strângerea de fonduri „*pentru fortificarea granițelor Tării*”¹¹⁷; inițiativa aparținuse primului-ministru Gheorghe Tătărescu.¹¹⁸ În cazul județului Putna, au contribuit financiar toate satele vrâncene¹¹⁹, celelalte comune, precum și cea mai mare parte a „*autorităților*” și instituțiilor din această unitate administrativă¹²⁰. În ianuarie 1938, Administrația financiară Putna trimisese Casei de Depuneri din Capitală suma de 40.541 lei, vărsați în amintitul fond¹²¹, iar în decembrie același an, 91599 lei¹²². Mărturia din 1967 a păuleșteanului Vasile Lăcătuș, pe atunci în vârstă de 82 de ani, referitoare la pichetul de graniță din punctul Piciorul Cozii vorbește de la sine despre importanța unui asemenea punct de control; acesta amintește de un bătrân care ar fi fost la „*biket sau benchet*” pe Piciorul Cozii, unde „*iera o casă, de era pază-n gura hățășului; și era controlul când treceau de dincolo vitele, oile, vitele mari, cârdușii de oi. Aici era; pe plaiul Cozi: era controlu de numărât. Uncheșul acela fusese-n pază acolo: era soldat, făcea armată.*”¹²³ Deși se insistă asupra rolului pastoral al pichetului, importanța sa militară nu poate fi neglijată, paza fiind asigurată de militari în termen. Odată cu nedreptul Dictat de la Viena din 1939, Carpații despart din nou România de Ungaria.

În 1943 reizbucnesc incidentele maghiaro-vrâncene; în luna august, Legiunea de jandarmi Putna trimitea prefectului un Raport telefonic din care aflăm că „*...în ziua de 10 August..., grenicerii maghiari au trecut frontiera*” în Vrancea, în punctul Arișoaia, furând 9 vite din muntele Lăcăuș al obștii Negrileşti, din raza comunei

---

¹¹⁷ Ibidem, f.1

¹¹⁸ Ibidem, f.11

¹¹⁹ Ibidem, f.5-6

¹²⁰ Ibidem, f.2

¹²¹ Ibidem, f.1

¹²² Ibidem, f.156

¹²³ I. Diaconu, **Ținutul Vrancei. Etnografie – Folclor – Dialectologie. Miorița**, vol.III, Editura Minerva, București, 1989, p.318

Herăstrău. Stăpânul lor, „...*Ion M.Lazăr din ...Negrișești, în ziua de 17 august..., trecând frontiera în Ungaria, pentru a-și găsi vitele, a fost somat de grenicerii unguri și împușcat probabil mortal*” Cert este că după două zile, numitul Lazăr nu se întorsese acasă. Numitul Ioan Rusu din aceeași comună afirmase că auzise 4 focuri de armă trase de grănicerii maghiari, iar pe victimă „*văitându-se*” „*Verificările*” și „*cercetările preliminare*”¹²⁴ ale Regimentului de Grăniceri Bacău¹²⁵ și Legiunii de Jandarmi Putna¹²⁶ aveau să dea roade; în data de 25 august, pretorul Plășii Vidra îi comunica prin telefon prefectului că ciobanul Ion Maxim Lazăr a fost ascuns de către asasinii săi în punctul „Vârful Lăcăuțului”, cadavrul fiind descoperit în ziua de 23. Urma să-și spună ultimul cuvânt comisia mixtă, după cercetarea acestui caz. Din păcate documentația disponibilă se oprește aici, nepunându-se offer informații referitoare la acest tragic incident.¹²⁷

Așadar, în vremurile trecute, anumite zone din munții Vrancei au fost cotoșite de nemeșii unguri și obștile secuiești. În ciuda stabilirii juste și precise a hotarului, în ciuda eforturilor făcute de comisiile ambelor părți, spiritul belicos și lăcomia maghiaro-secuiască au făcut ca soluționarea conflictului de graniță să întârzie, lăsând loc violenței și jafului; sângele vrâncenilor și sovejenilor s-a dovedit însă a nu fi deloc mai prejos decât acela al urmașilor lui Attila... Căci, dacă statul feudal moldav – și, mai târziu, cel modern român – și-a păstrat granițele intacte și prestigiul neprejudiciat, acest lucru s-a datorat și vrâncenilor; aceștia au făcut dovada mândriei lor de oameni liberi și stăpâni ai pământului străbun, prin dârzenia cu care au luptat pentru a nu pierde nici o fărâma din moștenirea multiseculară.

¹²⁴ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.168/1943, f.191

¹²⁵ Ibidem, f.193

¹²⁶ Ibidem, f.191

¹²⁷ Ibidem, f.190

MANFRED VON KILLINGER LA SOVEJA

Mihai Adăfini

Cadrul natural deosebit de frumos, existența mănăstirii lui Matei Basarab, viețuirea unei comunități muntene roită din Rucărul și Dragoslavele Muscelului care și-a păstrat sute de ani specificul această enclavă valahă la marginea Țării Vrancei – la rândul ei, o individualitate în Țara Moldovei - faima descoperirii baladei Miorița – capodopera literaturii populare românești -, în această „gură de rai”, crâncenele lupte care s-au purtat în Războiul de Reîntregire a Neamului pe aceste locuri – marcate prin ridicarea Mausoleului în cinstea celor căzuți -, existența Stațiunii de odihnă și tratament, aerul foarte ozonat, bogăția și diversitatea faunei și florei au atras de-a lungul timpului multe personalități politice și culturale românești și nu numai.

Intrarea Sovejei în circuitul cunoașterii naționale se datorează mănăstirii construite de **Matei Basarab (1632-1654)**, domn al Țării Românești, ca semn al păcii încheiate cu **Vasile Lupu (1634-1653)**, domnul Moldovei.

La alegerea locului a contribuit și mitropolitul Varlaam (născut la Bolotești) bun cunoscător al locului și principalul negociator din partea voievodului moldovean la amintita pace, precum și prezența unor munteni în zonă veniți anterior ridicării mănăstirii.¹

---

¹ A. Paragină, **Dobromira. Ctitoria lui Matei Basarab de la Soveja**, în „Vrancea. Studii și comunicări”, vol. V-VII (1982-1984), Focșani, 1987, p.46

Putem presupune că și domnul Matei Basarab a fost la Soveja din moment ce nu a fost mulțumit de prima construcție făcută de ieromonahul Partenie și terminată la 1640. Ea nu a corespuns exigențelor voievodului și „o zidi din nou din temelii”, păstrându-se vechiul hram.

Printre prelații mănăstirii se cuvine a menționa pe Daniil, fost mitropolit de Alba Iulia.²

Un moment foarte important în istoria mănăstirii a fost iulie 1715, când **Nicolae Mavrocordat (1709-1710; 1711-1715; 1715-1716; 1719-1730)** – pe atunci domn în Moldova - „văzând starea de ruină” a mănăstirii Soveja din ținutul Putnei „o închină la Ierusalim unde este patriarh Hrisant”.³

Cutremurele și incendiile repetate au adus-o într-o stare de ruină, constatată la începutul secolului al XX-lea de marele nostru istoric Nicolae Iorga: „Zidul sfârtecat de dintele lacom al vremurilor se rupe în frânturi de cărămidă roșie, se deschide în turnuri năruite; casele de locuință s-au prăbușit până la bolțile beciurilor. Biserica a căzut pe jumătate de cutremure și greaua armătură a ferestrelor zace la pământ”.⁴

Prima personalitate care și-a legat un crâmpei de viață de Soveja a fost scriitorul și omul politic Alecu Russo, surghiunit aici la începutul lui martie 1846 de către domnul **Mihail Sturdza (1834-1849)** pentru că a nesocotit cenzura. După cum arată chiar Russo, stăpânirea „a cerut să fie ținut aici pe hrană de fasole și pe canon de rugăciuni, spre a-și veni la pocăință și la ispășirea păcatelor” În numai o lună de zile cât a stat surghiunit la mănăstire, revoluționarul moldovean are șansa istorică să

---

² Ibidem, p.47

³ Ibidem, p.48

⁴ N. Veniamin, **Ctitoriile lui Matei Basarab**, Editura Sport-Turism, București, 1982, p.100

culeagă minunată baladă **Miorița**, pe care o va transmite prietenului său Vasile Alecsandri.

O altă personalitate trimisă spre pocăință la Soveja a fost episcopul de Roman, Veniamin Roset. Cauza a fost semnarea Petiției – proclamație de la Iași la 28 martie 1848, eveniment ce marchează începutul Revoluției române și la care episcopul a aderat.⁵

Cel mai mare eveniment de care este legat județul Putna a fost fără îndoială Războiul de Reîntregire a Neamului din anii 1916 - 1918.

Străvechiul ținut al Vrancei, lăcaș și simbol al libertății și independenței românești a fost sortit să fie ocupat de dușman, în urma campaniei dezastruase pentru neamul românesc din 1916. Ofensiva Puterilor Centrale a făcut ca și comuna Soveja să intre sub ocupația acestora la 18 decembrie 1916.

După marea victorie de la Mărăști din iulie 1917, Armata a II-a română condusă de generalul Alexandru Averescu a înaintat victorioasă spre vest, spre Țara Vrancei *„urmărind dușmanul care reușea să fugă mai repede decât putea să-l urmărească românii, în mâinile cărora lasă prizonieri, tunuri, chesoane, bucătării și tot felul de material de război..... Soveja-Rucărenii și Dragoslovenii, Negrileștii, au primit cu entuziasm pe eliberatori cu brațele încărcate cu flori și lacrimi în ochi.”*

La 20 iulie / 3 august 1917 generalul Alexandru Averescu a organizat un parastas la Soveja pentru odihna celor căzuți în bătălia de la Mărăști. A asistat și prințul Carol⁶, viitorul rege Carol al II-lea.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Soveja a fost vizitată de două mari personalități ale timpului: Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei la București și mareșalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român.

Baronul Manfred von Killinger a sosit la București la 24 ianuarie 1941, trimis de Hitler, pentru a consolida situația lui Ion

---

⁵ M. Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol.III, p.32

⁶ C. Kirițescu, **Istoria războiului pentru întregirea României**, vol.II, p.78

Antonescu după înfrângerea rebeliunii legionare de la 21 - 23 ianuarie 1941. În același an s-a întâmplat un lucru care la prima vedere s-ar părea că este foarte banal, în realitate însă a avut o mare importanță psihologică.

Von Killinger, care era un vânător pasionat, a venit la Soveja și a împușcat pe muntele Zboina, un cerb. Coarnele acestui cerb s-au dovedit a fi, după clasificția internațională, pe locul al II-lea în lume ca frumusețe. Ambasadorul a fost călăuzit de către un localnic, un cioban. *„A apărut în toate revistele din Europa Centrală și din țările neutre fotografia cerbului, a călăuzei, a lui Killinger, o descriere a regiunii Sboina și a modului cum a fost vânat acest trofeu aproape unic în lume. De aici s-a născut o corespondență săptămânală între Killinger și țăranul de la Sboina.*

Killinger se hotărâse ca imediat după război să se stabilească definitiv la Sboina. Cerbul a făcut legătura sufletească dintre Killinger și România. Pentru ca să poată face corespondența cu ciobanul de la Sboina el lua lecții de limba română”⁷

Această vânătoare a avut loc în septembrie 1941 pentru că în registrul casei de oaspeți, la 27 septembrie 1941, se găsește însemnarea ambasadorului von Killinger: *„Ieri am fost în frumosul și sălbatecul ținut carpatin, un vis al vieții mele..... Am împușcat un cerb capital. Mulțumiri vânătoarești lui Hubertus și Diane”⁸* Semnează „Manfred Fr. von Killinger – Ambasador al Imperiului Germania Mare”

O a doua însemnare făcută de aceeași mână se află la pagina 24 și este datată 27 octombrie 1943: *„A treia vânătoare de cerbi în Zboina. A fost un timp frumos și schimbător. Cerbii au boncăit bine, dar vânatul nu iese la plimbare”*. Astfel se explică de ce von Killinger a fost mai binevoitor cu românii decât toți ceilalți nemți. El a avut încredere

---

⁷ R. Lecca, **Eu i-am salvat pe evreii din România**, Editura Roza Vânturilor, București, 1994, p.174

⁸ V. Cabalortă, **Contribuții asupra problemei silvice a Vrancei (1900-1944)**, în „Vrancea. Studii și comunicări”, vol.V-VIII (1982-1984), Focșani, 1987, p.113

totală în mareșalul Ion Antonescu și a fost foarte surprins de răsturnarea situației la 23 august 1944, fapt pe care Hitler nu i l-ar fi iertat și din acest motiv și-a pus capăt zilelor.

Soveja a fost distrusă în mai multe rânduri, parțial, de incendii, două în timpul războaielor mondiale, dar nu numai.

Incendiul declanșat în noaptea de 2 / 3 martie 1943 în satul Dragosloveni a pornit de la un chef al nemților ce erau încartiruiți într-o casă cu etaj, unde era și un post german. Proprietarul, Nicolae Spânu, avea în casă și un restaurant - „Carpați”

Este cunoscut faptul că armata germană sosise în România ca misiune militară, invitată inițial de regele Carol al II-lea după răpirea Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța la 26 - 28 iunie 1940 de către URSS, invitație reînnoită de Ion Antonescu în octombrie 1940.

În câteva ore, focul întetît de explozia unor butoaie cu benzină și de un vânt foarte puternic, a mistuit satul Dragosloveni: primăria, școala, case, grajduri și tot avutul oamenilor. Și-au găsit sfârșitul 17 femei și copii.

A doua zi a venit aici mareșalul Ion Antonescu care a promis că oamenii vor fi ajutați să-și refacă gospodăriile.

Comuna Soveja și orașul Panciu, ultimul distrus de cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940 și vizitat apoi de regele Mihai și de generalul Ion Antonescu, sunt cele două localități vrâncene ajutate de Stat în măsura în care a fost posibil, dat fiind că țara era în război, iar efortul principal era pentru susținerea frontului.

DOCUMENTE INEDITE PRIVIND RESTAURAREA OPERELOR COMEMORATIVE DE RĂZBOI DIN VRANCEA

*Cornel Țucă
Iulian Boțoghină*

Victime inocente ale războiului, ostașii morți pe câmpul de luptă au avut parte de un umil gest de recunoștință: constituirea cimitirelor închinatelor lor.

Societatea românească a statuat acest fapt prin înființarea diverselor organizații și fundații care aveau ca scop păstrarea memoriei Eroilor Neamului. De departe, cel mai important a fost **Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor**, simbol al ideii naționale, al României Mari. În vara anului 1940, prin **Legea asupra Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative Militare de Război** se crea cadrul legislativ pentru întreținerea și înfrumusețarea cimitirelor, mormintelor, mausoleelor, osuarelor și a altor opere comemorative de pe întreg cuprinsul țării, punându-se executarea în sarcina **Așezământului „Regina Maria”**.

„*Internaționalismul proletar*”, lozinca expansiunii sovietice, i-a fost jertfită ideea națională și de aici toate simbolurile sale. Astfel că, prin **Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale cu nr. 48 din mai 1948 Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor a**

fost desființat deoarece „*nu mai corespundea atât ca organizare cât și ca posibilități de a lucra în cadrul noii ordini de Stat.*”

În continuare dorim să supunem lecturii și analizei documente inedite care ilustrează, repercusiunea directă pe care a avut-o acest act asupra cimitirelor și monumentelor dedicate victimelor războiului.

În acest context dorim să prezentăm un caz concret, cel de la Focșani, caracteristic stării de lucru din acea epocă și interesant pentru prețioasele informații privind istoria locală.

În prezentarea documentelor s-a optat pentru ordonarea cronologică.

Astfel, în documentul nr. 2 se regăsește **Memoriul** întocmit de generalul Maltopol Mihail, în aprilie 1953 prin care expune situația **Operelor Comemorative Militare de Război** după desființarea **Așezământului „Cultului Eroilor”** în anul 1948. Cu alte cuvinte prezintă paragina la care au fost aduse locurile comemorative în numai cinci ani. Care a fost cauza? Fără a o spune deschis, generalul Maltopol lasă să se înțeleagă cât se poate de clar că la această situație s-a ajuns datorită unei erori legislative săvârșită în momentul desființării **Așezământului**, care a făcut ca tot patrimoniul și sarcinile acestuia să fie preluate de **Ministerul Forțelor Armate (*MFA)**. Totodată, din **Legea asupra Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative Militare de Război** au fost abrogate articolele 20-68 inclusiv care precizau modul de organizare financiară, astfel că MFA s-a văzut în situația de a nu onora această datorie, iar întreținerea acestor așezăminte să depindă de bunăvoința „**Sfaturilor Populare**”, despre care generalul spunea că „*organele respective de conducere s-au schimbat și se schimbă aproape anual, deci fără continuitate, obligația întreținerii acestor morminte de eroi a fost uitată*” Totodată a sesizat că „*trecerea fostului Așezământ la MFA s-a făcut fără preciziuni pentru Sfaturile Populare fapt ce a creat un vid de responsabilitate*”

Aceasta a fost cauza principală, nu lipsa banilor, fapt argumentat de comandantul Muzeului Militar Central în Raportul său,

unde exemplifica cu sumele de bani de care au beneficiat „Sfaturile Populare” în acest scop, dar care nu au fost folosite.

Demersurile și propunerile generalului Maltopol sunt însușite de eșaloanele superioare, fapt dovedit de Raportul lui Emil Bodnăraș (ministru al Forțelor Armate) către Iosif Chișinevski (vicepreședinte al Consiliului de Miniștri) în care prezintă situația existentă în iulie 1953 (doc. nr. 3). Interesant și, îndrăznim să afirmăm, caracteristic acelei epoci este ultimul paragraf al Raportului din care se desprinde ideea că de o atenție deosebită (trebuie) să se bucure „îngrijirea și înfrumusețarea patrimoniului eroic existent după 23 August 1944”

Ori nu numai acesta era obiectivul generalului Maltopol, ci grija pentru întreg fondul operelor comemorative din țară, absolut fără nici o discriminare, fapt dovedit în mod concret prin acțiunea de la Focșani (doc. nr. 4-13). Lăsăm ca documentele să mărturisească despre strădaniile depuse.

Dorim să atragem atenția cititorului asupra ultimului document (doc. nr. 13), care este mai mult decât o concluzie, ilustrând o situație simptomatică pentru România anilor '50.

Documentul nr.1

MINISTERUL FORTELOR ARMATE ALE RPR
DIRECȚIA SUPERIOARĂ POLITICĂ A ARMATEI

Casa Centrală a Armatei

MINISTRUL ADJUNCT ȘI ȘEF AL DSPA

Notă – Raport

Nr.P.P.0430274 din 17.03.1953

Raportează Șeful Casei Centrale a Armatei

Referitor la stadiul în care se găsește în momentul de față problema cultului eroilor, raportăm următoarele:

Prin Decretul Nr.48 din 29 mai 1948, se desființează „Așezământul Național Regina Maria” care se ocupa cu problema mormintelor și operelor comemorative de război, iar întregul patrimoniu al acestui Așezământ, împreună cu tot personalul respectiv este trecut asupra Ministerului Forțelor Armate (pe atunci MAN).

În urma Referatului Ministerului Forțelor Armate ale RPR cu Nr.2534 din 6 Martie 1952, Consiliul de Miniștri al RPR elaborează Hotărârea din 18 iunie 1952, prin care stabilește ca cimitirele eroilor români și sovietici să fie îngrijite și administrate de către Comitetele Executive ale Sfaturilor Populare Comunale sau Orășenești, în raza cărora se găsesc.

Din constatările făcute la fața locului, de către Șeful Muzeului Militar sau locțiitorul acestuia, rezultă că actuala stare de lucruri în legătură cu problema cultului eroilor, este complet necorespunzătoare.

Pentru edificare, cităm

- La **Mausoleul din Mărășești**, Șeful Muzeului Militar a găsit casa de expoziție ocupată de paznic, în care se mai aflau porci, păsări și oi; iar odăjdiile brodate cu fir de aur, proprietatea mausoleului, erau ajustate pe corpul preotului satului.

- La Iași, în cimitirul eroilor sovietici, monumentul acestora se afla în stare de prăbușire.

Față de situația arătată mai sus propunem următoarele:

- Să se trimită o circulară către locțiitorii politici ai șefilor de garnizoane pentru a comunica în scris Muzeului Militar situația mormintelor eroilor români și sovietici de pe teritoriul garnizoanei respective, arătându-se: locul, cantitatea, naționalitatea, lupta în care au căzut, identificarea, starea de întreținere actuală, măsurile luate pentru îngrijirea lor.

ȘEFUL CASEI CENTRALE A ARMATEI

Colonel Eugen Bantea

(Arhivele Militare Române, fond Direcția Superioară Politică a Armatei,
dosar nr.7729, f.79-80)

Documentul nr.2

Muzeul militar SECRET

Nr.P.P.05050104 Exemplar nr. _____

21.04.'53 S.C.590

MEMORIU

Privitor la situația Operelor Comemorative Militare de Război

1. Scurt istoric

Prin Legea asupra Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative Militare de Război, publicată în Monitorul Oficial Nr.176 partea I-a, din 1 August 1940, se statuau dispozițiuni privind starea de întreținere și înfrumusețare a acestor Opere Comemorative Militare de Război de pe întreg cuprinsul țării, punându-se executarea lor, în sarcina fostului Așezământ Național „Cultul Eroilor”

Pe această bază, s-au executat toate dispozițiunile Legii pe întreg cuprinsul țării, între anii 1940 și 1948. Fostul Așezământ ne mai corespunzând atât ca organizare, cât și ca posibilități de a lucra în cadrul noii ordine de Stat a fost desființat prin Decretul Prezidiului Marelui Adunări Naționale Nr.48/1948. Aproape toate sarcinile acestuia au fost trecute în atribuțiunea MFA În acest scop, din fosta Lege s-au menținut în vigoare articolele 1-19 inclusiv și 69-71 inclusiv, vizând buna stare de întreținere și înfrumusețare a acestor Opere Comemorative Militare de Război, precum și sancțiuni care să împiedice profanarea lor.

Articolele 20-68 inclusiv, precizând chestiuni de organizare financiară și dispozițiuni diverse, au fost abrogate.

În concluzie, sarcinile de întreținere și înfrumusețare, au rămas în întregime, însă mijloacele necesare de întreținere au fost total suprimate. În această situație, întreaga problemă a fost trecută prin Decizia Ministerială Nr.297/1948, Muzeului Militar.

Patrimoniul:

Un total general de 425.890 morminte aflate pe întreg cuprinsul țării, centralizate în:

- Morminte din 1916-1918 = 287.608
- Morminte din 1914 până la 23 Aug.1944 = 79.038

Morminte după 23 Aug.1944 = 59.244, toate acestea centralizate în mausolee definitiv construite, cimitire de onoare, ce urmează a fi reconstruite, cripte, osuarii sau morminte izolate.

Este de precizat, că întreg acest patrimoniu își avea și își menține următoarea dependență administrativă:

- Patrimoniul fostului Așezământ „Cultul Eroilor”, trecut în proprietatea MFA, prin Decretul Prezidial, cuprinde:

- **Mausoleul Eroilor Neamului de la Mărășești** (5073 eroi)

- **Mausoleul de la Mărăști** (5342 eroi)

- **Mausoleul eroilor de la Soveja** (2140 eroi)

- Cimitirul de Eroii Mircea-Vodă Constanța (5303 eroi).

- **Cimitirul de Eroii Focșani** (3167 eroi)

- Cimitirul de Eroii Galata Iași (2867 eroi)

- Cimitirul de Eroii Bordești (1965 eroi)

- Cimitirul de Eroii Racovițeni (6623 eroi)

- Cimitirul de Eroii Ghencea București (2893 eroi)

- Cimitirul de Eroii „Pro-Patria” București (1196 eroi)

- Cimitirul Bellu, parcela Eroii-București (240 eroi)

- Tot restul acestui patrimoniu de pe întreg cuprinsul țării (Mausolee, cripte, osuarii, morminte individuale, etc.) depindea de primăriile locale, astăzi Sfaturile Populare, având în sarcina lor executarea vechii Legi și menținând mai departe, astăzi, în sarcina lor, articolele rămase în vigoare din această Lege. Cum art.36 și 37, care prevedeau fondurile necesare, au fost desființate fără înlocuire, este de la sine înțeles că starea de întreținere a acestor opere, a ajuns astăzi cu amprenta uzurei celor cinci ani de când fondurile întreținerii au fost suprimate.

Plan de lucru

- Față de situația menționată și mijloacele așa de reduse ce ni s-au pus la dispoziție, s-a pășit de noi în teren, neîntrerupt, cel puțin pentru a putea controla starea în care se găsește acest vast patrimoniu.

S-au făcut constatări, mereu mai defectuoase, privind lipsurile de întreținere și propuneri pentru completarea lor. La toate aceste constatări, s-au adus și s-au prezentat DSPA, documente fotografice.

În general, din conținutul acestor acte, se desprind următoarele lipsuri mai importante, abuzuri, profanări etc.:

În Mausoleul eroilor români și ruși, căzuți în 1917, în zona Focșani, până la definitivarea frontului pe Siret.

- Ferestrele din partea Estică distrusă de bombardamentele de artilerie, n-au mai fost astupate, Mausoleul a rămas deschis.

Răufăcătorii sau chiar reacționarii, au scos majoritatea osemintelor din nișele individuale, au sustras candelă, pietre de marmoră cu inscripții, au luat toată tabla de aramă a acoperișului. În 1951 în urma constatării ce am făcut la fața locului, am luat măsuri, astupând cu improvizații spărturile și intrările, până când Sfatul Popular local, va putea să refacă Mausoleul. Recent constatând că nu au executat angajamentele luate, am luat hotărârea de a-l desființa și trece osemintele în mausoleul Mărășești, unde există loc. Față de această situație, Sfatul Popular Focșani, s-a angajat să refacă de îndată Mausoleul, considerând că orașul nu trebuie să fie lipsit de cinstea de a menține acest monument al eroismului ruso-român de la Mărășești.

- Aici mai este înmormântat eroul milițian Vasile Chilian și alți patru eroi ostași, care au luptat în ilegalitate ca spioni, în teritoriul ocupat vremelnice de nemți, reușind să treacă 2021 foști prizonieri la nemți, în teritoriul Moldovei, contra nemților.

Din mormântul eroului, n-a mai rămas decât piatra cu inscripția candelă veșnice de la căpătâi. Eroul Chilian, are menținut numele unei străzi în Focșani și un monument în comuna sa natală, Vidra, unde

reuşise să facă trecerea prin apa Putnei, pe sub reţeaua de sârmă ghimpată a frontului.

În întreg conţinutul Mausoleului profanat, am găsit peste osemintele scoase, resturi umane, lăsând impresia că Mausoleul devenise W. C. public.

Constatarea s-a făcut în prezenţa şefului Serv.Cultural al oraşului.

La Cimitirul de Eroi Frunzoaia, de lângă Focşani (circa 20 km Nord-Vest) în plin câmp, acesta a fost transformat de localnici, în ţarc de vite, iar osuarul profanat, osemintele răspândite prin cimitir şi amestecate cu escrementele vitelor. În interiorul criptei, de asemeni osemintele fărâmate şi acoperite de escremente umane.

S-a cerut Sfatului Popular Focşani, Mărăşeşti, Raion Panciu şi comunei Băţineşti, ca să ia măsurile legale pentru curăţire şi punerea în situaţia iniţială, precum şi interzicerea profanării în viitor.

- Casa celor trei paznici ce s-au succedat, a fost ridicată de locuitori ca material pentru folosinţă proprie.

- **La Mausoleul Eroilor din Mărăşti** (clădire sub nivelul solului). Din lipsa de întreţinere anuală, apa a pătruns în interior, aducând importante avarii. O parte din sarcofagii fiind descoperite, s-au profanat de curioşi sau reacţionari. S-a închis accesul pentru a se opri profanarea şi totodată, s-a cerut MFA Dir. Exploatare Cazărmi, prin SEC Focşani, ca să întocmească devize pentru refacerea stricăciunilor. Se urmăreşte angajarea unui nou paznic ale cărui acte s-au înaintat de noi la DSPA Cadre, pentru aprobare.

La Mausoleul Eroilor Neamului de la Mărăşeşti, Societatea Ortodoxă a Femeilor Române, l-a trecut în mod abuziv în dependenţa Episcopiei de Buzău, odată cu desfiinţarea Societăţii, când el ar fi trebuit să devină proprietatea fostului Aşezământ al Cultului Eroilor. Preoţii din Mărăşeşti şi împrejurimi, foloseau Capela din interior pentru parastase, cu scopuri de câştig personal. De asemeni, vizitarea Mausoleului era plătită benevol. Preoţii au întrebuinţat veşmintele păstrate la Mausoleu, ca obiecte istorice de muzeu, pentru aceste slujbe,

uzându-le în întregime și urmărind să le ajusteze pe talie proprie. Motorul ce furniza curentul electric necesar iluminării Mausoleului, precum și pompării apei cu care să se poată întreține vegetația parcului, a fost preluat pentru alte scopuri, de către Sfatul Popular Local. Rudele șefului gării vecine Mausoleului, s-au instalat în clădirea anexă Mausoleului, destinată ca muzeu și locuință pașnică. Au întreținut aici o variantă gospodărie de păsări, porci, capre, etc., menținând o atmosferă pestilențială.

S-au luat măsuri și Mausoleul a fost trecut în proprietatea MFA. S-a interzis oficierea slujbelor. S-a reparat motorul. S-au evacuat chiriașii abuzivi și se urmăresc legal. S-a întocmit deviz și obținut fondurile necesare reparării, care este în curs de executare în acest an./.../

Situația financiară

După cum s-a arătat, ne-au fost date toate sarcinile îngrijirii, întreținerii și înfrumusețării mormintelor eroilor, fără să ni se dea însă nici un fond.

Prin controlurile făcute neîntrerupt și pe care le continuăm, prin memoriile înaintate la timp și documentate stăruitor, cu toate felurile de propuneri practice, trecând peste toate piedicile, intervenind cu improvizațiuni chiar, am reușit să prezentăm situația în toată realitatea ei și să obținem astfel publicarea Hotărârii Consiliului de Miniștri No.984 din 10 Iunie 1952, care acordă fonduri în acest scop, Sfaturilor Populare respective, privind mormintele eroilor români și sovietici din lupta antifascistă.

De îndată ce a apărut Hotărârea, chiar din luna Iunie 1952, am pășit la difuzarea ei cât mai urgent, la toate Sfaturile Populare și întocmirea de devize, pentru obținerea fondurilor, așa ca la 23 August ce trecu, mormintele să fie la înălțimea cuvenită.

Cu mare greutate, intervenind la MFA, Dir.Financiară și înțelegându-se problema, s-a rupt din bugetul cimitirelor curente ale MFA suma de 50.000 lei care a fost repartizată prin Ministerul de

Finanțe, la Sfaturile Populare respective, după un tabel fixat de noi, potrivit cu nevoile ce le cunoaștem.

Operațiunea trimerii sumelor la Sfaturile Populare respective, cu toate stăruințele puse și continuate, a trebuit să fie de așa lungă durată, încât sumele nu au sosit la destinație, decât prin toamna anului trecut, așa că la 23 August, situația nu a fost mult îndreptată. Pentru ca să prevină aceeași lipsă pe anul 1953, am făcut circulare la toate Sfaturile Populare, cerând să prevadă sume pe întreg exercițiul 1953, întocmindu-se devizele necesare.

Propuneri

1. Cunoaștem că sunt probleme mult mai importante și urgente de soluționat, în legătură cu construirea socialismului și dotarea Armatei cu ceea ce-i trebuie pentru instrucție și pregătire, ca să facă față nevoilor pentru apărarea graniței de Vest.

Totuși, situația așa cum se prezintă, este destul de defavorabilă, pentru a putea menține o cât de redusă agitație eroică, nu numai în armată, dar și în masa populație, eventual chemată să-i completeze rândurile.

Cimitirele Eroilor, aflate aproape în majoritate în vecinătatea câmpurilor de instrucție, în preajma cărora ostașii fac exerciții în tot cursul zilei, unii chiar le încalcă, nu sunt la înălțimea îngrijirii necesare pentru ca să nu trezească în mintea lor, întrebări defavorabile, din punct de vedere al aspectului somptuos de la mormintele celor înstăriți, față de mormintele celor mai neavuți sau părăsiți de familiile lor.

Pe baza Decretului Prezidial și în special întărirea ce i se dă prin Hotărârea Consiliului de Miniștri Nr. 984/1952, se poate ordona Sfaturilor Populare, ca să privească soluționarea problemei mult mai atent, așa cum trebuie.

Folosindu-se sumele primite din fondul de 50.000, care nu s-a cheltuit încă, precum și aprobându-se devizele lucrărilor prevăzute, în vederea înfrumusețării cimitirelor pe 1953, apoi folosindu-se munca voluntară din partea U.T.M., sau alte organizații de masă și școlare, se va

putea executa fără multă cheltuială, cel puțin în fiecare oraș, câte o parcelă cât de redusă, cu eroii justei lupte, căzuți după 23 August 1944, așa ca să se poată depune la această parcelă, coroane și jerbe de flori, în aspectul de slavă și sărbătorire, ce merită jertfa lor pentru cauza ce construim și ca să se poată obține randamentul educativ ostășesc și cel de masă.

- Este necesar să se lucreze un nou proiect, care să fie supus din nou spre aprobare, pentru a construi un îndreptar de bază, atât al atribuțiunilor ce revin MFA și MStM, cât și cele ce urmează să fie preluate de către Sfaturile Populare.

Ca urmare, sporirea numărului personalului pentru Operele Comemorative Militare de Război, este justificată și din acest punct de vedere.

Concluzii generale

- Situația întregului patrimoniu al Operelor Comemorative Militare de Război, este în mare deficiență, prin lipsa inițială a fondurilor necesare executării dispozițiunilor legale în vigoare.

Situația este contrară prevederilor Partidului. Trebuie deci de urgență schimbată, pentru a nu se menține grava repercusiune educativă ce acționează forțat în masa ostașilor și a cetățenilor, care ar putea să fie chemați oricând ca să completeze rândurile Armatei.

Propunerile făcute, împlinesc într-o măsură logică, față de alte cheltuieli, tot așa de importante, destinate Armatei, lipsurile expuse.

Rugăm a se aproba aceste propuneri.

ȘEFUL MUZEULUI MILITAR
General Maior M. Maltopol

(Ibidem, f.81-90)

Documentul nr.3

MINISTERUL FORȚELOR ARMATE ALE RPR
Nr.M.029.368

20.07.1953

Către CONSILIUL DE MINISTRI

Tov.Vicepreședinte I. CHIȘINEVSCHI

1. Așezământul Național pentru Cultul Eroilor care avea în sarcina sa întreținerea și înfrumusețarea operelor comemorative militare de război de pe întreg cuprinsul țării, funcționa pe baza Legii publicată în Monitorul Oficial nr.176 din 1940. Prin Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR nr.48 din Mai 1948, acest așezământ a fost desființat, iar Legea pe bază căreia a funcționat se menține în vigoare. Ea prevede la art.1-18 sarcini de întreținere a întregului patrimoniu eroic, iar la art.69-71 sancțiuni contra încălcărilor acestui patrimoniu. Articolele 19-68 inclusiv, care prevedeau dispozițiuni financiare și de asigurare materială a acestui patrimoniu, au fost suprimate.

Astfel, din vechea Lege toate sarcinile de întreținere și înfrumusețare au fost menținute, suprimându-se însă în întregime mijloacele financiare și materiale necesare.

În această situație întregul patrimoniu eroic a fost trecut la Ministerul Forțelor Armate (Muzeul Militar) prin Decizia Ministerială nr.297 din Iunie 1948.

Prin Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr.984 din Iunie 1952 s-a stabilit ca cimitirele eroilor ostași români și sovietici căzuți în lupta antiimperialistă după 23 August 1944, să fie îngrijite și administrate de către Comitetele Executive ale Sfaturilor Populare Comunale sau Orașenești în raza cărora se găsesc.

- Din constatările făcute la fața locului și din rapoartele primite rezultă că actuala stare de lucruri în legătură cu problema Cultului și a Operelor Comemorative Militare este necorespunzătoare, iar în majoritatea situațiilor mormintele sunt complet lăsate în părăsire sau distruse.

Pentru edificare cităm câteva exemple:

- **Cimitirul de Eroi de la Frunzoaia** 20 km. Nord-Vest Focșani a fost transformat în obor de vite.

- **Muzeul Mausoleului Eroilor de la Mărășești** este folosit de preotul local ca locuință și crescătorie de porci și păsări....

Appreciez drept cauze ale lipsurilor de mai sus, următoarele:

- Dezinteresul și nepăsarea condamabilă a Sfatului Popular față de problema Cultului Eroilor și a Operelor Comemorative Militare de Război. Lipsa de interes și de control din partea organelor de partid.

- Totala lipsă de fonduri și mijloace materiale pentru întreținere în urma suprimării articolului 36 din vechea Lege, privitor la patrimoniul eroic din Primul Război Mondial.

Unele Sfaturi Populare n-au întocmit devizele necesare întreținerii patrimoniului eroic existent după 23 August 1944, potrivit Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 984 din Iunie 1952, altele deși le-au întocmit, nu au primit nici un fond până în prezent.

- Sfatul Popular necunoscând existența Legii în vigoare și deci nici obligațiile ce le revin, au neglijat paza și buna întreținere a cimitirelor militare de eroi.

Lipsa de întreținere și îngrijire a patrimoniului eroic, influențează negativ asupra stării morală-politice a militarilor și îndeosebi a populației civile din localitatea respectivă.

1. Pentru îmbunătățirea acestei situații, propun:

Decretul Marii Adunări Naționale nr.43 din mai 1948, să fie reactualizat și publicat pentru a putea fi cunoscut de către Sfatul Popular.

- A se rezolva problema fondurilor și a mijloacelor materiale necesare întreținerii patrimoniului eroic din Primul Război Mondial.

- A se cerceta de ce nu se respectă repartizarea de fonduri, conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr.984 din Iunie 1952, fonduri ce sunt necesare întreținerii, îngrijirii și înfrumusețării patrimoniului eroic existent după 23 August 1944.

MINISTRUL FORȚELOR ARMATE ALE RPR,
General de Armată, Emil Bodnăraș

(Ibidem, f.68-70)

*

Documentul nr.4

MFA SECRET

MUZEUL MILITAR EXEMPLAR NR.1

- O - S.C.590

Nr.p.p.05050160

29.06.1953

Către DIRECȚIA SUPERIOARA POLITICĂ A ARMATEI

Direcția Propagandă și Agitație

Raportez:

În urma stăruințelor puse, Ministerul Forțelor Armate a aprobat devizele întocmite pentru completarea lipsurilor la Mausoleele Eroilor români și ruși din Primul Război Mondial, de la Mărășești, Mărăști și Soveja.

Urmărind să controleze lucrările în teren și să dau îndrumări pentru perfectarea lor, am plecat în control spre aceste localități. - În drum am găsit necesar să mă opresc mai întâi la **Focșani** unde există de asemenea un **Mausoleu al Eroilor români și ruși din Primul Război Mondial**, aflat însă în sarcina Sfatului Popular, și unde, la controlul executat în aprilie 1952, dovedisem profanări grave, relevate Dvs. prin raportul Nr.397644 din 26 aprilie 1952.

Revizitând Mausoleul am constatat că situația s-a agravat în mod excepțional, atingând de data aceasta și o latură de securitate

contrainformativă, după cum se va deduce din expunerea de mai jos și documentele fotografice aci anexate.

În fotografia Nr.1 se vede ansamblul Monumentului. Este cazul să arăt că de la cele cinci cupole ale acoperișului s-a sustras tabla de zinc. N-a rămas decât betonul armat. Pe cupola dominantă, a mai rămas tabla de zinc pentru că, dacă s-ar urmări și sustragerea acesteia ar trebui făcută o schelărie. Totuși, am găsit făcute pe această tablă cu creionul, sau prin sgâriere, diferite inscripții pornografice și foarte grav jignitoare, nu numai pentru simbolul cinstirii eroismului româno-rus, în care scop a fost construit, dar și pentru ostașii sovietici din cazărmile învecinate, care își fac instrucția chiar lângă acest Mausoleu. Sunt în garnizoană foarte numeroase trupe sovietice.

În fotografia nr.2, apare foarte vizibil una dintre aceste inscripțiuni, cu litere de un metru, trasate pe tabla acoperișului cu creta, foarte citibile de jos. Las să se aprecieze din conținutul acestor inscripții, jignirea adusă ostașilor sovietici care înțeleg limba română și trec pe lângă Mausoleu.

Judecând gravitatea situației și substratul contra informativ pe care-l prezintă, am găsit necesar să informez organul de frunte al orașului, Președintele Sfatului Popular Raional. Acesta nu cunoștea nimic din situație și a acceptat să mă însoțească la fața locului. Ne-am suit pe cupola din spatele Mausoleului, unde a luat cunoștință de tot conținutul pornografic al inscripțiunilor care erau citibile din acel loc. L-am invitat să intre în Mausoleu. Pe tot trotuarul de ciment care împrejmuiește Mausoleul, am constatat alte inscripții.

După cum s-ar putea citi cu lupa, sunt gravate pe plăcile ce acoperă nișele osemintelor numele a 2422 eroi din Primul Război Mondial, români și ruși, așa cum au căzut înfrățiți în istorica bătălie de la Mărășești. Las să se aprecieze lipsa de demnitate națională cu care suntem desemnați de către tovarășii sovietici desrobitori, atunci când ei fac aceste constatări. Apoi, dacă printre ei sunt ostași din R. S. Moldovenească, care citesc numele ostașilor ruși înhumați acolo, printre

care poate să-și găsească chiar propriile rude, sunt de dedus simțămintele defavorabile ce încearcă, atât privind eroismul românesc, cât și frăția de luptă ce ne-a unit în istorica victorie de la Mărășești. Este de gândit serios câte semne de întrebare defavorabile se pun în mintea fiecărui ostaș român și sovietic, care vizitează acest Mausoleu cu actuala lui profanare interioară și inscripțiile pornografice din exterior. Situația nu mai poate să dureze nici o clipă. Tovarășul Președinte al Sfatului Popular Raional a căzut de acord cu mine chiar în timpul constatării noastre. Mi-a promis și s-a angajat ca să ia măsuri pentru închiderea Mausoleului, așa ca să nu mai poată fi profanat, să se întocmească deviz pentru a fi refăcut și ca imediat să se șteargă inscripțiile din exterior.

Am plecat să continui controlul la Mausoleele de la **Mărășești, Mărăști și Soveja**. A treia zi înapoiindu-mă spre București, m-am oprit la **Focșani** pentru a verifica ce se executase din promisiunile făcute. Nimic, absolut nimic. Ușa de la intrare era tot deschisă, osemintele răvășite pe jos, iar din inscripțiile exterioare nimic nu fusese șters, cu toată gravitatea lor. Am cerut telefonic relații președintelui Sfatului Popular Raional, care mi-a arătat că trasase sarcina Sfatului Popular Orășenesc. M-am dus la Președintele Sfatului Popular Orășenesc (loctiitor din Februarie a.c., președintele fiind la o școală de partid). Nu cunoștea problema în detaliu. Mi-a relatat că nu sunt fonduri. Am stăruit împreună să le găsim și verificând registrele contabilității Sfatului, am găsit că cheltuiala poate fi făcută, fiind încadrată la un articol al planului de investiții, aprobat de Ministerul de Finanțe pe anul în curs.

Foarte entuziasmat, președintele s-a angajat să facă devizele necesare. Am căzut de acord la o primă urgență pentru ștergerea inscripțiilor și totodată împréjmuirea Mausoleului cu grad, care să împiedice noi profanări. Apoi ca final să se repună osemintele în nișele respective. De asemeni, să fie pusă la locul ei piatra ce privește pe Eroii Vasile Chilian, Săcăluș și Gălățeanu, care au luptat în ilegalitate în teritoriul vremelnic ocupat de nemți în 1917 și au adus mari servicii

Patriei prin informațiile date, Comandamentului Armatei româno-ruse, executați de nemți la 17 August 1917 și reînhumati în Mausoleu.

Este cazul să menționez că Eroul Vasile Chilian a avut și are un loc de cinste la Muzeul Militar, alături de Ecaterina Teodoroiu. De asemenea, că în comuna sa natală din Munții Vrancei, Vidra, unde a lucrat în ilegalitate, i s-a ridicat un monument ce există și azi, iar în Focșani continuă să se păstreze o stradă cu numele său.

Prin măsurile luate, am nădejdea că Mausoleul Eroilor din Focșani va redeveni un loc de cinstire al eroismului româno-rus și o frumoasă dovadă a frăției noastre de luptă, înlăturându-se actuala jignire ce se aduce acestor simțăminte prin situația în care găsisem Mausoleul.

Concluziuni

Autoritățile din Focșani nu au dat cuvenita îngrijire Mausoleului Eroilor români și ruși din acel oraș. profanarea ce am relevat în 1952, a continuat să se mențină, adăugându-se inscripțiile pornografice din exteriorul Mausoleului, care n-au putut fi cunoscute de autoritățile locale, decât în urma controlului executat de noi, deși trec zilnic pe lângă ele. Aceeași lipsă de grijă pentru Cimitirul eroilor sovietici desrobitori, deși este ocrotit nu numai de Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale Nr.48/1948, dar și de Hotărârea Consiliului de Miniștri nr.984/1952.

Propuneri

Consider că situația este de o gravitate excepțională și am găsit necesar s-o releviez prin acest Raport special, fără a aștepta soluționarea problemei principale, prin republicarea Legii, așa cum s-a decis de curând.

Chestiunea inscripțiilor pornografice și jignitoare făcute pe exteriorul Mausoleului și menținute acolo de atâta timp, fără ca autoritățile locale să se sesizeze de extrema importanță ce prezintă, este de dirijat pe o latură contra informativă, privind securitatea Statului.

Nu este exclus ca în acest oraș, unde au dominat mari podgoreni și băncile cu care făceau afaceri comerciale, precum și vechea

garnizoană cu spirit monarhic, să nu fie printre ei ațâțători reacționari, profitori din cele 100 mil.dolari votați pentru asemenea acțiuni suversive. Ca urmare, vă supun propunerea să se înceapă de urgență cercetări stăruitoare de către Ministerul Securității și să se ia măsurile ce vor decurge.

Mausoleul fiind pe Șoseaua Națională București – Iași și atrăgând prin frumusețea sa artistică curiozitatea trecătorilor, nu este exclus ca să fie vizitat și fotografiat de către invitații la Festivalul Mondial al Tineretului. Lăsăm să se aprecieze gravitatea informațiilor așa de defavorabile ce se pot procura pe această cale reacțiunii fie tacit, dar mai ales prin documente fotografice, fiind de dedus că invitații vor purta aparate fotografice și nu li se va putea interzice să le folosească.

În afară de aceasta este de reținut, greșita educație de eroism național ce continuă să facă nu numai ostașilor, dar și în masa populației, care oricând poate fi chemată să întărească rândurile Armatei.

ȘEFUL MUZEULUI MILITAR
General Maior M.Maltopol

(Ibidem, f.97-100)

Documentul nr.5

MFA

UNITATEA MILITARĂ Nr.03186

București

Nr.PP.399581

13.11.1952

**Către COMITETUL EXECUTIV AL SFATULUI POPULAR
RAIONAL FOCȘANI**

Ca urmare a Hotărârii Consiliului de Miniștri nr.984/1952 și a faptului că **Legea Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative de Război** a fost menținută în vigoare (Art.1-18 inclusiv și 69-71 inclusiv) prin Decretul Prezidial Nr.48/1948, s-au făcut de noi vizite de control în teren la Operele Comemorative din Raionul Focșani, făcându-se următoarele constatări:

1. În **Focșani**, există un **Mausoleu al eroilor români și ruși din 1916-1919**, în stare de distrugere. Faptul este bine cunoscut de Dvs.

Întreținerea și paza acestui Mausoleu cad în sarcina Sfatului Focșani, conform legilor azi în vigoare și ca atare, se cere și din partea organelor Dvs. de execuție, o mai mare atenție în cunoașterea și respectarea acestor legi....

Se vor studia eventuale mutări ale osemintelor din acest Mausoleu în osuarele cu criptele libere din Mausoleul Mărășești, și în cazul când este posibil, se vor înainta propunerile Dvs.scrise sus amintite.

2. În spatele Mausoleului ar exista un **Cimitir al ostașilor germani și maghiari (lagăr de prizonieri)**, unde după informațiile ce posedăm ar fi înhumați 2.000 ostași.

Peste acest teren care nu mai păstrează nici o urmă de cimitir, se face azi instrucție militară.

Rugăm a ni se comunica cât mai curând posibil, date precise asupra provenienței și existenței acestui cimitir și dacă mai se găsesc aci înhumați ostași sau au fost eventual deshumați și transportați în alt cimitir, odată cu împrămuirea de sârmă ghimpată ce a existat aci.

În cazul când ar mai exista osemintele acelor ostași, care se bucură de protecția legii pe bază de reciprocitate, s-ar putea studia de Dvs. eventuala deshumare și reînhumare în Cimitirul Sf.Mina, unde mai sunt parcele comune libere. Propunerile ni se vor trimite nouă pentru aprobare, conform legii.

3. În apropierea Focșanilor la **Poiana lui Frunză**, există un **Cimitir din 1916-1919**, unde sunt înhumați 14.000 ostași români, ruși, maghiari, germani etc.

Aici clădirea paznicului a fost complet dărâmată, întreg materialul ridicat, stejarii bătrâni în continuă tăiere, profanări peste tot locul în cimitir, prin distrugerea troițelor și altor monumente și una din porțile de fier de la intrare furată.

Osuarul comun cu capacele de fier fără încuietori, crani asvârlite prin cimitir, sfărâmate și murdărite de vite, iar în osuar urmele introducerii unor persoane ce au strivit cu încălțăminte craniile și alte oseminte.

Rugăm a se cerceta de Dvs. cazul arătat mai sus, iar rezultatul rugăm a ni se înainta scris, pentru a se putea informa MFA

4. În comuna **Soveja**, incinta **Cimitirului ostașilor germani de la 1916-1918**, a fost folosită ca obor de vite.

Față de cele de mai sus, rugăm ca Dvs. să dispuneți prin organele Dvs.de resort, să se cerceteze cazurile și să se ia măsuri de îndreptare de la caz la caz, dându-se toată atenția cuvenită unei atari situații, pentru ca să nu se dea loc la agitații în masa locală, printr-o greșită interpretare a obligațiunilor legale în vigoare azi.

Măsurile luate de Dvs., cum și rezultatele obținute, rugăm a ne fi comunicate, pentru ca odată centralizate ele să fie prezentate MFA-DSPA

ȘEFUL UNITĂȚII MILITARE NR.03186
General Maior M. Maltopol

(AMR, dosar nr. 8595, f.265-266)

Documentul nr.6

COPIE FOCȘANI XI – 1952

TRĂIȚI TOVARĂȘ GENERAL

Subsemnatul STANCIU IOAN – paznicul **Cimitirului Militar de Eroi Sf. Mina – Garnizoana Focșani**, vă raportăm...

În privința **Cimitirului Militar German** din spatele cazărmii sovietice, care fusese lagăr de prizonieri germani și unguri în 1946, tovarășii delegați ce au fost luna trecută puseseră în plan că acest cimitir vine deshumat. Acum soldații sovietici fac teme de luptă și fac săpături pentru măști și trecând pe acolo am găsit două cranii desgropate, le-am luat și le-am dus la Mausoleu.

V-am raportat și în privința acestui cimitir.

Să trăiți tovarăș general!

Ss Stanciu Ioan

Înreg.la Muzeul Militar sub.nr.PP.399737 din 29.11.1952

(Ibidem, f.262)

Documentul nr.7

MFA

UNITATEA MILITARĂ NR.03186

București

Nr.PP.510394

28.01.1953

către PAZNICUL STANCIU IOAN

Cimitirul de Eroi S-fta Mina Focșani, Regiunea Bârlad

În conformitate cu sarcinile concrete trasate de Serviciul Operelor Comemorative, trebuia să raportați lunar activitatea ce o depuneți la cimitir, cum și câte evenimente petrecute periodic în legătură cu însărcinările primite, ori până azi nu s-a primit de noi raportul pe luna ianuarie a.c. pe care îl veți întocmi și trimite odată cu cel din februarie a.c.

Sfatul Popular Local s-a angajat în scris că va executa lucrări de conservare și pază la Mausoleul Eroilor, fapt ce trebuie cunoscut de noi dacă a fost realizat sau nu.

Cu privire la cimitirul provizoriu al prizonierilor din spatele Mausoleului, Sfatul s-a obligat să execute deshumarea și reînhumarea lor în locul fixat la Sf. Mina. S-a intervenit scris Sfatului să ne comunice data începerii operațiunilor, deoarece conform Legii în vigoare, nu vor putea efectua asemenea lucrări fără o aprobare specială a MFA

La aceste lucrări trebuie să fie de față delegații noștri care au sarcina întocmirii tuturor formelor de identificare statistică și tehnică. Fără prezența acestor delegați nu se va executa nici o lucrare în teren, în afara celor pregătitoare de ordin tehnic ce vor duce la operațiunea deshumării, cum ar fi săparea groapei comune la Sf. Mina, pregătirea uneltelor, a lădițelor etc.

În acest sens, veți lua din nou legătura cu organele Sfatului Popular Local, cărora le veți atrage atenția asupra celor indicate aici.

În vederea executării lucrărilor de reparații și amenajări de la Cimitirul Sf. Mina, luați legătura cu S.C.E.C. Nr.21 Focșani, care a primit ordine în acest sens, indicându-le natura lucrărilor, așa cum ele au fost stabilite la fața locului de delegații noștri....

ȘEFUL MUZEULUI MILITAR NR.03186

General Maior M.Maltopol

(Ibidem, f.270)

DOCUMENTUL NR.8

MFA ALE RPR

MUZEUL MILITAR

Unitatea Militară nr.03186

București Nr.PP.620504

04.05.1954

Către COMANDANTUL GARNIZOANEI FOCȘANI, Regiunea Bârlad

Prezidiul Marei Adunări Naționale cu Decretul nr.48/1948 desființează Așezământul pentru Cultul Eroilor, trecând în sarcina MFA toate obligațiunile prevăzute de **Legea asupra Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative de Război** la articolele 1-18 și 69-71 inclusiv.

Art.6 din Lege prevede: „*Toate mormintele și operele comemorative de război, situate pe teritoriul român, vor fi îngrijite, înfrumusețate și păstrate cu toată pietatea demnă de jertfa celor căzuți.*

Pentru o mai lesnicioasă și mai bună îngrijire și păstrare, mormintele vor fi grupate în cimitire de onoare, osuarii, mausolee, cripte etc.”

Față de aceste prevederi, trebuie să se treacă de urgență la executarea operațiunilor de deshumare și reînhumare a ostașilor morți în lagărele din jurul **Mausoleului Eroilor de la Focșani**.

Lucrarea capătă o extremă urgență, deoarece, așa după cum vă este cunoscut, peste actualul cimitir al acestor ostași se face astăzi instrucție militară, executându-se diferite amplasamente care au dus la descoperirea osemintelor ostașilor înhumați.

În momentul de față s-a hotărât de MStM ca grija tuturor cimitirelor și mausoleelor de eroi din țară asupra garnizoanelor respective. Urmează ordine de detalii.

Pentru ca deshumarea să se poată desfășura în cât mai bune condițiuni veți pune la dispoziția paznicului A.C.Stanciu Ioan de la Cimitirul de eroi Sf.Mina, un efectiv de 20 ostași cu uneltele necesare, precum și una căruță cu care să se facă transportul osemintelor și care vor fi acoperite cu o prelată în timpul transportului.

A. C. Stanciu Ioan are instrucțiuni de detaliu asupra operațiunilor deshumării.

Operațiunea capătă extremă urgență deoarece nu se mai poate
tolera situația total defavorabilă ce o prezintă azi aceste cumbur
provizorii. Raportați scris măsurile luate cum și data începerii lucrărilor

ȘEFUL U.M.Nr.03186.

General Maior M.Maltopol, Șef Serv.O.C.M.R.
A.C., Șetrărescu Gh.

(Ibidem, f.275)

Documentul nr.9

MFA – DSPA

U.M. 03186

București

Nr.620695

Din 10.06.1954

Către PREȘEDINTELE SFATULUI POPULAR, Raionul Focșani
Regiunea Bârlad

În conformitate cu prevederile Decretului Prezidial nr.48/1948
al Legii asupra Regimului Mormintelor și Operelor Comemorative,
precum și al HCM nr.984/1952 și Circulării Consiliului de Miniștri
nr.17.632 trebuiește depusă o deosebită grijă și atenție pentru cinstirea
ostașilor morți și înhumați pe pământul patriei noastre.

Deși HCM 984/1952, cât și Ordinul circular al Consiliului de
Miniștri trasează sarcini concrete tuturor Sfaturilor Populare indicând
felul cum trebuie acționat pentru o cât mai bună realizare a prevederilor
legii, totuși în raionul Focșani nu s-a putut obține nimic până la această
dată.

Cu toată intervenția MFA făcută atât scris, cât și verbal la sediul
raionului și cu toate asigurările date și de Dvs. personal lucrările
programate nu s-au pus în practică, ceea ce denotă o totală dezinteresare
a organelor Dvs.din subordine.

Astfel, nici până azi nu s-au luat măsuri de refacere a Mausoleului din Focșani, iar problema deshumării ostașilor din fostul lagăr prizonieri care este începută, osemintele în număr de 120 scoase până la această dată stau pe teren în aer liber.

Este o situație care nu poate face cinste patriei noastre, cunoscând că sunt foarte numeroase cazurile în care persoane cu munci de răspundere din țările de democrație populară, cum și din Austria vin să se informeze asupra ostașilor foști înrolați în armata hitleristă și morți în lagărul de la Focșani.

Se reține faptul că nu li se pot da aceste date atâta timp cât lucrările de deshumare nu sunt terminate, deoarece este singura cale prin care se mai pot face unele identificări acelor înhumați. Astfel, din puținele oseminte deshumate s-au putut identifica un număr de foști ostași maghiari, austrieci și germani.

Pentru remedierea acestor grave deficiențe este absolut necesar a se lua măsurile dictate de ordine spre a se termina lucrările de deshumare, începute și abandonate.

Nu trebuie să se uite că terenul folosit în trecut ca cimitir provizoriu al lagărului de prizonieri este azi loc de instrucție militară a unităților sovietice și ca atare se cere o mai mare atenție în executarea lucrărilor de deshumare.

Refacerea Mausoleului nu mai poate întârzia pentru motive ce vă sunt perfect de bine cunoscute și în plus s-au luat hotărâri ca la 23 August a.c. să se facă mari festivități la toate cimitirele și monumentele de eroi.

Vă rugăm a ne răspunde scris măsurile luate de Dvs. pentru lichidarea acestor deficiențe.

ȘEFUL UNITĂȚII MILITARE Nr.03186,

General Maior M.Maltopol

ȘEFUL SERVICIULUI O.C.M.P.A.C.

Gh. Șetrărescu

(Ibidem, f.277)

Documentul nr.10

Nr.4 din 26.07.1954

A. C. Balcu Bănică

CĂTRE MUZEUL MILITAR

MEMORIU,

Asupra activității subsemnatului pe timpul de la 22.06.-24.07.1954 în garnizoana Focșani conform ord. DSPA – Dir. Agitație și Propagandă nr. 530.375 /1954 și ord. de serviciu nr. 2358337 emis de Muzeu

I. SARCINI DE EXECUȚIE

Readucerea în patrimoniul MFA a terenului **Cimitirului de eroi 1916-1919 „Sf.Mina” – Focșani**, dat de către fostul Comitet Provizoriu al raionului Focșani în anul 1948 la diferiți locuitori pentru culturi de porumb etc.

- Luarea legăturii cu organele militare și ale Sfatului Popular Focșani în vederea deshumării și reînhumării ostașilor aflați pe terenul de instrucție sovietic

Legătura cu S.C.E.C. nr.21 Focșani pentru îngrădirea împrejuririi terenului cimitirului, unde se fac reînhumările.

II. REALIZĂRI

S-au făcut formele de intrare în patrimoniul MFA a terenului cimitirului și întocmit în patru exemplare planul terenului și procesul-verbal respectiv semnat de: delegatul muzeului, S.C.E.C. nr.21 Focșani, și de către Sfatul Popular al orașului Focșani din care două exemplare au rămas la S.C.E.C. nr.21 un exemplar la Sfatul Popular Focșani și unul delegatului muzeului.

- S-a căzut de acord, la fața locului, fiind de față și președintele Regiunii Bârlad, care a dat aprobare ca să fie despăgubiți cetățenii, cărora li s-au adus la cunoștință să-și ridice recoltele înainte de vreme...

Sosind în garnizoana Focșani, președintele Regiunii Bârlad, (tov. Trocan Nicolae) am luat legătura cu dânsul și împreună cu vicepreședintele am pornit pe teren arătând la fața locului situația reală. După un examen amănunțit, președintele Regiunii Bârlad, a hotărât să se întocmească un deviz de către Sfatul Popular al orașului Focșani și să fie trimis urgent spre aprobare Regiunii Bârlad. Devizul a fost întocmit, și s-a ridicat la suma de 15.000. După trei zile a și fost aprobat.

- S-a angajat de către Sfatul Popular oraș Focșani, o echipă de lucrători, începându-se operațiunea de deshumări la data de 05.07.1954.

- S-au făcut până la data de 24.07.1954; 931, 153 metri cubi de săpătură pe o suprafață de 2500 m.p., deshumându-se un număr de 1.538 cadavre. S-au identificat după tăblițele de metal ce le au legate la mână și care n-au fost distruse de intemperii un număr de: 175 ostași și civili maghiari, 160 ostași germani, 2 ostași români.

Am adunat toate tăblițele găsite în gropi, le-am curățat personal de rugină și de resturi de cadavre, grupându-le pe naționalități și depozitate în casa paznicului.

- Am dirijat transportarea osemintelor de pe locul deshumării până în incinta cimitirului, cca.3-4 km distanță, din două-n două zile, între orele 18-21, când am putut obține căruța destinată de Sfatul Popular.

- Am numerotat cu creion chimic tăblițele și craniile identificate pentru a fi reînmuțați în gropi individuale.

- Am grupat în incinta cimitirului, separat, craniile, mâinile și picioarele și restul osemintelor, în trei grupe.

La 17.07.1954, am luat legătura cu locțiitorul cdt. al garnizoanei Focșani și împreună cu un delegat din partea S.C.E.C. nr.21 Focșani, am întocmit planul de lucru, precum și materialele necesare întreținerii și curățirii cimitirelor militare de eroi din garnizoana Focșani.

S-a vizitat **Cimitirul sovietic și român (nordic)** unde am propus repararea fisurilor de la monumentul sovietic, văruirea arborilor de pe alea principală, plantarea cu flori pe ambele părți ale aleii, destuparea rigolelor.

La **Cimitirul român**. – Cositul ierbii care a acoperit semnele de căpătâi, repararea gardului, îndreptarea crucilor căzute și strângerea mărăcinilor de pe teren.

- La **Mausoleul Focșani** – Aranjarea osemintelor căzute jos și fixarea lor în cripte, întreținerea permanentă a curățeniei în interior, închiderea ușii de la intrare, pentru a nu mai pătrunde anumiți indivizi înăuntru, curățirea ierbii din fața Mausoleului.

- La **Cimitirul „Sf.Mina”** – Nivelarea terenului din spatele cimitirului, parcelarea conform schiței predată de Serviciul O.C.M.R. (aceasta sub conducerea delegatului dat de S.C.E.C. nr.21, Lt. Cosâmbescu).

La 19.07.1954, s-au convocat de cdt. garnizoanei Focșani toți comandanții de unități din localitate și s-a discutat planul de lucru conf. ord. R.II.M. nr. 06236/ 1954.

S-au repartizat:

Pentru Cimitirul de eroi sovietici și români de la cimitirul nordic, U.M.04915

- Pentru Mausoleul Focșani, U.M.04125

- Pentru Cimitirul „Sf.Mina”, U.M.03707 și U.M.03552.

Aceste unități au primit sarcina din partea garnizoanei ca în tot cursul anului să mențină întreținerea și curățirea cimitirelor ce le-au fost repartizate.

III. GREUTĂȚI

- Sfatul Popular nu are un salariat repartizat permanent pentru controlul activității echipelor angajate pentru deshumare. Această operațiune a fost îndeplinită de subsemnatul (măsurarea gropilor, calcularea cubajului, punctajul zilnic al lucrătorilor, numărul cadavrelor deshumate, întocmirea situației centralizatoare și predată Sfatului pentru întocmirea listelor de plată...)

Din informații, **Mausoleul Focșani** este transformat în casă de întâlnire între femei și ostași sovietici, fără ca organele locale militare și civile să ia vreo măsură.

- Din suprafața terenului cimitirului unde se face deshumarea, care este de cca.7-8000 m.p., nu s-a făcut decât cca.2500 m.p. de săpătură, iar fondul de lei 15.000 alocat este aproape epuizat, prin faptul că organele Sfatului Popular al orașului Focșani, fără ca să fiu pus în cunoștință și nu știu din care motive a modificat devizul lucrării care era la început fixat la 3 lei de metru cub de săpătură și numai la trei zile după aceasta a fost refăcut devizul la 6 lei de metru cub de săpătură și 2 lei de cadavru pentru scos din groapă. La întrebarea pusă de mine, dacă are aprobare superioară în acest sens, mi s-a comunicat că are, și că au fost nevoiți să ridice prețul neputînd procura mâna de lucru la prețul de 3 lei metru cub săpătură.

IV. PROPUNERI

- Să se intervină la S.C.E.C. nr.21 pentru a grăbi împrejmuirea terenului cimitirului

- Să instaleze apa la **Cimitirul „Sf.Mina”**

- Să repare instalația electrică și apa la **Mausoleul Mărășești**

Garnizoana Focșani să controleze unitățile repartizate pentru întreținerea cimitirelor, dacă se prezintă pe teren în zilele fixate cu uneltele necesare.

După epuizarea fondului de lei 15.000, pentru a nu se sista operațiunile de deshumare, să se intervină forului superior pentru a repartiza un număr de ostași permanenți în vederea continuării deshumărilor și reînhumărilor ostașilor.

De asemenea, Direcția Muzeului Militar să binevoiască a se deplasa în garnizoana Focșani pentru a se cunoaște la fața locului stadiul lucrărilor, greutățile semnalate și stimularea organelor militare și civile, pentru continuitatea și bunul mers al acestei operațiuni.

A.C.Baicu Bănică

(Ibidem, f.283-284)

Documentul nr.11

Nr.10 din 16.09.1954

A.C. BAICU BĂNICĂ

Către MUZEUL MILITAR CENTRAL

Raportez:

Stadiul lucrărilor de deshumare și reînhumare a ostașilor de pe terenul de instrucție din sudul orașului Focșani, pân la data de 14.09.1954, se prezintă în felul următor:

I. Din fondul de 15.000 lei aprobat de Regiunea Bârlad s-au făcut 2327 m.c. de săpătură de unde s-au deshumat 3478 de cadavre.

Aceste cadavre au fost transportate la **Cimitirul „Sf.Mina” Focșani**, unde s-au reînhumat după cum urmează:

- 3.000 cadavre neidentificate în două gropi comune
- 472 cadavre identificate în 59 gropi individuale (câte opt cadavre în fiecare groapă)

II. S-au mai săpat 143 m.c. de unde s-au deshumat 512 cadavre, care s-au transportat în incinta vechiului cimitir.

După curățirea tăblițelor s-au putut identifica și scrie într-un caiet un număr de 570 de cadavre după cum urmează: 273 germani, 273 unguri, 8 austrieci, 5 iugoslavi, 6 români, 2 ruși, 1 polonez, 1 lituan, 1 slovac.

Sfatul Popular Focșani cu nr.26956 din 14.09.1954 a cerut Regiunii Bârlad suplimentarea de fonduri pentru deshumarea restului de peste 6.500 oseminte ce se mai găsesc înhumate provizoriu tot pe terenul de instrucție, suspendând provizoriu operațiunile de deshumare și reînhumare până va obține aprobarea fondului suplimentar cerut.

Primind ordinul Dvs.Nr.621067/1954 de a mă prezenta la unitate, am făcut cunoscut ordinul Dvs. ca S.C.E.C. 21 Focșani să numească un delegat permanent în locul meu, la care maiorul Cociu

mi-a răspuns că nu poate să execute acest ordin nefiind de competența unității sale aceste operațiuni.

De asemeni și Sfatul Popular oraș Focșani mi-a comunicat că nu are decât un planificator care de abia poate face față multiplelor sarcini ce le are.

A rămas ca după obținerea aprobării fondului suplimentar, să comunice unității noastre data reînceperii operațiunilor.

Suspendându-se provizoriu lucrările de deshumare și reînhumare a rămas depozitate în incinta vechiului Cimitir „Sf.Mina” un număr de 420 cadavre neidentificate și 98 cadavre identificate, urmând ca după obținerea fondurilor necesare să se definitiveze și această operațiune.

III. Din informațiile culese Sfatul Popular oraș Focșani pentru reparațiile necesare **Mausoleului Focșani**, are aprobat un fond de 80.000 lei, întocmindu-se devizele respective pentru începerea lucrărilor chiar în toamna aceasta.

Raportez că starea actuală a acestui Mausoleu este la fel cum ați constatat-o și Dvs.la controlul făcut...

Vă rog să binevoiți a dispune.
A.C. Baicu Bănică

(Ibidem, f.292)

Documentul nr.12

A.C. BAICU BĂNICĂ

Din MUZEUL MILITAR CENTRAL Nr.16 din 22.12.1954

Către ȘEFUL MUZEULUI MILITAR CENTRAL

În conformitate cu ordinul DSPA – Direcția Agitație și Propagandă Nr.530375/1954 și a ordinului de serviciu Nr.1605209 din 19 noiembrie 1954, raportează activitatea întreprinsă la Focșani, pe timpul 15 noiembrie -15 decembrie 1954:

S-au făcut 1865,644 m.c. săpătură pentru deshumări

S-au scos 3015 cadavre

S-au adunat din gropi 483 buc. plăci de identitate

S-au transportat osemintele de la locul deshumării, la locul reînhumării (Cimitirul Sf.Mina, Focșani)

S-au triat, cărat în groapă și aranjat 2000 buc. cadavre neidentificate

S-au recepționat de către comisia Sfatului Popular oraș Focșani cele 2000 de cadavre aranjate în cele două gropi comune, pentru a se putea trece la astuparea lor

S-a curățat un număr de 361 plăci de identitate

Am revenit pe lângă S.C.E.C. Nr.21, pentru a grăbi împrejmuirea cimitirului.

Ce mai este de realizat:

Continuarea săpăturilor până se vor scoate și centraliza toate osemintele de pe teren, dacă timpul permite

Săparea a 2 gropi comune pentru reînhumarea restului de oseminte

Săparea gropilor individuale pentru reînhumarea celor identificați

Curățirea și identificarea plăcilor ce au mai rămas

Reînhumarea tuturor osemintelor scoase

Astuparea tuturor gropilor și nivelarea terenului

Instrucțiuni paznicului Stanciu Ion pentru plantare de pomi, flori și gard viu în terenul nou al cimitirului, aranjarea aleelor, ridicarea mormintelor și alinierea lor, conform schiței întocmite de Serviciul O.C.M.R.

Plantarea de semne de căpătâi la cele individuale și 4 plăci sau pisanii la cele comune.

Greutăți:

Pe toată durata acestor operațiuni, timpul a fost rece cu zăpadă, ploaie și ceață, dar activitatea nu a fost întreruptă decât cu foarte mici excepții (1-2 zile).

S-a întrerupt până la 10 ianuarie 1955 lucrarea, întrucât echipele au anunțat Sfatul Popular că vor lăsa lucrul la 31 decembrie, și-l vor începe – dacă timpul va mai permite – la 10 ianuarie 1955.

De pe **câmpul lagărului Focșani** – s-au deshumat până la 15 decembrie 1954 în total 6.493 de cadavre, din care au fost înhumați în gropi comune și în gropi individuale un număr de 5472 de cadavre, urmând a se reînsuma dacă timpul permite și cele 1021 cadavre, ce se găsesc deshumați și transportați la Cimitirul militar definitiv „Sf.Mina” Focșani.

A.C. Baicu Bănică

NOTA...

I. Până la 31 Aug.1954 s-au reînsumat:

a) în 2 gropi comune $1500 \times 2 = 3000$

b) 59 gropi individuale $8 \times 59 = 472$

Total = 3472

II. Până la 15 Dec.1954 s-au reînsumat:

a) în 2 gropi comune $1000 \times 2 = 2000$

Total = 2000

III. După 15.XII.1954 – 1 Ian.1955:

a) de reînsumat:

în groapă comună (cele 2 capete prelungite S.E.) = 562

în 58 gropi individuale $\times 8 = 459$ (sic)

Total = 1021 rămași afară (sic)

Total general = 6493 din care:

5562 – în gropi comune (neidentificați)

931 – în gropi individuale (identificați)

(Ibidem, f.297)

Documentul nr.13 STRICT SECRET

Ex.nr. _____

MINISTERUL FORȚELOR ARMATE ALE RPR

ȘEFUL DIRECȚIEI SUPERIOARE POLITICE

Intrare nr.0975 / 03.02.1955

PRIMULUI LOCTIITOR AL MINISTRULUI FORȚELOR ARMATE

ALE RPR G-ral Locot. Leontin Sălăjan

RAPORT Nr. P.P.0506 din 27.01.1955

Raportează ȘEFUL DIRECȚIEI SUPERIOARE POLITICE

Cu privire la situația reînhumărilor din orașul **Focșani**, raportează:

1. Operațiunea de reînhumare la **Cimitirul „Sf.Mina”** a osemintelor deshumate de la cimitirul provizoriu din spatele Mausoleului din **Focșani** a fost terminată la data de 31 decembrie 1954. În prezent nu mai sunt oseminte neacoperite. Mai sunt de executat unele lucrări de nivelare a terenului la locul unde au fost făcute deshumările. Aceste lucrări nu au putut fi complet terminate datorită faptului că terenul este acoperit cu un strat de zăpadă de 40-50 cm grosime. Din inițiativa Sfatului Popular Orășenesc **Focșani** operațiunea de deshumare a fost sistată până la primăvară, datorită condițiilor atmosferice neprielnice.

Până în prezent au fost deshumate și reînhumate un număr de 7.400 oseminte. După aprecierile făcute de președintele Sfatului Popular Orășenesc **Focșani** și de șeful Secției Construcții a Sfatului Popular, care s-a ocupat efectiv de această operație, au mai rămas de deshumat cca.8.000 oseminte.

2. Din informațiile culese rezultă că cimitirul de unde s-au făcut deshumările a aparținut unui mare lagăr de prizonieri din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Acesta a fost inițial lagăr de prizonieri sovietici, iar după 23 august 1944 a fost lagăr de prizonieri din trupele germano-fasciste. După terminarea războiului în același loc a mai funcționat câțiva ani (1945-1947) un centru de triere a prizonierilor de război.

În imediata vecinătate a cimitirului provizoriu, pe lângă lagărul menționat mai sus funcționa un spital provizoriu unde erau tratați prizonierii bolnavi. Cei care mureau de pe urma diferitelor boli erau îngropați în cimitirul din apropiere. De asemenea, din informațiile culese, rezultă că și prizonierii morți în alte spitale, care au funcționat la Focșani în timpul războiului, erau îngropați în același cimitir.

Dintre osemintele care au fost deshumate au putut fi identificați până în prezent cca.600 și vor mai putea fi identificați încă cca.200, la care plăcile cu inscripții s-au menținut în stare mai bună.

Dintre cei identificați marea majoritate sunt unguri și germani (în proporții aproximativ egale), iar restul sunt: 5-6 austrieci, 4-5 români, 2 sârbi, 2 polonezi etc. După inscripțiile de pe plăcuțele celor identificați rezultă că majoritatea sunt morți în 1945, unii în 1946 și câțiva în 1947.

3. Lucrările de deshumare au început efectiv în iulie 1954. Discuții în legătură cu această operațiune s-au dus între reprezentanții Muzeului Militar Central și Sfatul Popular Raional Focșani încă din anul 1952, din inițiativa luată de Muzeul Militar Central în urma unei sesizări primite de la paznicul cimitirului „Sf.Mina” din Focșani. La propunerile Muzeului Militar Central, Sfatul Popular Raional Focșani a hotărât să se înceapă lucrările de reînhumare. Din diferite cauze, lucrările au fost însă târăgănate și nu s-au efectuat în cursul anilor 1952-1953.

În aprilie 1954, după ce delegați ai Muzeului Militar au făcut o vizită în localitate, prin adresa Nr.620.374 din 07.04.1954, Muzeul Militar Central cere Sfatului Popular Raional Focșani, printre altele, să-i comunice măsurile luate în legătură cu *„operațiunea de deshumare a osemintelor ostașilor din cimitirul provizoriu din spatele Mausoleului și înhumarea lor în cimitirul de eroi Sf. Mina”*

De asemenea, cu adresa nr.620.376 din 07.04.1954, în vederea executării operației de reînhumare, Muzeul Militar Central cere Sfatului Popular Raional Focșani să se extindă Cimitirul „Sf. Mina” din Focșani

prin exproprierea unui lot de pământ de pe latura de sud-est a cimitirului.

Ca urmare a cererilor Muzeului Militar Central, Sfatul Popular Raional Focșani a dat dispozițiuni Sfatului Popular Orășenesc Focșani ca, în virtutea Decretului 48/1948 al Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR, aliniatul „a”, să execute exproprierea cerută și lărgirea Cimitirului „Sf. Mina”, iar în conformitate cu prevederile circularei Nr.17632 din 6 august 1953 a Consiliului de Miniștri al RPR, să înceapă operațiunea de reînhumare.

În condițiile arătate mai sus, au început în iulie 1954 lucrările de deshumare de la cimitirul provizoriu din spatele Mausoleului și de reînhumare la Cimitirul „Sf.Mina”, folosindu-se pentru aceasta fondurile prevăzute în bugetul Sfatului Popular Orășenesc Focșani și cele repartizate suplimentar de Sfatul Popular Regional Bârlad din bugetul său, fonduri destinate întreținerii monumentelor istorice și cimitirelor de eroi.

4. Din cercetările făcute, rezultă că pentru executarea acestor lucrări nu au fost încunostiințate și nu s-a cerut vre-o(sic) aprobare la instanțele superioare, ele fiind începute și executate în urma tratativelor directe între Muzeul Militar Central și Sfatul Popular Regional Bârlad, Sfatul Popular Raional Focșani și Sfatul Popular Orășenesc Focșani. Organ de execuție a fost Sfatul Popular Orășenesc Focșani.

Rezultă de asemenea, că lucrările au început în urma insistențelor repetate ale reprezentanților Muzeului Militar Central, care, sprijinindu-se pe prevederile Decretului 48/1948 al Prezidiului Marii Adunări Naționale și ale Circularei 17632 a Consiliului de Miniștri, au reușit să determine Sfaturile Populare sus-menționate să execute lucrările cerute. Aceasta se poate vedea între altele, și din adresa Nr.48515 din 17.12.1954, pe care Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional Bârlad a trimis-o Sfatului Popular Orășenesc Focșani (anexa 2, aliniatele 2 și 7). De altfel, întreaga operațiune de deshumare

și reînhumare a fost executată sub îndrumarea permanentă a delegatului Muzeului Militar Central.

5. Lucrările executate în cadrul acestei operațiuni au fost făcute discret, astfel încât populația nu cunoaște amănunte despre ea. Cei ce știu câte ceva despre aceste lucrări le consideră ca ceva normal. Nu se fac comentarii în jurul acestei probleme, și în orice caz, nu se discută negativ.

6. Semnalează că în urma cercetărilor făcute în legătură cu operațiunea de deshumare și în urma adresei menționate mai sus a Sfatului Popular Regional Bârlad, o comisie a Sfatului Popular Orășenesc Focșani, formată din președintele Sfatului Popular Orășenesc, șeful Secției gospodăriei comunale și șeful Secției construcții a Sfatului Popular, s-a deplasat pe teren pentru a constata situația monumentelor istorice, cimitirelor și a operațiunii de reînhumare. Pe baza constatărilor făcute, această comisie a întocmit un proces verbal în 4 exemplare, în care între altele se spun următoarele: „De asemenea, pentru a putea fi folosit terenul din spatele cazărmilor și Mausoleului pentru instrucția militară, unde a fost un lagăr mare de prizonieri din războiul 1941-1845, având pe el și un cimitir, Sfatul Popular al orașului Focșani a intervenit și obținut aprobarea și creditele respective pentru deshumarea ostașilor îngropați pe acest teren, lucru ce s-a executat până în prezent, fiind deshumați 7.400 ostași și reînhumati în **Cimitirul eroilor 1916-1918** („Sf. Mina”) din orașul Focșani”

Din cele 4 exemplare s-a trimis câte un exemplar la: Comandantul sovietic al garnizoanei Focșani, Sfatul Popular Regional Bârlad, Sfatul Popular Raional Focșani. Exemplarul al 4-lea se găsește la Sfatul Popular Orășenesc Focșani...

Luarea de fotografii la cimitirele militare și monumente de eroi este o practică veche în activitatea Muzeului Militar Central.

Astfel, au fost făcute numeroase fotografii în diferite cimitire și monumente istorice începând de prin anul 1949, întocmindu-se din ele albume, care erau folosite pentru documentarea serviciului O.C.M.R. al

Muzeului Militar. O parte din aceste fotografii și albume au fost înaintate cu diferite rapoarte la DSPA, care a înaintat de asemenea unele dintre ele, însoțite de rapoarte, Ministerului Forțelor Armate.

Din proprie inițiativă, Muzeul Militar Central a înaintat uneori fotografii și albume la Președinția Consiliului de Miniștri pentru a documenta starea în care se găsesc cimitirele militare și monumentele de eroi.

7. Față de cele raportate de sus, propun:

- a. Să se dea dispozițiuni ca operațiunea de deshumare să nu mai fie reluată, terenul unde s-au făcut deshumările să fie nivelat și să nu mai fie folosit ca teren de instrucție.
- b. Întreaga corespondență de la Muzeul Militar Central privind această operație să fie înaintată Direcției Superioare Politice. De asemenea, să se dea dispozițiuni Sfatului Popular Regional Bârlad să ia măsuri ca întreaga corespondență privitoare la această operațiune să fie adunată de la Sfatul Popular Raional și Orășenesc Focșani și să fie păstrată la Regiune ca documente secrete.
- c. Să se interzică Muzeului Militar Central să mai întreprindă acțiuni asemănătoare fără aprobarea instanțelor superioare.

ȘEFUL DIRECȚIEI SUPERIOARE POLITICE,
General Maior Mănescu Corneliu

LOCȚIIT. ȘEFULUI DIRECȚIEI PROPAGANDĂ ȘI
AGITAȚIE
Locot. Colonel Pandele Nicolae

(Ibidem, f.98-100)

ION NESTOR
(1905 - 1974)

Aurora-Emilia Apostu

Născut la Focșani, absolvent al Facultății de Litere din cadrul Universității București, cercetător și om de prestigiu în cadrul Muzeului Național de Antichități – devenit în anul 1956 Institut de Arheologie, marele arheolog și istoric Ion Nestor și-a desfășurat întreaga activitate științifică pe parcursul a aproximativ 50 de ani. În această perioadă a publicat peste 65 de lucrări de specialitate, între care **Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien**, ce avea să fie distinsă, în anul 1934, de Academia Română, cu Premiul „Vasile Pârvan“.

Imediat după absolvirea facultății, este angajat împreună cu Hortensia Dumitrescu, de către Vasile Pârvan, directorul Muzeului Național de Antichități (M.N.A.), la 1 ianuarie 1925, ca asistent, urmând a pleca în 1927, la specializare în Germania. Aici, după un stadiu prelungit de studii, își susține la 24 ianuarie 1934, doctoratul la Marburg (Lahn), tratând problemele paleoliticului și neoliticului în România.

Între anii 1923-1927, ca asistent la M.N.A., Ion Nestor își începe cariera propriu-zisă de cercetător, participând, mai întâi, la săpăturile de la Gumelnița (județul Ilfov), în anul 1925, împreună cu Vladimir Dumitrescu.

Între anii 1926-1927 avea să efectueze săpături în localitatea Glina (comună suburbană Bucureștiului), stațiune care îl consacră și în care a fost precizată succesiunea stratigrafică: Boian, Gumelnița, Glina

(neolitic). Săpăturile de la Glina efectuate numai de către Ion Nestor, iar rezultatele cercetării sale au fost publicate în volumul **Dacia**, III-IV.

În același an, până la plecarea sa la studii, participă și la săpăturile de la Sărata-Monteoru, (începute încă din anul 1917), ca asistent a lui I. Andrieșescu, în vederea realizării unei schițe monografice asupra preistoriei Olteniei, pentru neolitic și epoca bronzului, șantier pe care avea să-l continue din anul 1937 în colaborare cu Eugenia Zaharia, până în anul 1974, când își încheie de fapt întreaga sa activitate. Ca și alte săpături ale lui I. Andrieșescu, săpăturile din acești ani de la Sărata-Monteoru au rămas nepublicate, (cu excepția unor planșe fotografice tipărite în 1937) astfel că, în 1932, redactând clasică lucrare despre stadiul cercetărilor preistorice din România, (**Der Stand...**) Ion Nestor era nevoit să trateze cultura Monteoru pe baza materialelor descoperite de Honzik și Schmidt, studiate și catalogate de el la Muzeul din Berlin (1929-1930), făcând abstracție de săpăturile la care îl ajutase pe Andrieșescu.

În perioada 1927-1938, cât Ion Andrieșescu a fost director al M.N.A., despre care Ion Nestor publică și o lucrare, marele arheolog reușește o bogată activitate în multe alte șantiere noi. Astfel, din suma de 1.500.000 lei, destinați pentru cercetări și obiective arheologice Muzeului Național, o parte îi revine și lui Ion Nestor, pentru săpături efectuate în județul Ilfov (o continuare a celor începute), în localitățile Sultana și Jilava, despre care amintește în lucrarea premiată de Academie, unde se fac referiri asupra vaselor antropomorfe de tip gumelnițean, iar în anul 1928, sapă la Poiana Coțofenești și Hăbășești, plus Fedeleșeni (Galați), localitate unde s-au descoperit câteva fragmente ceramice pictate, neolitice, despre care amintește de asemenea în lucrare, săpături pe care le efectuează în locul lui Ion Andrieșescu. În această perioadă, Ion Nestor mai efectuează cercetări prin săpături în localitatea Balintești-Bârlad (necropolă), privind civilizația romană și triburile în migrație ale sarmaților. În 1928, în lucrarea sa de sinteză, amintește de un fragment de vas neolitic, din

comuna Nazâru, publicat de Constantin Moisil, specificând pentru prima oară că el aparține culturii de tip Boian. Atât Moisil cât și Ion Nestor nu dau amănunte în legătură cu împrejurările și punctul unde a fost descoperit acest fragment de vas. Toate acestea fac parte din perioada când se constată evoluția științifică ascendentă a fostului elev al lui Vasile Pârvan, apărând cu totul remarcabilă personalitatea lui, fiind astfel trimis pentru studii în străinătate. La întoarcere își reia activitatea la M.N.A., continuând cercetările sale și, în același timp, cu săpături succesive între 1928-1930 în localitatea Tei (comună suburbană Bucureștiului), împreună cu Dinu V. Rosetti, pentru epoca bronzului mijlociu; denumirea de Tei a fost atribuită de I.Nestor în lucrarea **Der Stand...**, p.101 – (epoca bronzului – formarea culturii Tei); cultură cunoscută câțva timp și sub denumirea de cultura București (dată de Dinu V. Rosetti) – săpături efectuate în paralel cu cele de la Cernavodă (județul Constanța), începute în anul 1928 până în 1936, continuate de Dumitru Berciu. Aici se remarcă prin descoperirea într-un mormânt, a celebrei statui „Gânditorul” și perechea lui (statuetă feminină), ambele de lut ars, aparținând culturii Hamangia din neolitic. Lucrarea acestui șantier îi apare în limba română, în **Revista Dobrogei** și în limba germană.

În anul 1932, efectuează săpături în satul Coțofenii din Dos, județul Dolj, continuate de Dumitru Berciu, între anii 1939-1961 care și publică lucrarea, iar în anul 1933 sapă în localitatea Dubovac; aici se remarcă prezența a două urne hallstattiene, despre care publică Dumitru Berciu.

În perioada ce a urmat și până la cel de-Al Doilea Război Mondial, Ion Nestor a fost în continuare permanent preocupat de problema epocii bronzului și de cele ale culturii Monteoru, în special. În acest scop, el a revenit în 1935-1936 la Berlin, studiind documentația de șantier a lui H.Schmidt și revăzând materialul arheologic de la Monteoru rămas încă în capitala Germaniei, unde – la Muzeul de Preistorie – ocupa un loc de frunte în sala antichităților din România. În

raportul său, Ion Nestor atrăgea atunci atenția asupra situației neobișnuite, ca fiind „*una dintre cele mai importante civilizații ale epocii bronzului din regiunile răsăritene ale Europei, civilizație admisă ca apariție specifică în toate reconstituirile istorice din literatura mondială, privitoare la arheologia preclasică europeană, să fie în materialele ei de bază încă inedită*” În urma investigațiilor științifice și demersurilor lui Ion Nestor, se ajunge în același an la încheierea unui protocol între Staatliches Museum furvor – und Frühgeschichte din Berlin și Muzeul Național de Antichități din București, în legătură cu materialele arheologice de la Sălcuța și Coțofeni, provenite din cercetările arheologilor germani în țara noastră, în anii ocupației germane din Primul Război Mondial, cea mai mare parte din aceste piese întorcându-se în țară.

În anul 1937, Ion Nestor reia cercetările de la Sărata-Monteoru (comuna Merei, județul Buzău) singur, continuându-se până în anul 1946, apoi, începând din anul 1952, în colaborare cu A. D. Alexandrescu, E. Petrescu, Vl. Zirra până în 1974, când sapă în colaborare cu Eugenia Zaharia. În aceste ultime campanii s-a desăvârșit cercetarea așezării și a necropolelor din epoca bronzului și s-a descoperit un imens cimitir de incineratie, din secolele VI-VII e.n., cuprinzând peste 1600 morminte.

Despre cercetările efectuate în această stațiune, Ion Nestor publică un număr foarte mare de materiale, atât în limba română cât și franceză, ca apoi, împreună cu colaboratorii, în foarte multe reviste, dar mai ales în volumele **Materiale și Cercetări Arheologice** (M.C.A.) într-un număr de 11 lucrări în limba română și 6 lucrări în limbi străine. Și aici, descoperirile făcute, termenii consacrați unor obiecte, cum ar fi „Spendegefassuri”, l-au situat pe cele mai înalte trepte ale arheologiei, la acea perioadă, în cazul Muzeului de Antichități, din București, alături și de alți cercetători arheologi, cum ar fi Vladimir Dumitrescu, Hortensia Dumitrescu, foști elevi ai marelui Vasile Pârvan. În vremea lui Vladimir Dumitrescu (noul director al M.N.A.), asistentul Ion Nestor, care-și

justificase pe deplin activitatea de cercetare arheologică este înaintat, în anul 1938, șef de lucrări pentru Secția de preistorie, post ce avea să-l ocupe mult timp înainte, până la numirea sa în funcția de director al M.N.A.

Un rol important îl au săpăturile de la Mediaș (județul Sibiu) efectuate în anul 1938, continuate de Zoltan Szeckely – în anul 1952, pentru cultura Wietenberg și descoperirile de ceramică dacică, de asemenea valorificate în lucrările sale.

Alte cercetări pe care le efectuează Ion Nestor, de data aceasta, având el însuși asistenți pe șantierele sale, sunt săpăturile dintre anii 1941-1943 în localitatea Ploiești-Triaș, municipiul Ploiești, unde are ca asistent pe Mircea Petrescu-Dâmbovița cu descoperiri aparținând culturii Sântana de Mureș-Cerneahov; participă la săpăturile arheologice de la Someșeni, (cartier al municipiului Cluj-Napoca) în jurul anilor 1937, în localitatea Porumbenii Mici (comuna Murgeni, județul Harghita), între anii 1938-1959, cunoscută pentru neolitic și epoca bronzului, cât și Medgidia (județul Constanța), săpături efectuate de Nicolae Harțuche, pentru epoca bronzului între anii 1957-1958, șantier unde nu sapă efectiv, dar despre care publică rapoarte arheologice împreună cu colaboratorii asupra materialelor rezultate în urma cercetărilor.

Dacă la 1 noiembrie 1944, odată cu readucerea colecțiilor de preistorie din Germania la M.N.A., o problemă importantă ce se ridica, era transformarea M.N.A. în Institut de Arheologie. Profesorul Ion Nestor face și un Raport privind activitatea muzeului pe anul 1947, prin care arăta necesitatea transformării acestuia în Institut de Cercetare.

La 5 martie 1946, la o sesiune națională organizată de M.N.A., Ion Nestor susține comunicarea: **Obiectele de aramă în neoliticul României**. Începând cu anul 1945, participă la săpături, doctoranzi, studenți printre care: Eugenia Zaharia și Eugen Comșa.

La 19 septembrie 1947, Ion Nestor devine noul director al celor două secțiuni (preistorie și arheologie antică, clasică și medievală),

respectiv noul director al M.N.A., post ce avea să-l ocupe timp de 4 ani, până în anul 1951, când este schimbat din funcție, rămânând șef de secție și consilier.

Aceste funcții ocupate în acești ani de Ion Nestor nu l-au împiedicat să desfășoare în continuare activitatea de cercetare, atât teoretică cât și practică, efectuând astfel, în jurul anilor 1947-1948, o serie de cercetări de suprafață cât și periegeze în fostul județ Romanați (sudul Munteniei), în împrejurimile localității Vădastra, Corabia, Gura Padinei etc., cât și pe Valea Milcovului, iar între anii 1948-1949, participă la prima campanie de săpături de la Zimnicea (județul Teleorman), alături de Eugenia Zaharia și A. D. Alexandrescu, conducând un număr impresionant de studenți și practicanți, printre care Radu Vulpe, Horia Dumitrescu, Bucur Mitrea, Mircea Petrescu-Dâmbovița etc. Asupra cercetărilor de la Zimnicea, Mircea Babeș publică o cronică a săpăturilor, în **Revista Dacia**.

În ordine cronologică, urmează șantierul de la Glăvăneștii Vechi (comuna Andrieșeni – județul Iași), săpături la care participă în colaborare cu A. Alexandrescu, Eugen Comșa, Eugenia Zaharia, Vlad Zirra, unde s-a identificat o așezare neolitică aparținând culturilor Criș, ceramică liniară, Cucuteni.

În paralel cu săpăturile de la Glăvăneștii Vechi, efectuează cercetări la Corlăteni (județul Botoșani), unde participă același colectiv format din A. D. Alexandrescu, Eugenia Comșa și Vlad Zirra (1950-1951), pentru cercetarea unei așezări cucuteniene.

Preocuparea sa tot mai intensă pentru studiul și cercetarea arheologică, atât în cadrul muzeului cât și pe teren, cât mai ales timpul ocupat de cursurile ținute în cadrul Facultății de Litere din București, a determinat personalul muzeului bucureștean să-l schimbe din funcția de director al M.N.A. la 5 mai 1951, rămânând astfel șef de secție și responsabil pentru cel de-al 2-lea sector (neolitic și epoca metalelor), din cadrul celor 4 sectoare ale muzeului, organizate la 7 ianuarie 1952.

De asemenea, participă pe șantierul Valea Jijiei, în anul 1951, pentru perioada neolitică, împreună cu un mare număr de colaboratori printre care Alexandrina Alexandrescu, Eugen Comșa etc., cu care publică un amplu material în anul 1951, săpături efectuate în trei puncte diferite: Glăvăneștii Vechi (Malul Jijiei), Valea Lupului, Corlăteni-Dorohoi. Alte săpături le întreprinde în localitatea Coșoreni (județul Olt), lângă Craiova, împreună cu C.S.Nicolăescu-Plopșor, șantier despre care publică o lucrare în limba germană. În toată această perioadă, arheologul Ion Nestor se mai ocupă în mod special de studiul neoliticului, ca parte teoretică, reușind și să publice unele articole despre cultura ceramicii liniare, în două limbi, pentru revistele vremii, cât și de unele lucrări de sinteză a unor probleme sociale, istorice etc., lucrări care îi vor ocupa o parte din activitatea sa, nereușind să-și ducă astfel la bun sfârșit unele monografii ce erau necesare, unor studii efectuate în șantierele arheologice ale sale. O altă preocupare a sa a fost studiul chimic, analize chimice pe unele dintre descoperirile făcute aparținând epocii bronzului, dând la iveală o lucrare asupra unui depozit din localitatea Drajna de Jos (Prahova), descoperit și publicat de Ion Andrieșescu. Analizele chimice efectuate de el au fost o continuare a celor începute de Bonțescu de la Institutul de Chimie – București, care decedază înainte de a-și publica rezultatele cercetării.

Ion Nestor continuă seria cercetărilor de teren începute, cu localitatea Suceava, împreună cu același colectiv, între anii 1952-1956. Responsabili de șantier erau Bucur Mitrea și Ion Nestor, iar Gheorghe Diaconu, Zoltan Szeckely, D. Constantinescu etc. – colaboratori – împreună cu care publică apoi lucrările sale asupra șantierului Suceava. Aci se efectuează cercetări în 3 puncte diferite, la Cetatea de Scaun, Platoul din fața cetății, Cetatea de la Șcheia, cercetări continuate și la Mănăstirea Putna (Suceava). Urmează săpăturile de la Leț Varhegy, comuna Boroșneu Mare (județul Covasna) pentru studiul neoliticului (culturile Criș, Boian, Cucuteni-Ariușd), în anul 1955, între 15-28 iunie,

unde are colaboratori pe Eugenia Zaharia, Zoltan Szeckely, material de asemenea publicat în colaborare.

În sfârșit, în anul 1956 M.N.A. este transformat în Institut de Arheologie. Același Ion Nestor conduce și în anul 1956 secția comunei primitive (conducere preluată de Eugen Comșa), ocupă postul de profesor al Universității și conferențiar la Facultatea de Litere și Filozofie – București, mai apoi la Facultatea de Istorie și conduce „Seminarul de preistorie” – ce funcționa – în cadrul căruia s-a format o adevărată pleiadă de cadre tinere dedicate arheologiei.

Continuându-și neîntrerupt activitatea de cercetare, reușește în anul 1956 să efectueze săpături la Cetatea de la Păcuiul lui Soare (comuna Lipnița, județul Constanța), alături de Petre Diaconu.

Din 1956 și până în 1962 face săpături în localitatea Dridu (județul Ilfov), împreună cu Eugenia Zaharia, pentru perioada secolelor X-XI, Ion Nestor fiind și descoperitorul culturii Dridu. Urmează săpăturile efectuate de Ion Nestor împreună cu Eugenia Zaharia și Ligia Bârză, între anii 1958-1970, în localitatea Brateiu (județul Sibiu), pentru secolele IV-VI e.n., săpături desfășurate astfel: până în 1960, Nestor împreună cu Zaharia și mai târziu, până în 1970 continuate de Ligia Bârză, unde, numărul impresionant de morminte aparținând Cimitirului I de la Brateiu, (peste 368 împărțite în mai multe tipuri și forme), îi permit autoarei editarea unui amplu volum în anul 1973, cu prezentarea fiecărui mormânt în parte.

Paralel, efectuează cercetări în localitatea Filiași, localitate componentă a orașului Cristuru-Secuiesc (județul Harghita), săpături efectuate de Zoltan Szeckely în anul 1962, alături de Eugenia Zaharia, materialele descoperite, de tipul vaselor daco-romane și de factură slavă, aparținând secolelor VII-VIII e.n., au fost prezentate și încredințate lui Nicolae Harțuche și colaboratorii pentru lucrarea ce o publică în **Revista Danubius**, în anul 1967.

Ultimele cercetări de teren pe care le întreprinde Ion Nestor sunt cele de la Ariușd (comuna Vâlcele, județul Covasna) – cercetări începute

încă din anul 1955, odată cu săpăturile de la Leț (județul Covasna) – efectuate alături de Eugenia Zaharia și Z. Szeckely, în anul 1973, permițându-le acestora corelarea neoliticului prezent în ambele localități, cât și studiul efectuat asupra descoperirilor din epoca bronzului, prezente la Ariușd.

Cu cercetările de la Ariușd, marele arheolog își încheie activitatea de teren, continuând cu studiul teoretic asupra rezultatelor, prin întocmirea de lucrări privind mare parte din activitatea sa, cât și cu susținerea cursurilor în cadrul Facultății de Istorie – București, până spre sfârșitul vieții sale.

A murit la 29 noiembrie 1974, înainte de a fi dat la iveală o monografie asupra săpăturilor de la Monteoru, pe care o pregătea încă din timpul studiului de teren. Cauza - spune Mircea Babeș - *„a fost aceea risipire fecundă ce a caracterizat activitatea sa științifică, făcându-i să abordeze cu egală competență și profunzime de gândire, cele mai diferite domenii ale arheologiei, de la paleolitic la evul mediu timpuriu. În anii de după război, Ion Nestor s-a ocupat de perioada formării poporului român, domeniu în care a fost un adevărat deschizător de drumuri și un întemeietor de școală”*

Completa sa activitate desfășurată ca cercetător-arheolog atât în țară (în cele peste 22 de șantiere) cât și peste hotare, prin participarea la unele sesiuni și congrese internaționale la Stockholm, Berlin, Stuttgart etc., cea de profesor universitar, cât și adevărata valoare pe care a dat-o Muzeului Național de Antichități, devenit Institut de Arheologie, în perioada sa, l-a situat pe Ion Nestor pe locul ce i se cuvine, fiind citat mulți ani la rând pentru lucrările sale, și este citat în continuare.

Secția de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române, Institutul Român de Tracologie, Universitatea „Petre Andrei” Iași și Muzeul Vrancei au organizat la Focșani în zilele de 23 – 24 noiembrie 1995 Simpozionul național „Ion Nestor și arheologia României” La această manifestare au participat foști colaboratori ai reputatului arheolog și profesor: acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, dr. Petre Roman, prof. univ. dr. Dinu Marin, conf. univ. dr. Ion Mîtea și alții.

VASILE ȚIROIU - OMUL DE EXCEPȚIE (1896 - 1976)

Valeriu D. Cotea

Mulți dintre noi, îndeosebi dintre aceia în care trăirile din copilărie și adolescență își păstrează, în amintiri și doruri, ecourile nealterate de trecerea timpului, își amintesc de figuri de oameni care, prin calitățile lor de excepție, au rămas modele demne de urmat.

Una dintre cele mai luminoase figuri ale trecutului meu a fost și va rămâne și Vasile Țiroiu. Evocarea lui mi-a prilejuit câteva clipe de cumpănă în ce privește cuvântul sinteză care să-i definească personalitatea. Politicianul Vasile Țiroiu? Prefectul de altădată al județului Putna? Cercetătorul neobosit al vieții și frumuseții sufletești ale vrâncenilor din totdeauna, pe care i-a iubit cu atâta dăruire? Scriitorul, întrucât mai multe lucrări cu conținut literar și monografic sunt mărturii în acest sens? Sau care alt atribut i s-ar cuveni pentru a-l putea defini mai cuprinzător? Până la urmă m-am hotărât să-l denumesc *Vasile Țiroiu - omul de excepție*, cu o titulatură, poate patetică, dar foarte apropiată de adevăr.

S-a vorbit mult și cred că atâta timp cât dăinuirea acestui Neam va fi scrisă, se va continua să se redeștepte faptele nobile ale boierilor de altădată. Ale acelor boieri legați trup și suflet de acest pământ, dăruiți Neamului până la sacrificiul suprem, continuatori ai celor mai ilustre și mai sfinte tradiții și obiceiuri strămoșești, drepți, loiali, justițiar, și nu ale acelor boieri de duzină, boieriți de averi furate sau de alte acte

dezonorante care au întinat frumusețea denumirii de boier. De multe ori, calitățile sufletești ale unui om erau însoțite de expresia „*parcă ar fi un boier*” Chiar și unui nevoiaș, dar curat la suflet și cinstit, i se adăuga, din respect, față de calitățile supreme, titulatura de „*boier*”

Ei bine, Vasile Țiroiu a fost un mare boier de suflet, clădit în istoria meleagurilor vrâncene nu cu feudală definiție de stăpân al unor întinse suprafețe de teren, ci cu harurile cele mai caracteristice acestui Neam, bazate pe dărnicie, cinste, înțelegere, dreptate și dragoste de adevăr. Întreaga sa viață și activitate au fost închinată celor mai înălțătoare idealuri umane: slujirea cu bună credință și totală dăruire a intereselor locuitorilor vrânceni, și nu numai ale lor, printr-o viață exemplară, curmată neferic de dureros de evenimentele cumplite de după cel de-Al Doilea Război Mondial.

A vorbi despre activitatea complexă a magistratului, politicianului, ofițerului patriot, primarului comunei Bolotești, prefectului fostului județ Putna, agricultorului specialist și viticultorului cu inima pulsând în fiecare butuc de vie, fără să mai pomenim despre nenumărate alte activități pe care Vasile Țiroiu le-a onorat cu înalt profesionalism, ne-ar solicita mult timp și spațiu tipografic. În acest sens însă au vorbit cu elocvență, competență și admirație nedisimulată scriitorii Florin Muscalu, Valeriu Anghel și Alexandru Deșliu, distinsul cercetător și propagandist al valorilor vrâncene, Costică Neagu, președintele Asociației Personalului Didactic „Simion Mehedinți” din Focșani, Horia Dumitrescu, directorul Muzeului Vrancea și alți admiratori ai lui Vasile Țiroiu. Datele biografice esențiale au fost încredințate tiparului de către Costică Neagu în introducerea la lucrarea lui Vasile Țiroiu intitulată **Amintiri - cum am colaborat cu profesorul Simion Mehedinți**, apărută la Editura SAS Focșani, 1995, în cunoscuta serie „Biblioteca Asociației *Simion Mehedinți*” Omit motivat așadar repetarea unor date biografice cunoscute deja și voi apela la amintirile mele din copilărie, adolescență și tinerețe referitoare la omul de excepție Vasile Țiroiu.

Încă de când am început să cunosc lumea din jurul meu, i-am auzit pe părinții mei în casă vorbind despre Vasile Țiroiu în termenii cei mai admirativi și mai respectuoși cu putință, numele lui fiind constant asociat celui al lui Neculai Jechianu. Ambii, pe parcursul întregii lor vieți, au făcut cinste nu numai Ținutului Vrancei, unde și-au desfășurat cea mai mare parte a activității, ci și țării lor prin luminosul exemplu pe care l-au dat în permanență în complexa și rodnică lor activitate.

Ajutorul primit de părinții mei în repetate rânduri de la Vasile Țiroiu s-a răsfrânt apoi și asupra celorlalți membri ai familiei, în măsura în care toți cei șapte frați din familie ne străduiam să învățăm la diferite școli. Un sprijin substanțial l-a primit astfel un frate al meu, mai mare, Vasile D. Cotea, care a fost numit preot la Vidra. După cum eu însumi am fost susținut să intru la Școala Normală din Focșani, unde părinții mei țineau cu tot dinadinsul să merg; atât pentru că elevii beneficiau de anumite gratuități, cât și pentru faima școlii ca atare. Evenimentul intrării mele însă în această școală este, cum spuneam, strâns legat de contribuția lui Vasile Țiroiu. Deși trecusem probele principale cu calificative bune și foarte bune, am fost respins deoarece nu aveam voce. Admiterea cerea să poți cânta, atribut destul de relativ în paleta calităților mele. Cum însă pentru tatăl meu o nereușită era de neconceput, s-a decis să apeleze la ajutorul lui Vasile Țiroiu. Ajuns la acesta, care era în vizită la Neculai Jechianu, am asistat la următoarea scenă: Neculai Jechianu a pus mâna pe telefon și a vorbit cu directorul Școlii Normale, pe care îl cunoștea foarte bine. Acesta i-a explicat că nu prea știu să cânt, condiție sine qua non pentru un normalist. Văd și acum semnul făcut de Vasile Țiroiu către bonomul Neculai Jechianu care, cu un zâmbet șoltic i-a spus directorului: *„Primește-l dragă, că voi cânta eu în locul lui”* În urma unui hohot colectiv de râs, am reușit să devin elev al Școlii Normale din Focșani.

După intrarea mea la râvnita Școală am trăit următoarea surpriză. Într-una din zile a venit tata la mine și m-a luat în oraș pentru nu mai țin minte ce motiv. La un moment dat l-am văzut pe tata salutând

cu mult respect o doamnă încărcată cu câteva plase de legume, fructe și diverse alte alimente. Venea, pesemne, de la piață. La salutul tatei, doamna a răspuns: - *Mă bucur că te văd, nene Dumitrache. Cu ce treburi prin Focșani?* Tata m-a arătat pe mine și i-a explicat în câteva cuvinte povestea mea. - *Te-ai hotărât deci să-ți dai toți copiii la studii,* s-a exprimat doamna admirativ. Apoi a scos din poșetă o monedă de cinci lei și mi-a înmănat-o odată cu cel mai călduros zâmbet. După despărțire l-am întrebat pe tata cine-i acea doamnă. - *E Doamna Țiroiu,* mi-a explicat tata, *soția prefectului.* Dacă atunci nu m-am mirat de faptul că soția unui prefect își făcea ea însăși cumpărăturile, mai târziu am avut ocazia să cunosc alte realități, când treburile gospodărești ale soției prefectului de altădată erau considerate compromițătoare pentru agramatele soții ale noilor potentati comuniști, aprovizionați la domiciliu în sfidarea generală.

În timpul evenimentelor de dinainte de august 1944, familia Vasile Țiroiu s-a refugiat la Vidra, fiind găzduită de familiile Dumitrache Cotea (tatăl) și Zamfir Oancea (unchiul meu). În urma zvonurilor care începuseră să circule privitoare la abuzurile ostașilor din Armata Roșie față de fete și neveste, familia Țiroiu a fost ascunsă în locuri tainice, de către bunica mea (Ioana T. Cotea), care, pentru mai multă prudență, a îmbrăcat toată familia prefectului în haine vrâncenești.

Pentru a putea urma facultatea, eram obligat să dau diferențe de liceu, natural, pe baza unei aprobări de la Ministerul Învățământului; și în acest caz sprijinul a venit tot din partea lui Vasile Țiroiu.

După război a urmat pentru întreaga familie Țiroiu un calvar greu de imaginat. Din nefericire, mulți dintre oamenii din Bolotești sau din alte localități pe care Vasile Țiroiu i-a ajutat, sub diverse forme, s-au transformat deodată în dușmanii lui, alungându-l după colectivizare din propria sa casă de la Bolotești, confiscându-i-se întregul avut, inclusiv terenul agricol și viticol. Îndurerat și desprins forțat de tot ce i-a fost mai drag în viață, Vasile Țiroiu s-a retras la o soră a sa la București, în casa

căreia a decedat în anul 1976, după îndelungate lipsuri și oprimări de tot felul.

Chiar și în anii de grele cumpene și restricții materiale în care a trăit după ce a fost alungat din Bolotești, și-a continuat activitatea literară și cea de cercetare care l-au atras din totdeauna. Încă din anul 1916, scrisese cartea **Bătrânii** apărută la Editura Socec, București. În anul 1929 a publicat lucrarea de îndelungă cercetare **Criza viticolă în noua ei înfățișare**, iar în anul 1968 editează, împreună cu Dinu Chivu, scrierea **Călătorind prin Vrancea**, un fel de baladă a dorului pentru străvechile ținuturi ale Babei Vrâncioaia. Puternic atașat de meleagurile natale, a întreprins și realizat monografia **Satul Boloteștii Putnei - din trecut și până azi**, apoi lucrarea de interes viticol **Istoricul Podgoriei Putnene**, ambele lucrări rămase în manuscris, deși istoricul C. C. Giurescu le apreciasse în mod deosebit. Ultima carte care-i poartă numele, menționată în partea introductivă, este o culegere de amintiri, apărută în anul 1995, deci postum, datorită neobositului său admirator vrâncean Costică Neagu. Merită menționat faptul că una din lucrările sale de bază privind Ținutul Vrancei și, cu precădere, localitatea Bolotești și împrejurimile sale, a fost mult mai amplă și bogat documentată. Predată Editurii Meridiane în anul 1967, a fost considerabil redusă de niște editori preocupați doar de aspectele turistice ale Vrancei. Ciuntirea lucrării l-a îndurerat mult pe autor, așa cum singur declară într-o anexă a unui exemplar. Pentru ca cititorii din prezent și din viitor să se poată edifica complet asupra sentimentelor de adânc atașament față de locurile natale de care a fost animat Vasile Țiroiu când a scris această lucrare, redau dedicația autorului, cu un an înaintea morții, către niște prieteni: *„Tinerilor mei prieteni, Țița și Teodor Z. Oancea, le ofer cu drag această carte de drumeție în Vrancea, pe care am scris-o în mohorâte zile de bejenie și stăpânit mereu de amintirea locurilor unde m-am născut și am trăit. Doresc ca în clipe de răgaz ei să-i răsfoiască aceste pagini; citind și parcurgând*

cu mintea drumurile și străvechile sate ale Babei Vrâncioaia, ei vor afla la tot pasul inima și gândurile celui ce a scris”

Spuneam anterior că Vasile Țiroiu a fost unul dintre cei mai autentici vrânceni ai vremii sale prin atașamentul său față de aceste meleaguri. Mulți tineri de condiție socială modestă, dar dornici să studieze sau să se afirme în diverse domenii de activitate, au primit sprijinul permanent și dezinteresat al lui Vasile Țiroiu. Referitor la acest fapt îmi vine în minte o întâmplare dureroasă. Georgel Țiroiu, fiul lui Vasile Țiroiu, era student la Iași. În anul 1946 avusese loc în capitala Moldovei o adunare a studenților din județul Putna. Unul dintre vorbitorii de la acea adunare, al cărui nume nu merită pomenit nici măcar în somn, s-a ridicat la un moment dat și l-a *demasc*at pe Georgel Țiroiu ca fiind fiu de boier, cerând public să fie exclus din facultate. Toți cei prezenți atunci acolo au încercat un sentiment de adâncă reprobare, deoarece cel care se afișase ca demascator al „boierului” Georgel Țiroiu nu era altul decât un fiu de suflet al prefectului putnean, care fusese ajutat de acesta începând de la cea mai fragedă vârstă și trecut apoi prin diverse școli pentru a-și face o situație. Exemplul este adânc grăitor pentru criza morală trăită de majoritatea poporului nostru odată cu invadarea barbariei roșii dinspre Răsărit. Aș mai menționa faptul că fiul lui Vasile Țiroiu a plecat o lungă perioadă în Germania, de unde s-a întors după evenimentele din 1989, pentru a reface casa părintească din Bolotești. Și-a împlinit admirabil visul, făcând din casa locurilor de odinioară un mic paradis, omagiu tatălui împătimit de acele meleaguri, omagiu propriei copilării. Numai că nu mult timp după revenirea în țară, un absurd accident l-a rupt pentru totdeauna de viață.

Mă înclin cu adâncă dragoste și admirație, cu pioșenie memoriei acestei figuri de excepție, adevărat model uman și emblemă a locurilor vrâncene - VASILE ȚIROIU.

ȘCOLILE DIN DUMBRĂVENI

Nicolae Spăntulescu

Exemplul lui Gheorghe Lazăr, corifeul învățământului modern din Țara Românească avea să fie urmat de mulți fii ai Transilvaniei care au trecut peste munți și au dăruit întreaga lor putere de muncă pentru luminarea poporului, ctitorind lăcașuri de închinăciune, migălind în fața tiparniței spre a da la lumină cărți de învățătură religioasă sau laică. Un epigon al lui Gheorghe Lazăr a fost episcopul Filotei al Eparhiei Buzăului între anii 1850-1860. Episcopul Filotei, născut în anul 1805, în satul Cernat de lângă Brașov, fiul lui Ion și al Dobrei Pârscoiu era rudă cu poetul N. Nicoleanu. Mai întâi, Filotei a fost econom al Episcopiei Buzăului. În timpul cât a fost episcop, a fost un edil desăvârșit. În timpul păstoriei sale s-au construit un număr de 91 de biserici. Episcopul Filotei rămâne un deschizător de drumuri pentru învățământul din zona noastră.

Filotei nu era un cărturar, dar era un iubitor de cultură. Încă înainte de a ajunge episcop, din banii săi a tipărit mai multe cărți pentru a fi un ajutor prețios pentru cei care slujeau altarul. Din modestie nu a vrut să se știe că el a făcut acest act caritabil. Ajuns episcop în anul 1850, într-o primă circulară trimisă preoților din Eparhia sa spunea: *„Veacul în care stăpânea grosimea minții a trecut, nu mai putem rămâne în adormire”*

Printre mijloacele de „trezirea minții” indica lectura, cărțile, dar pentru a ajunge la cărți trebuia să se pornească de la școală. Tot în

această privință, în anul 1851, trimite o altă circulară intitulată „*Către toți pravoslavnicii creștini de toate clasele și stările*” prin care propăvăduia: „*Mergând, învățați și botezați!*” și tot el mai spunea: „*Cine voiește și dorește ca poporul creștin să petreacă în întunericul neștiinței și al neînvățăturii, acela nu este ucenic al lui Isus Hristos*” Filotei spunea despre unii preoți că știau doar să citească literele de tipar, dar acestora le lipsea știința cărții. El propăvăduia să se înființeze școli și îi îndemna pe preoți să facă acest lucru pe lângă biserici, iar ei să fie învățători: „*Veniți să formăm la fiecare biserică câte o școală pentru învățarea pruncilor și a pruncelor, școală în care toți preoții și ceilalți clerici să fie învățători*” și conchidea: „*Veniți ca prin mijlocul acesteia să formăm oameni lucrători de fapte bune, plugari sânguincioși, meșteri sânguincioși și trebuincioși omenirii, iconomi, înțelepți, credincioși (loiali), patrioți buni supuși legilor cerești și pământești*” Nu era vorba de școli bisericești (seminarii), ci de școli sătești înființate ad-hoc în tinda bisericilor. Filotei era necruțător cu neștiutorii de carte și în special cu preoții pe care îi numea: „*dobitoace cuvântătoare*” sau „*ființe speculante care merită biciuirea de către Mântuitor*” și tot Filotei spunea „*Ce folos dacă biserica e de aur, preoții de lemn și poporul de putregai*”

Episcopul lansează ideea școlilor duminicale, tot o formă de învățământ generalizat. Prin această idee contracara dorința boierilor de a frâna învățământul de teamă ca fiii țăranilor ajunși știutori de carte nu vor mai munci pe moșii. Marea boierime s-a plâns de această posibilă împlinire domnului **Alexandru Ipsilanti (aprilie 1821)**, care atunci când a deschis o școală de limba greacă la Buzău spunea: „*Școala are dreptul să formeze nobili (fii de boieri) chiar străini (greci) fiilor de țărani le este dată grija de acel lucru al pământului și de cel al creșterii vitelor*” La 18 mai 1826, mitropolitul Grigorie se adresează lui Filotei să chibzuiască câte un obraz orânduit atât în Buzău, cât și în Focșani ca să învețe copii carte românească „*hotărându-se o leafă de trei sute taleri pă anu*”

Astfel, prima școală din Focșani a fost înființată în anul 1826, iar în Râmnicu Sărat în anul 1833.

Strădaniile episcopului Filotei au netezit calea apariției primelor școli sătești din zona noastră în funcție de felul cum preoții au înțeles îndemnul mai marelui lor. Prima școală a luat ființă în anul 1855 în Gura Calii și tot în acel an școala din satul Caiata. Doi ani mai târziu, în anul 1857, îndemnul episcopului s-a transpus în fapt împlinit și în Târgu Cucu.

În Târgu Cucu majoritatea locuitorilor erau negustori și meșteșugari și simțeau nevoia ca odraslele lor să știe carte pentru a se descurca mai ușor în îndeletnicirea pe care trebuia să o moștenească și să o practice.

La început condițiile au fost vitrege, neexistând local de școală, aceasta funcționând în casa unui locuitor.

Primul învățător a fost Vasile Andrei care din anul 1857 și până în anul 1862 a fost plătit din contribuția sătenilor. Din 1862 a început să fie plătit de către Primărie cu un salariu de 50 de lei pe lună. Mobilierul școlii a fost donat de către săteni, iar primul material didactic a fost lada cu nisip.

Nu toți sătenii au înțeles rostul școlii, deoarece în anul 1862 erau înscriși 40 de elevi, din care frecventau cursurile doar 20.

Cam în aceleași condiții din Târgu Cucu, în anul 1862, s-au pus bazele școlii din Căndești, din 1862 și până în anul 1866 avându-l învățător pe Dumitrache Ionescu. În 1864 ia ființă școala din Dragosloveni, avându-l învățător de la înființare și până în anul 1870 pe Zamfir Apostolescu. Încă de la început, cele trei școli de pe raza comunei noastre s-au confruntat cu mari greutăți cum erau: lipsa unui local propriu, lipsa manualelor școlare, lipsa lemnelor de încălzit pe timpul iernii. După aceea a început hărțuirea și instabilitatea cadrelor didactice pe motiv politic. La 16 aprilie 1866, învățătorii Apostolescu Zamfir din Dragosloveni, Niculescu Ștefan din Bordești, Ionescu Radu din Caiata, Antonescu Alexandru din Gugești făceau o plângere către

C.A.Rosetti, ministrul Instrucțiunii Publice, prin care arătau: „*Pentru a deveni învățători am cheltuit și mica brumă de avere cu speranța că numiți învățători vom putea fi asigurați prin modestul post. Acum ne vedem și fără pământ, fiind omiși la împroprietărire. Deși suntem bătrâni ne vedem amenințați a rămâne fără posturi după noua organizare a școlilor*” Ei se plâneau de revizorul școlar care i-a făcut incapabili de a da examen de clasa a IV-a.

Ministrul s-a schimbat la puțină vreme, plângerea lor n-a fost luată în seamă de nimeni, iar revizorul pentru îndrăzneala lor de a-l reclama i-a dat afară. Nu erau capabili? Nici vorbă.

Învățătorii Apostolescu Zamfir și Niculescu Ștefan au trimis noului ministru o altă plângere arătând că au fost jigniți de afirmația revizorului și au trimis o copie legalizată după certificatele de studii din care reieșea că terminaseră școala cu calificativul „*eminent*” Printr-o altă plângere, din 26 august 1866, ei arătau că revizorul în mod intenționat nu i-a pus în cunoștință de cauză că în anul 1865 se ține examen pentru clasa a IV-a. Ei spuneau „*Fiind bătrâni și cunoștințele căpătate de ei în tinerețe nu mai puteau fi la nivelul cerințelor pentru clasa a IV-a ar fi putut să se pregătească dacă erau anunțați la timp*” Șicanele se țineau lanț. Revizorul, unealtă docilă a politicienilor, destitua după bunul lui plăc, iar școlile din județ, și așa puține, se închideau din lipsa învățătorilor dați afară. Așa a fost închisă și școala din Căndești. Județul Râmnicu Sărat de care aparținea și comuna noastră era compus din 7 plase care însumau un număr de 73 de comune. În anul 1866, din 73 comune, doar 29 aveau școli. Doi ani mai târziu, în 1868, prefectul de Râmnicu Sărat înainta o Adresă ministrului Instrucțiunii Publice, Papadopol Calimah, arătându-i că în județ din 39 de școli existente funcționau doar 29, celelalte fiind închise.

În Plasa Marginea de Sus, din 11 școli funcționau doar două în anul 1876: Târgu Cucu și Dragosloveni.

Din anul 1876 și până în anul 1881 creșterea numerică a școlilor n-a fost spectaculoasă. S-au mai înființat două școli: cea din Bogza și

cea din Sihlea. Nici frecvența n-a cunoscut îmbunătățiri. La școala din Târgu Cucu din 40 elevi înscriși, frecventau 26 de elevi.

În perioada până aici amintită se folosea o programă școlară care recomanda următoarele cărți:

1. Gramatica	16. Manuale de rugăciuni
2. Almanahuri	17. Broșuri de dicționar
3. Planigloburi	18. Istorii sfinte
4. Abecedare mici	19. Geografii
5. Rugăciuni	20. Catehism
6. Caligrafia	21. Manuale de geografie
7. Manuale de citire	22. Anuarul Principatelor
8. Aritmetici	23. Algebre
9. Deprinderi	24. Geometrii
10. Testamentele	25. Tâlcul Evangheliei
11. Cărțile	26. Cartea pentru vinderea boilor și vitelor
12. Modeluri de slovă	27. Culegere de feluri de conserve
13. Vocabular francez-român	
14. Evanghelia	
15. Manuale de silabisire	

Deci se vede lesne că manualele incipiente nu respectau o tematică unitară, ci erau un amalgam de noțiuni de scriere, citire, memorare, geografie, religie, noțiuni de matematică și sfaturi practice și o licărire palidă de predarea unei limbi străine.

La Căndești, după destituirea în anul 1888 a lui Petre Ștefănescu, a fost numit Ion Teodorescu care nu avea zile bune din cauza șicanelor pe care i le făceau cetățenii Bacu Mihalache și Costache Trifan care, puși la cale de boierul comunei, îl reclamau la Minister că nu dă pe la școală cu săptămânile și că se ocupă de interesele lui personale. Cele arătate au fost infirmate de revizorul școlar care l-a inspectat.

La Plăinești, primul învățător, Vasile Andrei, după 12 ani de activitate a fost înlăturat din învățământ, în locul lui fiind numit Manolache Pantele, tânăr absolvent al Seminarului din Buzău.

În anul 1890 se înființează cea de a doua școală din Plăinești, Școala de Fete.

În anul 1890 încadrarea școlilor din Plăinești arăta astfel:

Școala de băieți învățător Vasile Popescu numit în locul lui Manolache Pantele

Școala de fete - învățătoare Maria Ștefănescu

Școala Cândești - învățător Ion Teodorescu

Școala Dragosloveni - învățător Ion Anghel.

În anul 1892 Maria Ștefănescu s-a căsătorit cu un comis voiajor francez, a părăsit școala și s-a stabilit în Marsilia. În locul Mariei Ștefănescu a fost numită mai întâi provizoriu, iar după aceea definitiv, Polixenia Popescu.

Datorită greutăților pricinuite de lipsa unui local de școală adecvat, în anul 1892 Consiliul comunei Plăinești, prin procesul-verbal încheiat la 13 septembrie, a luat decizia de a construi o școală de băieți în Târgu Cucului (a se reține: comuna se numea Plăinești, iar satul de reședință Târgu Cucu) *„a cărei local e demult în construcție fiind de zidit și care după deviz costă peste 20.000 lei și e aproape terminată, iar până atunci a închiriat o casă cu mai multe odăi...”* „Având însă în vedere că Plăineștiul întreține și școala din cătunul Gugești plătind pe învățător cu 1200 lei anual, având în vedere că mai subvenționează școala de fete din Târgu Cucu, cât și școala din cătunul Cândești cu câte 400 lei anual, ceea ce în total fac 2000 lei, pe aceste considerente că rugăm să luați pe comptul statului această școală de la 1 octombrie” Astfel suna o parte a Raportului întocmit de revizorul școlar I. D. Pella trimis forurilor superioare. Până în anul 1901 nu mai apar modificări în încadrarea școlilor de pe raza comunei Plăinești. În anul 1910 în locul învățătorului Ion Teodorescu apare Nichiforescu Paulina. În anul 1908, este înființat cel de-al doilea post la școala Cândești care a fost ocupat de Albu Mihai.

Începând din anul 1906 ministrul Instrucțiunii Publice este asaltat cu jalbe din partea învățătorilor care se plâneau de proasta retribuție, de lipsurile materiale și de abuzurile autorităților. Din aceste plângeri se văd foarte ușor și nemulțumirile țăranilor. Frecvent, din rapoartele revizorilor școlari și ale prefectilor reiese că în multe sate, învățătorii îi instigau pe țărani la răscoală: exemplul învățătorilor Nicolai Rafail din Dealul Lung și Ion Popa din Lacul Baban.

Spre finele anului 1906 învățătorul Vasile Popescu din Târgu Cucu se adresează cu o plângere către ministru în care arăta că „*Salariul insuficient, lipsa de pământ și greutățile materiale mă silesc de a mă retrage din învățământ spre a căuta o nouă ocupație care să-mi asigure existența*” În locul învățătorului Vasile Popescu nu a mai fost încadrat nimeni, rămânând numai învățătoarea Polixenia Popescu. La școala din Dragosloveni a fost creat cel de-al doilea post ocupat de Găloiu Petre. În anul 1909 cel de-al doilea post la școala din Târgu Cucu a fost ocupat de învățătorul Nistor Budiș.

În perioada 1916-1918, perioada Primului Război Mondial școlile de pe raza comunei noastre și-au întrerupt activitatea fiindcă învățătorii au plecat pe front, iar localurile școlii au folosit nemților drept magazii și grajduri. După război, școlile și-au reluat activitatea, fiecare dintre ele având localuri adecvate. Localul școlii din Căndești datează din anul 1912, iar cel al școlii din Dragosloveni din 1915.

Școlile aveau următoarea încadrare:

Plăinești - învățător Nistor Budiș

Căndești - învățător Albu Mihai

Dragosloveni - învățător Anghel Ion

În perioada interbelică au slujit școlile din Plăinești și alți dascăli inimoși.

Școala din Dragosloveni s-a mândrit cu deschizătorii de drum: învățătorul Ion Anghel și fiica sa Janeta Anghel (devenită Spănu).

În anul 1926 s-a înființat cea de a patra școală de pe raza comunei Plăinești, Școala de Menaj și Gospodărie, sub patronajul

Ruxanei Vlahuță, soția lui Alexandru Vlahuță, școală care a funcționat până în anul 1947 în localul casei poetului.

În perioada interbelică numărul elevilor la nivelul comunei a crescut an de an.

În anul 1930 numărul total al elevilor era de 234, iar la Școala de Gospodărie de 36.

În anul 1944 numărul total de elevi pe comună era de 220, iar la Școala de Gospodărie de 45. La Școala din Căndești funcționa ca învățători Nicu Niculescu și Emil Negulescu, iar la Plăinești, învățătorul Bârhală Alexandru și soția sa Bârhală Eliza; la Dragosloveni învățătorul Spănu Ion, prieten al familiei Vlahuță.

Într-un deceniu, școala din Plăinești a avut rezultate meritorii; pe această perioadă, 1930-1940, a școlarizat un număr de 420 elevi. Din cei 420 de absolvenți au urmat: 82 liceul, 37 școli normale, 15 școli comerciale, 54 școli de meserii, 64 școli profesionale, 40 ucenicie la locul de muncă, 116 au rămas la munca câmpului, 71 au luat calea unor școli mai înalte (30 au ajuns ingineri, medici, profesori, juriști).

După terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial școlile din comună erau încadrate astfel:

Școala Căndești: Niculescu Nicu, Negulescu Emil, Barac Elena,
Coșciug Ion.

Școala Dragosloveni: Spănu Ion, Vlase Iordache, Iliescu Vasile,
Iliescu Dida.

Școala Plăinești: Bârhală Alexandru, Bârhală Eliza, Necula
Gheorghe, Necula Sofia.

În Plăinești exista și o grădiniță a cărei educatoare era Magelona Vasiliu.

După terminarea războiului, învățătorii Bârhală Alexandru, Necula Gheorghe, Niculescu Nicu, Vlase Iordache și-au reluat activitatea la clasele pe care le părăsiseră cu ani în urmă. În anul 1945 Școala primară din Plăinești era încadrată cu patru învățători: Bârhală Alexandru, Bârhală Eliza, Necula Gheorghe, Necula Sofia. Cursurile se

desfășurau în două schimburi (dimineața și după-amiaza) deoarece școala dispunea doar de două săli de clasă. În anul 1948 a avut loc reforma învățământului și s-a trecut la învățământul obligatoriu de 7 ani. La nivelul comunei a fost înființată o singură școală în localul Școlii Căndești și aici veneau toți elevii din clasa a V-a din Căndești, Plăinești și Dragosloveni precum și elevi din comunele limitrofe care nu înființaseră școli elementare de 7 ani. Profesorii noii forme de învățământ au fost recrutați din rândul învățătorilor cu experiență, profesori calificați erau foarte puțini și proveneau din rândul pensionarilor de la oraș și făceau naveta. Localul școlii Căndești nu era corespunzător ca spațiu și s-a luat hotărârea să se mute școala în casele moșierului Alexandru Niculescu și spre a se rezolva probleme fiecare elev trebuia să-și aducă de acasă: pat, lenjerie de pat, învelitoare, pernă, vesela necesară, precum și alimentele necesare. Părinții elevilor au căzut de acord ca fiecare să contribuie cu o cantitate stabilită de: mălai, făină de grâu, ulei, bulion, zahăr, ulei, fasole, prune afumate, magiun, zarzavat și din acestea se constituia un meniu zilnic colectiv, prima bucatăreasă fiind țața Sultana Buric. Bunătățile care se serveau la micul dejun erau: ceai de zahăr ars și mămăligă cu magiun, la prânz celebrele ciorbe de fasole și cartofi, iar felul II nelipsite prune afumate cu arpacaș, cina, fasole prăjită cu mămăligă și murături și „merdinci” cum mai era dezmiardat magiunul.

Dintre primii profesori ai Școlii de la Căndești mai țin minte pe: Croitoru Mircea, care predă lb. română, învățătorul Berbaru Gheorghe care predă matematica, învățătoarea Berbaru Elena care predă geografia, învățătoarea Pandrea – lucrul manual, preotul Iamandi – istoria, învățătorul Coșciug Ion – lb. rusă, învățătoarea Bobeanu Elena – fizica și chimia. Tot în incinta curții boierești a fost înființată și întreprinderea Vie-Vin care pe vremea aceea era cunoscută sub denumirea de MAT, precum și o întreprindere de Conservarea Fructelor. Odată cu înființarea celor două întreprinderi, școala nu-și mai putea desfășura corect procesul instructiv-educativ și s-a hotărât transferarea ei în localul școlii

din Plăinești. Nici aici condițiile nu erau optime, deoarece școala dispunea de două săli de clasă și de două camere anexe care înainte aveau menirea de locuință de serviciu a familiei directorul școlii.

În incinta curții școlii se afla și localul fostei Judecătoria de plasă, care fusese desființată. Printr-o muncă tenace, camerele fostei Judecătoria au fost extinse și transformate în săli de clasă. Locuința moșierului Leonida Dumitrescu a fost transformată în internat. Începutul a fost greu, dar colectivul de cadre didactice din acea perioadă a dat dovadă de seriozitate, de tenacitate și patriotism devenind unul dintre cele mai apreciate colective de cadre didactice din raionul Focșani în care se afla comuna, devenită Suvorov din anul 1949, după noua împărțire administrativă.

În perioada 1950-1960 au slujit cu pasiune școala: Dragu Radu, economist, directorul școlii, Bârhală Alexandru, învățător, profesor de muzică, Boboc Pavel, profesor de matematică, absolvent al Facultății de Matematică, Pupăză Elena, profesor de geografie, Panaitescu Viorica, profesor de istorie, Dragu Iulia, profesor de chimie, Radu Cornelia, învățătoare, Pupăză Alexandrina profesor lb. română, Necula Gheorghe învățător suplinitor de lb.română, Coșciug Ion, învățător profesor suplinitor de lb.rusă, Necula Sofia, învățătoare. Reiese clar că din încadrarea școlii numărul elevilor era mare și colectivul dispunea de cadre didactice calificate.

După perioada dezghețului stalinist și în perioada de destindere ideologică relativă toate cadrele didactice au început să vorbească pe față și cu dragoste elevilor despre adevărata noastră ființă națională, despre istoria glorioasă a poporului nostru, despre marile noastre valori culturale. Un deosebit rezultat l-au dat excursiile organizate în țară la diferite obiective și la diferite comemorări. Elevii școlii noastre au vizitat tot Nordul Moldovei, s-au recules la mormântul lui Ștefan cel Mare de la Putna sau al celui lui Alexandru cel Bun de la Bistrița. Au văzut casele lui Eminescu, Creangă, Calistrat Hogaș, Octavian Goga, Vasile Alecsandri. Au mers la Centenarul Unirii la Iași și au jucat „Hora

Unirii“ în jurul statuii lui Alexandru Ioan Cuza, au mers cu regularitate la serbările din Piața Unirii din Focșani cu ocazia zilelor de 24 Ianuarie. N-a fost eveniment de seamă din istoria țării noastre despre care să nu li se vorbească. N-a fost centenar al vreunui mare artist român despre care să nu li se țină expuneri prin care să se vorbească despre viața și opera acestuia.

S-au organizat deplasări în diferite orașe pentru a viziona spectacole de teatru în care erau distribuiți actori de marcă ai scenei românești. Toate aceste activități au făcut ca elevii noștri să primească o doză de patriotism și de sensibilitate sufletească.

Trimiterea unui mare număr de elevi în tabere, organizarea de drumeții la munte și la mare i-au ajutat să descopere bogățiile, mărețiile și frumusețile țării.

Și școala din Dragosloveni a fost slujită de oameni destoinici. Învățătorul Spânu Ion a constituit în perioada interbelică un nume de referință. Bun prieten al poetului Alexandru Vlahuță a trăit în anii tinereții în mijlocul trinității Vlahuță – Caragiale - Delavrancea și de la aceștia a primit lecții de adevărat patriotism. În timpul îndelungatei sale activități a pus bază pe educația estetică a elevilor, având formații artistice meritorii. În anul 1973, cu ocazia centenarului școlii s-au cinstit așa cum se cuvenea roadele acestei instituții și pe slujitorii ei.

În ultimele trei decenii populația școlară a fost în continuă creștere, mai ales după trecerea învățământului general la 10 ani. În anul 1960 a luat ființă cea de a doua școală generală la Căndești cu clasele I-VIII (primul director fiind învățătorul Radu Găină, căruia i-au urmat ca directori: prof. Ionică Sava, Țârdea Gheorghe, Guțu Viorica). Școala generală Căndești a dispus de profesori și învățători bine pregătiți, dăruți nobilei meserii din care amintim: Țârdea Gheorghe – profesor de istorie, Bănică Nicolae, Bănică Georgeta, Bercaru Virginica, profesori de lb.română, Bălan Virginica, profesoară de matematică, Sava Ionică, profesor de biologie, Guțu Viorica, profesoară de biologie.

Profesorul de biologie Ionică Sava s-a remarcat printr-o muncă de cercetare afirmându-se printr-un cerc experimental destinat ameliorării soiurilor de nuc prin altoire, precum și a obținerii unui soi de cireș pletos rezistent la boli, s-a remarcat și prin talentul său de artist plastic.

S-a mai înființat o Școală de 4 ani în Satul Nou Dumbrăveni, școală care a fost slujită mulți ani de învățătorii: Tătulescu Dida, Talvăr Miorica, Hristescu Stana, Hristescu Mișu, Costache Vasile, Costache Aurora.

Școala generală Dumbrăveni centru de la înființarea ei în anul 1949 și până în prezent a fost condusă în ordine cronologică de directorii: Bercaru Gheorghe, Bârbală Alexandru, învățător, Dragu Radu, profesor, Dragu Iulia, profesor, Stan Lucia, profesor, Spânțulescu Nicolai, profesor, Iancu Rodica, profesor, Lemnaru Ștefan, profesor, Olăreanu Mioara, profesor, Mircea Lazăr, profesor, Crintea Alexandru, profesor. Problema spațiului de școlarizare s-a rezolvat prin construirea în anul 1981 a noului local de școală tip parter + etaj cu 8 săli de clasă, local spațios care astăzi se află într-o oază de verdeață și care sclipește de curățenie.

Toți directorii care s-au aflat la conducerea școlii după construirea localului nou au avut o contribuție meritorie la conducerea școlii din punct de vedere instructiv educativ, cât și din punct de vedere gospodăresc. În ultimul deceniu, școala a fost slujită de profesorii Iancu Rodica, profesoară de lb.română, Târle Ștefania, profesoară de matematică, Păun Elena, profesoară de desen, Strapciuc Maria, Strapciuc Chivuța, profesori de matematică, Stan Lucia, profesoară de biologie, Lemnaru Ștefan, profesor de biologie, Lazăr Mircea, profesor de matematică, Marin Maria, profesor fizică, Nedelcu Ștefania, profesoară de chimie, Spânțulescu Nicolai, profesor lb.română, Mateescu Rozica, profesoară lb.franceză.

A face bilanțul rezultatelor școlii noastre pe parcursul anilor e foarte anevoios, dar colectivul didactic care a slujit și slujește această

școală se poate mândri că din absolvenții școlii au ajuns profesori universitari ca: Bârhală Alexandru, Pandrea Nicolae, Budiș Alexandru, general, diplomați, scriitori, Nedic Lemnaru, oameni de artă ca regizorul de film Alecu G. Croitoru, ingineri, profesori, medici, arhitecți, învățători, institutori, asistenți medicali, farmaciști, maiștri, tehnicieni. Un procent infim de circa 20-25% din absolvenți au rămas în localitate, devenind gospodari destoinici, podgoreni de frunte din rândul cărora s-au ridicat buni conducători ai localității care au ocupat și ocupă funcții de consilier în cadrul Consiliului local al Primăriei Dumbrăveni, au îmbrățișat calea unor afaceri în mici societăți comerciale, au urmat studii medii în domeniul economiei.

„Cine va studia istoria **Vrancei**, va afla despre istoria în mic a acestui popor”

Nicolae Iorga

„Regiunea dintre **Munții Vrancei** și cotul Dunării la Galați e pământul cel mai însemnat pentru viața statului nostru. Aici e nodul vital al statului român; în toată întinderea pământului românesc nu e o regiune mai semnificativă din punct de vedere antropogeografic și istoric.”

Simion Mehedinți

„În marea regiune geografică a Subcarpaților din dreptul Curburii Carpaților, **Vrancea** se desprinde ca una din unitățile locale precis delimitate și cele mai interesante din punct de vedere istoric, ca și din punctele de vedere ale geografiei umane și istorice. Ca regiune geografică, **Vrancea** este produsul unei îmbinări locale proprii a factorilor naturali. Dar **Vrancea**, așa cum se prezintă astăzi, nu mai este acea regiune naturală, „pură”, cum se prezenta înainte de a fi locuită de om ci este, sau se prezintă, ca un rezultat al felului în care omul, după ce s-a instalat și a rămas între hotarele ei, a reușit – în decursul mileniilor, de când o locuiește – să o transforme. Din modelarea continuă de către om a mediului natural, deci din lupta neîntreruptă a oamenilor cu natura locală, a rezultat aspectul actual al **Vrancei**”

Ion Conea

„Aici e **Vrancea**, vechea **Vrance** a lui Ștefan cel Mare, cetățuia în care n-au putut răzbate fără crâncena pedeapsă a dușmanilor lui. E cetatea de piatră a Moldovei, unde dușmanii au fost de curând ruși, sfârâmați și năpraznic bătuți de ostașii noștri.”

Mihail Sadoveanu